

KNIHY ODVAHY

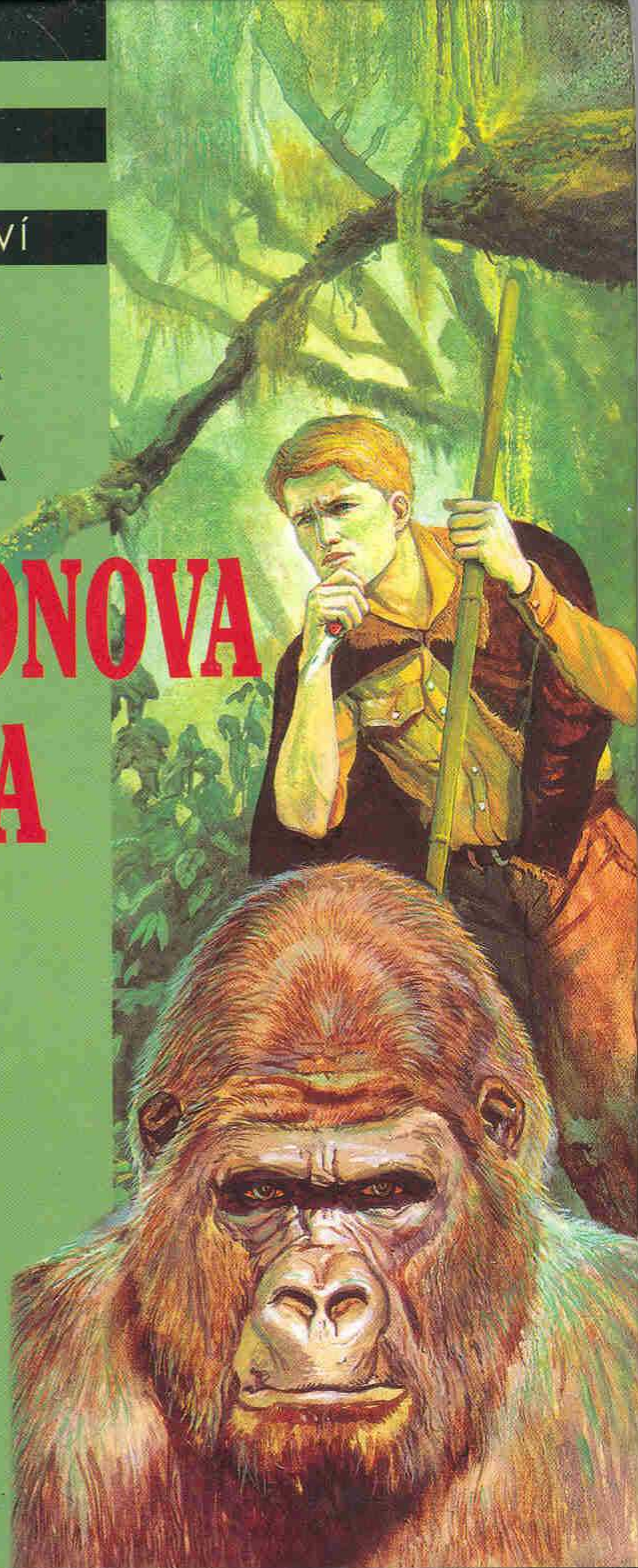
A

ví

**František
Běhounek**

**SWANSONOVA
VÝPRAVA**

ALBATROS

František Běhounek

SWANSONOVA VÝPRAVA

Albatros Praha

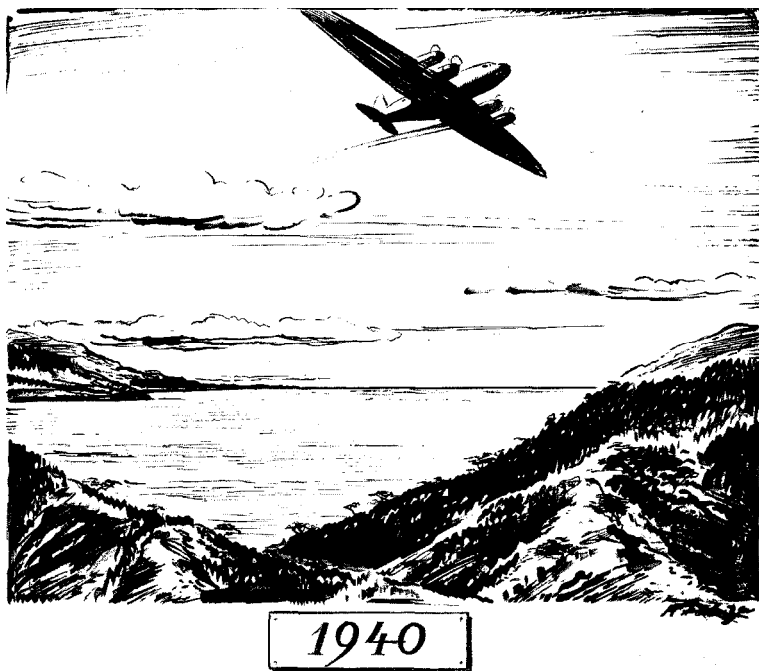
© Albatros, 2001

© František Běhounek — heirs, 2001

Illustrations © Milan Fibiger, 2001

www.albatros.cz

ISBN 80-00-00909-9

PROLOG

Nouzové přistání

Dne 28. května 1940 oznámil belgický král, že jeho armáda není schopna dalšího odporu proti německému útoku. Guvernér Belgického Konga se k této kapitulaci nepřipojil. Prohlásil, že povede boj proti Německu a jeho italskému spojenci dále a dal ohromné území rovníkové Afriky, v jehož čele stál, se všemi jeho prostředky lidskými i hmotnými k dispozici Spojencům k dalšímu zápasu s fašistickými státy Osy. Nebyla to nepatrná pomoc. Území Belgického Konga oplývalo přírodním bohatstvím a zaujímalo téměř dva a půl milionů kilometrů čtverečních. Žilo zde 11 milionů lidí, většinou statných a bojovných černochů, odvážných lovců, z nichž lze snadno vycvičit

velmi dobré vojáky. Po belgické porážce spěla vojenská situace Francie rychle ke katastrofě. Německá vojska, daleko početnější a lépe vyzbrojená, obešla mohutně opevněnou Maginotovu linii a valila se k pobřeží kanálu La Manche. Porážka Francie byla neodvratná, ale Angličané, v jejichž čele stál nezdolný Churchill, starý bojovník z první světové války, byli odhodláni k odporu do krajnosti i po pádu francouzského spojence. Horečně začali organizovat všechny pomocné zdroje své ohromné říše. Afrika musela také přispět k zápasu Evropy o svobodu a demokracii proti nacistickým uchvatitelům. Statečné odhodlání guvernéra Belgického Konga bylo proto v Londýně přijato s nadšením. Plán k vojenské spolupráci celé rovníkové Afriky byl vypracován velmi rychle. Koncem června už se měla konat společná schůzka guvernéřů francouzských a anglických kolonií v rovníkové Africe s guvernérem Belgického Konga.

Za místo společné schůzky bylo vybráno město Stanleyville na řece Kongo. Všichni guvernéři se tam měli odebrat se svými vojenskými i civilními poradci. Hlavním dopravním prostředkem tu bylo letadlo, poněvadž cest a železnic je v rovníkové Africe, plné pralesů, neschůdných hor a nesplavných řek s četnými přejedy a vodopády, dosud málo.

Dne 30. června vyletělo z letiště u Nairobi čtyřmotorové letadlo *Andromeda*, které v dobách míru křížovalo nad celou africkou pevninou a obstarávalo dopravu cestujících a pošty mezi Káhirou a mysem Dobré naděje. Tentokrát vezlo kromě své obvyklé posádky samé vojáky — desetičlennou misi, kterou vedl plukovník Henry Jackson, vojenský poradce keňského guvernéra.

Letoun čekala třináct set kilometrů dlouhá cesta, která měla trvat pět až šest hodin. Počasí bylo příznivé a *Andromeda* také ve správném čase proletěla nad ohromným Viktoriiným jezerem. Ve směru jejího dalšího letu ležela spojená jezera Jiřího a Eduardovo, k nimž mělo letadlo dorazit za necelou hodinu. Uplynula však sotva třetina z této doby, když druhý pilot, Norman Campbell, jenž právě řídil, začal být velmi znepokojený chováním kompasu. Poslal telegrafistu Anslowa pro šéfpilota, který právě obědval, a přišel proto velmi mrzutý, že ho vyrušili.

„Nu, co je, Normane, nemůžete nechat člověka v klidu se najít?“ huboval po příchodu do pilotní kajuty. Vrhł zbežný pohled na výškoměr a měřič benzínu a shledal všechno v pořádku. Také motory pracovaly, jak se od nich požadovalo, to poznal už sluchem. Jeho rozmrzelost se tím ještě zvýšila.

„Podívejte se, Andy, co vyvádí kompas!“ vykřikł rozčileně Campbell a uhnul stranou, aby šéfpilot dobře viděl na magnetickou střelku. Kompasová růžice se chovala velmi podivně. Ačkoliv se pilot snažil udržet letoun v přímém směru na západoseverozápad, uhýbala od něho vrtošivě brzy na jednu a brzy na druhou stranu, chvílemi jen pomalu a nepřiliš daleko a potom zase prudkými skoky o celou řadu stupňů. Šéfpilot Andy Wallace se zamračil a vyhlédl palubním oknem na slunce. Až dosud zářilo na šedozeleném nebi a rozplývalo se svými okraji v oparu rovníkové atmosféry, ale nyní začalo mizet za neprůhlednou bílou clonou.

„Uhněte trochu doleva!“ požádal. Chtěl říct, aby se řídili podle slunce, ale dřív než tuto radu pronesl, slunce zmizelo a nad jejich hlavami se klenul jednotvárný, šedobílý a naprosto neprůhledný příkrov par.

„Zavolejte naše letiště v Nairobi, Anslowe!“ obrátil se Wallace na radiotelegrafistu. Anslow nasadil poslušně sluchátka a začal vy-
táčet signály. Poslouchal chvíli, kroutil hlavou, až konečně sluchátka sňal.

„Praská to v nich jako kulomet, Andy, ale Nairobi se nehlásí. Jako by nám cestou někdo spolkl všechny vlny.“

Šéfpilot zamračeně přikývl. „To jsem si myslel. Zkuste dlouhé vlny, na krátkých se nedovoláte!“

Telegrafista přeladil přístroj a začal volat na druhé vlně. Minuty mýjely, letadlo pokračovalo v cestě s rychlostí dvou set padesáti kilometrů za hodinu, ale Nairobi neodpovídalo. Stejně bez úspěchu se snažil Anslow dovolat Stanleyvillu.

„Marná sláva,“ prohlásil nakonec odevzdaně.

„Co to je?“ podívoval se Campbell.

„Magnetická bouře. Slunce chrlí do vesmíru mraky elektriny, ty pronikají až do zemského ovzduší a vyvolávají v něm silné a proměnlivé magnetické pole, které zmátlo náš kompas. Setkal jsem se s tím

na severu mezi Skotskem a Norskem už několikrát, ale v rovníkové Africe dosud ani jednou. Elektrické mraky zpravidla nejsou s to proniknout až k rovníku,“ vysvětloval šéfpilot. Díval se přitom oknem ve směru letu a s neklidem pozoroval, že se rozhled značně zhoršil. Mlha! I ta bývala v těchto končinách dost řídkým hostem, vyskytovala se zpravidla jen nad pralesy a v poříčí velkých toků. Ohromná rovníková jezera byla sice její zásobárnou, dodávala vzduchu nadbytek vlhkosti, ale bylo zapotřebí zvlášť vydatné součinnosti slunce, aby se mlha utvořila. Tento výjimečný a velmi nepříjemný případ právě nastal.

„Zvedněte trochu letoun, Normane!“ žádal Andy, nespokojen s třemi tisíci stopami, v nichž právě letěli. Pilot se snažil vyhovět, ale levý krajní motor místo vyšších obrátek začal vynechávat. Hned po něm začal zlobit jeho soused, a letadlo, poháněné motory jen na jedné straně, přestalo poslouchat kormidlo.

„Nehody chodí vždy pohromadě,“ podotkl filozoficky Campbell, zatímco se mechanik Coulson hnál k neposlušným motorům.

Andy zaklel a odstrčil Campbella od řízení. Nevedlo se mu však o nic lépe, mohutný letoun nechtěl kormidlo poslouchat. Oba levé motory přestaly pracovat úplně. Před Andym se na okamžik rozevřela mlžná clona, odváta větrem. Spatřil vysoké holé úbočí nějaké hory vzdálené necelou míli. Dolů, musí za každou cenu dolů, dokud je mlha nepohltní úplně!

Dveře pilotní kajuty se otevřely a z hlavní kajuty vstoupil plukovník Jackson.

„Co se děje, Andy?“ tázal se klidně.

„Dva motory jsou kaput, sire, před námi vysoké hory a nemohu nabrat výšku. Musíme dolů!“ vysvětloval Andy a současně pátral po příhodném místě k přistání. Příkře klesající kamenitá stráň před nimi ho nijak nevábila, ale neměl na vybranou. Jen kdyby mu to nervalo tak strašně volant z ruky, aby mohl dodržet směr! Měl by také vědět, odkud vane vítr, ale na to všechno už nebyl čas. Seškrtil motory a spustil se nad místo, které se mu zdálo nejpríhodnější. Andromeda dosedla hodně tvrdě, ale podvozek první náraz vydržel. Stroj roloval, příšerně skákal na kamení, nakláněl se na obě strany, až se lidé uvnitř museli držet, aby neupadli, a sjížděl po svahu s nepříjemnou

rychlostí, ačkoliv Andy brzdil, co mohl. Náraz na neviditelnou překážku srazil na podlahu celou posádku kromě Andyho, který se křehovitě držel směrového kola, v podvozku to zapraskalo a těžké letadlo, hluboce nakloněné na levý bok, se zastavilo.

„Kolo to odneslo, ale chválabohu, stojíme!“ stíral si Andy pot z čela.

Vystoupili jeden po druhém a rozhlíželi se. Kolem to vypadalo nevesele. Kamenitá holá stráň, posetá šedočernými balvany s ostrými hranami, klesala povlovně právě jen v tom místě, které si šéfpilot vybral k přistání. I tak to byl hotový zázrak, že se letoun na ní nerozobil na třísky, a plukovník Jackson dal průchod spravedlivému uznání.

„Jste chlapík, Andy, každý jiný by se na tomhle terénu bezdějně rozsekal!“

Šéfpilot se spokojeně zašklebil, ale neztrácel čas a šel zjistit škodu, kterou Andromeda utrpěla. Odnoslo to jen kolo, které čistě odražené leželo hodný kus za nimi. Náprava se opírala o tři stopy vysoký výčnělek skály a byla trochu ohnutá, ale Andy i mechanik soudili, že se bude pohybovat a že nebude překážkou při startu.

„Do Stanleyvillu už dnes ovšem nedorazíme,“ řekl starostlivě plukovník.

„To jistě ne a kdoví, zda zítra, plukovníku,“ odvětil Andy. „Dva motory vysadily a aspoň jeden z nich musíme uvést do chodu, jinak se bude Andromeda těžko řídit. Nevadilo by to tolik, kdybychom byli ve vzduchu, nebo kdyby aspoň nebyly před námi ty hrozné hory. Ale takhle a na takovémhle letišti si netroufnu startovat. A také kolo nám dá hodně práce.“

„Dobrá, nedá se nic dělat, budou muset zahájit poradu bez nás,“ rozhodl plukovník. „Spojte se se Stanleyvillem, Anslowe, a nahlaste jim, že jsme museli nouzově přistát a že přiletíme později!“

Teprve nyní se dověděl, že radiotelegrafický styk je přerušen na dlouhých i krátkých vlnách a že ani střední vlny nepracují. Rezignovaně pokrčil rameny a obrátil se k majoru Paynovi, který držel v ruce rozloženou mapu a rozpačitě nad ní kroutil hlavou.

„Co vás trápí, Dicku?“ zeptal se.

„Museli jsme řádně uhnout z cesty, plukovníku!“

„To je možné, v poslední části letu nefungoval kompas, působila na něj sluneční bouře.“

„Díval jsem se na výškoměr a podle něho jsme nejméně šest tisíc stop¹ nad mořem,“ pokračoval major. „Rozhled je sice bídný, ale přesto si myslím, že jsme v nějakém vysokém pohoří. Podle mapy to může být jen Ruwenzori.“

Když den nato vítr odvál mlhu, zjistili, že měl major pravdu. Vysoký štít, pokrytý oslnivě sněžnou čapkou věčného sněhu, který spatřili na jihozápadě, mohl být jen Markétina hora trčící 5000 metrů do výšky.

V roce 1906 ji jako první zlezl italský princ, vévoda Abruzský, nadšený horolezec. Po něm se o ni už nikdo nepokusil. Horám Ruwenzori se vůbec všechny výpravy vyhýbaly. Švédský princ Vilém se sice odvážil v roce 1921 se svými průvodci do nebezpečné země sopek nad jezerem Kiwu, sto mil jižně od Ruwenzori, ale tohoto krále hor uctivě obešel podél jeho západního, sto mil dlouhého boku. Americký filmař zvěře v přírodě Martin Johnson sem přišel v roce 1930 a dva roky žil mezi trpaslíky a gorilami na březích Ituri. Vídal po celou tu dobu sněžné hřebeny Ruwenzori na východním nebi, ale nikdy se nepokusil proniknout tajemstvím jeho hlubokých roklí a oslnivě zelených pralesů.

Slavný africký cestovatel Stanley byl prvním bělochem, jenž na Ruwenzori narazil. Zastavil se však na jeho východním předhůří a vůbec nevěřil svým domorodým nosičům, že dále na západ se tyčí ohromné hory, z jejichž vrcholů po celý rok nesejde sníh. Proslulý chodec, major Grogan, který prošel po první světové válce celou africkou pevninou od jihu k severu, od Kapského Města až do Káhi-ry, neodolal a zamířil se svou výpravou k Ruwenzori. Ačkoliv poznal jen jeho předhůří, vrátil se, nadšený purpurovým horským masivem a vysokými štíty čnicími nad jinými štíty vysoko do fialového nebe. Neobyčejně vlhký prales, kde hustá vrstva mechu vysoko pokrývala každý strom a dodávala jim fantastické podoby a kde přesličky, kapradiny a další rostliny, obvykle skromného vzrůstu, dosahovaly neobvyklých výšek, záhy zastavil postup Groganovy karavany. Prales byl

¹ 1800 metrů

naprosto neproniknutelný a sekera musela o každý krok úporně zápasit s liánami, rákosím, křovím a bambusovým podrostem.

Do tohoto tajemného horstva se dostal letoun východoafrické mise proti její vůli. Nelze říct, že měl štáb plukovníka Jacksona z toho radost. Jejich bezprostřední okolí byla nehostinná holá skála, a ačkoliv pod sebou viděli různá údolí, jež byla jediným zeleným mořem, nebylo snadné do nich proniknout. Neměli na to ani čas. Všichni museli přiložit ruku k dílu, aby vytvořili aspoň trochu přijatelnou startovací dráhu. Odklízeli kameny a snažili se sekerami uhladit nejnepříjemnější výčnělky skály.

Kamenů tu bylo habaděj a působily dojmem, že je kdysi nějaká sopka vyvrhla ze svého nitra. Mladý nadporučík tankové zbraně John Swanson obdivoval krásné, smolně černé kameny různé velikosti, které vypadaly jako by byly dohromady slepené z oříšků. Vzhledem se podobaly lesklému antracitovému uhlí, ale byly daleko těžší. Mezi členy mise nebyl žádný geolog z povolání, ba ani amatér, a proto nedovedl Swansonovi nikdo říct, co vlastně našel. Nadporučík si vzal kus svého „černého kamene“, jak neznámému nerostu říkal, s sebou na památku. Trvalo však několik let, než se náhodou dověděl, co našel. Potom dal tento nepatrný kousek kamene podnět k výpravě, která zažila podivuhodné příhody.

Andromeda si pobyla na nehostinném svahu hor Ruwenzori celé dva dny. Zatím se podařilo mechanikovi přivést oba vadné motory zase k poslušnosti a s pomocí ostatních členů posádky nasadil kolo na nápravu, kterou jakžtakž vyrovnali. S nemalou potíží také připravili startovací dráhu v dostatečné délce. Za celou tu dobu se neobjevil v okolí letounu jediný živý tvor. Teprve když se chystali ke startu, vyrazila z bambusového háje, který uzavíral úbočí pod místem, kde přistáli, tlupa statných hyen. Nejprve se nedůvěřivě zastavila na kraji lesíku a pozorovala podivné tvory, které sotva někdy dřív spatřila, ale potom se dala v sevřeném šiku na pochod k letounu.

Důstojníci znali tato zvířata a věděli, že se sice člověku vyhnou, pokud jich je pár, ale ráda útočí v houfu, a proto se hnali pro zbraně.

„Není třeba se vzrušovat, já je zaženu, pánové,“ smál se mechanik Coulson. Uvedl do chodu motory, a jakmile se jejich burácení rozlehlo ve skalách, poděšené hyeny stáhly ohony mezi nohy, obrátily

se na místě jako cvičení vojáci a provázené hlučným smíchem posádky letounu zmizely v bambusovém lesíku.

To byla jediná příhoda, kterou na úbočí Ruwenzori zažili. Hned potom se Andromeda rozjela, několik vteřin poskakovala po kamenitém svahu, narážela na nerovná místa, která se přes všechno úsilí nepodařilo odstranit, až podvozek praštěl, ale před samým koncem upravené plochy se odlepila a táhlou spirálou stoupala k obloze. Nadporučík Swanson se rozhlížel triedrem po horách, jejichž vězni se na dva dny stali. Překvapilo ho, když spatřil tenký sloup dýmu, který stoupal z holého kužele, jenž se tyčil nad jejich táborem ve vzdálenosti asi dvou mil. Byl to doklad, že Ruwenzori ještě živí svůj vnitřní oheň a že sopky dosud nevyhasly. Dva dlouhé, vysoké, jako zed' srázné hřebeny vybíhaly od sopečného kužele směrem na východ do dálky mnoha mil. Byly dokonale holé a jejich černá barva působila smutným dojmem, ale uzavíraly mezi sebou velmi široké, jasně zelené údolí, jehož středem se klikatil vodní proud.

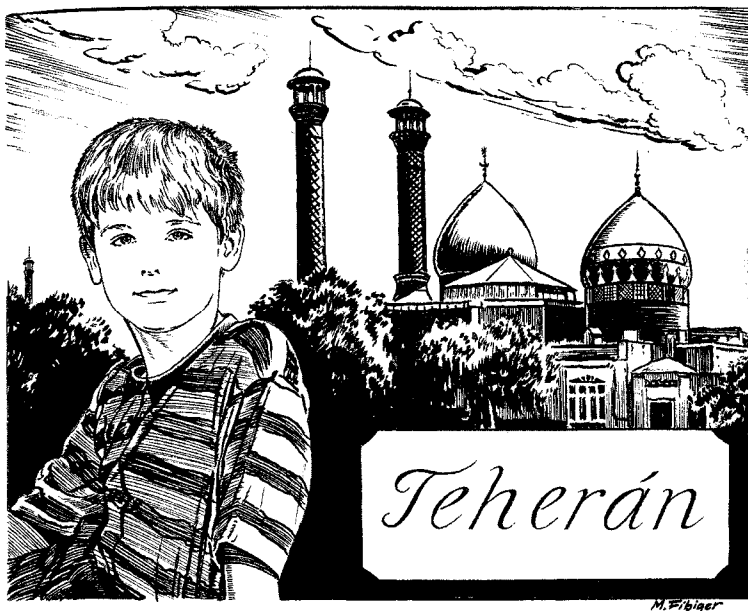
Letadlo křižovalo údolí v příčném směru ve výši dvou tisíc stop a Swanson se vyhnul z okna, aby lépe viděl. Část údolí byla zarostlá pralesem. Jeho stromy připadaly nadporučíkovi i z té výšky neobyčejně vysoké. Část byla step s hustou trávou a ojedinělými skupinami křovin. Zahlédl temný stín, jak se vynořil na kraji lesa, ale zmizel dřív, než se mu podařilo zaostřit triedr. Měl dojem, že šlo o neobyčejně mohutnou a vysokou černou postavu, sahající hlavou až ke koruně stromu. Jeho pozorování ale bylo příliš krátké, takže usoudil, že šlo o přelud vyvolaný hrou světla a stínů.

Letadlo se přehouplo přes údolí v několika vteřinách a Swanson obrátil dalekohled ještě na hřeben, který je uzavíral od jihu. Po jeho holém černém úbočí stoupalo zvolna malé stádo zvířat. Byla to podivná zvířata, s šedou kůží a bez končetin a hlav, a Swanson marně zaostřoval, aby tyto chybějící části jejich těl spatřil. Byl ochoten už připustit, že je to pouhá hromada náhodně seskupených balvanů, ale ještě dříve, než mu obraz zmizel ze zorného pole, zjistil nade vše pochybnost, že se vzájemná poloha jednotlivých „balvanů“ změnila a že se zcela jistě pohybují.

Asi pasoucí se antilopy, hlavy mají skloněné, a člověk je z výšky nevidí, usoudil odkládaje triedr.

O několik let později se přesvědčil o svém omylu. Zažil tak neobyčejná dobrodružství, že pouhé vyprávění o nich od někoho jiného by rozhořčeně odmítl jako bujný výkvět fantazie.

I. RUWENZORI

1.

Vašek jede do Teheránu

Když se montér Václav Bartoš přihlásil na stavbu a uvedení do chodu velkého moderního cukrovaru v Teheránu, rozhodl se, že vezme s sebou svoji rodinu. Strojírny, v nichž pracoval, vysílaly do Íránu celou družinu montérů a inženýrů, ale žádný z nich tam nejel s rodinou. Zrazovali z toho také Bartoše, ale ten si nedal říct.

„Žijí tam děti jiných Evropanů, proč by tam nevydržely naše děti? Příliš by se mi bez nich a bez ženy stýskalo, vždyť tam zůstaneme nejméně dva roky!“ A tak jeli všichni, jeho žena Marie a obě děti, sedmiletý Vašek a pětiletá Jitka. Jeli s krajany a cestou jim nebylo smutno. S vlastní se neloučili tak těžko, jak se zpočátku obávali. Bylo to začátkem roku 1939, za takzvané „druhé republiky“, která měla už

jen stín bývalé samostatnosti. Všechno se v Evropě schylovalo k těžké bouři a Bartoš i jeho kolegové, s nimiž odjížděl do Asie, byli přesvědčeni, že se vzduch vyčistí, než svou práci v Íránu skončí. Nepochybovali ani vteřinu, že Němci brzy vyprovokují západní velmoci k válce a že budou Francií, jejíž vojenská sláva z první světové války dosud nevybledla, za několik neděl poraženi a jaksepatří pokořeni. V Teheránu si Bartošovi brzy zvykli. Vašek, světlolasý, nohatý kluk s všetečně vyhrnutým nosem, jenž nebyl valným milovníkem školy, sice cestou tajně doufal, že v hlavním městě Íránu do školy chodit nebude, poněvadž tam žádné české školy nejsou, ale zklamal se. Otec do něho už cestou vtloukal angličtinu, a když se v Teheránu usadili, poslal ho docela prostě do nejnižší třídy anglické školy, která patřila americkému vyslanectví. Vašek uvítal toto rozhodnutí s brekem, ale otec ho utišil několikerým pohlazením páskem od kalhot. Ve škole se mu však záhy zalíbilo. Na rozdíl od pražské školy se tu nevěnovala učení ani polovina času a většina ho byla využita k tělocviku, sportu a hrám. To se Vaškovi zamlouvalo. Byl dlouhý a štíhlý, převyšoval své kamarády skoro o hlavu a při všech hrách z předností své postavy těžil. Dlouhé nohy byly neobyčejnou výhodou při závodech v běhu a kromě čestného umístění mu vynesly taky přezdívku Lightfoot², Lehkonožka. Hodně ho mrzela, ačkoliv na ní nebylo nic posměšného, a byla příčinou mnohých praček, v nichž zpravidla prohrával, i přes svou vyvinutou postavu. Malí Angličané a Američané, s nimiž chodil do školy, měli totiž talent pro box, který se v jejich vlasti po staletí a v nejširších vrstvách obyvatelstva pěstoval a který Vaškovi chyběl.

V době těchto bojů chodíval domů s pestrými modřinami a s krvácejícím nosem. Matka nad ním bědovala a hubovala ho, ale otec dělal, jako že nic nevidí, i když někdy jen stěží utajil úsměv nad zbědovanou tvář svého syna.

„Měl bys ho potrestat, a ne se tomu smát!“ zlobila se někdy jeho žena. Přála si, aby Vaškovi zakázal se prát, ale proti tomu se Bartoš rozhodně ohradil.

² Vyslov lajtfút

„Každý normální kluk se pere, proti tomu neexistuje lék. Dokud nehází kamenem a užívá jen svoje pěsti, nemůže kamarádovi ublížit a nemělo by smysl mu to zakazovat. Dosáhl bych tím jen opaku, kluk by myslel, kdoví oč nepřichází, a bylo by to ještě horší. Takhle to Vaška přejde samo, beztak je většinou bit!“

Měl pravdu. Vašek si uvědomil, že je hloupé zlobit se pro přezdívku, která koneckonců byla lepší než většina přezdívek ostatních kluků, a přestal se vrhat na toho, kdo na něj zavolal Lehkonožko! Sprátelil se s valnou většinou angloamerických kamarádů a stál svorně po jejich boku při půtkách, které občas sváděli s mohamedánskými kluky. Učitelé jim sice důrazně vštěpovali ve škole zásadu nevšímat si místního obyvatelstva a zejména nevstupovat do mešit, kde je křesťan velmi nerad vítán. Vyprávěli jim odstrašující příhody o krvavých bitkách, které tu v minulosti pořádali mohamedáni v evropské čtvrti a jejichž důvody bývaly vždy náboženské. Hoši sice se zájmem vyslechli pestré líčení pohnutých bojů, ale výstrahy si nebrali příliš k srdci.

Mysleli si, že by o nevímco přišli, kdyby se nepodívali do mešity, a jednoho dne uspořádali tajnou výpravu do slavné mešity Sepah Salar. Budila jejich obdiv svými zlatými kupolemi a šesti bílými štíhlými minarety, které čněly vysoko k nebi. Parta měla asi patnáct členů včetně Vaška a vedl ji Joe Watkins, syn anglického konzula, malý pořizek, který si svou obratností a pevnými pěstmi vydobyl první místo při podobných akcích.

V době odpoledního kejfu³, kdy je horko nesnesitelné a kdy každý v Teheránu a snad v celé Persii spí, se kluci neslyšně vplížili na mramorem dlážděný dvůr mešity. Žhavý vzduch, tetelící se nad rozpálenou dlažbou, vyhnal odtud každého tvora, a tak se bez překážky dostali až do budovy, kde byl poměrný chládek.

³ Kejf — arabsky i persky znamená odpočinek

„Hm, to je toho, já myslel kdovíco tu nebude,“ odbyl Vašek pohrdavě orientální nádheru mešity. Znal české kostely, a proto mu chyběly oltáře a obrazy, které tu nenašel. Zlatem sice při výzdobě vnitřku mešity nešetřili a sloupy byly vykládány drahými kameny, ale nezkušené klukovské oko vidělo v drahokamech jen barevné kamínky a klikaté písmo průpovědí z koránu, namalované zlatem na stěně, je nijak neokouzlo.

Zpočátku se chovali tiše, ale když pominul první dojem, začali se kluci bavit docela nenucené. To přilákalo mullaha, mohamedánského duchovního. Vynořil se z temné chodby ve svém bílém turbanu a dlouhé říze jako strašidelný stín. Rozkřikl se na hochy a začal jim hrozit pěstmi. Zalekli se a vyděšeně couvali ven, ale kněz je nemínil nechat odejít jen tak. Začal bušit paličkou na velký bronzový štít, zavěšený na sloupu u dveří, a než se hochům podařilo přeběhnout nádvoří, našli bránu zamčenou a před ní několik chrámových zřízenců, kteří se tvářili velmi nepřátelsky.

Kluci se zarazili a čekali, co se bude dít. První se vzpamatoval devítiletý Joe, sebevědomý Angličan.

„Eh co, nemůžou nám nic udělat, nebo na ně tatínek zavolá naši bitevní loď a ta jim rozstřílí celý Teherán!“ prohlásil pyšně. Na obličej starého mullaha, který šel za nimi a nepochybně rozuměl anglicky, se objevil ošklivý úsměv.

„To je nesmysl, co říkáš, Joe,“ ozval se Vašek. „Vždyť tu žádné moře není, aby sem mohla připlout loď!“ Snažil se vypadat statečně, ale byla v něm malá dušička. Za ten rok, co žil v Teheránu, si nashromáždil hezkou zásobu perských slov a rozuměl hrozbám, které kněz a jeho služebníci pronášeli. Ostatní kluci jim ostatně porozuměli také, když jeden sluha přinesl dlouhý provaz a začal je svazovat do řady. Jednomu za druhým ovíjel provaz kolem pasu. Byli mezi nimi i malí sedmiletí hoši a ti začali nahlas prosit a bědovat, ale Joe Watkins neztratil sebevědomí.

„Opovaž se mě svázat a tatínek tě dá pověsit!“ vyhrožoval. Neušel však také svému osudu, a když byli všichni hoši přivázáni jeden za druhého, vydali se v průvodu mullahů a sluhů na cestu k městské radnici. Neobešlo se to bez velkého křiku, který přilákal i v době odpočinku početný zástup malých i velkých domorodců. Začali se k nim chovat tak nepřátelsky, že je mullahové a sluhové museli chránit vlastními těly.

Tato ochrana by asi moc nepomohla, protože ze zástupu začalo létat kamení na znesvětilce mešity za ohlušujícího řevu: „Káfír⁴, káfír!“ Hlídkující policista, který se marně namáhal dav domluvami rozehnat, musel nakonec přivolat na pomoc jízdní šáhovu gardu. Gardisté vjeli bezohledně do zástupu, aniž se starali o to, zda někoho poraní nebo zabijí, a vášnivci se s křikem rozutekli.

Vašek se v duchu tetelil strachem, ale snažil se tvářit jako malý Watkins, jenž nedával bázeň najevo. Zbledl sice, ale s planoucímá očima se rozhlížel bojovně kolem sebe a nic si nedělal z toho, že je zavřeli do sklepa radnice.

„Táta to poví velvyslanci, ten zatelefonuje šáhovi a ti pohané nás hned pustí!“ těšil své kamarády. Ale tak hned to nebylo, a nejen Watkinsův otec, ale i sám anglický velvyslanec podporovaný americkým kolegou měli plné ruce práce, aby nešťastné kluky bez trestu

⁴ Káfír — nevěřící

vysvobodili. Pobyli si plné tři hodiny ve sklepě, kde se to hemžilo odpornými pavouky a slimáky. Unikli nakonec potrestání od mohamedánů, zato trest doma a ve škole byl tím větší a citelnější. Doma dostal Vašek největší výprask, jaký za svého dosavadního života zažil. Navíc mu otec zakázal na celý měsíc návštěvu kina a kupodivu i matka, která občas Vaška kazila, mu tentokrát za celou tu dobu nepodstrčila ani rial⁵, aby mohl do milovaného kina. S hrůzou vzpomínala na nebezpečí, které klukům od rozvášněného mohamedánského davu hrozilo, a přála si, aby trest zanechal v synovi trvalou vzpomínku. To se také skutečně stalo. Vašek vzpomínal na následky neblahé výpravy do mešity dlouho a od té doby se mohamedánským chrámům obloukem vyhýbal.

Nelze však říct, že by se choval stejně rozumně i pokud šlo o íránské kluky. Dal jim sice pokoj, ale běda, když na něj křikli opovržlivé káfír! Okamžitě použil pěsti a zpravidla našel podporu některého spolužáka. Často z toho vznikly pořádné bitky dvou tlup, křesťanské a mohamedánské, jejichž jevištěm bývalo zpravidla velké náměstí Mejdan Sepah⁶. Hodilo se k podobným podnikům nejen svou rozlohou, bylo přes čtvrt kilometru široké, ale i jménem, a klukům vůbec nevadilo, že policejní budova je právě na rohu náměstí. Na klukovské sváry se dívali dospělí mohamedáni shovívavě. Když byl rámus příliš veliký, zavolali na ně strážníka, který bojovníky rozehnal rákoskou, ale nevadilo jim, že jejich pravověrní potomkové jsou bití od nevěřících.

Doma v rodině se mnoho mluvilo o válce v Evropě a pokaždé, když takový rozhovor začal, přestal si Vašek hrát a velmi pozorně poslouchal. Maminka bědovala nad osudem svých příbuzných a vůbec všech Čechů, co musejí zkoušet od Němců, jak špatně se jim žije, když byli zvyklí na svobodný a samostatný stát. Otec zase mluvil bojovně a litoval, že není v Evropě, že by také uprchl za hranice a vstoupil do československé armády. Matka se při jeho slovech vždy hrozila, jak by je mohl opustit a co by si bez něho počala. Netušila, jak brzy ji tento osud čeká, a k tomu ještě v daleké zemi, kde jsou jen

⁵ Rial — mince, íránská měna

⁶ Mejdan — boj, zápas

cizinci. Vašek se jí divil, on souhlasil s otcem. Každý se měl chopit zbraně proti okupantům.

Slovo okupanti znal Vašek z českého rozhlasu vysílaného z Ruska, který pravidelně poslouchali a kde ho hlasatelé používali. Z angličtiny věděl, co znamená, že jde o zabrání něčeho. Němečtí okupanti zabrali půdu, která vždy patřila Slovanům, a chtěli je vyhubit, ale ruský národ je zadrží a vyžene je ze své země i z ostatních zemí porobených národů. Tak to říkali hlasatelé v rozhlase a Bartošova rodina jim věřila jako evangeliu, Vašek ze všech nejvíc.

Když Rusové zničili velkou Paulusovu armádu u Stalingradu, neznalo Vaškovo nadšení mezí. Svým angloamerickým spolužákům hrdě vysvětloval, že Češi jsou Slované stejně jako Rusové a jsou s nimi příbuzní, a ačkoliv učitel stál několik kroků od nich — bylo to o přestávce — vrhl se se zaťatými pěstmi na Teda Evanse, syna zástupce americké petrolejové společnosti, když mu posměšně řekl: „Ale nechali jste se obsadit bez boje a Rusové se brání, a jak!“

Učitel je okamžitě od sebe odtrhl, ale když vyslechl příčinu rvačky, Vaškovi jen řekl, že nemá právo prát se pro každé slovo, a Teda nechal po škole za to, že se vysmíval kamarádovi, jehož národ nezaviněně trpí.

Vaškovi bylo deset let a tři roky už žil s rodiči v Teheránu, když potkalo jejich rodinu velké neštěstí. Bartoš se snažil podle svých sil a možností bojovat proti nacistům a přispět tak k vítězství demokracie. Jeho práce v cukrovaru skončila po necelých dvou letech a on se dobrovolně přihlásil do železničních dílen zřízených při nových tratích, které byly nedávno dokončeny a po nichž se dopravoval spojenecký válečný materiál z Perského zálivu do Ruska.

„Když nemohu na fašisty střílet, budu aspoň pomáhat soustruhem a kladivem, aby Rusové v pořádku dostali střelivo na okupanty!“ prohlásil na matčiny domluvy, aby neopouštěl rodinu a zůstal v Teheránu, kde se mu nabízelo výhodné místo. Nedal se ve svém úmyslu zvíkat a odjel. Ženě a dětem posílal peníze, pravidelně jim psal a přijížděl na delší svátky. Vašek se na něj pokaždé těšil jako na Ježíška.

Otec se dostal do nezdravé močálovité krajiny a pracoval tu necelý rok, když onemocněl na choleru a po krátké době jí podlehl.

To byla rána, ze které se rodina dlouho nemohla vzpamatovat. Vašek tehdy, když dostali smutnou zprávu od ředitelství dílen, přišel do školy s očima do ruda vyplakanýma a propukl v nový pláč, když se ho kamarádi ptali, co se mu stalo. Přerývaně jim vyprávěl o otci a spolužáci tiše poslouchali, ani si nevšimli, že zatím vstoupil do třídy učitel.

„Jděte na svá místa, hoši!“ řekl vlídně učitel a Vaška soucitně pohladil po hlavě. Usedl za svůj stůl a chvílku přemýšlel. Potom nezačal učit jako obvykle. Mluvil o válce a o národech, které milují svobodu a které spojily všechny své síly, aby ji uhájily proti fašistickým zotročovatelům, zmínil se také o osudu malého, ale statečného Československa. Potom přešel na Bartošovu rodinu. Řekl, že Vaškův otec byl jedním z těch poctivých a dovedných českých dělníků, kterých si váží na celém světě, a že přišel do Íránu pracovat na mírovém díle, ale když to bylo nutné, dobrovolně dal své schopnosti a síly do boje za svobodu. Skončil svou řeč tím, že takový muž je stejným hrdinou jako voják a vyzval hochy, aby svým přátelstvím a přízní pomohli Vaškovi v jeho zármutku.

Den nato přišel konzulův syn Joe, který s Vaškem vždy kamarádil, s nabídkou od matky, aby se Bartošovi přestěhovali k nim. Konzul Watkins obýval velkou vilu v moderní vyslanecké čtvrti a jeho žena se chtěla postarat o osiřelou rodinu. Vaškova matka váhala, zda má přijmout tuto nabídku, ale nakonec se rozhodla, že tak učiní a že bude paní Watkinsově pomáhat v domácnosti. Měla sice našetřené peníze, také ředitelství železnice jí vyplatilo po Bartošově smrti větší částku a česká kolonie s personálem československého vyslanectví uspořádala pro osiřelé děti sbírku, která vynesla dost peněz, ale paní Bartošová nechtěla žít z cizího milosrdenství, a peníze musela uschovat pro návrat do vlasti, po které nyní toužila víc než kdykoliv jindy. Příležitost k práci se záhy naskytla. Kuchařka paní Watkinsově se provdala a opustila své místo, a tak se Vaškova matka nabídla, že bude sama vařit. Měla hned napoprvé takový úspěch, že jí sám konzul vnutil velmi slušný plat a prohlásil, že může u nich zůstat trvale a že se postará o řádnou výchovu jejích dětí. Ale paní Bartošová se

nevzdávala myšlenky na návrat domů, a přestože všichni Watkinsovi byli k celé její rodině velmi vlídní, projevila svůj pevný úmysl vrátit se do Čech, jakmile skončí válka.

„Pak bychom si měli přát, aby válka trvala co nejdéle,“ zakončil konzul žertem tento rozhovor. Nijak Bartošové její úmysl nezazlíval a projevoval jí i dětem stále svou přízeň, stejně jako jeho žena. Vašek se životem v konzulově domě ještě víc spřátelil s Joem. Stali se z nich nerozluční kamarádi v učení i ve hrách a s časem se Vaškova bolest nad otcovou smrtí zmenšovala.

Vašek nadšeně prožíval den, kdy městem pochodovaly ruské jednotky, které směřovaly do jižního Íránu zajistit ropné prameny. Vítal tanky projíždějící kolem šáhova paláce a byl radostí bez sebe, když mu Rusové s úsměvem mávali. Vyvrcholením byl moment, kdy se jeden bodrý tankista vychýlil ze svého ocelového válečného vozu a posunkem ho vybízel, aby k němu vyskočil. Uposlechl a vzl se neskonale šťastný až k jižní bráně, ani mu nevadilo, že musí potom notný kus jít domů pěšky. Vojáci na něj mluvili rusky, on jim odpovídal česky. Většinou z toho vznikla málo srozumitelná míchanice, která byla příčinou bouřlivého veselí Rusů. Vašek se ale cítil navýsost spokojen. Měl v tu chvíli pocit, že ti Rusové jsou jeho příbuzní a že by ho neopustili, kdyby mu hrozilo nějaké nebezpečí.

„Ti by nedovolili, aby nás vedli mullahové na provaze!“ prohlásil pyšně, když později líčil Joeovi svůj zážitek a chlubil se patronami, které od Rusů dostal.

„To si myslím!“ přisvědčil malý Angličan. „Rozsekali by mohamedány na biftek i s tím jejich šáhem. A víš, co jsem dneska zaslechl, než jsme šli do školy?“ Rozhlédl se kolem sebe, jestli nejsou nablízku nějaké nepovolané uši, a potom s tajemnou tváří žádal, aby mu Vašek dal čestné slovo, že nikomu nepoví, co mu teď řekne.

„No, to je přece samozřejmé, na mou čest a na mou duši!“ zaklínal se Vašek.

„Tady v Teheránu se bude konat konference tří státníků. Přijede Stalin, Churchill a Roosevelt, a už brzy!“ šeptal Joe veliké tajemství.

„To není možné!“ nevěřil Vašek, ale pohoršený Joe se zaříkal, že je to pravda pravdoucí a vlastně státní tajemství a že o tom nikdo neví, jen největší páni na všech třech vyslanectvích.

„Jistě to neví ani sám šáh!“ prohlásil pyšně a měl možná pravdu.

„A nesmím to říct ani mamince?“ ptal se Vašek, který už začal pociťovat tíhu tajemství.

„Ani mamince, ani sestře, ty by to řekly dál, to víš, ženské, a otec by přišel na to, že jsem to vynesl já, a utrhl by mi hlavu!“ hrozil se Joe.

A tak to tedy Vašek neřekl nikomu, i když se někdy až dusil touhou oznámit jiným velkou novinu a netrpělivě čekal, kdy k schůzce státníků dojde. Ale musel krotit svou nedočkavost, nešlo to tak rychle, jak Joe sliboval. Teprve 28. listopadu (1943) ke schůzce došlo. Těsně před tím probíhaly na všech třech vyslanectvích velké přípravy a do města byly staženy vybrané sovětské, anglické a americké oddíly.

Vašek se dostal na výhodné místo a s ostatními Evropany nadšeně zdravil průvod představitelů tří mocností, ale v duchu byl trochu zklamán. Pohádky z dětství v něm zapustily příliš silné kořeny, a ačkoliv si to nepřipustil nahlas, očekával rytířské postavy na bujných koních a skvějící se zlatem. A zatím Stalin byl silně proseedivělý pán s knírem pod nosem, hladce oholený Churchill připomínal Vaškovi venkovského faráře od nich doma z Čech a málo pohyblivý Roosevelt vypadal jako podnikaví američtí obchodníci, které pan Watkins často hostil. Zato vojenská paráda Vaška odškodnila a na vojácích, kteří se pohybovali jako jeden muž, mohl oči nechat.

Doma se s Joem shodli, že si představovali vedoucí státníky tří říší jinak. Konzul, který náhodou vyslechl jejich hovor, se rozesmál.

„Jako rytíře z pohádek, vidíte, hoši? Až budete starší, poznáte, že málo záleží na tom, jak člověk vypadá, ale hlavní je, co dovede a jak to používá ve prospěch ostatních lidí.“

Loučení s Íránem

Když bylo Vaškovi jedenáct, přestoupil na americkou střední školu. Šel tam společně s Joem Watkinsem a konzul za něj hradil všechny výlohy, které nebyly právě malé. Jeho prospěch se tam však značně zhoršil. Měl sice dobrou paměť, ale byl nedbalý a roztěkaný a zůstal pozadu i za Joem, jenž nepatřil zrovna mezi znamenité žáky. Watkinsovi nutili syna k učení a otec mu obstaral domácího učitele, takže chtěl nechtěl musel část každého dne strávit učením. Vašek se měl sice těchto hodin také účastnit, ale kde mohl, vyhnul se jim, a i když do nich přišel, nosíval si s sebou dobrodružnou knížku, kterou při hodině četl. Domácí učitel ho napomínal, ale nadarmo. Nakonec to vzdal a věnoval se chlapci, jehož otec mu platil.

„Budeš toho jednou litovat,“ řekl prostě konzul Watkins Vaškovi, když si mu domácí učitel na něj stěžoval. Matka mu také domlouvala a Vašek měl po každé takové rozmluvě nejlepší úmysly, ale jeho předsevzetí nemělo dlouhé trvání. Učení mu připadalo nudné, a svět dobrodružství, o němž čítal v knížkách, tak neobyčejně poutavý a přitažlivý. Stal se z něho vášnivý čtenář a pro knihu zanedbával i své oblíbené hry a sport. Nedal se vyprovokovat ani svým nejlepším přítelem Joem.

„Že v tom pořád vydržíš ležet!“ zlobíval se Joe. „Já si taky rád přečtu nějakou divočinu, Branda nebo Gregoryho, ale nedal bych tu nejlepší kovbojku za partii kriketu⁷!“

V tom byl s ním Vašek zajedno, poněvadž na kovbojky si nepotrpěl. Byly pořád stejné a příliš se opakovaly. V každé vystupoval hodný nebo zlotřilý šerif, podle okolností, dále tlupa zlodějů dobytka a ušlechtilá četa kovbojů, rozených džentlmenů, kteří se překonávali ve statečnosti a byli výkvětem vši ctnosti. Toho nejdokonalejšího si

⁷ Kriket — hra u Angličanů a Američanů velmi oblíbená; připomíná hokej, hraje se na trávníku s dvěma jedenáctičlennými mužstvy.

pokaždé vzala dcera z velikého ranče, když ji vysvobodil v poslední chvíli z rukou lupičů.

Když četl třetí takový příběh, přestal Vašek kovbojkám věřit a divil se, jak je může Joe stále číst. Sám miloval neuvěřitelná dobrodružství cestovatelů a vynálezců. Nevěřil sice, že by se na Rio Grande⁸ stále kradla stáda a bohaté dcery statkářů, ale ochotně připustil všechna dobrodružství Wellsových, Vernových a de la Hireových hrdinů. Proč by se člověk nemohl dostat na Měsíc, když dovede vyrobit takové báječné stroje, jako je ponorka nebo letadlo? Ostatně vynálezy Vernových románových hrdinů byly všechny uskutečněny, nebo i překonány. Proč by se to nemělo potvrdit i s ohromným nábojem vystřeleným z předlouhého děla a nesoucím lidi na Měsíc? Vašek si z celé duše přál, aby byl členem takové posádky.

Z cestopisů ho nejvíc uchvacovala dobrodružství mořeplavců a taky osudy mužů, kteří dobývali tajemnou Afriku. Tato pevnina Vaška zvlášť přitahovala. Hltal každý cestopis nebo román, který se tam odehrával. Tarzanovy příběhy ho okouzly — Joea ostatně také — a na filmu o tomto odchovanci opic byl aspoň pětkrát. Velmi se zamrmoutil, když mu konzul Watkins řekl, že Burroughsův román o Tarzanovi je naprosto vymyšlený, že gorily ani nekradou bílé ženy, ani nevychovávají jejich děti. Vašek samozřejmě měl při čtení neobyčejných Tarzanových dobrodružství některé pochyby, zejména přemýšlel, jak se mohl malý Tarzan sám od sebe naučit mluvit a číst, i když měl pomůcku v obrázkovém slovníku, ale přesto odmítal panu Watkinsovi úplně věřit. A fantastická rovníková Afrika s gorilami a trpaslíky zůstala i potom zemí jeho touhy.

Pan Watkins měl sám velkou knihovnu a knihovna anglického vyslanectví byla ještě mnohem větší. Vašek proto mohl po libosti uspokojovat svou zálibu v dobrodružné četbě, a následky se ukázaly na konci školního roku. Anglické a americké školy neznámkuje studenty jako u nás. Vědomosti žáků jsou v každém předmětu posuzovány podle určitých měřítek a jsou ohodnoceny body. Ty se počítají ze všech předmětů a žák s největším počtem bodů je nejlepší ve třídě. Tímto způsobem jsou také žáci seřazeni v určitém pořadí, které se

⁸ Rio Grande — hraničnířeka mezi USA a Mexikem, oblíbené dějiště kovbojek

uvádí na jejich celoročním výkazu. Žák s nejmenším počtem bodů je jako nejhorší na konci.

Vašek byl na 28. místě, třetí— ale od konce. Stydl se, když přijímal svůj výkaz z rukou třídního profesora. Byl to starší muž, Angličan bez humoru, který si velmi zakládal na slávě britského impéria a Angličany pokládal za nejdokonalejší lidi na světě. Výkaz podával Vaškovi s ironickým úsměvem a řekl mu hlasem, jehož lehké opovržení hoch dobře vycítil: „Slované se báječně bijí, ale neradi učí!“

V daném případě to nebyla zcela pravda, poněvadž za Vaškem byl ještě syn bulharského konzula a naprosto nejhorším byl drobný, černoooký Armén, syn bohatého obchodníka. Vašek však se neodvážil na profesorovu poznámku odpovědět. Hnětla ho daleko víc, než matčino bédování a konzulova důtklivá domluva. Přestal číst romány a cestopisy — ne sice docela, ale hodně četbu omezil — a začal si víc všímat učebnic. K velkému Joeovu údivu se učil i přes prázdniny, a když zase nastala škola, stal se pilným návštěvníkem hodin domácího učení.

„Ty chceš dokázat starému Wilkinsonovi, že je osel!“ uhodl na konec Joe důvod náhlé vědychtivosti svého přítele. Wilkinson bylo jméno profesora, jenž se svou poznámkou Vaška tolik dotkl.

„Taky že jo, tys na to přišel,“ potvrdil mu Vašek.

Šlo to dost obtížně a pomalu. Musel dohonit ztracený rok a k tomu současně držet krok s novou učební látkou, ale šlo to. Nedlouho po zahájení školního roku se naskytla Vaškovi příležitost otřást Wilkinsonovým názorem na chabé vědomosti Slovanů. Profesor učil toho roku v jejich třídě zeměpis. Jednoho dne zahájil vyučování neobvyklým dotazem, jaké je datum. Mnoho hlasů odpovědělo sborem, že je 10. listopadu.

„Správně. A jestlipak někdo z vás ví, co se stalo 10. listopadu před třiasedmdesáti lety?“ vznesl profesor další otázku.

Jeho dotaz byl přijat hrobovým mlčením.

„To je zase jednou pitomá otázka!“ šeptal Joe Vaškovi. Ale ten mu neodpověděl. Hlavou mu kmitla vzpomínka, neobyčejně živá, líčení, které kdesi četl a které na něj velmi zapůsobilo. Ano, bylo to zcela určitě 10. listopadu. Že by právě to měl Wilkinson na mysli?

„Nu tak, nikdo to neví?“ ozval se netrpělivě starý profesor. „Waltersi, ani vy ne?“ Walters, syn amerického vojenského přidělence a premiant třídy s největším počtem bodů, zaraženě povstal.

„Je mi líto, pane, ale nevzpomínám si,“ omlouval se.

„Mně je to tím víc líto, že se událost týká právě vašeho krajana,“ odvětil ironicky profesor. „Sedněte si!“

Po této poznámce si byl Vašek už zcela jistý. Jeho ruka vylétla nahoru.

„Jakže, Bartoš se hlásí?“ Wilkinson se netajil svým údivem. „Nu tak nám to povězte!“ Na jeho tváři hrál nedůvěřivý úsměv, který však zmizel po prvních Vaškových slovech.

„Dne 10. listopadu našel americký cestovatel Stanley slavného anglického cestovatele doktora Davida Livingstona, který byl několik let pohřešován.“

„Ano, správně,“ potvrdil Wilkinson, když se vzpamatoval ze svého úžasu. „A víte také, kde ho našel?“

„Na březích jezera Tanganiky, v rovníkové Africe, v osadě černochů, která se jmenuje Udžidži,“ odpovídal jistým hlasem Vašek.

„Výborně, můžete se zase posadit, Bartoši, další otázku snad zodpovědí vaši američtí spolužáci,“ řekl pochvalně profesor. Ale byl to zase Bartoš, jenž jediný věděl, jak se vlastně Stanley jmenoval pravým jménem.

„Henry Morton Stanley je pseudonym, kterého cestovatel používal jako zpravodaj časopisu New York Herald. Jeho pravé jméno znělo John Rowlands,“ vysvětloval Vašek zaražené třídě.

„No, ty sis to teď u starého bručouna dokonale vyžehlil,“ šeptal Joe Vaškovi bez závidi. „Počkej, jak nám ostatním to teď vyjasní!“

A také se tak stalo. Profesor k nim měl rozhořčenou řeč, jak málo si žáci váží slavných činů svých krajanů, že se dají zahanbit cizincem, jenž nemá žádný vztah ani k Livingstonovi, který byl Angličan, ani k jeho zachránci, Američanu Stanleyovi. Vašek se od toho dne těšil profesorově přízni a na konci školního roku, když mu starý Wilkinson odevzdával opět prospěchový výkaz, dostalo se mu velkého zadostiučinění.

„Jste jedenáctý z dvaatřiceti, zlepšil jste se znamenitě, Bartoši, gratuluji vám!“ řekl Wilkinson. Vašek se zarděl radostí, zmateně se uklonil a chtěl již odejít na své místo, když ho profesor zadržel.

„Počkejte ještě okamžik!“ Povstal, v obličejí trochu zrudl a podával mu přes stůl ruku. „Před rokem jsem učinil k vám při téže příležitosti poznámku, která, jak jsem se přesvědčil, byla — ehm —“ zarazil se a odkašlal, „byla nevhodná. Doufám, že na ni zapomenete!“

Zatažený hoch nebyl schopen odpovědi. Nesměle stiskl podávanou ruku a s rozpaký odešel na své místo. Teprve Joeova poznámka mu potvrdila jeho triumf.

„Je to přece jen starý sportovec, ten náš bručoun, a mám ho za to rád,“ pravil Joe. „Vždyť se ti vlastně veřejně před celou třídou omluvil za tu loňskou hloupou poznámku o Slovanech, kteří se lépe bijí, než učí!“

Ted' se Vašek srdečně těšil na třetí ročník ve škole, ale bylo určeno, že už do něho nenastoupí. Válka skončila ještě dřív než školní rok a paní Bartošová neměla v Iránu stání. Ustavičně naléhala na konzula Watkinse, aby jí opatřil místo na některé anglické lodi plující do Evropy, a konzul se jí snažil ze všech sil vyhovět, ačkoliv ji jeho rodina velmi nerada ztrácela. Nebylo to však snadné, lodi ještě stále měly válečné úkoly, vozily posádky vracející se domů, nebo posílané na jiná stanoviště a většina jich odplouvala s náklady potravin pro vyhladovělou Evropu.

Konečně se podařilo konzulovi zajistit pro paní Bartošovou a její dvě děti místa na parníku *Castle of Tyne*⁹, který měl opustit Perský záliv koncem října. Nebyla to loď cestovní, šlo o nákladní parník s výtlakem 12 000 tun, který měl také několik kajut pro cestující. Vezl jich celkem dvacet. Kromě Bartošových ještě rodiny tří vysokých civilních úředníků, kteří se vraceli z Indie po mnoha letech zpět do Anglie, a několik vyšších důstojníků na dovolené.

Bartošovi se těžko loučili s přátelskou rodinou anglického konzula, a zejména Vašek s Joem. Byl to jeho nejlepší kamarád víc než

⁹ *Vyslov kasl of tajn*

šest let a Vašek měl pláč na krajíčku, když mu na nástupišti teheránského nádraží podával naposled ruku.

Joe Watkins se statečně přemáhal. Stál ze široka rozkročený, mračil se a jen na okamžik vyndal ruku z kapsy, aby stiskl Vaškovi ruku.

„Good-bye missis Bartoš, farewell¹⁰ Jitka!“ loučil se vážně s ostatními členy rodiny.

Uslzená paní Bartošová nebyla s to pohnutím odpovědět a Jitce tekly slzy proudy. Malý Angličan se při pohledu na tu záplavu ještě více nasupil.

„Piš, Vašku, a hlavně nezapomeň adresu, ať vím, kam poslat odpověď!“ žádal nejistým hlasem.

„To víš, že budu. Jen mi hodně piš, o všech, o vás doma a o celé třídě!“ Vaškovi se hlas třásl a poslední slova už spolkl. Vlak se dal zvolna do pohybu. Joe s rukama v kapsách šel podél něho, neřval se nahoru, do okénka, z něhož byl Vašek vykloněný. Strojvůdce přidal páru a vlak se začal rozjíždět rychleji. Joe klusal stále podle vozu, a když už nástupiště končilo, pojednou vytáhl z kapsy kalhot pečlivě převázaný balíček a podal ho Vaškovi.

„Tumáš, málem bych zapomněl!“ Bez dalšího slova se pak otočil a s hlavou mezi rameny pomalu odcházel zpátky k východu z nádraží.

Trvalo chvíli, než Vašek přemohl své pohnutí nad loučením a vzpomněl si na Joeův balíček. Po značném úsilí rozmotal provázek, jímž byl balíček ze všech stran ovázaný, a rozbalil papír. Tohle že by mu Joe věnoval? Zmačkl patentní uzávěr a nemohl už pochybovat. Věrný kamarád se skutečně vzdal v jeho prospěch krásného vánočního dárku od otce, jedinečného skautského nože, který si dal konzul Watkins poslat pro syna až z Birminghamu.

Byl to nádherný nůž se vším příslušenstvím a mohl se nosit buď s pochvou u pasu, anebo celý skrytý v pouzdře. Vašek byl přesvědčený, že by mu na cestě matka první způsob netrpěla, a proto se rozhodl nůž zatím nosit v pouzdru. Nemohl se nože nabažit, stále prohlížel různé jeho střenky, pilku, vývrtku a nebozez, a jak jej tak otá-

¹⁰ *Good-bye, farewell — na shledanou, sbohem*

čel na všechny strany, spatřil, že na jedné střece je něco napsáno. Při bližším prozkoumání se ukázalo, že to Joe neuměle vyryl do kosti slovo *Remember!*¹¹

Vašek se usmál. Bláhový Joe, jak si může myslet, že na něj zapomene? Umiňoval si, že mu bude psát každý den a už od teďka bude strádat peníze na cestu do Anglie. Pan Watkins měl dostat napřesrok dovolenou a hodlal ji strávit s celou rodinou v Anglii. Vašek tam za Joem přijede, to už mu slíbil cestou na nádraží.

Půldruhého dne jim trvalo, než dojeli transiránskou dráhou, spojující Kaspické moře s Perským zálivem, do Bandar-e Šáhpúru. Cestou vystoupili jen jednou, to když vlak stavěl několik hodin v Šuštaru, aby uvolnil trať vojenským transportům. Přes úmorné vedro, které panovalo v tomto městě ropných polí, navštívili hřbitov, na němž odpočíval Vaškovův otec. Prostý dřevěný křížek se jménem a stářím zesnulého označoval nízký rov na evropském hřbitově, jeden z mnohých, které tu přibýly v posledních několika letech. Smutná pouť všechny dojala, Vaškovu matku nejvíce. Vzpomínala, jak přijížděli před více než šesti lety, radostní a zdraví, plni nadějí do budoucnosti. Místo bylo velmi dobře placené a Bartošovi se těšili, že si za našetřené peníze koupí někde u Prahy domek se zahrádkou, aby měli s dětmi trvalý domov, vlastní střechu nad hlavou. Nyní se vracela sice s penězi, ale jak draze byly získány! Živitel rodiny zde zůstal navždy, odjížděli bez něho, teď, kdy by ho děti nejvíc potřebovaly, zejména Vašek. Byl to hodný hoch, dobrosrdečný a citlivý, ale často nezkrotný a nevládnutelný.

S hlavou plnou starostí se vracela Bartošová s dětmi k čekajícímu vlaku. Povzdechla si, když poslouchala jejich hovor. Vašek už zapomněl na slzy a nadšeně vykládal Jitce, že už brzy pojedou po moři, a dokonce přes tři moře, Arabské, Rudé a Středozevní. Jitka se zajímala, jestli uvidí v Rudém moři místo, kde Mojžíš přešel s Izraely moře suchou nohou. Na to jí Vašek nedovedl odpovědět. Dal dokonce najevo podiv, že se Mojžíš namáhal s tolika lidmi kráčet přes moře, když mohl docela dobře přejít suchou nohou přes suezskou šíji, která tehdy ještě nebyla prokopána průlivem. Sám se na

¹¹ *Vzpomeň si!*

cestu lodí nesmírně těšil. Když jeli do Iránu — a tehdy mu bylo sotva sedm, takže z cesty neměl ještě tolik jako dnes, kdy už mu bude skoro čtrnáct —, cestovali po pevnině přes Bělehrad, Cařihrad¹² a Bagdád. Z Bagdádu jeli potom auty přes Kermášáh a Hamadán do Teheránu. Dokonce i část cesty v Malé Asii museli překonat tímto způsobem, protože železnice ještě nespojovala Nisibin s Kirkúkem. Jen maličký kousek cestovali po moři, to když je vezl parník z Cařihradu do Skutari, na protější asijský břeh. Ale to bylo tak krátké, že se Vašek ani nepamatoval, jak dlouho to trvalo.

Jitku zajímalo, jak dlouho tehdy jeli z Prahy až do Teheránu. To už Vašek také zapomněl. Zeptal se maminky. Bartošová se vytrhla ze svých smutných vzpomínek.

„Počkej,“ rozpomínala se, „myslím asi jedenáct nebo dvanáct dní, už to přesně nevím.“

„Teď budeme doma dřív?“ chtěla vědět Jitka. Ani to matka nevěděla. Vašek si dobře pamatoval mapu a usoudil, že to bude trvat spíš déle. Pojedou do Terstu a odtamtud musejí ještě vlakem do Čech.

„Ale na lodi se ti bude líbit, uvidíš!“ těšil sestřičku.

Zpočátku se jí to ale moc nelíbilo, to když jeli pobřežním parníkem z Bandar-e Šáhpúru do Bandar-e Abbásu, kde jejich loď, *Castle of Tyne*, nakládala zboží pro Evropu, hlavně rýži, vlnu a bavlnu. Parník plul velmi pomalu, všude stavěl a stále byl přeplněný domorodci, cestujícími na krátkou vzdálenost. Byli od sebe oddělení, paní Bartošová s Jitkou ve velké společné kajutě pro ženy, Vašek v kajutě pro muže, a obě místnosti byly plné lidí, navíc bylo nesnesitelné horko. Pluli plné tři dny, vždyť museli projet celou délkou Perského zálivu. Přístav Bandar-e Šáhpúr leží totiž na samém severozápadním konci zálivu a Bandar-e Abbás dokonce až v Hormuzském průlivu.

Všichni si oddechli, když vystoupili v Bandar-e Abbásu na přístavní hráz, a zejména když se potom dali člunem přepravit na *Castle of Tyne*, kotvící kus od hráze. Zde dostali v prvním podpalubí slušnou kajutu jen pro sebe a zařídili se tu hezky podomácku. Přijeli vlastně v poslední chvíli, pobřežní parník byl hodně zpožděný. O

¹² Cařihrad — dnes Istanbul

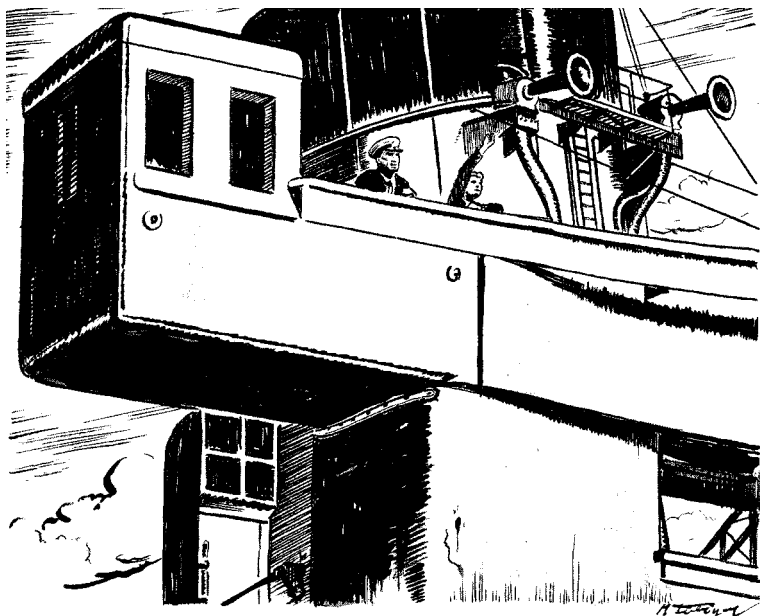
hodinu později by už svou loď nenašli. Zvedla kotvu, sotva se usadili v kajutě, a Vašek jen taktak že tento zajímavý výkon nezmeškal. Stál na přídi a pozoroval, jak se rušný přístav pomalu zmenšuje a stává se pouhým bodem, který jim záhy zmizel z očí. Sbohem, Íráne, na shledanou, Joe!

Na palubě Castle of Tyne

Lod', která odvážela Bartošovic rodinu do vlasti, byla nákladní, a tedy žádný rychlý parník. Nebyla také už z nejnovějších plavidel a její kapitán byl rád, když urazila ve zdraví svých deset mil za hodinu. Pro Vaška se stala novým světem, který ho dokonale okouzлил. Stále objevoval něco nového, a když ho matka sháněla, aby šel jíst, musela ho obvykle dlouho hledat, než ho našla v některém odlehlém koutě, kam obvykle cestující nechodí. Vašek prolezl všechno, od paluby, až po strojovnu a nákladní prostor. Jen z velitelského můstku ho zamračený muž u kormidla energicky odehnal s poukazem na nápis, který přísně zakazoval cestujícím vstup do této lodní svatyně, ale i tam se Vaškovi podařilo později proniknout.

Mezi dětmi spolucestujících nenašel kamaráda. Bylo jich sedm, ale buďto byly docela malé, nad něž se cítil povznesen, anebo zase už téměř dospělí, kteří se cítili povýšeni nad něho. Nijak mu to nevaldilo. Podařilo se mu už první den plavby navázat dvě přátelství, která mu velmi vyhovovala. Při první večeři se seznámil s druhým důstojníkem, který zachytil Vaškův obdivný pohled na jeho zlaté prýmký a kotvu na rukávech, a přívětivě se na něj usmál. To bylo pro Vaška povzbuzením, aby se Mac Intyra, jak se mladý Skot z Glasgowa jmenoval, zeptal, jak rychle loď pluje a kolik koní má její parní stroj. Důstojník ochotně odpověděl, a když viděl hochův mimořádný zájem, rozpovídal se. Popsal, kudy pojedou a kdy budou u zajímavých míst, jako je Báb al Mandab neboli Brána slz, což je vjezd do Rudého moře, nebo Aden, mohutná skální pevnost, kterou Angličané budovali po staletí.

Vaškův rozhovor s důstojníkem podnítil u stolu zájem o Rudé moře. Jedna z Angličanek chtěla vědět, proč se mu říká Rudé. Plavila se o něm několikrát, ale nikdy neviděla, že by měly jeho vody červenou barvu, byly pokaždé šedomodré nebo šedozelené jako vody Středozevního moře nebo Atlantiku. Důstojník pokrčil rameny.

„Tvrdí se, že v něm žije drobounká, rudě zbarvená mořská řasa, která je příčinou této barvy. Její červená barva se však projevuje v mělké pobřežní vodě, ne v hlubokých vodách, kudy plují parníky, slečno Cartwrightová. Přiznám se, že sám jsem také nikdy neviděl rozdíl mezi barvou vody na jedné a na druhé straně Suezského průplavu, ačkoliv jsem se plavil Rudým mořem už nejméně třicetkrát.“

Řeč se stočila na Suezský průplav, dílo francouzského inženýra Ferdinanda Lessepse, dokončené v roce 1869. Tento krátký průplav, jímž loď propluje za dvanáct až patnáct hodin a který zkrátí její cestu z východní Asie do Evropy o tři týdny, stál spoustu peněz a stále se musí zápasit s přírodou o jeho udržení. Největším nepřítelem díla geniálního Francouze je písek. Mohutné bagry neustále vynášejí písek ze dna průplavu, kam jej ukládají větry z pouště. Kdyby přestaly ve své činnosti, stal by se průplav za několik týdnů naprosto nesplavným pro každou větší loď.

Vášek byl překvapen poznámkou staršího Angličana, že Lessepsovův nápad prokopat šíji mezi Afrikou a Asií měl už egyptský faraón Necho II., který vládl 600 let před Kristovým narozením a dal v těchto místech zřídit průplav, ovšem užší a mělčí než Lessepsovův, protože

tehdejší lodi byly velmi malé ve srovnání s dnešními. Průplav byl později zanesen pískem, takže se po něm stěží najdou stopy. Napoleon I. na své výpravě do Egypta dal suezskou šíji proměřit inženýry, protože chtěl obnovit faraónovo dílo. Nedostal se však k uskutečnění tohoto záměru.

„Vždyť to celé slavné Rudé moře je vlastně jen velikánské jezero,“ ozval se starší plukovník justiční služby, jenž dosud nikdy po Rudém moři neplul, ačkoliv strávil polovinu svého života v koloniích.

Mac Intyre se usmál. „Jak se to vezme, sire Johne. Je patnáct set mil dlouhé a naše dýchavičná *Castle of Tyne* po něm pojede celý týden, za předpokladu, že počasí bude dobré, jako je dosud.“

„Cožpak se může takové malé moře rozbouřit? Vždyť je velmi úzké!“ podívovala se Vaškova matka.

„Právě proto,“ odvětil druhý důstojník. „Čím méně místa mají vlny k svému pohybu, tím více se vzedmou a tím jsou prudší. Bajkalské jezero v Asii je daleko menší než Rudé moře a vítr prý je dovede rozbouřit tak, že vlny dosahují výšek, do jakých se oceán nikdy nevzedme.“

„Opravdu? To by bylo zlé, kdyby nás na Rudém moři překvapila bouřka!“ starala se paní Bartošová. Vašek se za její výrok skoro styděl, on by si naopak velmi přál něco takového prožít. O mořské nemoci neměl ani zdání, jeho žaludek snášel moře obdivuhodně. Je ovšem pravda, že dosud bylo tak klidné, že jen nejchoulostivější z cestujících dali přednost svým lůžkům před večerí.

„Nemusíte se bát,“ uklidňoval důstojník Vaškovu matku. „Naše loď je sice stará, ale pevná a velká, a z bouře na moři si nic nedělá. Ovšem pobřežní písčiny, jichž se držely lodi starých plavců, jsou nebezpečné a není divu, že řecký zeměpisec Strabon prohlásil Rudé moře za nejhorší ze všech. V jeho době se lodi například neodvážily plout po Rudém moři v noci, protože břehy, jichž se držely, jsou plné mělčin a ostrůvků, na nichž tehdy nesvítily žádné majáky.“

Zájem cestujících se stočil k místům, kolem nichž poplují. Litovali, že se loď nezastaví v Džiddě, přístavu posvátného poutního města muslimů, Mekky.

„Ne, v Džiddě opravdu nestavíme,“ potvrdil s úsměvem důstojník povzdech žádostivé Angličanky. „Její přístav je pro náš ponor trochu mělký. Byl jsem tam jednou, stojí za návštěvu. Kdysi to bývalo kvetoucí město, samo jméno džidda znamená v arabštině bohatá. Má ještě středověké, dvacet stop silné hradby, hluboký příkop a silně opevněné brány. Moderní dělo by ovšem ze vši té pevnostní slávy nadělalo za hodinu trosky. Co jste si tam přála vidět, madame?“ zeptal se nakonec.

„Je prý tam hrob Evy, pramáti lidstva,“ odpovídala rozpačitě Angličanka. Kolem stolu se ozvaly nedůvěřivé hlasy. Hrob pramáti křesťanů v zemi zuřivých muslimů?

„Pravda,“ vysvětloval Mac Intyre. „Mohamedáni převzali řadu osob z našeho Starého i Nového zákona do svého náboženství. Evu uctívají a věří, že ji Adam pohřbil v Džiddě. Zřídili jí náhrobek a vystavěli nad ním malou mešitu. Byl jsem tam také. Už jsou pryč časy, kdy se křesťan nesměl v okolí mešity ani ukázat!“

Vašek si vzpomněl na svůj zážitek z teheránské mešity Sepah Salar a začal jej nesměle vyprávět. Když zpozoroval zájem ostatních, rozpovídal se a měl se svým příběhem velký úspěch. Angličané projevíli zájem o celou Bartošovic rodinu, a když se dozvěděli, že jsou Češi, začali se k nim chovat velmi přívětivě. Čeští vojáci si získali za války v Anglii četné sympatie, zejména letci. Angličané na *Castle of Tyne* vzpomínali, jak hrdinně čeští letci bojovali při vzdušné bitvě o Londýn v roce 1940 a kolik jich svou odvahu zaplatilo životem.

„Velká Británie je Čechům mnoho dlužná,“ řekl vážně starý plukovník a Vašek se zarděl hrdostí nad uznáním, kterého se dostalo jeho krajanům. Začalo se hovořit o Čěších a o jejich historii. Plukovník justiční služby prohlásil, že malá česká země byla počátkem i velkých dějinných událostí, vzpomněl na husitské války i na válku třicetiletou.

„Vlastně i druhá světová válka tu začala,“ ozval se kdosi. „Vždyť odtržení Sudet a obsazení Čech a Moravy byly prvním signálem útoku nacistů na ostatní demokratické státy.“

Beseda u první večeře se protáhla dlouho do noci, jak je zvykem u Angličanů, kteří chodí pozdě spát a den začínají pozdě ráno. Paní Bartošová odešla s Jitkou, která byla velmi ospalá, do kajuty mno-

hem dřív, ale k velké Vaškově radosti svolila, aby zůstal s dospělými. Družná zábava vynesla hochovi přízeň druhého důstojníka, který mu zařídil vstup na toužený velitelský můstek.

Dříve si Vašek představoval, že velitelský můstek je skutečným můstkem, na němž stojí kapitán a volá odtud své rozkazy na námořníky. Na vltavských parnících viděl něco podobného a ani pobřežní parník, na němž pluli v Perském zálivu, se od této představy příliš nelišil. Ale velitelský můstek *Castle of Tyne* byl něčím zcela jiným. Byla to vlastně velká, prostorná kajuta, táhnoucí se nad celou šířkou palubní nástavby, se stěnami většinou zasklenými, do které vedla dvojí dvířka na pobočných stěnách. K dvířkům, jejichž horní polovina byla rovněž zasklená, se stoupalo po příkrých schůdcích rovnou z paluby.

U přední stěny velitelského můstku, uprostřed, stálo velké svislé kormidelní kolo a před ním visel v dvojím závěsu — pan Mac Intyre řekl Vaškovi, že se tento zvláštní závěs jmenuje Cardanův — veliký kompas.

„Ten závěs dává kompasu stálou vodorovnou polohu, ať se loď nahne jak chce,“ vysvětloval hochovi. „Jinak by magnetická střelka neukazovala správně.“

„Ale vždyť tu žádná magnetická střelka není!“ namítl zaražený Vašek. Viděl jen veliký kruh, opatřený na okraji dvojím dělením s jednou červeně vyznačenou dělicí čárkou, který se dost líně pohyboval nalevo i napravo. Povšiml si, že muž u kormidla se snaží přivést červenou čáru pokaždé zpátky na místo, tak aby byla stejně daleko od pevné ručičky směřující od okraje kompasu nad kruh a ležící v podélné ose lodi.

„Je tam, ale není vidět,“ usmál se druhý důstojník. „Je připevněna k tomu celuloidového kruhu zespod a kruh se točí celý s ní.“

To bylo velmi zajímavé, stejně jako i dělení kompasového kruhu. V tom drobnějším poznal Vašek bez námahy obvyklé dělení kruhu na 360 stupňů, ale to větší ho udivilo. Začal počítat dílky a napočítl jich na obvodu celého kruhu 32. Rychle z paměti dělil 360 číslem 32 a vyšlo mu 11 a čtvrt. Nad tím si lámal hlavu, dokud pan Mac Intyre nedokončil kontrolu kursu lodi. Potom mu mohl klást další otázky.

„To větší dělení tě udivuje? Jde o zvyk ze starých časů, kdy ještě nebyly přesné dělicí stroje a dělení kruhu na 360 stupňů by dalo velkou práci. Proto se rozdělil obvod celého kompasu jen na 32 dílů a v námořnické hantýrce se začalo těm dílkům říkat prostě čárky. Jistě ses dočetl v nějakém starším románu, jak kapitán volá na kormidelníka: ‚Uhni o dvě čárky!‘ Myslel tím tyto dva dílky na kompasu, celkem tedy dvaadvacet a půl stupně.“

Vedle kormidla stál mosazný, dozlatova vycíděný buben lodního telegrafu s různými nápisy, jako *kupředu, zpět, poloviční páru...* Jeho terč měl výseky v různých barvách, aby se ten, kdo telegrafuje do strojovny, nemusel zdržovat hledáním nápisu. Stranou čněla z bubnu rukojeť, kterou se signalizovalo. Důstojník vysvětlil Vaškovi, že otočením o celý kruh se rozezvučí dole u strojníka zvonky telegrafu, které ho upozorní, že má „hovor“. Strojník má před sebou stejný signalizační terč, jako je na velitelském můstku, a jeho ručička zaujme takovou polohu, jakou dá na můstku kapitán nebo důstojník signalizační rukojetí, a ukáže strojníkovi příslušný příkaz, který se od něho požaduje.

Důstojník si povšiml Vaškova toužebného pošilhávání po kormidelním kole a s úsměvem vyzval kormidelníka, aby na chvílku ustoupil.

„Tak si k němu stoupni a hled’, abys držel červenou značku kompasu stále tři čárky nalevo od pevné značky!“ vyzval Vaška. Ten se zajíkal blahem, když uchopil ohromné kolo. Překvapilo ho, jak lehce se jím dá otáčet a jak hodně jím musí otočit, aby dosáhl jen malého posunu kompasového kruhu. Vzpomněl si na líčení z románů, jak za bouře kormidelník škuneru musel napnout všechny síly a pověsit se celou váhou na kolo, aby přivedl loď do žádoucího směru.

„Ano,“ potvrdil Mac Intyre. „Ale nezapomeň, že to bylo na lodích bez parního stroje, kde kormidelník ovládal poměrně velké kormidlo, vystavené silnému tlaku vln, jen svou tělesnou silou. I když mu pomáhaly různé převody, potřeboval dobré svaly, zvláště při rozbouřeném moři. Ale u našeho kormidla vykonává hlavní práci parní stroj, který dodává většinu potřebné síly. Muž u kormidla udává jen směr a velikost pohybu kormidla.“

I tak nebylo kormidlování žádnou slastí, jak se Vašek brzy přesvědčil. Kompas, který se dříve choval zdánlivě líně, byl najednou náramně neposedný a Vaškovi vyvstaly na čele krůpěje potu při usilovné snaze udržet červenou značku v předepsané poloze.

„Napoprvé je to dobré, dej kolo zase Smithovi,“ chválil ho Mac Intyre.

Velitelský můstek byl zdrojem četných otázek a záhad. I Smithe Vašek obdivoval. V cestopisech a románech se mluvilo o kormidelníkovi jako o důležité osobě, a Vašek ho proto řadil vždy mezi lodní důstojníky, nebo přinejmenším poddůstojníky. A zde kormidloval prostý námořník, kterého ráno viděl mýt s domorodci palubu. Nezdržel se, aby se o tom nezmínil.

„To je také zvyk z dřívějšíka, kdy posádka lodi byla všelijak sehnána dohromady a necvičena, takže se kormidelní kolo nemohlo svěřit každému. Loď řídili zpravidla poddůstojníci, na malých plavidlech i sám důstojník, který tam ovšem býval jediný. Tak se udržel poddůstojnický název *kormidelník*. Takových starších termínů je víc, třeba *člunař*, *podnálovní*, *ubytovatel* a jiné. Původně označovaly skutečnou činnost těchto mužů. Člunař měl na starost udržování člunů v pořádku, podnálovní se staral o nákladní prostor lodi, ubytovatel o ubytování mužstva. Později se z těchto názvů staly pouhé tituly. Víš, jak se rozlišují důstojníci anglické válečné lodi?“

Vašek byl přesvědčen, že na tři stupně: kapitána, důstojníky a kadety. Podivil se proto, když mu Mac Intyre vyjmenoval sedm stupňů: kapitán, jeho prvního zástupce, zvaný *commander*, druhý, *subcommander*, potom poručík — *lieutenant*, podporučík — *sublieutenant*, praporčík — *midshipman*, a konečně kadet. Opakoval si ihned tento složitý žebřík hodností v duchu, aby jej nezapomněl.

Z velitelského můstku vedly dveře dále do nástavby. Byl to jednak přístup do kapitánových kajut, tedy nejlepšího místa na každé lodi, jednak do mapové kabiny, kde byl uložen lodní deník. Z mapové kabiny vedly další dveře do kajuty radiotelegrafisty. Mac Intyre je otevřel, ale zastavil se jen na prahu. Vašek viděl přes jeho ruku prostornou místnost, plnou různých přístrojů a rámců s napnutými dráty. U podkovovitého stolu seděl poddůstojník se sluchátky na uších a s tužkou v ruce pilně psal do velkého sešitu. Při zvuku otevři-

raných dveří k nim otočil hlavu, ale jen se ušklíbl na pozdrav a zase se věnoval svému psaní.

„Tady jsou různé zajímavé věci, zejména rádiový kompas, kterým se můžeme řídit v mlze nebo za bezhvězdné noci, kdy se nedá poloha lodi určit sextantem a chronometrem. Ale Sandy je dnes příliš zaměstnán, a proto ho navštívíme jindy, až bude mít víc času,“ řekl Mac Intyre.

Zavřel zase dveře a šel zpátky na velitelský můstek, následován Vaškem. „Až budu mít příště volnou chvíli, ukážu ti, jak se zjistí poloha lodi sextantem a hodinami,“ sliboval.

„A je to přesné?“ ptal se Vašek.

„Na několik mil, a to nám na širém moři bohatě stačí. Za války byl prý vypracován nový způsob, podobný rádiovému zaměřování, ale provádí se radarem. Loď přijímá na širém moři radarový signál a podle způsobu, jak ho zachytí, okamžitě určí svou polohu, dokonce přesněji než sextantem a chronometrem. Jak se to dělá, přesně nevím. A také to nepotřebuji zatím znát, protože se tak brzy nedočkáme, aby staré rachotiny, jako je *Castle of Tyne*, opatřili radarem. Dost na tom, že máme rádiový kompas!“

Druhým Vaškovým dobrým přítelem se stal na palubě *Castle of Tyne* domorodý nakladač Selim. Správněji by se mělo říct v podpalubí než na palubě. Selim ben Hussein, což znamená Selim, syn Husseinův, trávil mnohem víc času pod palubou než na ní. Za plavby měl na starost stálé přerovnávání žoků s bavlnou, aby se jejich těsným uskladněním v horku a za nepřístupu vzduchu příliš nezahřál a samovolně nevznítil.

Selim byl Arab z okolí Basry, sotva dvacetiletý mladík, ale na rozdíl od většiny svých krajanů — silák. Neměl tichou zasmušilost Araba z pouště, ačkoliv tam vyrostl. V posledních letech žil ve městě, kde si zvykl na společnost, a usmíval se od ráno do večera. Byl rád na světě a přál si, aby všichni lidé sdíleli tuto radost. Jeho práce byla těžká a dusné vedro, ve kterém ji dělal, by zkrušilo mnohé, ale Selima nebylo s to připravit o jeho veselost. K Vaškovi mladý Arab přilnul hned při prvním setkání. Byl to první bílý cestující, který se nejen odvážil do Selimova žhavého království v útrobách lodi, ale

dokonce tam vydržel. Vaškovi se zase líbila Selimova srdečnost a veselost.

Věkem nebyli daleko od sebe, a tak se přátelství rychle navázalo a utěšeně den ode dne rostlo. Rozuměli si dobře. Selim byl od íránských hranic a znal mnoho tádžických výrazů. Ostatně obě řeči mají dost společných slov, tádžičtina, kterou se mluví v Iránu, i irácká arabština, rodný jazyk Selimův. Mladý Arab lámal samozřejmě i angličtinu, kterou se musel dorozumívat s bělošskou posádkou lodi. Jeho rozmluva s Vaškem bývala zpravidla pestrá směs všech tří jazyků, ale žádnému z nich to nevadilo, jen když pochopil, co ten druhý chce říct.

Šestý den plavby se chýlil ke konci a čas večere už byl nedaleko, když si Vašek vzpomněl, že od oběda ještě neviděl svého arabského přítele. To odpoledne bylo plné zajímavých událostí. Především brzy po obědě splnil pan Mac Intyre svůj slib a ukázal hochovi, jak se stanoví poloha lodi na moři za pomoci sextantu. Zasvětil ho také do základů výpočtů podle tabulek a strávil s ním větší část své hlídky.

Když skončili a vyšli zase na palubu, naskytl se Vaškovi nesmírně poutavý obraz na americkou bitevní loď *Arkansas*, která je mījela. Vyměnili s ní vlajkový pozdrav a hoch mohl oči nechat na jejích ocelových věžích s daleko čnějícími štíhlými hlavními těžkých děl, ačkoliv neměl mnoho času je obdivovat, poněvadž loď ujížděla rychlostí dvaceti mil a nechala je brzy za sebou. Když viděl Mac Intyre jeho zájem, půjčil mu knížku o válečných lodích všech námořních velmocí. Přestože to byla četba suchopárná, obsahující pod stínovým obrazem každé lodi jen stručný výčet její výzbroje a údaje o síle pancéře a velikosti posádky, upoutala Vaška tak, že docela zapomněl na svého snědého přítele.

Vzpomněl si na něj až někdy v sedm, krátce před večerí. S povzdechem dočetl a spěchal se na Selima podívat. Odnesl ještě napřed půjčenou knihu na velitelský můstek druhému důstojníkovi a na půl ucha od něho vyslechl zprávu, že právě zkřížovali průsečík 14. severní rovnoběžky s 56. stupněm východní délky.

„Počkej, kam letíš?“ zastavil ho Mac Intyre.

„Podívat se dolů na Selima, překládá tam bavlno.“

„Že se ti chce do té výhně,“ ušklíbl se důstojník. „Právě před chvílí tam měřil poddůstojník teplotu a rtuť vystoupila na sto čtyři stupňů!“

„Já vím, ale Fahrenheita, to je jen čtyřicet stupňů Celsia!“ smál se Vašek. „V Teheránu jsme mívali víc, to nic není!“

„Dobrá, jdi si, zdá se, že miluješ oheň jako salamandr,“ usmál se důstojník. „Ale pověz mi ještě, co je pod námi?“

Vašek, už na odchodu, se užasle otočil. „Přece moře, ne?“

„Samozřejmě že moře, ty chytráku, jinak by naše stará *Castle of Tyne* uvázla. Moře, a dokonce několik tisíc yardů hluboké. Ale na dně toho moře je ohromný had!“

„Děláte si ze mě legraci, mořští hadi jsou jen v pohádkách,“ řekl vyčítavě Vašek.

„To tedy nejsou, žijí skutečně, ačkoliv proti tomu, který se táhne pod námi tisíce mil daleko, jsou to nevinátka.“

„Aha, už vím, myslíte ocelového hada, kterého tam položili lidé!“ vyrazil Vašek vítězně. „Podmořský kabel, že ano?“

„Ano, kabel z Adenu až do Bombaje, po němž elektřina přenáší zprávy rychlostí patnácti tisíc mil za vteřinu. Někdy ti povím, jak se klade, je to docela zajímavé. A teď uháněj, za chvíli je večere, sníme ti ji, když nepřijdeš včas.“

„Nemám strach,“ smál se hoch. „Moře se začíná zvedat a polovina cestujících dnes odpadne, maminka určitě také.“ Ve dveřích se ještě zarazil. Zajímalo ho, jak daleko je nejbližší země, a uslyšel, že velký ostrov Sokotra, není vzdálen ani sto mil.

Vrak

„Že jdeš, Vaši, už jsem myslel, že nepříjdeš!“ vítal Selim Vaška s přátelskou výčitkou, sotva otevřel ocelová dvířka dlouhého skladiště. Stál na kupě balíků s vlnou. Leskl se potem, i když ventilátor hučel o překot. Vháněný vzduch byl sám už horký a nemohl Selima při jeho těžké práci příliš osvěžit.

„Zato ti teď pomůžu!“ nabízel se ochotně Vašek a svlékl si plátěný kabátek, pod nímž měl jen tričko.

„Nemusíš, už jsem skoro hotový. Raději si budeme povídat. Vylez sem ke mně nahoru!“ Selim stál na vysoké hromadě měkkých balíků a podával Vaškovi ruku, aby mu pomohl. Ten ji chtěl uchopit, ale právě v té chvíli se ozvaly dvě temné rány a příd', v níž se skladiště vlny nacházelo, se sklonila hluboko pod vodu. Vašek sklouzl zpátky, a když se podíval nahoru, uviděl Selimovu tvář. Byla podivně šedá a zkroutená, oči vyděšeně hleděly na něco za Vaškovými zády. Rychle se otočil, ale nic nespatriil. V tu chvíli skočil Arab dolů a hnal se ke dveřím. Něco mumlal, ale Vašek rozuměl jen jedinému slovu, *abé, abé*. Voda, ale kde?

„Away, away!“ — pryč, pryč — křičel Selim, kterému se vybavilo anglické slovíčko. Otevřel dveře a zavrával pod mocným vodním proudem.

„Abé bozorg, chjli dir ast!“ — Velká voda, je příliš pozdě! — zvolal Selim. Řekl to už daleko klidněji a i to, že si vzpomněl na svou tádžičtinu a použil jí, aby mu Vašek rozuměl, bylo dokladem, že se oddal podle muslimského zvyku osudu. Snad by ani nezavřel dveře, jimiž se valila voda mohutným proudem dovnitř. Byl přesvědčený, že Alláh tak rozhodl, že je to jeho *kismet* — osud — a že tedy nemá nic podnikat. Ale Vašek na něj zoufale křičel: „Tak zavři přece, nebo se utopíme!“ Přiskočil, spojil své slabé síly s Arabovými a skutečně se jim podařilo zdolat vodní příval a ocelová dvířka uzavřít.

Nyní voda už jen mírně prosakovala místy, kde dveře dobře nedoléhaly, ale s tím si věděl hoch rady. Joeovým dárkem, skautským

nožem, který jej neopouštěl ani na okamžik, rozpáral několik balíků s bavlnou a začal ji se Selimem pěchovat do všech spár a mezer. Nebyli s tím ještě hotovi, když se na jejich záda snesl celý vodopád.

„Zase voda, ale odkud?“ žasl Vašek. Elektrické světlo zhaslo, než se mohl rozhlédnout, a denní světlo do skladiště nepronikalo. Loď byla tak zatížená, že okénka skladiště ležela těsně nad čarou ponoru, a byla proto pečlivě uzavřena ocelovými vodotěsnými okenicemi.

„Aha, ventilátor!“ uhodil se Vašek do čela. „Vyskoč tam a ucpi to, Selime!“

Arab si musel najít cestu potmě a čelit silnému proudu vody, který ho srážel zpátky, ale přesto se mu podařilo nacpat do ventilační trouby celé balíky vlny, které aspoň zamezily cestu další vodě.

Vašek stál nehnutě a srdce mu bušilo, div se mu prsa nerozskočila hrůzou, že se loď potápí a že už v příštím okamžiku je s sebou strhne hluboko, tisíce yardů hluboko, jak o tom před chvílí mluvil důstojník, až na mořské dno, kam sama klesne. Snad měli utéct dveřmi, když je Selim otevřel, ale kam? Pokud voda vnikala větracím potrubím, musela být celá přední část lodi až k velitelskému můstku pod vodou.

„Je to ucpané a nic neteče, *Alláh akbár*.¹³“ Selimův klidný hlas přicházel shora, od ústí ventilátoru, kde se Arab posadil na hromadu balíků, které se sesunuly k příčné přední stěně skladiště. Na Vaška zapůsobil podivně konejšivým způsobem. V hlavě se mu trochu vyjasnilo. Co se jen stalo? Přece nenarazili na žádnou podmořskou skálu, když je tu moře tak hluboké. Náhle si vzpomněl na matku a sestru a srdce se mu znovu rozbušilo. Co je s nimi? Obě byly v kajutě, když šel navštívit Selima, rozpomínal se. Kajuta je na zádi lodi hned pod palubou, jistě měly čas dostat se nahoru. Možná že už byly na palubě, chtěly se trochu projít před večeří.

Ale je zád' nad vodou? Začal hmatat rukou po stěně a ulehčené si oddechl. Je to tak, jak si myslel. *Castle of Tyne* je přídí pod vodou, ale zád' zcela jistě ční z vody. Co se vůbec děje na lodi? Třeba se někdo snaží k nim právě proniknout! Zatajil dech a pozorně naslou-

¹³ Arabsky— Bůh je veliký

chal. Stroje už nebyly slyšet, voda jistě zaplavila i strojovnu, která je za nimi, směrem k zádi. Bylo divné, že parní kotle nevybouchly, ale Vašek si to vysvětlil tím, že strojník zavčas vypustil přebytečnou páru. Vzpomněl si, že zaslechl ostré syčení hned po těch dvou prvních ranách, kterým nevěnoval vůbec pozornost.

Napínal sluch, ale přestože voda zvuk dobře přenáší, slyšel jen vzdálený, nesouvislý hluk. Nyní z něj vyniklo několik ostřejších tónů, následujících rychle po sobě.

Připomínalo to střelbu, a skutečně to také byly výstřely z automatických pistolí. Důstojníci bránili čluny spuštěné na vodu proti útoku barevné části posádky. Stříleli zpočátku do vzduchu, ale když to Hindové zpozorovali a obnovili svůj nápor, museli obrátit zbraně proti nim.

„Napřed ženy a děti, potom mužští cestující a posádka!“ křičeli důstojníci a snažili se marně zatlačit lidskou vlnu zpátky. Čluny na přídi byly ztracené, zbývaly jen čtyři čluny pro 60 mužů posádky a 20 cestujících.

„Moje dítě, Vašek, je tam dole, zachraňte ho!“ volala paní Bartošová, pološílená úzkostí a strachem. Jednou rukou držela Jitku, druhou ukazovala k přídi, odkud vlna za vlnou pravidelně narážela na zbytek lodi, trčící šikmo vzhůru z vody. Poznala skotského důstojníka a vrhla se k němu. „Vy jste ho měl rád, zachraňte ho, pane Mac Intyre!“ Klesla mu k nohám a spínala k němu ruce. Důstojník nad ní rozpráhl ruce, aby ji uchránil před ušlapáním. Věděl, kde je Vašek, a věděl také, že mu není pomoci. Není-li už mrtev, zahyne za několik minut, loď se nezadržitelně potápí. Přídní skladiště, kam šel, je nejméně padesát stop pod vodou, tam nepronikne nikdo bez potápěčského úboru.

Otočil se k staršímu poddůstojníkovi, který stál vedle něho a odrážel nápor Hindů. „Selby, vezměte tu ženu a dopravte ji do člunu, podám vám tam také její dceru!“

„Ne, já bez Vaška nepůjdu,“ křičela Bartošová. Zoufale se bránila, ale silný námořník ji vzal kolem pasu a podal ji přes palubu kamarádovi, který stál ve člunu.

„Pozor, odrážíme!“ volal poddůstojník, jenž velel člunu naplněnému lidmi tak, že se ponořoval skoro až po okraj.

„Maminko, maminko, vezmi mě s sebou, nenechávej mě tady, já se bojím!“ naříkala Jitka a vztahovala ruce přes zábradlí. Bartošová ji už neslyšela. Omdlela rozčilením a námořníci, kteří seděli u vesel a

ze všech sil se snažili vyrovnat přetížený člun na rozvlněném moři, ji prostě odstrčili stranou, neměli čas se o ni starat.

„Počkej, neplač, půjdeš se mnou do jiného člunu a hned maminku dohoníme!“ konejšil Jitku Mac Intyre. Vysoký Afgánec se bezohledně dral k okraji paluby druhého záchranného člunu, jenž se rychle plnil, a Mac Intyre byl nucen srazit ho pažbou pistole. Padl vedle Jitky, které hrůzou uvázl hlas v hrdle.

„Mac Intyre!“ ozval se ve vřavě klidný kapitánův hlas.

„Ano, pane!“

„Sestupte do druhého člunu a převezměte jeho velení!“

„Ano, pane!“

Mac Intyre zvedl jednou rukou poděšené děvčátko, druhou se opřel o zábradlí a přehoupl se s ním do člunu. Kapitán zaujal jeho místo v obraně, ale předtím mu ještě podal lodní deník. Lod' se nezádržitelně potápěla a sklon paluby byl už takový, že se lidé na ní stěží drželi na nohou. Od okamžiku, kdy přídí najela na dvě odpoutané miny, které před časem nakladly japonské ponorky před arabskými přístavy, uplynulo teprve deset minut. Noc se kvapem blížila a moře bylo dost rozvlněné. Slunce se už dotklo spodním okrajem obzoru, když odrazil třetí naplněný člun.

Kapitán se naklonil přes zábradlí. Nemusel už bránit přístup k člunům, Hindové zjistili, že bude místo pro všechny, a přítomnost velitele lodi je uklidnila.

„Ahoj, čluny!“ volal kapitán.

„Ahoj, lod'!“ zazněla odpověď.

„Směr jihozápad, ostrov Sokotra! Držet se pohromadě, pokud možno!“

„Ano, pane!“

Při hasnoucím denním svitu si kapitán, zatímco se nalod'oval zbytek posádky, dělal do svého zápisníku záznam o průběhu neštěstí. Zapsal čas a přibližnou polohu lodi i počet osob v každém člunu. Cestující byli ve člunech všichni, až na toho českého chlapce. Škoda ho, byl milý a bystrý, myslel si kapitán, když zapisoval do notesu jméno Bartoš a připojil křížek. Z posádky chyběli dva černí topiči, kteří neměli čas utéct z uhelné komory, kde právě nakládali do vozíků uhlí, arabský dělník Selim a jeden Hind, zastřelený při útoku na

čluny. Ve člunech bude i s ním, kapitánem, pětasedmdesát lidí, a to je mnoho, poněvadž čluny jsou malé, každý nanejvýš pro patnáct osob. Ale snad se jim podaří doplout do Sokotry, vzdálené jen osmdesát mil. V každém člunu je trochu vody a potravin, v žádném nechybí kompas, náhradní vesla a kus plachty, na to vždy dbal.

„Poslední muž naloděn, kapitáne!“ hlásil poddůstojník ze čtvrtého člunu.

„Je čas!“ řekl si kapitán s povzdechem. Naposled se rozhlédl po tom, co bylo ještě z lodi vidět. Nebylo toho mnoho, celá palubní nástavba už zmizela pod vodou, nad hladinu čněl jen kus zádi, sotva deset stop vysoko.

„Nejvyšší čas, pane, slunce zapadlo!“ ozval se netrpělivý poddůstojníkův hlas. Námořníci se snažili udržet přeplněný člun na rozvlněném moři těsně vedle lodi. Skutečně byl nejvyšší čas. Žhavá sluneční koule zmizela v moři, za několik minut bude neproniknutelná temná noc. Nad mořem zakmitly bludičky svítilen, rozsvícených v ostatních třech člunech, které se vzdálily už značný kus od vraku. Kapitán si vzdychl podruhé. Dvacet let sloužil na *Castle of Tyne*, sedm let jako první důstojník a třináct jako kapitán. A nyní loď už patří minulosti, jako všechna ta dlouhá léta služby. Přesto se nemohl odhodlat ji opustit. Vedle něho se objevila temná postava.

„Co je, Jackie?“ Kapitán procitl ze svého snění. Starý poddůstojník, s nímž se plavil už na lodi *Prince of Wales*, ho vzal beze slova kolem pasu a vyzvedl ho přes zábradlí. Spustil ho do člunu, odkud se natahovaly vstříc ruce námořníků, a skočil za ním. Člun odrazil a vrak lodi zmizel kapitánovi v noční tmě.

V podmořském vězení, kde uvázl Vašek se Selimem, nastalo ticho, rušené jen tlumenými nárazy vln o stěny a šploucháním vody, která vnikla do skladiště. Selim klímal na pytlích s bavlnou, na nichž se uložil, a nešťastný Vašek myslel na matku a Jitku. Jistě se zachránily, usoudil nakonec s optimismem a obrátil myšlenky ke své vlastní situaci. Řekl si, že nejprve musí zjistit, co je s lodí. Ve tmě, která panovalo v jejich vězení, to byl opravdu těžký úkol. Vašek byl odkázán jen na hmat a na představivost.

Podlaha byla silně skloněná směrem k přídnímu stevenu, to poznal, sotva se pokusil o několik kroků mezi zpřeházenými balíky s bavlnou, což způsobila náhlá katastrofa. Nepodařilo se mu ani postavit se rovně a z toho usoudil, že loď se nejen sklonila přídíl pod vodu, ale také se nahnula na pravý bok. Jejich skladiště bylo na levém boku lodi a chodba je dělila od dalšího skladiště, stejně velkého, které bylo právě naproti a v němž byly uloženy žoky s rýží. Do protilehlých prostor nepochybně vnikla voda a vyplnila ji buď úplně, nebo z větší části. Vašek si uvědomil, že musel nastat jakýsi boj mezi vodou a vzduchem a že voda, hrnoucí se do skladiště, tlačila vzduch před sebou. Vzduch vytvářel protitlak a všechno záleželo na tom, jak silné jsou stěny lodi. Voda i vzduch na ně působily silou, které asi neodolaly. Svědčila o tom poloha lodi, nakloněné na pravý bok. Stěny na této straně nepochybně praskly a voda vnikla do lodi. Změnila její těžiště a potopila přídíl.

Při této úvaze, která trvala hodně dlouho, protože Vaškovy myšlenky potřebovaly čas, aby se logicky seřadily, vyvstal hochovi na čele smrtelný pot úzkosti. Uvědomil si, že na poměrně tenkou stěnu jejich skladiště naléhá moře silou jedné atmosféry na každý centimetr čtvereční a na každých deset metrů z celkové vzdálenosti, která je dělí od hladiny. Snažil se podle sklonu podlahy aspoň přibližně vypočítat, jak hluboko jsou, ale poněvadž nevěděl, jak velká část lodi trčí z vody, vycházela mu podivná čísla, která ho ještě více mátlá. Dvě atmosféry, ale možná také čtyři, dva nebo čtyři kilogramy na každý čtvereční centimetr povrchu stěn. Vydrží to přepážka, která je dělí od chodby? O vnější stěny lodi neměl obavy. Byly silné a odolaly by případným nárazům lodi na přepážku. Vzpomněl si, že mu pan Mac Intyre řekl, že přepážky v podpalubí jsou ocelové pro případ, že by ve skladištích vznikl požár, a tato vzpomínka ho trochu uklidnila.

Napadlo ho, že vrak se možná drží u hladiny jen proto, že v jejich poměrně velkém oddělení je vzduch, který přídíl lodi nadlehčuje, a začal se obávat, aby tento drahocenný vzduch, který potřebovali nejen k dýchání, ale také aby neklesli na mořské dno, někam neunikal. Nejprve zkontroloval hmatem ucpávky ocelových dveří vedoucích do chodby. Byly vlhké, voda se snažila prodrat skrz ně, ale zatím se jí to dařilo jen po kapkách. Zde byla pomoc snadná, materiálu

k zesílení ucpávek měli dost. Vašek nerušil Selima v jeho odpočinku, hmatem našel poměrně suchý balík, nožem ho rozřízl a zásobil se suchou bavlou, kterou potom pěchoval pomocí nože do všech míst, kde už první ucpávka povolovala.

Dveře pořádně zajistil a začal se starat o ostatní místa, kudy mohla vniknout voda, nebo uniknout vzduch. Obě boční stěny nebyly naštěstí proraženy dveřmi, takže nápor vody snesou. Stěna vpravo od dveří dělila skladiště od velké komory, kde byly uschovány různé náhradní součásti výtopny a parních strojů. Vašek k ní přiložil ucho a slyšel temné nárazy kovu na kov a šplouchání vody. Moře tam vniklo, ale trochu vzduchu v ní přece jen asi zbylo a voda ho vytěsnila do nejvyšších míst, takže tlačil na stěnu, u které hoch naslouchal. Vašek po ní jel rukou. Kam dosáhl, nezdála se být stěna zborcená nebo vyboulená. Na její větší část se nahrnuly balíky s bavlou, uvedené do pohybu sklonem přídě. Vašek usoudil, že je to dobré a že aspoň budou svou vahou čelit tlaku z druhé strany. O tuto stěnu jejich místnosti se tedy nemusel obávat, zato tím víc o protější, která byla nyní částečně jejich stropem.

Nebylo snadné ke stěně proniknout. Vašek sklouzl z vysoké hromady pytlů naplněných bavlou a snažil se vyškrábat po hladké kovové podlaze vzhůru. Ale loď se kymácela z boku na bok a každý její pohyb vedl na strmé ploše k pádu. Po chvíli marných pokusů zanechal. Sedl si na žok s bavlou a namáhal mozek. Konečně na něco přišel. Ale sám na to nestačí, Selim mu musí pomoci.

„Haló, Selime, přestaň se povalovat a pojď mi pomoci!“ Volání mělo jediný výsledek. Selim, který na svém měkkém lůžku z bavlny blaženě usnul, začal nahlas chrápat. Vašek šel po zvuku a bezohledně spáčem zatrásl.

„Prospíš soudný den a nedostaneš se do ráje Prorokova!“ strašil ho. I ve tmě vytušil, jak si Arab protírá rozespalé oči.

„Mám hrozný hlad!“ bědoval syn pouště. Vašek se zarazil. Dosud si na jídlo ani nevzpomněl, ale teď, když se Selim zmiňoval o svém hladu, začal pociťovat v břiše hrozné prázdno. Podíval se na svítící číselník svých náramkových hodinek. Ukazovaly půl dvanácté a Vašek si mrzutě řekl, že je asi zapomněl ráno natáhnout, takže se

zastavily. Když je ale přiložil k uchu, slyšel jemné tikání. Hodinky šly a byla už skoro půlnoc!

Vzpomněl si, že si vzal u svačiny s sebou nějaké suchary, ale že na ně při četbě o lodích zapomněl. Budou jistě v kapse kabátu, ale kde je kabát? Když přišel do skladiště, svlékl ho a někam položil, protože tu bylo nesnesitelné horko.

„Nemáš sirku, Selime?“

„Nemám, kam bych je tak dal?“ Selim byl vášnivý kuřák cigaret, ale bylo přísně zakázáno nosit sirky a zapalovače do skladiště bavlny, aby nevznikl požár. V Selimových plavkách ostatně ani nebyly kapsy, aby do nich mohl zápalky schovat. Vašek sám byl na kouření příliš mladý a sirky u sebe nikdy nenosil. Byli tedy odsouzeni zůstat potmě tak dlouho, dokud jim nějaký zázrak nepomůže z jejich podmořského vězení. Vašek hledal popaměti svůj lehký plátěný kabátek a konečně jej našel. Byl to však už jen cár plátna, nadobro zničený mořskou vodou. Marně hledal po kapsách, našel jen trochu lepkavé, mazlavé hmoty, v kterou voda suchary proměnila.

„Nemám nic pro tvůj hlad, ubohý Selime, a sám bych také jedl, až bych brečel!“ řekl smutně.

„Proč jsi mě tedy budil?“ vytýkal mu Arab. „Právě jsem seděl u veliké dřevěné mísy, která byla plná kuskusu¹⁴, a rýže tak chřoupala v zubech a byla tak pěkně mastná!“ Selim blaženě zamlaskal.

„Přestaň, mám ještě větší hlad, když mluvíš o jídle! Vzbudil jsem tě proto, abys mi pomohl s pytli. Chci je nastavit tak, abych po nich mohl vylézt až ke stěně, která je napravo od vchodu.“ I ve tmě, která kolem nich panovala, si Vašek povšiml, že Arabovi svítlo v očích.

„A to je velmi moc znamenitý nápad, tam vedle je veliká komora a v té je plno jídla!“ brebtl nadšeně Selim. Začal o překot hromadit pytle a budovat z nich schodiště. Vašek se při jeho řeči zarazil. Skutečně, na to ani nepomyslel, že by mohli mít jídlo na dosah ruky, ale nyní, když o tom Selim mluvil, vzpomněl si, že jedna lodní zásobárna s konzervami je opravdu vedle nich. Všechno záleželo na tom, jak dalece se jí zmocnilo moře. Pokud ji naplnila voda, pak jim není

¹⁴ Kuskus — rýže s kousky masa, zpravidla jehněčího, vařená na volném ohni

pomoci. Nemohli ani pomyslet na to, aby touto stěnou pronikli, naopak, museli se obávat, že voda ji svou váhou každou chvíli prolomí a zaplaví i jejich útulek. Vašek se otřásl a raději na to přestal myslet.

„Už jsem docela nahoře, pojď sem!“ hlásil udýchaný silák, jenž zatím udělal všechnu práci sám. Vašek za ním rychle vylezl po měkém schodišti. Stěna trčela šikmo nad nimi a hoch ji oklepával střenkou svého nože. Zněla všude temně, a jedině když požádal Selima, aby ho podržel kolem pasu a natáhl se až k místu, kde se stěna sbíhala se stropem jejich místnosti, ozval se jiný zvuk. Ohledával ťukáním plochu, na které stěna zněla dutě, a zjistil, že sahá jen kousek od stropu. Tady byl patrně ještě vzduch, všude níž už byla voda.

Mohl by se o tom přesvědčit, kdyby stěnu navrtal, ale v této nepohodlné poloze to nešlo. Slezl se Selimem dolů a potom oba zbudovali z pytlů s bavlnou tak vysokou hromadu, že Vašek mohl pracovat u stropu, když se postavil Selimovi na ramena.

„Jak dlouho mě uneseš?“ volal shora.

„Jak dlouho budeš chtít, jen když přineseš něco k jídlu!“ sliboval Selim.

„To ti nezaručuju, jak bych se tam dostal? Můžu jen zkusit, jestli není ta vedlejší komora plná vody!“

„To bude stačit, pak už si nějak pomůžem.“ Selim byl najednou plný optimismu.

Vašek s vděčnou vzpomínkou na Joea otevřel svůj skautský nůž, vyhledal mezi četnými nástroji tenký, dobře kalený nebozez a upevnil jej perem, aby se mu při práci nezavřel. Ocelová přepážka byla jen půl palce silná, ale kladla takový odpor, že Vaška za chvíli bolela ruka. Když zkoumal prsty, jak hluboko pronikl nebozez do oceli, zjistili, že je to jen několik milimetrů, a padla na něj beznaděj. Přestal věřit, že s tím bude někdy hotov.

„Jak jsi daleko?“ zajímal se Selim. Jeho dotaz Vaška vzpružil k novému úsilí.

„Už to brzo bude! Nebolí tě ramena?“

„Vůbec ne. Jen dávej pozor, ať nesletíš!“ To vyžadovalo trochu umění, loď se totiž houpala z boku na bok, ne sice moc, a Selim se tomu snažil čelit opačnými pohyby, ale v té výšce, kde Vašek pracoval, to už představovalo docela slušné výchylky na obě strany. Hoch

se opíral volnou rukou o strop, aby si trochu zajistil rovnováhu. Střídal ruce, a i když levou se mu špatně vrtalo, přece jen si pravá trochu odpočala. Konečně, když už byl se silami u konce a chtěl se vzdát, ozvalo se ostré syčení vzduchu, který proudil z vyvrtané komory do skladiště bavlny.

„Hotovo!“ hlásil vítězně a smekl se po Arabově těle dolů, kde si unaveně sedl na mokrý pytel s bavlnou. Teprve teď ho napadlo, že ta nepatrná dírka jim není nic platná. Skrz ní se k potravě nedostanou. Když to sdělil Selimovi, jen zklamaně vykřikl.

„Můžeme vyříznout kus stěny, abychom skrz ni aspoň mohli prostrčit ruku, ale na to nemám dost síly,“ řekl Vašek.

„Dobrá, udělám to sám, jsem dost silný!“ nabízel se Arab.

„Ale jak se tam dostaneš? Nejsi větší než já, a já tě na ramenou neudržím!“

„Udělám si větší hromadu z pytlů, to půjde, uvidíš! Jen jestli tvůj nůž na to stačí?“

„Můj nůž!“ Vašek byl pohoršený, že někdo může pochybovat o přednostech Joeova daru. „Mám na něm takovou pilku na železo, že s ní rozřežeš na kusy nedobytnou pokladnu!“

Selim několikrát ze svého vratkého podstavce spadl, a Vaškovy hodinky už ukazovaly pátou, když se dílo chýlilo ke konci. Selim vyřízl otvor v podobě nepravidelného čtverce a uvolněný kus oceli s cinkotem dopadl na kovovou podlahu skladiště. Vašek měl čím dál větší obavy, že se k nim otvorem pohne voda. Ulehčené si oddechl, když z otvoru zavál jen vlhký a studený vzduch, stejně zkažený jako ten, který už řadu hodin dýchali.

„To je moc velké, nemůžu to protáhnout,“ bručel Selim. „Počkej, tahle krabice je menší, chytej!“ Potmě bylo těžké chytat, a Vaškovi přistála kulatá plechovka skoro na hlavě. Položil ji vedle sebe a Selim shodil ještě další dvě krabice, jednu čtverhrannou a značně těžkou, druhou kulatou.

„Na nic jiného už nemůžu dosáhnout,“ volal zklamaně Selim.

„Stačí, nech toho! Podám ti tam ještě bavlnu, ucpi zatím otvor. Kdyby se loď nějak nahnula, mohla by sem odtamtud téct voda!“

Selim udělal, co mu Vašek poradil, a potom seskočil. „Ukaž, kde to máš? Co je v tom?“ tázal se dychtivě.

„Jak to můžu vědět, prstem se tam nedostanu!“ mrzel se Vašek. „Vrať mi napřed můj nůž!“ Otevřel první kulatou plechovku, vlastně ji jen navrtal dvěma otvory, protože se sluchem přesvědčil, že to v ní žbluňká. Už ji chtěl nahnout ke rtům, když si uvědomil, že Selim má za sebou mnohem víc práce a jistě má větší hlad a žízeň.

„Tumáš!“ pravil velkomyslně, „a nech mi taky něco!“ Jejich ruce se ve tmě setkaly a Selim převzal plechovku. Přiložil ji žíznivě k ústům, a když přestal pít, zaslechl netrpělivý Vašek, který se zatím hmoždil s druhou plechovkou, blažené mlaskání.

„Mléko, strašně dobré mléko, ó, to je dobrotu!“ liboval si Selim.

„Tak mi dej taky ochutnat!“ žádal ho Vašek. Arab mu podal plechovku. „Oh, ty ses jí ale podíval na dno! Vždyť musíme šetřit, kdovíjak dlouho tu budeme!“ huboval Vašek. Sám se ale musel hodně přemáhat, aby se zachoval podle rady, kterou udílel Selimovi, jakmile mléko ochutnal. Bylo nesmírně lahodné a po prvním doušku teprve pocítil všechnu svou žízeň. Násilím si odtrhl konzervu od úst a opatrně ji vmáčkl mezi dva pytle s bavlnou, aby se nepřevrhla.

„Tak, z tohohle nic neteče!“ huboval Selim, který vzal od Vaška druhou kulatou konzervu a zkoušel ji otevřít. Když oderval celé víko a hrábl dovnitř, vytáhl ruku plnou malých drsných kousků. Kousl do jednoho a s nechutí si odplivl.

„Tohle není k jídlu!“

„Ukaž, co to je?“ Vašek zkoumal tajemný obsah krabice rukou i jazykem, až na to přišel. Otevřel pilku na noži a přejel po ní kouskem z krabice. Vytryskl snop jisker a Selim poděšeně vykřikl.

„Dej pozor, vždyť to tady všechno zapálíš!“

„Co bych zapálil, vždyť je tu samá voda!“ smál se Vašek. „V plechovce jsou kamínky do zapalovače. Divný nápad, ukládat takové věci do špižírny. Podíváme se i na třetí krabici!“ Ta byla velká, čtverhranná a svou vahou vzbuzovala největší naděje. Vašek hmatal po jejím povrchu a nasadil otvírák na konzervy do žlábků u samého kraje. Poznal čichem, co je uvnitř, ještě než odřízl celé víko.

„Tuňák v oleji, to si dáme!“ těšil se mlsně. Snědli by snad celý obsah plechovky najednou, ačkoliv vážila nejméně tři libry, ale nakonec se moudře spokojili větší třetinou.

„Olej, to je dobrá věc, ale když ho vypijeme, budeme mít pekelnou žízeň, a já už mám teď dost velkou!“ uvažoval Vašek nahlas. Vzpomněl si na kamínky do zapalovače. Vnukly mu nápad, který se rozhodl neprodleně provést.

Nejprve vybral několik kamínků a dal si je do kapsy kalhot, která byla poměrně suchá, ostatní pak vysypal na zem. Do prázdné plechovky, kulaté jako konzerva s mlékem, opatrně slil olej z tuňáka, její víko, které Selim docela urval, vyrovnal prsty, jak to jen šlo, vyvrtal do jeho středu větší otvor a tím protáhl knot upletený z vláken nejsušší bavlny. Na to nasadil víko na krabici, takže delší kus knotu se ponořil do oleje. Sevřel plechovku mezi kolena a začal vyrábět svým improvizovaným křesadlem déšť jisker. Netrvalo dlouho a knot vzplál jasným žlutým plamenem, který šířil kolem sebe těžký mastný kouř. Selim, který zatím tloukl špačky, vylétl, poděšený neobvyklou září.

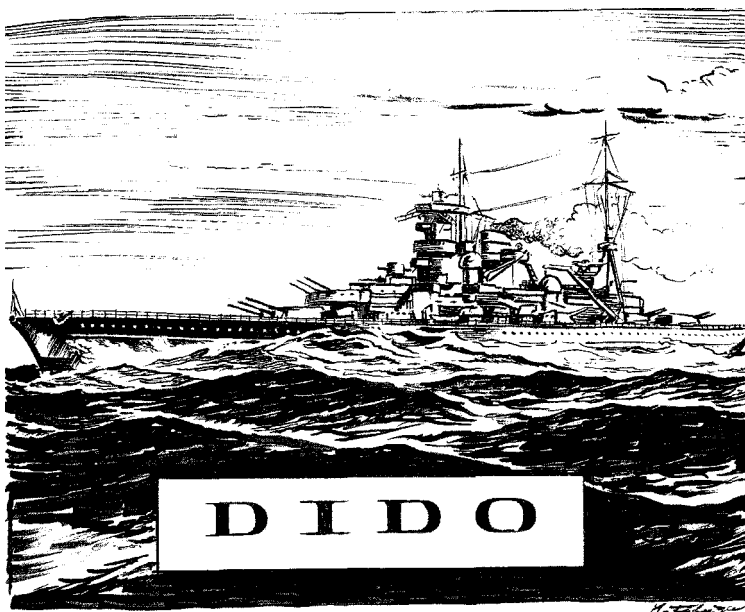
„Hoří, utíkej!“ křičel ve své rozespalosti.

„Leda voda, a jen do vody můžeme utéct,“ smál se Vašek. „Vyrobil jsem z oleje tuňáka a z bavlny krásnou svítilnu, nelíbí se ti?“ chlubil se.

Ale Selim neviděl ve svítilně žádnou vymoženost. Mohli se sice nyní rozhlédnout a vidět spoušť, kterou voda v bavlně natopila, ale o to Arab nestál. Co Alláh zařídil, moudré bylo, proč by se on, nehodný jeho syn, měl o to starat? Vaška tato orientální odevzdanost osudu dráždila až k hádce, ale při pohledu na dobráckou Selimovu tvář rezignoval. Nechal Araba odpočívat na jeho bavlněném lůžku a sám podrobil jejich vězení prohlídce. V nejhlubším místě skladiště šplouchala voda mezi pytli s bavlnou, které byly přeházené a nakupené v divokém nepořádku u stěny do skladiště strojových součástí. Dveře byly v pořádku, ani kapka vody se kolem nich už neobjevila. Nebezpečnými místy bylo široké potrubí ventilátoru a nový otvor, který Selim vyřízl. Ale bavlna v otvoru se zdála být suchá, a když pozvedl čadící světlo vzhůru k ventilátoru, zaleskly se v něm jen ojedinělé kapky, prosakující mnohonásobnou ucpávkou, kterou Selim do široké trouby napěchoval.

Vašek usedl na měkký pytel s bavlnou vedle Selima. Při pohledu na plamen si vzpomněl, co se učil ve škole, že ke každému hoření je

zapotřebí kyslík. Napadlo ho, že není moudré nechat lampu stravovat kyslík z jejich vzduchu, který nemohli nijak obnovit. Jsou na tom vlastně stejně jako námořníci ve ztroskotané ponorce a musejí se zadusit, jakmile spotřebují všecken kyslík ze vzduchu skladiště a sousední komory. Zhasl lampu a opatrně ji postavil mezi dva pytle s bavlnou, aby ji měl po ruce. Vzduch byl těžký a Vaška začala zmáhat nepřemožitelná ospalost. Bránil se jí, jak mohl. Děsila ho myšlenka, že voda si prolomí cestu do skladiště, až budou spát, a že bídně utonou bez obrany, ale jeho únava byla příliš velká. Opřel si hlavu o pytel a v tu chvíli usnul.

5

Křižník Dido

Norský obchodní parník *Erling Jarl*, jehož domovským přístavem byl Bergen, plul z Bombaje domů s nákladem kopry na výrobu oleje, který za války Norům tolik chyběl. Měl klidnou cestu až do oné srpnové noci, kdy nárazem na málo viditelný vrak přišel o valnou část svého předního stěvenu a prorazil si příď právě v kotevním prostoru.

Noc byla temná, bezhvězdná a moře, zvlněné severovýchodním větrem, se poněkud dmulo, když došlo k nárazu. Stalo se to hodinu po půlnoci a nikdo neměl na nehodě vinu. Loď plula svou obvyklou rychlostí 12 uzlů, strážé bděly na palubě podle předpisu a druhý důstojník, jenž velel hlídce, zařídil okamžitě všechno potřebné. Dal neprodleně znamení do strojovny k zpáteční páře a strojník také

ihned uposlechl. Lod' se zastavila, důstojník poslal pro kapitána a zatím se hmoždil s muži své hlídky s kotvou, která vyklouzla ze svého lůžka rozbitou stěnou a tloukla do boku lodi v rytmu vln, kolébajících zastaveným parníkem. Se značnou námahou se mu nakonec podařilo překazit kotvě její zákazonosné dílo a vrátit ji tam, kam patřila.

Když se proklínající kapitán nakvap oblékl a vyběhl na palubu, neměl už nic na práci, než poslat několik dalších kleteb za neviditelným vrakem, jenž zatím zmizel v tmách, a pochválit Knuta Johanse na i jeho hlídku za vzorně vykonanou práci. Důstojník skutečně na nic nezapomněl, dal dokonce i rozsvítit světlomet a sháněl se s ním po neblahém původci srážky. Marně, vrak zatím nadobro zmizel, odehnán větrem a vlnami, anebo po srážce klesl na mořské dno.

Škoda nebyla příliš velká, přesto budou muset v Adenu provést malou opravu. Parník mohl pokračovat v cestě a také to učinil, plul však nyní menší rychlostí. Kapitán Hagen si šel zase lehnout, ale než noc uplynula, byl vzbuzen ještě jednou. Hlídka, která byla předchozí nehodou vyburcována k nadměrné bdělosti a rozhlížela se bystře na všechny strany, spatřila krátce před úsvitem těsně u hladiny nepatrné světélko, provádějící podivné skoky. Upozornila na ně prvního důstojníka. Ten pochopil, že jde asi o člun s trosečníky, ale vzhledem k poškození vlastní lodi se neodvážil sám změnit kurs a jít člunu na pomoc.

„Jak dlouho se už se mnou plavíte, pane Tornbergu?“ osopil se na něj kapitán, jenž byl po druhém probuzení opravdu ve špatné náladě. „Cožpak jsme piráti, abychom nepomohli trosečníkům, zvláště když nás to stojí jen pár minut?“ Sám dal znamení do strojovny a parník zamířil k bludnému světlu. Nebylo to jen pár minut, jak kapitán podotkl, trvalo to skoro hodinu, ale potom na palubu Erlinga Jana vystoupilo osmnáct vděčných lidí, mužů a žen, jejichž člun se potácel na hladině Arabského moře už plných 33 hodin.

Zachráněný člun byl člun číslo 1 z *Castle of Tyne* a jeho posádku tvořilo jedenáct cestujících, šest námořníků a první důstojník ztroskotané lodi, pan James Walton. Kapitán Hagen vyslechl s náležitým zájmem jeho vyprávění.

„Tak na vaší ztroskotané rachotině jsem nechal přední steven!“ zavrčel, když první důstojník skončil. Napadlo ho, že vlastně zapomněl poslat rádiem povinnou výstrahu o vraku, a hned toto nedopatření napravil. Současně telegrafistovi přikázal, aby hlásil záchranu člunu a jména zachráněných.

„Co se stalo s vašimi dalšími čluny?“ zajímal se. James Walton pokrčil rameny.

„Nevím, pane. První noc jsme se drželi ještě pohromadě, viděli jsme světla, ale ve dne nás rozehnal vítr a druhou noc jsme už žádné světlo nespatřili. Doufám, že ostatní čluny dorazily na Sokotru.“

„To sotva,“ pochyboval kapitán. „Jistě bychom o tom zachytili nějaké hlášení. Neslyšeli jsme ale ani vaše SOS, ačkoliv jsme byli určitě v doslechu a příjem na všech vlnách byl dobrý!“

Walton vysvětlil, že *Castle of Tyne* narazila na dvojici min navedenou a potopila se přídí tak rychle, že telegrafista neměl vůbec čas volat o pomoc.

„Podivuhodné,“ nechtěl věřit kapitán, „vždyť jeho bouda je nejvyšším bodem celé lodi, kromě špiček stožárů, jak mohla tak rychle zmizet pod vodou?“

Walton se sice také divil, ale vysvětlení podat nedovedl.

Prudký pohyb vraku po srážce s *Erlingem Jarlem* hodil Vaška z pytle, na němž spal, tak nešťastně, že narazil hlavou na ostrý roh krabice s tuňákem. Procitl s pocitem, že mu něco teplého stéká po spánku, a když si tam sáhl, ucítil lepkavou tekutinu. Byla to krev. Měl tržnou ránu na skrání, ale neměl čas se o to starat. Slyšel vodu, hrnoucí se do skladiště celým vodopádem, a srdce se mu rozbušilo. Hrdlo měl tak sevřené strachem, že nebyl s to vyrazit ani hlásku. Jen třesoucí rukou hledal svítilnu, a když ji našel, modlil se v duchu, aby měl čas ji rozsvítit, než se utopí.

Podařilo se mu to, ačkoliv se mu ruce příšerně chvěly. Selim procitl při prvním záblesku světla. Vyskočil rovnýma nohama a stejně jako Vašek se zděšeně díval na silný proud vody hrnoucí se ventilačním potrubím. Bylo jí ve skladišti už tolik, že jim smáčela nohy až ke kolenům, a ustavičně jí přibývalo. Selim ztratil hlavu jen na okamžik, potom popadl těžký pytel s bavlnou a vymrštil se k ventilátoru. Noha mu sjela po vlhké podlaze a on sklouzl až k hromadě pytlů

nakupených u stěny a mizících již pod vodou, ale ještě dříve, než se vzchopil k novému pokusu, stala se podivná věc.

Kdesi ve vraku se ozvala temná rána, celý trup lodi se otrásl a potom se náhle pohnul tak, že podlaha, dříve velmi šikmá ve dvou směrech, se dostala téměř do vodorovné polohy. Oba hoši, nepřipraveni na tento pohyb, upadli, ale Vašek naštěstí nepustil lampu z ruky. Dříve než se vzchopili, řítily se na ně pytle s bavlnou za mohutnou vlnou vody, která se nyní rozlila po celém skladišti, takže v ní úplně zmizeli. Vynořili se, lapali po dechu a snažili se setřást ze sebe těžké promočené pytle s bavlnou.

Konečně se jim to podařilo, přičemž silný Arab vykonal hlavní díl práce, na kterou mu Vašek svítil. Když se postavili rovně na obě nohy a pohlédli vzhůru ke stropu, užasli. Větracím potrubím už jen chvílemi špláchalo trochu vody, jinak jím ale vanul čerstvý noční vzduch! Připadalo jim to jako zázrak, poněvadž neměli ani tušení o noční srážce s lodí *Erling Jarl*, ale ve skutečnosti na tom nebylo nic divného. Vrak jen poslouchal zákony tíže, a když norský parník naboural stevenem do jeho neporušené zádi a prorazil v ní otvor, vhrnula se dovnitř voda, která tak vyvážila příď. Následkem toho se *Castle of Tyne* vrátila do své vodorovné polohy, ačkoliv plula skoro úplně ponořená.

Srážku se zádi zavinilo druhé setkání obou lodí. K prvnímu došlo bezprostředně před tím, a to způsobilo vpád moře do skladiště bavlny, který tolik oba hochy vyděsil. Ventilací potrubí, ucpané bavlnou, čnělo šikmo ven z ponořené paluby. Bylo celé pod vodou a přišlo nejprve do cesty ostrému příďovému stevenu *Erlinga Jarla*, který je hladce uřízl nevysoko nad první palubou. Poněvadž ucpávky zmizely s odříznutou částí potrubí v moři, začala se voda hrnout do skladiště. Její vpád však ustal, jakmile došlo ke změně těžiště. Nepravidelný okraj zbytku potrubí čněl potom jen nepatrně nad vodou a vlny do něho špláchaly vodu ze svých hřebenů při každém zakolísání vraku.

Selim nečekal a začal rovnat podstavec z pytlů rovnou pod ventilátorem. Nebyla to lehká práce, poněvadž spodek podstavce stavěl pod vodou, která jim sahala až k pasu a s každou sprškou z ventilátoru pomalu, ale jistě stoupala, přece však se mu nakonec zdařila. K

otvoru by dosáhli snadno rukou, kdyby si stoupli na jediný balík s bavlnou, ale to nestačilo. Potrubí pronikalo ještě dvěma dolními palubami a to znamenalo čtyři metry výšky. Naštěstí bylo po celé své délce opatřeno železnými výstupky a těch mohli použít jako žebříku.

Potrubí nebylo tak široké, aby jím mohli lézt oba současně. Museli se proto rozhodnout, kdo půjde první. Svedli o to krátký spor, protože si oba mysleli, že venku může číhat nebezpečí, a každý z nich je chtěl vzít na sebe.

„Dobrá, budeme losovat!“ rozhodl Vašek. „Podrž světlo a já si vezmu do jedné ruky kamínek do zapalovače. Když uhodneš, ve které ruce ho mám, polezeš první, když ne, jdu první já!“

„Dobrá, ale nejdříve se naježme. Nemůžeme vzít všechno s sebou, ve vodě by se nám to zkazilo, a určitě budeme muset plavat,“ navrhoval praktický Selim. S tím Vašek souhlasil, ale rozhodl, že mléčnou konzervu přece jen vezmou s sebou, poněvadž se její otvory dají ucpat bavlnou.

Snědli slaného tuňáka, po němž jejich žízeň ještě vzrostla, a potom se Vašek obrátil do kouta, aby ho Selim neviděl, a něco kutil s křesacím kamínkem.

„Tak, kde ho mám?“ napráhl k Selimovi zaťaté pěsti. Arab uhořel do levé ruky. Vašek se vítězně zašklebil a otevřel ji. Byla prázdná!

„Ukaž druhou, jestli tam skutečně je!“ žádal nedůvěřivě Arab.

„No tohle!“ durdil se Vašek, ale otevřel zaťatou pěst a ukázal kamínek.

„Dobře, ale snad by se mělo počkat, až bude den a bude vidět. Takhle potkáme třeba žraloka a on nás uvidí dřív než my jeho. A k čemu to bude vůbec dobré jít nahoru? Vždyť to tam nebude lepší než tady dole!“

„Čekat nesmíme, voda pořád přibývá, koukej, o kolik stoupla za tu dobu, co se vrak narovnal!“ namítal Vašek. „Nahoře to bude přece jen lepší než tady, protože dvojité nástavba lodi musí čnít vysoko z vody. I když vrak bude pomalu klesat, udrží se střecha velitelského můstku dlouho nad vodou. A konečně žraloci taky někdy musejí spát, a proč by tedy nespali v noci jako každý pořádný člověk?“

„Žralok není pořádný a není člověk. Ale když nechceš, tak tedy jdi, ale slib mi, že jen vykoukneš, posvítíš si a vrátíš se!“

To byl rozumný požadavek, který byl Vašek ochoten splnit. Vylezl na nejvyšší pytel a stál na něm, s hlavou již v potrubí, dokud mu Selim nepodal svítilnu. Potom lezl opatrně nahoru, opíraje se zády. V jedné ruce držel svítilnu a druhou se chytal výstupků nad sebou a přitahoval se. Několikrát ho obšťíkla voda, kterou moře špláchalo do potrubí, a jednou při tom plamen svítilny zasyčel a vypadal, že zhasne, ale konečně nahmatl okraj ventilátoru. Byl nepravidelný a ostrý a Vašek musel dávat dobrý pozor, aby si na něm nerozřízl dlaň. Teď teprve si zase vzpomněl na ránu na spánku, a když si tam sáhl, nahmatl zaschlou krev.

Postavil nohu na výstupek a zády se pohodlně opřel o stěnu potrubí. S potěšením dýchal svěží noční vzduch a chránil před ním plamen svítilny, aby nezhasí. Netrpělivé Selimovo volání mu připomnělo, že se sem nešel jen nadýchat čerstvého vzduchu. Zvedl ruku se svítilnou vysoko nad hlavu a při jejím plápolavém světle se rozhlížel. Směrem k přidi viděl jen moře, ale když se obrátil na druhou stranu, spatřil temnou hmotu palubní nástavby, která čněla nad vodou už v polovině svého spodního patra.

Sestoupil rychle dolů a vyprávěl Selimovi, co viděl.

„Svítí měsíc a hvězdy?“ zeptal se Arab.

„Nesvítí, noc je tmavá.“

„Potom musíme mít světlo, jinak se třeba spleteme a poplaveme od lodi pryč.“

To byla správná námitka a po krátkém dohadování se rozhodli, že spletou z bavlny provázek a jím připevní lampu na okraj větracího potrubí. Byli s tím rychle hotovi a potom lezl napřed Selim. Vystrčil hlavu, přesvědčil se, že vítr je velmi slabý a nezhasne jejich svítilnu, a připevnil plechovku k nepravidelnému okraji větráku. Zaváhal před opuštěním větráku, dostal strach ze žraloků, ale netrpělivý Vašek ho pobízel ke spěchu.

„Na co čekáš? Dělej, nebo nám moře svítilnu uhasí!“

Selim uznal, že má pravdu. Ačkoliv se snažil pověsit plechovku na nejvyšší okraj potrubí, byla jen kousek nad vodou, a prudší zakolébání lodi ji mohlo snadno uhasit.

„Lá illaha il Alláh va Mohamed rassulu‘láh!¹⁵ zabručel zbožně a skočil do vody. Plaval rázně k nástavbě a byl o několik délek těla před Vaškem, který se trochu zdržel, poněvadž lezl potrubím už potmě. Vašek udělal několik temp směrem k nástavbě, když se vrak najednou nahnul na bok, na němž visela svítlna, plamen zasyčel a zhasl. Na okamžik tím byl vyveden z rovnováhy a přestal plavat, ale sotva mu ústa klesla pod vodu, vzpamatoval se. Zdálo se mu, že plave už příliš dlouho. Chvilí šlapal vodu a rozhlížel se kolem sebe, ale byla taková tma, že neviděl nic než světélkující číselník svých hodin. Mrzutě si uvědomil, že mu do nich nateče voda a že se pokazí. Přitom si bezděky povšiml ručiček a podivil se, že se zastavily na třetí hodině. Vzpomněl si, že šli spát po páté. Prospali tedy celý den a část noci. Na okamžik při té úvaze zapomněl na svůj cíl, ale znovu na něj začal myslet, když uslyšel Selimův křik.

„Jsem už tady, kde jsi, Vaši?“ hulákal Arab. Jeho volání nepřicházelo ze směru Vaškovy plavby, znělo zprava a hoch se obrátil po hlase. Rozhodil několikrát ruce, když zahlédl podivnou světelnou rýhu, která se k němu rychle hnala. Vypadalo to jako řada svítících korálků a Vašek v úleku zapomněl plavat.

„Žralok, to svítí jeho žábry!“ šlehlo mu hlavou. Ve zmatku tloukl rukama kolem sebe a pil, až se mu žaludek obracel.

„Vaši, kde jsi?“ křičel úzkostlivě Selim. Jeho hlas hocha vzpamatoval. Vrhł letmý pohled vlevo, kde před chvílí viděl světelné body, ale už je nespapřil. Jako šíp vyrazil za přítelovým hlasem, právě v poslední chvíli, když se pod místem, kde byl ještě před okamžikem, otevřela žralokova tlama. Ostrý chrup vodního dravce sklupl naprázdno. Než se žralok rozehnal novým směrem, byl už Vašek u nástavby a vyšvihł se na schůdky, které k ní vedly.

„Měl jsem namále!“ vyrazil, těžce oddechuje, když stanul vedle Selima a vyprávěl mu o svém dobrodružství.

„Ale teď jsi v bezpečí a Alláh buď za to pochválen!“ řekl zbožně Selim.

Ačkoliv prospali dvacet hodin, cítili se tak unaveni, že ihned ulehli na široké kapitánovo lože a nic si nedělali z toho, že moře na

¹⁵ Není boha, kromě Alláha, a Mohamed je jeho prorokem!

něm zanechalo svou vlhkou stopu. Spali blaženě, když je probudila mocná rána, za kterou následovala druhá, dřív než pořádně otevřeli oči. Vyděšeně vyskočili z postele a hnali se ke dveřím můstku. Vyšvihli se po schůdcích na střechu nástavby a strnuli při pohledu, který se jim naskytl. Ve vzdálenosti necelé míle stála bokem k nim válečná loď a od ní stoupal pomalu oblak dýmu. Ještě se na ni vyjeveně dívali, když z jejího boku vyšlehl oheň a vteřinu nato se loď pod nimi otřásla až ke kýlu, zasažena těžkým granátem, který s rachotem vybuchl na její zádi. Vašek ze sebe strhl tričko a začal jím divoce mávat, zatímco Selim křičel a skákal jako šílený, s rukama vysoko zdviženýma nad hlavou.

V posledních srpnových dnech roku 1945 proplul úžinou Báb al Mandab lehký anglický křižník *Dido* na své cestě do vod Pacifiku, kde měl převzít hlídkovou službu. Byla to moderní loď, dokončená na počátku války a vyznačující se zvláštním štěstím, že za celé čtyři roky ve válce utrpěla jen nepatrné škody, ačkoliv se zúčastnila zajišťování konvojů a výsadek ve Středozemním moři společně se starším a méně rychlým křižníkem *Aurorou*, a útoku na normandské břehy za slavného dne „D“.

Křižník *Dido* neplul přímo do Tichého oceánu, ale udělal odbočku k africkým břehům. Vezl neobvyklou společnost šesti mužů, jejichž cílem byl keňský přístav Mombasa na východoafrickém břehu. Nastoupili na palubu v Southamptonu a velitel křižníku, kapitán sir Reginald Percy Henswick, se nad jejich přítomností nijak neradoval. Kapitáni válečných lodí nebývají právě pohostinní. Přítomnost každého člověka, který na jejich loď nepatří, je činí nervózními. Mají za něj zodpovědnost a je to cizí živel vůči lodní posádce, tvořící ucelený kolektiv mužů, kde každý má své místo a svůj úkol. Kromě toho dráždila kapitána Henswicka ještě jiná okolnost. Vycítil, že úkol těchto lidí je jiný, než jak to stálo v rozkazu, který obdržel od admirála své eskadry a jenž zněl, že „má vzít na palubu a bezpečně dopravit do Mombasy vědeckou výpravu, která odjíždí do rovníkové Afriky studovat kosmické záření“. Jde-li o studium kosmického záření, proč je ve výpravě jen jediný fyzik, zato dva vojáci, geolog, přírodovědec a inženýr, odborník na stavbu mostů a silnic?

Sir Henswick se natolik zajímal o vědu, že věděl, že při měření kosmických paprsků, které bombardují ustavičně naši malou planetu, přicházejíce bůhvíodkud z vesmíru, má hlavní slovo fyzik, ale pět dalších osob se podle jeho názoru vyznalo v kosmických paprscích právě tak málo jako on sám nebo kterýkoliv mladý poddůstojník na jeho křižníku. Nedalo se však nic dělat, rozkaz byl rozkaz, a tak kapitán potlačil svou nevoli, přivítal přívětivě hosty a dal je zavést do kajut, které jim uvolnili mladší důstojníci. Jejich početná zavazadla byla, až na malou bednu patřící fyzikovi, uložena do podpalubního skladiště a křižník vyplul.

Cesta kolem francouzských břehů a Středozemním mořem ubíhala rychle a bez zvláštních příhod a kapitán si na své hosty záhy zvykl. Popravdě řečeno je vídal velmi zřídka, a proto mu nevadili. Kapitán válečné lodi je člověk odsouzený svým vysokým postavením k nudné samotě. Obědvá sám ve své přepychové kajutě a stýká se jen s několika nejvyššími důstojníky své lodi. Mužstvo ho spatří jen při mimořádných slavnostních přehlídkách a zvláštních událostech, jako je třeba příchod velitele eskadry na palubu, a také ovšem i při smutném obřadu, jakým je pohřeb člena posádky na širém moři, což je událost v době válečné častější, ale v době míru k ní dochází jen výjimečně.

Pokud sir Henswick nevěřil, že jeho hosté jedou měřit do rovníkové Afriky paprsky z vesmíru, měl pravdu. Cílem výpravy sice byly paprsky, ale docela jiné, a podnítil ji malý, těžký černý kámen, který si před sedmi lety vzal nadporučík John Swanson na památku při nouzovém přistání na úbočích hor Ruwenzori. Z nepochopitelného rozmaru jej tahal s sebou na všech vojenských výpravách a kamarádi se mu smáli, že „černý diamant“ je jeho talisman pro štěstí.

Při dobývání Tunisu dostal jednoho dne Swansonův tankový oddíl úkol připravit útok amerického praporu pěchoty, jehož tanky včas nedorazily. Šlo o získání malého horského úbočí, odkud Němci svými bateriemi nepříjemně rušili nástup a rozvíjení spojeneckých vojsk. Anglo-americké sloučené síly Němce zakrátko vyřídily a obsadily jejich stanoviště. Poněvadž anglické tanky předstihly v neschůdném horském terénu svou zásobovací kolonu, neměla jejich

posádka v deštivé bouři, jež zatím vypukla, zázemí, a s povděkem přijala americké pohostinství.

Američané byli velkolepě zásobeni a v jejich nepromokavých stanech opravdu nic nechybělo, ani teplá koupel v malé kaučukové vaně. Swanson si ji rád dopřál, a když se potom sháněl ve svém vaku po čisté košili, narazil nejprve na svůj kámen štěstí. Položil ho stranou a jeden z amerických důstojníků, kteří ho hostili, jej vzal do ruky a potom do něj začal rýpat kapesním nožem.

„Podivný kamínek, ne?“ ozval se Swanson za svou košilí, kterou si natahoval přes hlavu. „Kamarádi se mi smějí, že ho tahám s sebou pro štěstí, a opravdu, už jsem si na něj tak zvykl, že na něj sáhnou, kdykoliv hledám něco ve vaku.“

„Opravdu podivný!“ přikývl Američan. „Kde jste jej našel?“ tázal se s velkým zájmem.

Swanson se zarazil. Za jiných okolností by to hostiteli zcela ochotně řekl, ale teď byla válka a let vojenské Jacksonovy mise do Stanleyvillu a s ním nouzové přistání v Ruwenzori patřily k vojenským tajemstvím jako mnoho jiných událostí daleko méně důležitých.

„Na toulkách v Africe, ani už přesně nevím kde,“ odvětil ledabyle.

Američan se s porozuměním usmál. „Být vámi, hleděl bych si vzpomenout a potom bych o tom ihned napsal hlášení na ministerstvo války.“

„Ale jděte!“ smál se Swanson. „Myslíte, že budou stát o můj kamínek štěstí a že by bez něho válku nevyhráli?“

„Víte, co to je za kámen?“ tázal se vážně americký důstojník.

„Namouduši nevím,“ přiznal upřímně nadporučík. „Mineralogie byl předmět, z něhož jsem míval ve škole nejhorší prospěch.“

„Je to smolinec.“

„Smolinec? Pak ho zahodím, pak je to kámen pro smůlu, a ne pro štěstí!“ žertoval Swanson.

„To jméno dostal pro svou smolně černou barvu, a protože havíři měli smůlu, když na něj narazili. Nacházeli jej ve stříbrných dolech a pokaždé, když jej objevili, stříbrná žíla se ztratila, jako by ji důlní skřítek začaroval,“ rozpovídal se americký důstojník.

„Počkejte!“ přerušil ho nadporučík. „Něco mi svítilo. Ze smolince se vyrábí radium, že, a to vysílá neviditelné paprsky, kterými se léčí rakovina, nemám pravdu? Moje stará teta ji měla a ozařovali ji radiumem ve westminsterské nemocnici v Londýně. Chudák, stejně umřela, ale bylo jí už čtyřiaosmdesát a v tom věku konečně člověk na něco umřít musí.“

„Ano, vyrábí se z něho radium.“

„Pak to nemá valnou cenu. Četl jsem krátce před válkou v novinách, že máme v Kanadě u Velkého Medvědího jezera tolik radiové rudy, že nikdo neví, co s ní, a radium se hromadí na skladě.“

„Já jsem ve svém občanském povolání inženýr chemie a pracuji u firmy Dupont de Nemours, a proto vám znovu důtklivě radím, abyste o svém nálezu podal hlášení,“ pravil vážně Američan, když vracel smolinec Swansonovi.

„Ale proč, vysvětlíte mi to!“ divil se mladý nadporučík. Američan pokrčil s úsměvem rameny. „To nemohu. Každý máme svá tajemství. Vy mi nechcete říct, kde jste rudu našel, a já nenaléhám, poněvadž vás chápu. Mějte i vy pochopení pro mě, a hlavně mě poslechněte a oznamte své vládě, co jste našel a kde jste to našel. Jedno vám mohu prozradit, že po téhle válce se bude celý svět honit za smolincem a že za ním uspořádá výpravy, s nimiž se putování za zlatem Kalifornie a Klondiku nedá ani zdaleka srovnat¹⁶!“

Tím hovor o Swansonově kamenu štěstí skončil a nadporučík na něj brzy zapomněl. Druhý den se s Američany rozloučili, Swanson se připojil k své divizi a s ní pokračoval v tažení proti německo-italským armádám. Na rozmluvu s Američanem si vzpomněl o mnoho měsíců později, doma na zdravotní dovolené. Byl zraněn při zteči Bizerty, kde se se svým oddílem neobyčejně vyznamenal, a po prvním zhojení rány v lazaretu dostal šestitýdenní dovolenou. Když dě-

¹⁶ Americký inženýr se ve své předpovědi nemýlil. Za války se po velkolepé a velmi namáhavé a drahé práci podařilo Američanům uvolnit z uranu, který je podstatnou součástí smolincové rudy, atomovou energii a vyrobit atomovou výbušninu milionkrát účinnější než nejsilnější tehdejší chemická výbušnina. Atomová puma zničila japonská města Hirošimu a Nagasaki a po válce nastala pravá honba za smolincem. Američané vypravili v roce 1946 k jihopolární pevnině celou eskadru válečných lodí a ledoborců s mnoha letadly pod vedením admirála Cruzena a známého polárního badatele Richarda E. Byrda.

lal pořádek ve věcech, které si přivezl s sebou, přišel mu do ruky jeho kámen štěstí a připomněl mu rozmluvu s americkým inženýrem. Po delším rozmýšlení sedl a napsal hlášení ministerstvu války. Byl neobyčejně překvapen, když vzápětí dostal telegrafickou odpověď, která ho zvala k okamžité návštěvě ministerstva.

Na ministerstvu jej poslali do technického oddělení tajných zbraní, kde s ním sepsali velmi obsírný a podrobný protokol o místě a způsobu jeho nálezů. Po krátkém rozmýšlení odpověděl kladně na otázku, zda tam bylo takových kusů rudy více. Ano, bylo, rozpomněl se, že z nich mechanik s vedoucím pilotem v krátké chvíli sestavili celou vysokou hromadu, kterou potřebovali k podepření nápravy s uraženým kolem. Andy si liboval, že ten kámen je hezky těžký, jako kovadlina.

Odborník, který kladl Swansonovi otázky, povstal ze své židle vzrušením, když uslyšel odpověď.

„Dobrá, podepište to, kapitáne,“ — Swanson byl za africké tažení povýšen a vyznamenán — „po válce se k tomu vrátíme!“

„Už aby bylo po ní,“ vzdychl toužebně Swanson, když podepišoval protokol.

„Bude brzy,“ usmál se inženýr z ministerstva války.

Tak brzy to přece jen nebylo, válka zuřila další dva roky a Swansonovi přibýlo nové zranění a nové vyznamenání, dokonce nejvyšší, jaké Velká Británie vojákům v poli udílí, ale konečně přece Německo kapitulovalo.

Swanson, jenž byl aktivním důstojníkem a pobýval v době, kdy bylo uzavřeno příměří, u anglické okupační armády v Hamburku, se podivil, když dva dny po německé kapitulaci dostal přímý rozkaz z ministerstva války, aby ihned přiletěl do Londýna. Rozkaz splnil a na ministerstvu se dověděl, že byl jmenován velitelem výzkumné výpravy, která odpluje v nejbližší době do Afriky. Měla za úkol prozkoumat rozsah ruwenzorských ložisek smolince a jejich původ a zjistit podmínky těžby tohoto vzácného nerostu a jeho dopravy na pobřeží. Přestože se postupovalo opravdu rychle, vyžádalo si sestavení výpravy a její výstroje přístroje a všemi potřebnými věcmi určitý čas, a tak se major John Swanson nalodil se svými pěti druhy teprve v polovině srpna na palubu křižníku *Dido*. Těsně před odplutím ze

Southamptonu dostal z ministerstva války poslední pokyny a brožuru, která právě vyšla v Americe. Napsal ji profesor princetonské univerzity Henry de Wolf Smyth a obsahovala stručnou zprávu o tom, jak se v USA podařilo po několikaleté práci a po vynaložení dvou miliard dolarů uvolnit z uranu, který je hlavní součástí těžkého černého smolince, atomovou energii. Teprve nyní pochopil tajemné nárážky amerického důstojníka-inženýra, s nímž se nakrátko sešel při bojích v Tunisu.

Bylo-li možné věřit všemu, co vážený profesor fyziky ve své brožuře psal, stane se zakrátko uran nejen zdrojem výbušniny strašlivého účinku, ale i energie, která svým bohatstvím daleko předstihne dosavadní energické zdroje, uhlí a naftu. Profesor Smyth vypočetl, že několik liber¹⁷ uranu bude s to hnát loď o nosnosti 75 000 tun, jako je *Queen Mary*, přes celý oceán. Jediná libra nového prvku plutonia, vyrobeného z uranu nebo z lehčího uranu odděleného od těžšího, vydá ze sebe tolik energie, kolik se získá spálením 1400 tun nejlepšího uhlí! Ale k výrobě jaderného paliva v množství jedné libry je zapotřebí nejméně 140 liber obyčejného uranu a velmi složité a nebezpečné práce.

Přesto však, jaký to byl neobyčejný objev! Lidstvo vcházelo do nového věku, atomového věku nadozírných následků. A všechna ta ohromná síla, použitá at' již k ničení jako v Japonsku, anebo v mírové práci, byla vybavena z nesmírně malých a oku neviditelných atomů. Vlastně ani ne z celého atomu, jen z jeho jádra, které je tak nepatrné, že milion milionů — celý bilion — takových atomových jader položených vedle sebe by měřil jen jediný centimetr od jednoho konce řady k druhému!

Swanson hltał poloučenou brožuru profesora Smythe jako nejnápínavější román. Jaké to bylo úchvatné dobrodružství, ten nový a nesmírně důležitý objev fyziků, a do jakých fantastických odhadů podněcovalo obrazotvornost! Havíř přestane se svou těžkou prací v útrobách země. Nebude už dobývat uhlí, kterého lidé spotřebují tři miliardy tun do roka, aby se ohřáli a mohli vyrábět. Přestane válka! Neboť jak válčit, když jediná atomová puma je s to zničit velkoměs-

¹⁷ Anglická libra váží přibližně 1/2 kg, přesně 414 gramů.

to? Swanson byl důstojníkem z povolání, ale při této myšlence nepocítil lítost, poznal snad všechny hrůzy války za těch šest let. Spojení s Měsícem a s planetami se konečně stane skutkem. Raketa poháněná jaderným palivem zanesení do kosmu nejprve přístroje a potom i člověka.

Swanson až litoval, že nemůže sdělit veliteli křižníku pravý cíl výpravy, který měl zůstat podle pokynů ministerstva války nejprůběžnějším tajemstvím. O kolika zajímavých věcech by mohl povídat důstojníkům křižníku! Takto však, i když nerad, protože nenáviděl lež, musel mluvit o studiu kosmického záření v rovníkové Africe a mladý fyzik výpravy, Dick Burton, ho v tom účelně podporoval.

Obvyklá cesta lodí plujících z Rudého moře k východoafrickým břehům vede padesátimílovou branou mezi mysem Ras Asir a ostrovy Abd el Kuri. Ale podle zprávy, kterou dostal velitel křižníku *Dido* z ostrova Sokotry, potulovaly se v tomto pásmu stále ještě uvolněné miny a moře od nich nebylo dosud řádně vyčištěno ani v místech mezi ostrovy Abd el Kuri a Sokotrou. Sir Henswick se proto rozhodl udělat okliku hlubokým mořem východně od Sokotry. Pro křižník plující střední rychlostí 25 uzlů to znamenalo zdržení o celý den.

Za této okliky došla na křižník další zpráva, tentokrát z Adenu, která hlásila přítomnost vraku *Castle of Tyne* ve vodách východoseverovýchodně od Sokotry. Způsobila kapitánovi Henswickovi a jeho důstojnickému štábu malou radost. Jednomu nebezpečí se vyhnuli a druhému pluli vstříc.

„Incidit in Skyllam qui vult vitare Charybdim!¹⁸“ citoval kapitán, když udílel příslušný rozkaz svému zástupci Prentyceovi. Jeho výzva k bdělosti postupovala s patřičným zesílením po celé škále důstojnických hodností až k poslednímu kadetovi a zástupce kapitána ji podpořil ještě slibem odměny deseti liber šterlinků tomu, kdo vrak první spatří. Tak se stalo, že 450 mužů posádky křižníku konalo svou hlídku se zvýšenou ostražitostí. Byl to prostý námořník Tom Wright, kdo spatřil vrak vyčnívající z vody v paprscích vycházejícího slunce,

¹⁸ Latinský citát: Padne za oběť Skylle, kdo se chce vyhnout Charybdě. Skylla a Charybda byly podle řecké mytologie obludy číhající každá na jedné straně Messinské úžiny; kdo unikl jedné, dostal se do spáru druhé.

když držel stráž v signalizačním koši. Poručík velící hlídce dal vzbudit Prentyce, jenž rozhodl, že vrak bude na vzdálenost jedné míle rozstřílen ze dvou děl.

Dělostřelecký poddůstojník Frederick Benson obdržel rozkaz, aby převzal nad úkolem velení. Přijal jej ochotně, poněvadž to znamenalo povyražení z jednotvárné plavby, a umínil si, že se vyznamená přesnou střelbou. Čím méně nábojů spotřebuje, tím bude velitel spokojenější. Dal nabít, a když mužstvo namířilo podle hlášení zaměřovacího poddůstojníka, vlastnoručně zapojil elektrický proud do odpalovacího okruhu. Nepatrný sklon lodi vyrovnal palubu do vodorovné polohy a ruť v zahnuté trubičce spojila kontakty elektrického vedení. První rána otřásla věží, za několik vteřin potom druhá.

„Je to dobré!“ prohlásil spokojeně poddůstojník sledující triedrem dopad obou granátů. První zmizel v moři několik desítek stop za viditelnou částí vraku, ale druhý dopadl těsně před levým bokem vraku.

„Další dva musejí rovnou do cíle!“ vyslovil nahlas své přání. Opravili polohu hlavní podle nového zaměření a znovu odpálili.

„Báječné, už jsme v černém!“ zářil poddůstojník. Skutečně, granát prorazil vrak těsně za palubní nástavbou. „Odpálit!“ zavelel znovu, když v tom jeden z dělostřelců varovně vykřikl.

„Počkat! Nestřílet! Jsou tam lidé!“

„Co to žvaníte?“ zlobil se Benson. Byl ještě mladý a příliš nedůvěřoval vlastnímu pozorování. Sám se díval před okamžikem na vrak, kde se nic nepohnulo, a ten chlapík bez triedru vidí lépe než on! Ostatně v rozkazu nestálo nic o tom, že na vraku jsou lidé! Na opětovné námořníkově tvrzení, že z vraku dávají dvě osoby znamení, sáhl po svém triedru, a sotva jej namířil k ostřelované lodi, musel přiznat, že se dělostřelec nemýlil. Poručil zastavit palbu a spěchal k veliteli s hlášením. O deset minut později odrazil od křižníku člun a plul přímo k vraku pro oba trosečníky.

Cesta do Mombasy

Člun plul rychle, ale přesto ne dostatečně, aby dorazil před potopením vraku. Těžký granát praporčíka Bensona provrtal zád' a dokončil dílo zkázy, započaté dvěma uvolněnými minami. *Castle of Tyne* měla už ve svých útrokách tolik vody, že nesnesla vpád moře novou cestou, kterou otevřel granát. Její těžce zasažená zád' klesala pomalu pod vodu. Na malý okamžik se vynořila příď, vyzdvižena novou změnou těžiště lodi, ale vzápětí zmizela a necelé dvě minuty nato ji následovala pod vodu i palubní nástavba. Okamžik ještě označovala špička zadního stěžně polohu lodi, ale potom zmizel i tento poslední ukazovatel v mohutném víru, jemuž by Vašek a Selim málem podlehli.

Napjali všechny síly, aby se vytrhli z jeho objetí, které je stahovalo pod hladinu, a podařilo se jim to. V tu chvíli už byl člun naštěstí nedaleko, a ačkoliv mírné vlny jim zastíraly rozhled, mohli se řídit zvukem motoru a plavat správným směrem. Praporčík Benson nespustil po celou plavbu ani na chvíli vrak ze zorného pole svého triedru a sledoval každý pohyb trosečníků. Zajel přímo k nim, zářil spokojeností, že měl zdar se zničením vraku i se zachráněním jeho skrovné posádky. Pomáhal vlastnoručně Selimovi, k němuž měl blíž, z vody. Oba trosečníci získali také okamžitě jeho náklonnost, kterou dával po celou krátkou společnou plavbu na palubě křižníku najevo zvláště Vaškovi, jehož mládí i osud vzbudily jeho soucitný zájem.

„Výborně, teď vás máme v suchu!“ prohlásil vesele, když oba hoši, z jejichž cárů kapala voda na čistou palubu člunu, unaveně klesli na sedátko. „Za chvíli jsme na křižníku a tam dostanete všechno, co potřebujete, šaty a jídlo i pořádnou postel. Vpřed!“ zavelel. Člun se rozjel plnou rychlostí, rozrýváje ostrou přídí vodu na dvě vysoké vlny pěnící se podle jeho boků a Vašek ještě za jízdy stručně vypravoval, co se stalo.

„Ale to je velkolepé dobrodružství!“ zvolal praporčík, který ve svých dvaceti letech měl ještě silný sklon k romantice. „Jsem si jistý,

že i náš starý bude valit oči, až to uslyší!“ *Starý* byl v lodní hantýrce kapitán křižníku, ačkoliv mu bylo teprve pětáctýřicet.

Vašek měl sice na jazyku otázku, kdo je starý, ale jiný zájem ji zatlačil do pozadí.

„Víš se už něco o člunech z *Castle of Tyne*?“ tázal se úzkostlivě.

„Jeden byl zachráněn norským parníkem,“ odvětil Benson.

„A byla na něm maminka s Jitkou?“ Vašek visel očima na praporčích rtech. Mladý muž zaváhal.

„Nevím,“ zalhal. Nechtěl hochovi způsobit zármutek. „Bylo na něm šestnáct nebo sedmnáct trosečníků, i ženy a děti, já si jména nepamatuji. Doviš se to na křižníku, jistě tam byla maminka i sestra!“

Když vystoupili na palubu, uvítal trosečníky sám první kapitánův zástupce Prentyce. Poddůstojník mu podal povinné hlášení a stručně sdělil i obsah Vaškova vyprávění.

„Dobrá, pane Bensone, jsem s vámi spokojen, vykonal jste přesně a obratně oba rozkazy!“ řekl velitel. „Vrak jste zničil s minimálním počtem střel. Uslyšíte o tom ještě v rozkazu. Vzbud'te ubytovatele, ať oba hochy oblékne!“

Praporčík zářil radostí nad pochvalou, když zvedl ruku k čapce, ale váhal ještě s odchodem.

„Copak ještě máte?“ tázal se vlídně důstojník.

„Dovolíte-li, pane, oblékl bych toho mladého Čecha sám, mám dost šatstva.“

Velitel se pobaveně usmál. Znal Bensonovy poměry a věděl, že tento syn bohatého yorkshirského statkáře netrpí nedostatkem. Pokývl na souhlas a zprostil praporčíka zbytku hlídky, aby se mohl věnovat svému novému úkolu.

„Pojd'te, hoši, dostanete něco na sebe i do sebe!“ vyzval praporčík vesele své chráněnce. Šli nejprve na první dolní palubu, kde Benson vzbudil lodního ubytovatele. Rozespálý poddůstojník se stal rázem čilý, když uslyšel, oč jde.

„Jen se nestarejte, pane Bensone, já se toho hocha ujmu jaksepatří a nenechám ho čekat na snídani. Pane na nebi, tři dny na vraku, to si žaludek pořádně odpočine. Pojd', hnědý příteli!“ Popadl Selima za ruku a táhl ho tak rychle pryč, že měl Vašek sotva čas mu říct ahoj.

Na téže palubě byla kajuta praporčíka Bensona, kterou sdílel s kamarádem o rok starším, Michaellem Jerninghamem, baronetem Spojeného království.

„Vstávej, Miku, vedu ti hosta!“ burcoval Benson spícího praporčíka.

„Že nenecháš člověka chvilku vyspat, Frede!“ mrzel se mladý muž. Myslíš, že lidé nemají právo na spaní, když sám nespíš? Nevíš, že jsem si lehl až po půlnoci?“

Vašek poslouchal zaraženě výtky, ale Benson s veselým smíchem prostě stáhl příkrývku ze spáče. Když se Jerningham dověděl, kdo je ten polonahý, přepadlý hoch, který se najednou objevil za časného jitra v jejich kajutě, projevil upřímný zájem. Vlastnoručně mu uvařil čaj a předložil suchary, zatímco Benson kramařil ve své skříni na chodbě. Vyhladovělý Vašek se vrhl na teplý nápoj a spořádal celou krabici sucharů dříve, než se Benson vrátil s náručí šatstva, kterou jednoduše hodil na zem.

„Sláva, už jsi po jídle! Teď tě oblékneme, ale nejdřív se umyj!“ Odklopil umyvadlo a dal Vaškovi své vlastní mýdlo, houbu a kartáče. „Je to trochu malé, ale společná koupelna se otvírá až po ranním budíčku a myslím, že tak dlouho nebudeš chtít čekat.“

Vašek přisvědčil. Celé tělo ho pálilo od slané mořské vody, a tak se s chutí otíral houbou a kartáčoval. Námořníci ho zavalili otázkami, zejména Benson byl neobyčejně žhavý na podrobnosti, a tak při mytí vyličil své osudy za posledních několik dní.

„Ohromné, ne?“ obrátil se Benson na baroneta. „To se poslouchá jako román! Vždyť tam ti dva hoši žili jako ve ztroskotané ponorce!“

„Jen kdybych věděl, co je s maminkou a Jitkou!“ povzdechl smutně Vašek.

„Jak se jmenuje tvoje matka?“ tázal se baronet.

„No přece Bartošová, jako já!“ odpověděl udiveně hoch.

„Byla zachráněna. Všechny čtyři čluny *Castle of Tyne* byly zachráněny, ty to nevíš?“ obrátil se baronet na Bensona, který se tvářil velmi překvapeně.

Vašek výskl radostí, pustil kalhoty, které si právě natahoval, a vyskočil, až se uhodil o strop do hlavy. Zahanbeně se podíval po

očku na hostitele, ale ti se tvářili, jako by neviděli jeho neobvyklý projev nadšení.

„Opravdu?“ divil se Benson. „Já vím jen o jednom, který sebral norský parník!“

„Samozřejmě že nic nevíš, když prospíš každou volnou chvíli,“ posmíval se mu Jerningham. „Hlášení přišlo včera v devět, hodinu potom, když jsem nastoupil večerní hlídku. Najdeš to v denních zprávách na tabuli. Tři čluny zachránil francouzský torpédoborec *Persevérence* hned ráno po katastrofě. Víš, jací jsou Francouzi lajdáci, velitel torpédoborce to ohlásil do světa, teprve když dorazil do svého přístavu v Džibuti.“

„Takže maminka je teď s Jitkou v Džibuti?“ tázal se Vašek dychtivě.

„Tvoje matka jistě,“ odvětil baronet.

Benson vyčetl z Vaškova obličej jeho přání. „Dooblékni se, půjdeme si to přečíst!“ vybídl ho. Vašek byl vmžiku oblečený. Šaty mu padly výborně, měl stejnou postavu s praporčíkem, jen v ramenou mu byly trochu volné. Následoval praporčíka do služební místnosti, kde visela velká černá tabule s různými hlášeními.

„No tak, tady to máš černé na bílém!“ pravil spokojeně praporčík Benson. „Tvoje matka byla v člunu číslo dvě a sestřička v člunu číslo tři. Oběma se daří dobře, a jak by ne, strávit jednu noc v člunu na moři, to člověka nezabije.“

„Ale jak se k nim dostanu?“ staral se hoch.

„Jo to je jiná,“ zvažněl Benson. „Válečná loď není zábavní jachta, která si může plout, kam chce. Stavíme v Mombase a potom až v Kalkaté. Nejdříve se dostaneš na břeh v Keni. Budeš sice v Africe jako tvoje rodina, ale jedenáct set mil od ní daleko. Snad tam brzy popluje z Mombasy nějaká loď.“

„Ale maminka neví, že jsem naživu, a trápí se, a potom, já nemám žádné peníze,“ řekl zarmoucený hoch.

„Neměj starosti, to se spraví,“ těšil ho Benson. „To první hned, jak velitel podepíše depeše pro rádiového důstojníka. Budeme hned hlásit všem lodím, že moře je volné od vraku, a k tomu také sdělíme, že byli zachráněni dva trosečníci, vaše jména a tak dále. Velitel jistě rád připojí zvláštní výzvu do Džibuti, aby vyřídili vzkaz tvé matce. I

kdyby ji tam nezastihla, doví se to na lodi, dnes má každá větší loď rádio!“

To Vaška uspokojilo. Rozčilení posledních dnů ustoupilo náhlé únavě, reakci na dlouhotrvající nervové napětí. Potácel se mezi spánkem a bděním, když se vracel za praporčíkem do jeho kajuty. Benson mu pomohl svléknout se a potom ho uložil na své lůžko.

Být námořníkem na válečné lodi bylo největším Vaškovým tajným snem. Tento sen se mu vyplnil aspoň zčásti, třebaže jen nakrátko, poněvadž plavba rychlého křižníku do Mombasy trvala pouhé čtyři dny. Všechno, co viděl, ho velmi zajímalo. Bylo to jako pokračování divů, které spatřil na *Castle of Tyne*. Výzbroj lodi, její šestipalcová děla i děla menší ráže, určená na kratší vzdálenost a proti letadlům, těžké kulomety, pancéřové věže, zaměřovači zařízení, velitelská opevněná věž, kde sídlí kapitán se štábem při boji, výzvědné letadlo, vymršťované katapultem, strojovna s mohutnými turbínami, cvičení námořníků ve zbrani, to všechno upoutávalo Vaška tak, že zanedbával svého přítele Selima, který nabídl dobrovolně svou pomoc ve strojovně a byl ochotně přijat.

Přesto se s ním Vašek scházel dost často a to byla jediná věc, která se na něm jeho zachránci nelíbila. Mladý Angličan sdílel předsudky svých krajanů vůči barevným lidem a nedovedl pochopit, že Evropan Vašek jedná s Arabem Selimem jako s člověkem sobě rovným. Vytkl mu to také jednou a hoch se velmi podivil.

„Vždyť je to můj kamarád a věrně mi pomáhal, když *Castle of Tyne* ztroskotala!“ namítl.

„A v Teheránu ses také přátelil s Íránci?“ ptal se Benson.

„Ne, tam ne, ale to proto, že nás oni neměli rádi a posmívali se nám, že jsme nevěřící,“ přiznal upřímně Vašek a praporčík byl jeho odpovědí pohoršen. Pokrčil rameny a řekl si v duchu, že Češi jsou přece jen podivný národ. Jeho náklonnost k Vaškovi tím ale nijak neutrpěla. Ochotně ho prováděl po křižníku a vysvětloval mu nejrůznější zařízení. Splnil také se svolením nadřízeného důstojníka jeho velké přání a zavedl ho do dělové věže, kde mu ukázal, jak se střelíjí z děla ráže 15,2 centimetru granáty sedm set liber těžké do vzdálenosti 12 kilometrů.

„Ale to vlastně člověk ani nevidí loď, se kterou bojuje!“ namítl Vašek.

Benson se usmál. „Vidí ji zaměřovači důstojník v dalekohledu svého přístroje a to stačí. Námořník bojuje vždy na neviděnou, poněvadž jeho zbraní jsou dalekonosná děla. Má-li těžší kusy než protivník, které nesou na větší vzdálenost, rozstřílí ho, aniž mu je nepřítel s to ublížit. Ty doby, kdy se lodi zahákovaly do sebe a muž bojoval proti muži, minuly už před více než sto lety, když byl zdokonalen parní stroj a dělo.“

Zaměřovač, jímž se určuje vzdálenost lodi a řídí střelba na ni, hocha velmi zajímavý. Praporčík mu ukázal a podrobně vysvětlil všechna zařízení, dalekohled, pomocné optické přístroje a dělené kruhy. Podstata přístroje byla prostá, tvořil základnu trojúhelníku, jehož obě velmi dlouhé další dvě hrany se protínaly v místě, kde se nachází nepřátelská loď. Dalekohledem, soustavou čoček a hranolů a příslušnými dělenými kruhy určí zaměřovači důstojník oba úhly trojúhelníku u jeho základny a tím je dán celý trojúhelník. Na jiném děleném kruhu pak odečte vzdálenost lodi.

To bylo sice jednoduché, ale přístroj sám složitý, a jak se Vašek dověděl, nepracoval bez chyby, jako žádný přístroj na světě. Telemetr neboli dálkoměr, jak zní název zaměřovacího přístroje, byl umístěn ve věžičce signálního stěžně, patnáct metrů nad palubou, a tvořil tři metry dlouhou „základnu“. Určoval vzdálenost s přesností půldruhého procenta, tedy 180 metrů na 12 kilometrů. To je ovšem mnoho, a proto se musí dělostřelec „zastřelovat“, pokusně si sám určit správnou vzdálenost. Při dobré palbě musí trefit každá třetí rána z těžkého děla. Velký dálkoměr nebyl jediný na palubě křižníku *Dido*, bylo jich tu ještě tucet, ale menších. Nejmenší byl jen 37 centimetrů dlouhý. Benson Vaškovi vysvětlil, že jejich velký dálkoměr není ještě zdaleka největším přístrojem svého druhu a že těžké bitevní lodi mají až patnáctimetrové dálkoměry.

Dálkoměry však nebyly jedinými přesnými fyzikálními přístroji křižníku, Benson ukázal hochovi ještě četné jiné, z nichž některé, jako byly plavboměry, tlakoměry, teploměry a anemometry, měřící sílu větru, už znal z pobytu na palubě *Castle of Tyne*. Hloubkoměr, jehož světelná značka, ustavičně se pohybující na stupnici, udávala

přímo hloubku moře pod lodí, se Vaškovi velmi líbil, ačkoliv složitěmu a málo jasnému Bensonovu výkladu rozuměl jen nepatrně. Zato „umělé ucho“ křižníku, naslouchací mikrofony zjišťující přítomnost ponorky pod vodou i při velmi nepatrném a slabém rachotu jejích strojů ho udivily svou jednoduchostí. Dověděl se, že je to jednoduchost jen zdánlivá, že bylo vynaloženo mnoho důmyslu, aby se v přístroji potlačil hluk vlastních strojů a zesílil slaboučký zvuk přicházející z určité dálky a nesoucí se vodou s třikrát větší rychlostí než vzduchem.

Ve velitelské věži byla malá místnost s přístrojem, který Vaška zejména přitahoval. Slyšel o něm už od důstojníka *Castle of Tyne*, Mac Intyra, a měl o něm velmi fantastické představy. Mac Intyre mu vyprávěl, že se tento přístroj jmenuje radar, což prý je zkratka z počátečních písmen čtyř slov: *Radio detecting and ranging*.¹⁹ Mac Intyre pouze věděl, že v přístroji se používá podobných vln jako v rozhlase, ale velmi krátkých, a vyprávěl o radaru kouzelné věci. Dovede prý určit polohu letadel skrytých vysoko za mraky, ale nejen jejich polohu, i jejich počet a přibližnou velikost. Odhalí každou překážku i za nejtemnější noci na libovolnou vzdálenost a spojenečtí letci prý jej používali k bombardování německých průmyslových podniků, které pro mraky vůbec neviděli a nemohli si je osvětlit svým obvyklým způsobem, raketami nesenými padákem.

Když Vašek položil praporčíkovi Bensonovi otázku, je-li na křižníku také radar, přisvědčil, ale na dotaz, zda ho může spatřit, pokrčil jen rameny.

„Tento přístroj se stále ještě chová v největší tajnosti, ačkoliv Němci a Japonci mají něco podobného,“ řekl. „Do radarové kabiny mají přístup jen důstojník a poddůstojníci, kteří přístroj obsluhují, a potom ovšem kapitán a oba jeho zástupci.“ Přesto se pokusil u pana Prentyce, ale jeho žádost byla zdvořile zamítnuta. Někdo jiný však pomohl Vaškovi do tajemné kabiny, Richard Burton, fyzik Swansonovy výpravy, s nímž se hoch seznámil hned první den svého pobytu na křižníku.

¹⁹ Radiové zjišťování překážek apod. a stanovení jejich vzdálenosti. Výraz „ranging“ nelze doslova přeložit do češtiny.

Dick Burton přišel k němu sám s veselým úsměvem a se slovy, že jsou vlastně vzdálení krajané. Na hochův udivený pohled vysvětloval, že jeho praděd byl stevardem na prvních parnících terstského Lloydů, s nimi se dostal do Anglie a při delším pobytu v Southamptonu se seznámil s mladou Angličankou, s kterou se později oženil. Vzdal se svého potulného způsobu života, usadil se v Anglii a otevřel si v mořských lázních Brightonu malou hospůdku, kterou zpočátku navštěvovali jen námořníci. Syn a vnuk však zvelebili jeho odkaz a z hospůdky se stal slušný rodinný penzion, velmi vyhledávaný lázeňskými hosty. Tři generace Burtonů provozovaly hostinskou živnost, ale Dick měl jiné záliby. Studoval velmi dobře, a když vychodil střední školu, šel na univerzitu v Cambridgi, kde studoval zejména fyziku a matematiku. Pracoval hodně v oboru krátkých vln a neviditelného záření, a ačkoliv byl ještě mladý, bylo mu málo přes třicet, měl již doktorát přírodních věd. To se dověděl Vašek později od jeho spolučníků. Dick Burton sám mu pověděl jen stručně o svém rodokmenu.

„Ale nemáte české jméno!“ namítl Vašek.

„Jak by ne!“ smál se Dick. „Jen si Burton přepis do češtiny a nad n udělej ten váš háček!“ Vašek si to přepsal v hlavě a vyšlo mu velmi české jméno Bartoň.

„Tak vidíš. To *n* a místo *a* začali psát *u*, protože *u* se často vyslovuje jako *a*. Čisté *a*, jako máte vy nebo Francouzi, vlastně Angličané ani neznají.“

„Tak bychom mohli mluvit spolu česky!“ navrhl dychtivě Vašek, jemuž se po jeho mateřštině už stýskalo, ale byl zklamán, Dick znal jen několik slov.

„Je to hanba,“ přiznal, „ale nezazlívej mi to příliš. Uvaž, že jsem měl mezi šesti předky jen jediného Čecha, a přestaneš se tomu divit, že se čeština v našem rodě zapoměla. Rád bych ji znal, je prý to hezký jazyk, ale těžký. Škoda že nebudeme spolu déle, učil bych se od tebe.“

Že nebudou dlouho spolu, toho Vašek litoval ještě víc než Burton. Dověděl se totiž přímo od něho, že jedou do Afriky studovat kosmické záření a z Bensonových tajemných narážek vytušil, že Swansonova výprava má ještě jiný cíl, o němž nikdo nic nevěděl a

který dal podnět k různým, většinou velmi romantickým dohadům. Vašek je bral vážně a jeho fantazie pracovala na plné obrátky.

Co by za to dal, kdyby mohl jít s veselým Dickem Burtonem a pod velením majora Swansona! Na Swansona, mladého a přívětivého muže, pohlížel Vašek jako na hrdinu z pohádek od chvilky, co mu Burton řekl, že ta drobná barevná stužka, kterou jedinou major nosil na svém kabátě, je stužka řádu Viktoriina kříže a že tento kříž dostalo za první světové války z půldruhého milionu britských vojáků jen 487 mužů. Upřímně se Burtonovi přiznal ke své touze jít s nimi do nitra Afriky a velmi ho tím pobavil.

„Ale co bys dělal, kamaráde?“ namítl fyzik. „Na takové výpravě musí být každý člen nějak užitečný, to není výlet pro zábavu!“

Vašek chvíli v rozpacích mlčel.

„Kdybys uměl aspoň střílet jako tvůj hnědý kamarád,“ řekl Burton s úsměvem. Narážel na příhodu z předchozího dne. Námořníci nováčci se cvičili na zadní palubě ve střelbě do pohyblivého cíle, figuríny ze dřeva, která měla podobu klokana. Vzdálenost nebyla velká, jen sedmdesát kroků, ale na míření nebyl čas, poněvadž dřevěný klokan se přes palubu jen mihl. Kromě toho i slabé kymácení křížníku ztěžovalo zásahy. Vašek se Selimem přihlíželi střelbě a poručík, jenž cvičení řídil, si všiml, že syn pouště se tváří nad výsledky jeho střelců velmi povzneseně. Zásahů bylo málo, to musel přiznat, ale přesto ho nemá kritika ubohého Araba řádně dopálila.

„Uměl byste to snad lépe, mladý muži?“ obrátil se na něj s pohrdavým úsměvem. Vašek zvědavě čekal, co přítel odpoví, a podivil se, když Selim přikývl.

„Dobrá!“ štěkl podrážděně poručík. „Hej, Martine, dejte tomu muži karabinu a dva zásobníky!“ velel poddůstojníkovi. První zadoštiučinění pocítil, když Selim, zvyklý na starou jednoranovou zádovku, si nevěděl rady s uzávěrem karabiny. Poddůstojník mu s cvičnými náboji předvedl, jak se opakovačka nabíjí a jak se její zásobník vyměňuje. Selim to pochopil velmi rychle a vyžádal si potom dva výstřely na zkoušku. Vysvětlil, že neví, jak puška nese, a že už léta nestřílel. Důstojník byl přesvědčený o jeho naprostém nezdaru a s úsměvem mu povolil.

Selim si dvakrát vystřelil do pevného terče a poručík se přestal usmívat. První rána uvázla v třetím kruhu a druhá přímo v černém.

„Dobrá, ale klokan není pevný terč,“ řekl poručík a nařídil spustit figurínu. Selim měl právo volit si ve střelbě přestávky, jak chtěl, a možnost vystřelit jen jednou při jednom zatažení za figurínu, jako to dělali nováčci. Použil tohoto práva pouze jednou a srazil levý slech figuríny. Při druhém tažení figuríny zarachotila jeho karabina třikrát, a jak se ukázalo, všechny tři rány vězely v klokanově trupu. Námořníci, kteří s velkým zájmem střelbě přihlíželi, vypukli v pochvalné volání a poručík, ač se hryzl zklamaně do rtů, jim v tom nijak nebránil. Klokan byl tažen přes palubu potřetí a Selim, který rychle přivykl tomu, že puška střílí bez nabíjení, vyprázdnil celý zásobník najednou a chybil jen jedenkrát. Dvěma ranami zasáhl hlavu zvířete, třemi jeho trup.

Námořníci volali hurá! a poručík, sám velmi dobrý střelec, se neubránil obdivu.

„Střílíte znamenitě, mladíku!“ řekl uznale a poklepal Selimovi pochvalně na rameno. „Kde jste se to naučil?“

„U svého kmene, než jsem přišel na lodi bělochů,“ odpověděl Selim. „Střílel jsem jestřába v letu a antilopy v běhu. Ale teď už jsem dlouho neměl pušku v ruce, proto jsem chybil.“

Vašek se nesmírně radoval nad Selimovým úspěchem, ale teď, když o něm mluvil Dick Burton, pocítil mírný osten závidosti. Přesto však byl upřímný.

„Nedovedu ani zdaleka tak střílet jako Selim,“ přiznal. „Neměl jsem nikdy příležitost střílet z opakováčky. Jen s flobertkou jsme někdy stříleli s Joem Watkinsem divoké holuby.“

„To není špatný cíl, ale my nejedeme do Afriky střílet holuby,“ smál se Burton. „Ne, kamaráde, mám tě rád, ale nejde to z mnoha důvodů. Především proto, že se nemůžeš náležitě uplatnit na takové výpravě, poněvadž neumíš to, co výprava potřebuje. Tělesně bys to asi také nevydržel, jsi ještě příliš mladý, ne silný jako Selim.“

Vašek už měl na jazyku odpověď, že v ztroskotané *Castle of Tyne* toho vydržel právě tolik, co Selim, ale Dick ho předešel otázkou.

„A co by tomu řekla tvoje matka a sestřička? Víš, že na tebe budou čekat v Káhiře! Což by se ti po nich nestýskalo?“

Vašek svěsil zahanbeně hlavu. Právě ten den ráno, kdy se jejich rozmluva konala, dostali zprávu rádiem od paní Bartošové. Plula s Jitkou Rudým mořem na palubě francouzské lodi *Maréchal Lyautey*, která kotvila v Džibuti, když tam torpedoborec *Persévérance* přivezl trosečníky z *Castle of Tyne*. Odjížděla den nato do Evropy, a vzala trosečníky na palubu. Paní Bartošová s Jitkou byla mezi nimi. Odjížděla velmi zarmoucená s přesvědčením, že Vašek zahynul. Když lodní rádio zachytilo sdělení křižníku *Dido* o záchraně dvou trosečníků z vraku *Castle of Tyne*, byla její radost bezmezná. Požádala ihned kapitána lodi, aby odeslal rádiem její poděkování veliteli křižníku s prosbou, aby zařídil dopravu jejího syna do Káhiry, kde na něj bude čekat. Sir Henswick se sice sám o takovou věc starat nemohl, ale byl přesvědčený, že to už anglické úřady v Mombase nějak zařídí. Vašek na Burtonovu otázku neodpověděl. Když zpytoval své svědomí, musel uznat, že od chvíle, kdy se dověděl, že matka a sestra jsou zachráněny, na ně příliš nemyslel. Na křižníku bylo tolik neobyčejných věcí, které poutaly jeho pozornost, že nenašel ani chvilku volnou po vzpomínky. Jako každý mladý člověk si ani nebyl náležitě vědom svého sobectví. Měl matku i Jitku hrozně rád, ale myslel si, že ho tak nutně nepotřebují, když se jim daří dobře. Kdyby ho major Swanson vyzval, aby šel s nimi do afrických pralesů, bez rozmyšlení a s velkou radostí by nabídku přijal. Vrátil by se k mamince a k sestře o něco později — na tom by přece nebylo nic zlého? Že by se zatím matka pro něho trápila, ho nenapadlo ani na okamžik.

„No, kamaráde, je mi líto, ale nejde to!“ ukončil rozhodně Dick Burton. „Musíš se ještě hodně učit, než se budeš moci zúčastnit takové výpravy.“

Neviditelné střely

Burtonova řeč o učení Vaška příliš nenadchla. Učil se dost celý rok, aby dokázal profesorovi ve škole, že se Slované také dovedou učit, a teď jsou prázdniny. Má se učit ještě o prázdninách? Učení samo o sobě ho příliš nepřitahovalo. Mnohem raději měl sport a jeho usilovná píle, kterou projevoval v druhém ročníku, měla vlastně taky sportovní pozadí, postoupit od konce prospěchového zařazení na lepší místo, jako se snaží sportovec při závodech o lepší umístění. Z předmětů, které se učili, měl nejraději zeměpis a dějepis, protože v nich nacházel potravu pro svou touhu po dobrodružství. Řečem se učil velmi nerad, ačkoliv měl pro ně přirozené nadání a velmi dobrou paměť, a matematika byla pro něho přímo trýzní. Poněkud víc ho zajímala fyzika, zato v přírodopise se učil sice rád o cizokrajných zvířatech, jako byly kočkovité šelmy nebo sloni a nosorožci, ne však o zvířatech domácích, které mohl spatřit kdekoliv na českém venkově.

Křižník *Dido* mu přes všechna svá kouzla připravil určité zklamání. Tak například se pohyboval tak rychle, že mu žádná ryba nestačila a delfíni — a občas se mezi nimi objevili i žraloci —, kteří provázeli v houfech pomalou *Castle of Tyne* a slídili v její kýlové vodě po zbytcích z kuchyně, zůstávali daleko pozadu za křižníkem. Na Vaškovu stížnost, že plují příliš rychle a že z plavby po Indickém oceánu vlastně nic nemají, se praporčík Benson jen usmál a namítl, že to pro křižník *Dido*, který je jednou z nejrychlejších britských válečných lodí, ještě není žádná pořádná rychlost. Nyní šetří uhlí a stačí mu 25 mil za hodinu, ale při boji je s to vyvinout rychlost až 40 mil²⁰ a držet se v jedné linii s torpédoorci.

Druhá věc, která Vaška zarážela, byl život námořníků na křižníku. Byl vzdálený tomu, co čítal v dobrodružných námořních románech. Hlídky, práce a učení se tu střídaly s jednotvárnou pravidelnos-

²⁰ 72 km za hodinu

tí. Učili se všichni kromě důstojníků, ale ti zase — s výjimkou několika nejvyšších — byli učitelé ostatních. Na otázku, co se dospělí lidé mohou stále učit, mu Benson vysvětlil, že námořník toho potřebuje znát velmi mnoho, zejména na válečné lodi. Především se učí praporkovou a světelnou signalizaci, kterou se dorozumívá na dálku s jinou lodí, a morseovku, jež je telegrafickým písmem jak pro obyčejný telegraf, tak i pro rádio, učí se znát zařízení lodí plachetních i parních, podrobně se mu přednáší o zbraních všeho druhu a o válečných lodích vlastního státu i cizích, dále má i teoretické předměty, jako je hvězdářský a obecný zeměpis, meteorologie, oceánografie a fyzika.

„Ale to jste se přece všechno učili na námořní akademii?“ namítl Vašek.

Benson se rozesmál. „Učili a zase většinu zapomněli, příteli. Proto máme opakovací kursy a učíme se ostopyřč!“

To bylo na ubohého Vaška příliš mnoho. Necítil touhu po učení, raději se podívoval tomu, co viděl kolem sebe. Dick Burton ho zastíhl krátce po rozmluvě, kterou s ním měl o výpravě do Afriky a která Vaška tolik zarmoutila, jak stojí u dělové věže a upřeně se dívá na dlouhou štíhlou hlaveň děla, trčící z úzké střílny.

„Co se ti na tom kanónu tolik líbí?“ zastavil se u něho s úsměvem.

Vašek se rychle ohlédl a v rozpacích se začervenal. „Přemýšlím, jak je možné, že granát v něm dostane tak vysokou počáteční rychlost,“ prozradil.

„Ohromná rozpínavost plynů, které se vyvinou ze střelného prachu, to má na svědomí, kamaráde. Ostatně je to jen nějakých osm set metrů za vteřinu a to nic není.“

Vašek k němu rychle obrátil hlavu. „Cožpak jsou děla, ve kterých náboj získá ještě větší rychlost?“

„Ovšem že jsou děla větších ráží. Ale rozdíl už není velký, jen několik set metrů. Na ta jsem však nemyslel. Známe střely, které mají počáteční rychlost dvacet tisíc kilometrů za vteřinu!“

Vašek se zatvářil velmi nedůvěřivě. „Opravdu?“ tázal se zdrženlivě. Pojednou si vzpomněl na článek, který kdysi četl, a široký úsměv se mu rozzářil tvář.

„Ale taková děla střílejí jen Pánu Bohu do oken!“ pravil.

„Jak to myslíš?“ zarazil se Burton.

„No přece, jakmile rychlost nějakého tělesa převýší 11 kilometrů za vteřinu, těleso překoná zemskou přitažlivost a unikne do vesmíru!“ řekl Vašek vítězně.²¹

„Výborně, máš docela pravdu, ale jen pokud jde o střely, jaké vycházejí z tohoto děla. Já mám na mysli jiné, mnohem menší, a ty jsou tak rychlé, že skutečně si z přitažlivosti naší Země nic nedělají.“

„A odletí do vesmíru?“ ptal se dychtivě Vašek.

„Ne, neodletí, zabrání jim v tom jiná síla, ještě mocnější než přitažlivost, elektřina.“

Vašek se zatvářil zmateně. „Tomu nerozumím,“ přiznal poctivě.

„Pojď se mnou do mé kajuty!“ pozval ho Burton. V kajutě vzal z police malou skříňku, zastrčil do jejích dvířek dva banánky rozvodné šňůry a nasadil Vaškovi na uši sluchátka, připevňená na druhém konci šňůry. Nato otočil vypínačem na víku krabičky.

„Co slyšíš?“ zeptal se.

„Jako vzdálené praskání výstřelů z pušky, ale nepravidelné, rány nejdou ve stejném čase po sobě.“

Fyzik přikývl. „To jsou střely, které letí rychlostí mnoha tisíc kilometrů za vteřinu.“

„Ale vždyť nejsou vidět,“ namítl zaraženě Vašek.

„Nejsou,“ přiznal Burton. „Jejich rozměry jsou tak nepatrné, že dosud žádný mikroskop na světě není s to je ukázat lidskému oku a nikdy snad neukáže. Mají nesmírně malé rozměry, jako atom, a ještě menší. Víš, co je to atom?“

Vašek měl o atomu jen nejasné tušení. Ve škole se o něm ještě neučili a to, co kdysi četl v populárně vědeckém článku, mu bylo z valné části nesrozumitelné. Burton mu vysvětlil, že podle starších názorů byl atom nejmenší a dále nedělitelná částice hmoty, která měla ještě všechny vlastnosti, jaké hmota projevuje ve svých velkých částech. Kdyby vzal kousek železa a mohl ho drobit na piliny stále jemnější a jemnější, došel by nakonec k tak nepatrné pilince, kterou oko ani nespatri, ale která se přesto chová vůči ostatní hmotě stejně jako velký kus železa, například celá kovadlina.

²¹ Tento údaj, který se zpravidla vyskytoval v populárně vědeckých článcích, by byl správný, jen kdyby Země neměla atmosféru.

Vypadalo to tajemně a Vaška to začalo zajímat. Vzpomněl si na rozhovor, který zaslechl v jídelně praporčků a kadetů, kde jídal. Benson tam debatoval s jiným praporčkem od dělostřelectva o nové tajné zbrani Američanů, kterou použili až na samém konci války s Japonskem, když už se v Evropě bojovat přestalo. Šlo o atomovou pumu a Benson vyprávěl, že Američané shodili 6. srpna ráno jedinou takovou pumu na japonské město Hirošimu a že nadobro zničila střed města v rozloze 10 čtverečních kilometrů. On i jeho přítel byli naprosto ohromeni tímto účinkem a vypočítali, že by bylo třeba mnoha tisíc největších leteckých pum, aby se dosáhlo stejné zkázy, jakou způsobila tato jediná atomová puma. Vašek si vzpomněl, že se přeli o to, čím byl tak hrozný účinek způsoben, jestli ohromným žářem, který puma vyvinula, anebo hrozným orkánem rozpoutaným jejím výbuchem.

Zmínil se o tom Burtonovi a fyzik srahl čelo. „Vida, o čem se baví páni dělostřelci! U atomové pumy působí obojí, žár mnoha milionů stupňů i orkán, který narazí na všechno, co mu stojí v cestě, s tlakem mnoha milionů atmosfér. Víš, co je jedna atmosféra?“

Vašek to věděl už od Mac Intyra, a hbitě odpověděl. „Tlak, jaký má vzduch, který dýcháme, anebo jakým působí na svou základnu sloup vody vysoký deset metrů.“

„Správně,“ přikývl Burton. „Pochopil jsi ale, co jsem ti pověděl o atomu?“

„Ovšem. Jde o tak malou částici nějakého předmětu, že menší už se nedá vyrobit. Kdybych rozpouštěl kostku cukru ve vodě, dostanu nakonec taky takový atom.“

Ne, počkej, to není docela správně,“ namítl Burton. „Cukr a železo jsou v podstatě dvě různé látky. Železo je látka jednoduchá, jaké říkáme prvek, a tu bychom mohli dělit až na atomy, kdybychom k tomu měli vhodné přístroje. Ale cukr obsahuje několik prvků, ten už jednoduchý není.“

, A nedá se dělit na takové nejdrobnější částice?“

„Ne docela. I v té nejdrobnější částici cukru jsou pohromadě atomy prvků, z nichž se skládá. Proto této částici nemůžeme říkat atom. Je to molekula, sloučenina dvou nebo více atomů. Rozměry má také neobyčejně malé.“

Burtonova řeč o neobyčejně malých rozměrech hochu unavila, ta slova mu nic neříkala. „Jaké vlastně jsou ty rozměry?“ otázal se. „Říkáte neobyčejně malé, to je tedy atom mnohem menší než špendlíková hlavička, že není pouhým okem vidět?“

Burton se rozesmál. „Miliónkrát menší a ještě víckrát! Sto milionů atomů, narovnaných do řady těsně jeden vedle druhého, by měřilo od jednoho konce k druhému asi centimetr.“

„Ójé, to je tedy strašně malý!“ řekl Vašek užasle. „Ale jak se ví, že je tak malý, a jak se vůbec ví, jak vypadá, když tvrdíte, že ho ani tím nejlepším mikroskopem nemůžeme spatřit?“

Burton se na chvílku odmlčel. Pokaždé, když mluvil s neodborníky, setkal se s touto nedůvěřivou otázkou a pokaždé mu působilo potíže podat jim uspokojivé vysvětlení.

„Podívej se, to ti nemohu dobře vyložit, protože nemáš potřebné fyzikální vědomosti, abys to pochopil,“ začal po krátkém přemýšlení. „V podstatě se přišlo na to, jak asi atom vypadá a jak je veliký podle toho, jak se hmota chová vůči různým druhům záření, když skrz ni procházejí. Víš, že čočka ze skla láme obyčejné světlo. Podobně hmota, i neprůhledná pro obyčejné světlo, láme různé elektrické a oku neviditelné paprsky, které jdou skrz ni. Musí tedy být ve své podstatě také elektrická, poněvadž dva elektrické náboje působí na sebe. O rozměrech atomů, ze kterých se skládá, zase můžeme soudit podle velikosti lomu, který v ní elektrické paprsky získají. Já vím, že ti to zní asi záhadně, ale těžko ti můžu podat několika větami srozumitelnější výklad.“

„Já vám věřím,“ ujišťoval ho Vašek a Burton se jeho důvěře usmál.

„Jen něco mi ještě povězte!“

„Milerád, a co to má být?“

„Mluvíte o neviditelných elektrických paprscích. Ale když je nevidíte, jak tedy víte, že jsou?“

„Víme to, protože se projevují jinými způsoby než účinkem na sítnici našeho oka. Slyšel jsi přece to praskání ve sluchátkách. To máš jeden účinek neviditelných paprsků. A takových je víc. Dovedeme dokonce fotografovat jejich stopu, kterou za sebou zanechají,

když letí nějakým plynem, a kterou si uděláme uměle viditelnou kapičkami mlhy.“

Povídání o stopách neviditelných paprsků bylo sice velmi zajímavé, ale Vaškova pozornost se upjala k tajemnému zvuku, který slyšel ve sluchátkách Burtonovy skříňky.

„Říkal jste, že jsem slyšel střely menší než atom. Ale potom musely dopadat tady někde blízko?“ tázal se nedůvěřivě.

„Ovšem, a nejen blízko, přímo do naší kajuty, do nás samotných!“

To bylo úžasné a Vašek tomu nechtěl věřit. „To tedy proletí skrz celé naše tělo, a my o tom nic nevíme?“

„Ano, právě proto, že jsou tak nesmírně malé! Jsou to buď atomové drobtý hmoty, anebo drobtý elektřiny kladné i záporné a jejich rychlost je úžasná, u mnohých z nich skoro tři sta tisíc kilometrů za vteřinu!“

Vašek se nedůvěřivě zahleděl na malou skříňku, k níž byla připojena sluchátka. Burton uhodl jeho přání a s úsměvem odstranil několik šroubků, takže se dala rozevřít. Hoch se nad ní dychtivě naklonil, ale byl zklamán. Spatřil jen několik velmi drobných skleněných válečků, připomínajících miniaturní lampy používané v rozhlasovém přijímači, suché baterie, dráty opředené jemným hedvábím a pár jiných předmětů, vesměs malých, v nichž poznal elektrické transformátorky a kondenzátory. Jeden čas podlehl on i Joe konstruktérské horečce a tehdy si skládali ze stavebnice malé rádio. Povedlo se dost dobře a nehrálo špatně, ale hochy brzy omrzelo.

„To vypadá jako elektronky,“ řekl a ukazoval na skleněné válečky.

„Také to jsou elektronky,“ potvrdil Burton. „Mají za úkol zesílit nepatrný elektrický náboj, který přenese každá neviditelná střela z pláště tohoto válečku,“ ukázal na největší skleněný váleček, pod jehož sklem se leskl stříbrný povlak kovu, „na drát napnutý uprostřed válečku. Zesílením náboje se pozmění elektrický proud procházející poslední elektronkou, a tím se zmagnetizuje železné jádro v mikrofónu sluchátka. Jakmile se zmagnetizuje, přitáhne na velmi nepatrný okamžik železnou pružnou destičku ve sluchátku — říká se jí membrána — a ty uslyšíš lehké zapraskání.“

„Takže každé zapraskání ve sluchátku je signálem, že jedna taková neviditelná střela prošla tímhle skleněným válečkem?“

„Správně,“ přisvědčil Burton.

„Ale odkud se ty neviditelné střely berou? A proč mají tak ohromnou rychlost? A proč nakonec zase neuniknou někam do vesmíru, když na ně přitažlivost nemá vliv?“ zajímal se Vašek.

„Tak jedno po druhém,“ začal Burton. „Odkud se ty střely berou? Z vesmíru, a protože vesmír nebo svět se starořecky nazývá kosmos, říkáme jim kosmické paprsky.“

„Aha, a ty jdete studovat do Afriky,“ vyrazil Vašek. „Ale proč až tam?“

„Poněvadž jich nepřichází na zemský povrch v každém místě stejně mnoho. Země je magnetická, to víš, protože znáš kompas. A protože je magnetická, působí na ty paprsky, které jsou elektricky nabitě, a nutí je jít určitou dráhou. Na rovníku je jich nejméně.“

„Ale odkud k nám z vesmíru přicházejí?“ zajímal se Vašek.

Fyzik pokrčil rameny. „To je stále ještě nerozřešená záhada. Víme jen, anebo se domníváme, že je vyvrhují ze sebe atomy hmoty rozptýlené někde ve vesmíru.“

„Cožpak v atomu ještě něco je?“ divil se Vašek. „Já myslel, podle toho, co jste říkal, že atom je tak malinký, že už se dále rozdrobit nedá. A teď říkáte, že z něho vyletí paprsek.“

„Je to tak. To je poznatek z posledních padesáti let. Dnes víme, že atom není nejdrobnější částicí hmoty, alespoň ve většině případů. Je to celý svět pro sebe, neviditelný, ale složitý, podobný našemu Slunci, kolem něhož obíhají planety. Místo slunce zaujímá jádro atomu, těžké a kladně nabitě. Kolem něho krouží částičky záporné elektriny, kterým říkáme elektrony, jako planety kolem Slunce.“

„Takové elektrony, jako jsou v rozhlasových lampách?“ přerušil ho Vašek.

„V podstatě zcela stejné. V elektronových lampách se vyhánějí žhavením z kovového drátku, teplo je uvolní od jejich atomů a vypudí do lampy. V samotném jádru atomu sice elektrony nejsou, ale zato jsou v něm utajeny mocné elektrické síly. Někdy něco z nich pronikne mimo atom, zpravidla s malým kouskem atomového jádra, který se oddrobí a vyletí z atomu s rychlostí mnoha tisíc kilometrů za vte-

řinu. To ti vysvětluji ale názorně, vědecky by to znělo trochu jinak, ale těžko bys mi rozuměl.“

„Takže elektřina tu hraje ve vztahu k neviditelným střelám stejnou úlohu jako střelný prach vůči granátu v dělu. A dělem je zde vlastně atomové jádro.“

„Tak nějak to je,“ usmál se Burton.

„Ale proč ty paprsky zase neodletí do vesmíru, když mají tak vysokou rychlost?“ vrátil se Vašek ke své poslední otázce.

„Nemohou. Brání jim v tom stejná síla, která jim tu rychlost dala, elektřina. Jakmile se dostanou do hmoty tak řídké a lehké, jako je vzduch, který dýcháme, musejí procházet kolem nescíslného množství atomových jader a elektřina těch jader je brzdí. Zpomaluje je postupně tak, že nakonec z jejich ohromné rychlosti nic nezůstane.“

Vašek se nad tím vším hluboce zamyslel a Burton ho s úsměvem pozoroval.

„Vidíš, že jsou na světě zajímavější věci než lodní děla a jejich granáty a že kromě viditelného světa, který je kolem nás, existuje spousta světů neviditelných, v nichž se odehrávají podivuhodné příběhy. Lidé si jich začnou všimnout, teprve když spadne atomová puma a zničí celé město, ale fyzikové je studují už dávno a každý nový poznatek je pro ně neobyčejným dobrodružstvím, jak bys to nazval ty.“

„Myslel jsem, že jsou jen takové paprsky, které vidíme, neměl jsem ani tušení, že mohou být taky neviditelné,“ přiznal hoch.

„Protože jsi o tom nepřemýšlel. Ale už v rozhlasovém přístroji, který ti reprodukuje hudbu nebo hlasy ze vzdálené stanice, se uplatňují neviditelné paprsky elektromagnetických vln, které pronikají zdí a dřevem, jimiž obyčejné paprsky neprojdou.“

„A v radaru také,“ vzpomněl si Vašek a zopakoval Burtonovi svoji touhu podívat se do radarové stanice křižníku.

„No, pokusím se obměkčit sira Henswicka, aby tě tam se mnou pustil,“ slíbil s úsměvem Burton. Řekl ještě, že nedávno, když pluli Středozemním mořem, se něco na lodním radaru porouchalo a že se mu podařilo chybu napravit, takže kapitán má vůči němu jisté závazky. Nezapomněl na svůj slib a v předposlední den plavby Vaška do radarové kajuty zavedl.

Vaškovi pokleslo srdce při pohledu na velký stůl, přeplněný přístroji, které vůbec neznal, a zadíval se bezradně na Burtona.

„Nebudu ti vykládat, k čemu jednotlivé přístroje jsou, poněvadž bys to sotva pochopil, a ani nesmím, konstrukce našich radarů se přísně tají,“ začal Burton s úsměvem. „Kdybych sem chtěl přivést někoho jiného, kdo se vyzná ve fyzice, určitě by to kapitán dovolil.“

Vašek se začervenal při zmínce o jeho nevědomosti. Burton pochopil jeho rozpaky. „Z toho si nemusíš nic dělat, jsi ještě příliš mladý, abys rozuměl fyzice. Vysvětlím ti stručně podstatu přístroje, nebo ji znáš?“

Hoch zavrtěl hlavou.

„Víš, co je ozvěna, že? Stál jsi někdy před skálou a volal jsi a za okamžik se ti tvůj hlas vrátil, slyšel jsi slova, která jsi volal, ještě jednou, skála je odrazila.“

„A také jsem počítal, jak je skála daleko, ale nikdy se mi to nepovedlo,“ přiznal se Vašek.

„Protože vzdálenost byla příliš malá. Jde to při větší vzdálenosti. Zvuk letí ke skále a zase zpět, takže urazí vzdálenost mezi volajícím a skálou dvakrát. Vzdálenost skály vypočteme, když čas, který uplyne mezi voláním a ozvěnou, měřený ve vteřinách, násobíme rychlostí zvuku ve vzduchu, tedy třemi sty třiceti metry, a dělíme dvěma. Viděl jsi lodní hloubkoměr?“

„Viděl a Fred Benson mi vysvětloval, jak pracuje, ale já jsem jeho výklad nepochopil.“

„Pracuje podobně, jako když ozvěnou měříš vzdálenost předmětu odrážející zvuk. V hloubkoměru také mořské dno odráží stálý vysoký a uchem nevnímateľný zvuk a odraz se projeví pohybem světelné značky na stupnici udávající hloubku. Kdyby loď plula nad zcela rovným dnem, které nestoupá ani neklesá, byla by světelná značka pořád na stejném místě, ale mořské dno je velmi nerovné, proto přichází ozvěna, tedy zvuk od něho odražený, za různě dlouhou dobu a značka se pohybuje. Dá se říct, že v radaru používáme také ozvěnu, ale zde se odráží od překážky elektrické vlny, velmi krátké a zhuštěné do jakéhosi ranečku, abych to řekl srozumitelně. Největší potíž dalo ne vyrobit potřebné vlny, ty známe už dlouho, ale zhustit jich

dohromady tolik, aby jich stále ještě přišlo dost zpět a abychom je mohli při jejich návratu zachytit a rozeznat.“

Vzal Vaška za ruku a postrčil jej před kulatou skleněnou desku, zacloněnou kolem dokola černým plechovým krytem.

„Můžete uvést stroj do chodu?“ požádal operátora. Poddůstojník přisvědčil a pohnul pákami vypínačů. Ozval se tichý zvuk elektrických přerušovačů proudu a před užaslým Vaškovým zrakem vzplála skleněná deska dvěma tenkými, zelenými, k sobě kolmými čárami.

„Ta vodorovná čára je odpovědí na přímé vlny, které jdou z trubice, jež je vyrábí, rovnou do zjišťovacího přístroje zvaného oscilograf. Na svislé čáře jsou nanесeny vzdálenosti. Dávej pozor, operátor otáčí směrovou anténou, která vysílá vlny do prostoru a pátrá po překážce. Podívej se, už se něco našlo, vlny narazily zdá se na loď a vracejí se odrazeny od ní zpět do oscilografu.“

Vašek pozoroval se zatajeným dechem malou zelenou skvrnu mající nezřetelný tvar lodního trupu, který je nad hladinou, a pohybuje se pomalu šikmým směrem k hornímu okraji desky.

„Na svislé čáře můžeš číst vzdálenost lodi, vidíš, že teď je vzdálená asi šest a půl míle od nás,“ upozorňoval ho Burton. „Také směr její plavby se dá určit z pohybu skvrny a podle kompasu, který je hned pod deskou.“

„To je báječné! Ale proč skleněná deska zeleně světélkuje jen v místech, kde jsou ty dvě čáry a pak ta skvrna, obraz lodi?“

„Skleněná deska je potřena zvláštní světélkující látkou, která ve tmě nezáří, jen když na ni dopadne světlo, ať je jakéhokoliv druhu. Proto je proti obyčejnému světlu zastíněna černým krytem. Světélkuje jen v místech, kde na ni dopadá uzoučký svazek elektronů, elektrických paprsků řízených přímými a odraženými velmi krátkými vlnami. Přímé vlny jdou do oscilografu a kreslí vodorovnou čáru. Další, vysílané do prostoru, se vracejí zpět, jakmile narazí na překážku. Tyto odražené vlny vykreslují obrys zjištěného předmětu.“

„Svazek elektronů tedy vlastně maluje jako štětec na desku obraz předmětu, od kterého se vlny odrazily?“ ptal se rozpačitě Vašek.

„Vystihls to velmi správně!“ pochválil ho Burton. „Tak tomu skutečně je, jenže jde o neviditelný štětec. To, co pozorujeme, je vlastně jen jeho světelná stopa.“

„A jak rychle letí vlny k přepážce a zpátky? Jistě mnohem rychleji než zvuk ke skalní stěně při ozvěně!“ hádal Vašek.

„Miliónkrát rychleji! Rychlostí světla. Urazí za jedinou vteřinu 300 000 kilometrů!“

„Ale potom jsou okamžitě zpátky, když je loď od nás jen několik mil daleko.“

„Ano. Trvá to jen několik stotisícin vteřiny, takový je rozdíl mezi jejich návratem k zjišťovacímu přístroji a mezi dopadem přímých vln, které mají k němu jen několik metrů. Přesto je zjišťovací přístroj zhotoven tak důmyslně, že lze oba druhy vln, přímý i odražený, od sebe bezpečně odlišit. Kdyby tomu tak nebylo, splynula by zelená skvrna, tedy obraz lodi, s čarou vyznačující přímý signál, přímé vlny, které jdou rovnou do zjišťovacího přístroje, což je součást radaru, která je s to rozlišit od sebe i vlny, přicházející po sobě s menším časovým rozdílem, než je milióntina vteřiny. Pochopil jsi princip? Mohl bys mi teď zopakovat, jak přístroj pracuje?“

„Myslím, že ano,“ odpověděl Vašek. „Vyrobite v nějaké trubici krátké vlny, zhusťte je do ranečku, vlastně do dvou, ale jeden pošlete přímo do zjišťovacího přístroje..., jak jste mu říkal, jméno jsem si nezapamatoval?“

„Oscilograf, je to řecké jméno, složené ze dvou slov, zápis chvění bys to mohl přeložit,“ řekl s úsměvem Burton.

„Dobrá, do oscilografu. Tam vám přímý raneček vln vykreslí základní vodorovnou čáru a ten odražený zase obrysy předmětu, od kterého se odrazil. Jen mi není jasné, proč ta čára i ta skvrna hned zase nezmizí,“ přemýšlel nahlas Vašek. Burton mlčel a s úsměvem ho pozoroval.

„Aha, už to mám!“ zvolal hoch vítězně. „Vy vyrábíte v trubici pořád nové ranečky vln a posíláte je do oscilografu i do prostoru, aby se tam odrážely na předmětech, a ty jdou tak rychle po sobě, že člověk má dojem, že čára i skvrna ani na chvíli nezmizely!“

„Výborně, správně!“ chválil Burton Vaška a také Doddůstojník obsluhující radar pochvalně přikývl. „Jak jsi na to přišel?“ ptal se Burton.

„Řekl jsem si, že to bude něco podobného jako v kině. Tam se také promítají vlastně jednotlivé obrázky, ale jdou tak rychle za se-

bou, že to oko nepostřehne a člověk má dojem, jako by mezi nimi nebyly žádné přestávky.“

Operátor mezitím vypnul radar a skleněná deska zase ztemněla.

„Ano, princip je stejný, jenže ty nárazy ranečků vln, jak jsi to nazval, jdou mnohonásobně rychleji po sobě než obrázky ve filmu.“

Poděkovali operátorovi a opustili radarovou místnost. Když se stoupili na palubu, položil Burton hochovi ruku na rameno a zadíval se mu do očí.

„Nu, tak pověz, nejsou na světě zajímavější věci než kanóny, kterými se jen zabíjejí lidé a ničí jejich dílo?“

„Jsou!“ přiznal Vašek upřímně. Náhle se zarazil. „Ale vždyť se tady na křižníku radaru vlastně používalo za války, k vypátrání jiných lodí a k jejich zničení, takže radar také škodí lidem!“

Burton rozmrzele syraštil čelo. „Milý Vašku, nikdo na světě nezabrání tomu, aby se každého vynálezu nezneužilo pro válku. Aspoň tak dlouho ne, dokud všichni lidé na zeměkouli nedostanou rozum, a to snad nebude nikdy. Měli bychom se snad proto radaru vzdát? Nebo vzdát se atomové energie, protože jí lze zneužít na výrobu strašných pum? Dovedeš si představit, co znamená radar pro letadlo, které má na palubě cestující a najednou se octne v mlze někde v horách, když si pomocí něho může bezpečně vybrat cestu? Nebo atomová energie! V krajích bez uhlí, bez dřeva a bez nafty, jako jsou například polární kraje nebo pouště, kam dovoz takových pohonných látek působí nesmírné potíže, jaká to bude výhoda, když se postaví elektrárna poháněná energií uvolněnou z několika liber uranu, nebo jiného prvku, z něhož ji bude možné získat? Přemýšlej o tom!“

Vašek uléhal toho dne s hlavou přeplněnou dojmy. Přemýšlel opravdu o všem, co viděl a co mu Dick Burton řekl, a usínal s pevným předsevzetím, že bude fyziku studovat velmi pilně, poněvadž je to věda plná kouzel, o jakých se mu dosud ani nesnilo. Co je takový granát z děla proti neviditelné střele z vesmíru, která přilétne bůhvíodkud až k nám s rychlostí stotisíckrát větší, než je s to dát granátu. to nejdokonalejší dělo, jaké dosud člověk vyrobil?

8

Neptunův křest

„Ty se nás poslední dobou nějak straníš!“ vytkl praporčík Benson Vaškovi, když ho potkal druhý den na palubě. „Prý ses vrhl na fyziku a půjdeš k Burtonovi za asistenta?“ škádlil ho.

„To není pravda!“ bránil se rozhořčeně Vašek. „Vůbec se vás nestraním, ale pan Burton mi ukazoval a vykládal zajímavé věci, a tak jsem neměl čas.“

„A málem bys přišel o jinou zajímavou věc. Víš vůbec, co budeme dnes slavit?“

Vašek sraštil čelo v usilovném přemýšlení. Dnes je 31. srpna, copak je to za významné jubileum? nemohl si vzpomenout.

„Nevím!“ přiznal se poctivě.

„Nenapadlo ti podívat se dnes na mapu?“ napovídal praporčík.

Vaškovi svitlo. „Pojedeme přes rovník!“ zvolal nadšeně.

„Správně!“ přisvědčil Benson. „A všichni, kdo přes něj dosud nejeli, budou pokřtěni Neptunem a přijati do velkého námořního bratrstva.“

„To bude pěkná švanda!“ těšil se Vašek. „A vás budou taky křtít?“

„Já už jsem křest dostal před dvěma lety, ještě za války,“ odpověděl s úsměvem Benson. „Ale v mužstvu je mnoho nováčků, několik kadetů a dva nebo tři praporčíci, kteří ještě přes rovník nejeli, a tak bude mít Neptun dost obětí. Ostatně tebe a tvého hnědého kamaráda se to také týká, ne?“

Vašek přisvědčil. Byl nesmírně zvědavý, jak takový křest vypadá, ale praporčík ho odbyl jen neurčitými informacemi. „Pokaždé je to jiné, jak si to právě Neptun se svým průvodem zařídí. Legerace bude, o to se neboj!“

Vašek sledoval s neobyčejným zájmem všechny přípravy k slavnosti, která se měla konat po setmění. Křižník *Dido* měl přeplout rovník někdy kolem osmé hodiny večer. Počasí bylo příznivé, severovýchodní vítr mínil trochu denní žár slunce, které v poledne stálo lidem přímo nad hlavou. Ostatně Neptunův křest se bude konat už po západu slunce, kdy naopak bývá chladno.

Vašek se těšil, že se zúčastní chystání slavnosti, ale byl zklamán. Hodinu před slavností se přihnala na zadní palubu tlupa starších námořníků a pod vedením dělostřeleckého poddůstojníka, Ira O'Readyho vyhnala všechny nepovolané. Ani to však nestačilo. Aby mohla nerušené pracovat, přehradila lanem celý kus zadní paluby za třetí dělovou věží a postavila k němu hlídky, které nepustily do ohrazeného prostoru nikoho, kdo sem nepatřil. Odtud měli námořníci volný přístup do podpalubí a skladištních prostor, a proto mohli všechno připravit v naprosté tajnosti. Vašek chvílku okouněl u lana a snažil se postřehnout, co se děje na zádi, ale dělová věž mu bránila v rozhledu, a tak toho nakonec zklamaně nechal.

„To musí být překvapení, jinak by to za nic nestálo,“ řekl mu Benson, když si stěžoval, že z příprav není nic vidět. Hochu udivilo, že mají námořníci najednou tolik volnosti na lodi, kde vládla jinak přísná kázeň. Benson mu vysvětlil, že to je prastará tradice panující

od chvíle, co se vůbec anglické lodi začaly plavit po širých mořích. Když loď křižuje rovník, je jediným pánem na palubě bůh Neptun se svým průvodem, a dokonce ani kapitán nemá právo mu do jeho vlády zasahovat.

Vašek se nemohl dočkat počátku slavnosti. Večeři zhltl a hovor kadetů a praporčíků poslouchal jen na půl ucha. Konečně nastal očekávaný okamžik. Půl hodiny před nástupem večerní hlídky se ozvaly na přední palubě polnice, signál pro nováčky, aby se seřadili. Bylo jich téměř sto a stáli ve třech řadách od druhé dělové věže až k třetí, za kterou už lano zahrazovalo vstup na zadní palubu. Slavnost zahajoval Neptunův průvod. Blížil se pomalu od přídě, provázen nadšeným voláním námořníků, jejichž řady na své cestě míjel. V jeho čele kráčelo osm mužů, přestrojených za tritony²² a vyluzujících dunivé zvuky z velkých lastur, do nichž foukali z plných plic. Měli plavky, horní polovinu těla omotanou rybářskou sítí, dlouhé vlasy a vousy ze zeleně nabarvené koudele a kolem pasu zelené girlandy, které splývaly až na zem jako mořské řasy. Za nimi šlo šest jiných tritonů, ale ti už netroubili na lastury, táhli na provazech, opletených zeleným papírem, Neptunův vůz. Byl bohatě vyzdobený papírovými chaluhami a různým, velmi pestrým kvítím ze stejného materiálu, ale Vašek v něm přesto poznal vozík, na němž se dopravovaly menší granáty.

Bůh Neptun vypadal opravdu majestátně a Vašek by v něm nikdy nepoznal dělostřeleckého poddůstojníka O'Readyho, kdyby neslyšel veselé výkřiky námořníků, kteří už měli křest za sebou. O'Ready seděl na soudku ověnceném papírovými řetězy. Oblečen byl do dlouhé řízy, splývající až na zem, takže mu nebylo vidět nohy, a tak poseté vodními řasami, že nebylo možné rozeznat její barvu. Jeho zelený vous překonával svou délkou vousy tritonů a byl uměle spleten do ruliček, které se kroutily jako hád'ata. Na hlavě mu seděla velká zlatá koruna, v levé ruce držel dřevěný trojzubec, vyrobený z lopaty, které používali pekaři k obracení chleba, a v pravé malou rybářskou síť, ozdobenou opět zelenými chaluhami. Ačkoliv se tvářil velmi důstojně, používal přesto občas svého žezla k tomu, že jím

²² Mořský bůžek, Neptunův syn

přetáhl některého námořníka, který na něho příliš bujně pokřikoval. Za vozem boha moří krácel hlouček tritonů, jenž průvod uzavíral.

Před průvodem spadlo lano na podlahu, ale Vašek marně natahoval hlavu, aby viděl, co je na zadní palubě. Jen barevný odlesk, který odtamtud dopadal až za dělovou věž, dával tušit, že osvětlení obstaraly četné lampióny, které námořníci s neobyčejnou rychlostí zavěsili mezi věž a zadní vlajkovou tyč. Když přešel Neptun se svým průvodem, nastala krátká přestávka. Nato se objevil kapitán lodi se všemi důstojníky a prošel kolem námořníků na zád', kde byla pro ně připravena tribuna přímo proti Neptunovu trůnu.

Jakmile důstojnický štáb zaujal své místo, zazněla hlučná fanfára a po ní ohlásil nejstarší triton zahájení slavnosti. Nováčci se začali strkat a hrnout k lanu, které se opět zvedlo nad podlahu, když důstojníci přešli, ale triton stojící na dělové věži dal zatroubit a zvedl ruku nad hlavu na znamení, že si přeje něco říci. Námořníci se zastavili.

„Počkejte, miláčkové!“ zvolal triton hromovým hlasem. „Musíte jít pěkně jeden po druhém a nestrkat se. Bůh moří nemá mnoho času, a proto spěchejte poklonit se mu a přijmout jeho křest!“

Dva jiní tritoni se postavili k lanu a pouštěli námořníky jednoho po druhém, tak aby žádný muž nevěděl, co se stalo s jeho předchůdcem, a nepřišel o překvapení. Zvuk polnice, který zazněl u vchodu do Neptunova království po každém křtu, byl znamením, že je řada na dalším. Veselé výkřiky, které se od Neptunova trůnu nepřetržitě ozývaly, svědčily, že se diváci jaksepatří baví na účet novokřtěnců.

Když přišla řada na Vaška, chopili se ho oba tritoni a vstrčili ho na úzký můstek zhotovený z hladkých prken a stoupající vzhůru k Neptunovu trůnu. Zaváhal, když na něj vkročil, ale triton ho pobídl mocným štulcem do zad a voláním: „Rychle, rychle, vládce oceánů nemá čas!“ Vašek se vzchopil a rázně vykročil, ale po několika krocích se na hladkém dřevě smekl. Dvě metly, třímané tritony, kteří stáli v řadě po obou stranách můstku, ho pobídly k novému spěchu.

„To jsou ale taškáři, něčím můstek namazali, aby to klouzalo!“ pomyslí si, když se mu noha ustavičně smekala. Můstek byl dlouhý asi patnáct metrů, ale Vaškovi se podařilo rozběhnout tak, že metly tritonů pobízející ke spěchu se sotva dotkly jeho zad. Neptunův trůn, stojící po jedné straně můstku proti tribuně důstojníků a sira Hen-

swicka, byl už od něho jen několik kroků a hoch se chystal před ním zarazit v běhu, když se náhle vynořili zpod můstku dva tritoni a natáhli mu do cesty lano s voláním: „Překroč rovník, mladý námořníku!“

Vašek se rozmyslel ve zlomku vteřiny, odrazil se a díky svým dlouhým nohám se přenesl přes lano a přes velkou a hlubokou kád' s vodou, která stála pod můstkem. Dopadl na plošinu, jež byla pokračováním můstku za džberem, smekl se, ale udržel rovnováhu a udýchaně zastavil těsně před Neptunem.

„To je podivný námořník, bojí se mého živlu!“ ozval se Neptun dunivým hlasem. „Privítejte ho, děti, vodním pozdravem, ať ví, že cesta do mé říše je mokrá!“

Vašek neměl čas přemýšlet, co je vodní pozdrav. Z několika stran se na něj snesly silné proudy vody, stříkané tritony z ručních stříkaček, a tento křest byl doprovázen veselým křikem všech, kdo byli méně obratní a při zakopnutí přes „rovník“ spadli do džberu, kde se vymáchali od hlavy až k patě. Nemuseli Vaškovi závidět, protože byl v několika vteřinách promočený až na kůži a trásl se zimou v chladném večerním vzduchu.

„Klekní!“ velel Neptun, a když hoch uposlechl, uhodil ho trojzubcem přes rameno, až to zabořilo. „Přijímám tě mezi své poddané a budu tě chránit ve svém živlu!“ pravil slavnostně Neptun. Nato se Vaška ujal jeden triton, vzal ho pod paží a svedl ho po schůdcích dolů na palubu. Tam mu jiný triton podal koflík s kouřícím horkým nápojem.

„Voda zvenčí a nápoj námořníků zevnitř!“ pronesl slavnostně. „Vypij to najednou, kamaráde!“ Vašek se o to snažil, ale zakuckal se při prvním doušku a slzy mu skočily do očí, což tritony rozesmálo.

„To je nápoj, který obveseluje srdce, zahřívá tělo a dává sílu pažím,“ vysvětloval mu jeden z nich, zatímco hoch nezvyklý alkoholu — v koflíku byl silný grog — dopíjel po malých doušcích. Nápoj mu nechutnal, ale aspoň ho zahřál, takže vydržel mezi ostatními nově pokřtěnými až do konce obřadu. Zasmál se dosyta pádům do džberu, z něhož tritoni lovili nešťastníky velkými sítěmi, a pocítil uspokojení, když viděl, že z třiceti nebo čtyřiceti mužů, kteří přišli po něm, byli jen tři tak obratní jako on a „nezakopli o rovník“. Selim byl mezi

nimi, a když Vašek chválil jeho skok, řekl, že to nic není, dovede doskočit mnohem dál, ale na kluzkých prknech namazaných mýdlem se nemohl jaksepatří rozběhnout.

Poslední námořník se poklonil před Neptunem, trubači zahráli břesknou fanfáru a Neptunův průvod se dal na pochod přes můstek, spojený nyní prkny s plošinou, na které stál trůn. Neptun zvedl na pozdrav svůj trojzubec před kapitánem lodi a důstojníky a jeho vůz sjel rychle po hladkých prknech. Sotva zmizel za dělovou věží, zazněly píšťalky poddůstojníků a Vašek se nestačil divit rychlosti, jakou námořníci vyvinuli, aby odstranili všechny stopy po slavnosti. V necelé čtvrt hodině zmizely barevné lampióny, můstek byl rozebrán a ohromný džber vyprázdněn a uklizen. Tucty mužů se chopily košťat a za pár minut byla paluba čistě zametena a na místě, kde před chvílí ještě panovalo bujné veselí, se procházely odměřeným krokem obvyklé hlídky.

Vašek si spěchal svléknout promočené šaty, a protože už bylo pozdě, ulehl do sítě, kterou věšel každý večer v malé kajutě obou praporčíků vedle jejich dřevěných kójí, umístěných nad sebou. Brzy tvrdě usnul, takže ho nevyrušil ani Bensonův a baronetův příchod, ale měl pomíchané sny a zdálo se mu, že zase skáče přes rovník. Benson si ho ráno dobíral, že sebou házel jako ryba v síti, a Vašek se přiznal, co se mu zdálo.

„Zdá se, že se ti Neptunův křest líbil,“ konstatoval praporčík. Vašek přisvědčil. „Jsem rád, budeš mít aspoň vzpomínku na náš křižník,“ pokračoval Benson. „Teď se honem umyj a oblékni, šaty už máš suché, nasnídej se a pak na palubu, blížíme se k cíli cesty, už je vidět africké pobřeží!“

Vašek zesmutněl.

„Co se ti na tom nelíbí?“ tázal se Benson s tajným úsměvem.

„Budu vás muset opustit!“ řekl hoch teskně.

Benson zvažněl. „To budeš,“ přisvědčil. „Nic si z toho nedělej, i ti nejlepší přátelé se musejí nakonec rozejít. A opravdu mi připadá, jako bych tě znal ne pět dní, ale pět let. Nedá se nic dělat, do Indie s námi nemůžeš a maminka tě čeká v Káhiře. Dám ti svou adresu, budeš mi psát, a až dostanu delší dovolenou, přijedeš za mnou do Ang-

lie na otcův statek. Budeme tam spolu na koni honit lišku. Uvidíš, jaký je to krásný sport!“

Tato vyhlídka Vaška sice trochu rozveselila, ale přesto nemohla docela setřít smutek loučení. Zaraženě stál na palubě vedle Bensona a díval se k africkým břehům, které se rychle blížily. Byly ploché, nízké a bažinaté a ani zdaleka neodpovídaly představě, kterou si o Africe udělal. Kdyby tak mohl jít se Swansonovou výpravou do nitra Afriky, kde jsou mohutné hory a tajemné pralesy plné nosorožců, lvů a goril! Tato touha Vaška znovu popadla a vzplála ještě prudčeji, když se k němu později přidružil Selim a oznámil mu, že bude doprovázet Swansonovu výpravu, major ho právě najal jako lovce.

„Kdybych tak mohl jít s vámi!“ zvolal toužebně.

„Já bych si to také přál, Vaši, ale jak to udělat?“ svraštil Selim čelo v usilovném přemýšlení. Nenapadlo mu příteli jeho úmysl rozmlouvat. Neměl už rodiče a na Vaškovu matku, která netrpělivě čekala na syna, ani nevzpomněl. Ve Vaškově hlavě začal klíčit plán, ale v té chvíli ještě nenabyl určitého tvaru, pohled na blížící se břeh a na lodi, které křižník rychle míjel, ho příliš rozptyloval.

Podle toho, jak ruch na moři kolem nich rostl, bylo zřejmé, že se blíží k přístavu. Pluli kolem parníků různých vlajek a různých velikostí, směřujících do Mombasy, nebo z přístavu na širé moře, a potkávali i podivné arabské plachetnice, jejichž vysoko zvednutá zád' s uměle vyřezávanými římsami oken připomínala Vaškovi obrázky lodí, s nimiž se staří plavci odvažovali plout do Ameriky a kolem světa. Benson mu vysvětlil, že se takové plachetnici říká *dhou* a že vypadala před pěti sty lety stejně jako dnes. Půjčil mu kukátko a hoch spatřil bílé domy Mombasy a štíhlé minarety mešit.

Město se mu zdálo veliké a podivil se, když mu Benson řekl, že má jen 32 000 obyvatel, především domácích Svahilců, potom Arabů, kteří přišli ze severu, a Indů, kteří se sem připlavili už před stáletími, a taky několik tisíc bělochů.

„Je to vlastně ostrov spojený mosty s pevninou,“ vykládal praporčík. „Tamhle napravo od majáku vidíš hradby staré tvrze. Patřila kdysi Portugalcům, kteří se tu marně pokoušeli zakotvit. Arabové je po léta v tvrzi, které Portugalci dali jméno Ježíše, obléhali. Většina posádky zahynula hladem a strádáním, zbytek se vzdal a šel do ot-

roctví. Kdyby vydrželi ještě několik dní, dočkali by se loďstva, které jim plulo na pomoc. Hradby, jak vidíš, ještě stojí, dnes je v tvrzi vězení.“

Vašek točil skla kukátka k staré šedé tvrzi tak dlouho, dokud mu nezmizela za záhyby pobřeží. „Nakonec jsme tu vztyčili svou vlajku my,“ pokračoval praporčík, „v roce 1824.“

Křižník plul tak rychle, že Vašek ani neměl čas si všechno náležitě prohlédnout. Ponechali stranou vjezd do starého přístavu, kde by křižník nenalezl u břehu dost vody pro svůj hluboký ponor, minuli mys Serani, obepluli jižní břeh ostrova s jeho golfovým hřištěm, na němž stály ojedinělé palmy s kmeny pokroucenými vichry, a zahrnuli kolem mysu Mzimba do Kilindinského přístavu. O deset minut později křižník přistál bokem podél přístavní hráze. Chvilé loučení nastala.

V ruwenzorských horách

Vaškův úkryt byl tmavý, těsný a nepohodlný. Nemohl si v něm ani pořádně sednout a nejlépe mu bylo, když ležel na zádech nebo na břiše a snažil se zabránit balíkům, aby se na něj nesesuly a nepohřbily ho pod svou váhou. Utěšoval se, že to nemůže trvat dlouho. Z rozhovoru majora Swansona s Burtonem věděl, že svahy ruwenzorských hor jsou od Nairobi vzdáleny pět set mil vzdušnou čarou a že jejich letouny tam budou za necelé tři hodiny.

Tři hodiny se dají vydržet, i když je tu horko k zalknutí a člověk má za sebou vlastně už pětihodinový pobyt v těže skryši. Byla v ocase letounu, který nesl Swansonovu výpravu a její výzbroj se zásobami. Selim, oddaný přítel, do ní Vaška zavedl ještě za tmy před úsvitem a dalo jim dost práce, aby prošli nevidění kolem hlídek nairobského letiště. Sám letěl v druhém letadle s patnácti svahilskými vojáky, kteří výpravu doprovázeli.

Vašek nemohl dělat nic jiného, než klidně ležet a čekat. Ráno si ještě zdříml, byl rozespálý po nočním vstávání, ale vzbudil se, jakmile letoun začal rolovat po letišti, a nyní by už neusnul za nic na světě. Byl příliš rozčilený svým tajným podnikem a jeho hlavou se honila jedna myšlenka za druhou. Vzpomínal na loučení s Bensonem a s přáteli na křižníku, na krátký pobyt v Mombase, jejíž staré arabské domky mu hodně připomínaly čtvrti domorodců v Teheránu, a na cestu a čekání v Nairobi, hlavním městě Keni.

Benson i jeho přítel baronet se s ním srdečně loučili a obdarovali ho penězi, i když je Vašek nepotřeboval. Anglické úřady v Keni se ho ujaly velmi účinně a za pobyt v hotelu Tudor v Mombase, kde bydlil s členy Swansonovy výpravy těch několik dnů, které v městě strávili, neplatil ani penny. Stejně zadarmo měl i cestu železnicí z Mombasy do Nairobi a bydlení v Nairobi, kde musel čekat na letadlo. Lodní doprava byla stále ještě přerušena válkou a teprve pomalu se vracela do svých kolejí. V dohledné době neplula z Mombasy do Rudého moře žádná loď, a proto se místogubernér, po poradě se

svým šéfem sídlícím v Nairobi, rozhodl poslat hochu do hlavního města, kde přistávala všechna letadla spojující Káhiru s mysem Dobré naděje. Letadla byla sice hodně dlouho dopředu obsazena, ale guvernérovu úřadu se přesto podařilo najít pro Vaška místo v letadle, které mělo přistát v Nairobi dva dny po jeho příjezdu. Mělo přiletět kolem desáté hodiny a opět startovat k další cestě v poledne. Cestou do Káhiry přistávalo jen jednou, v Chartúmu, a Vašek by se sešel s matkou odpoledne druhého dne. Místo plánovaného letu se však tajně vloudil do letadla majora Swansona a opustil s ním nairobské letiště několik hodin před přiletem letadla od mysu Dobré naděje.

Při vzpomínce na matku pocítil Vašek pokaždé výčitku svědomí, ale hned také rychle tento pocit zapudil. Vždyť jde jen o malé zdržení, omlouval sám sebe, a maminka dostane dopis, který poslal do letadla, s nímž měl původně letět. Psal v něm, aby na něj nečekala a neměla starosti, že je zdravý a daří se mu dobře, ale že má ještě „nějakou práci v Africe“, jak doslova uvedl. Nechtěl lhát. Sliboval, že přijede o několik týdnů později. Poletí z Káhiry do Londýna a odamtud do Prahy, peníze má, praporčíci mu jich dali dost a také členové Swansonovy výpravy ho včera při loučení štědře obdarovali.

Při této vzpomínce bodlo Vaška svědomí znovu a tentokrát mnohem silněji. Byl si dobře vědom, že se zachoval nehezky vůči lidem, kteří s ním zacházeli neobyčejně přátelsky, ale umiňoval si, že to svým chováním napraví. Až dorazí k výpravě, bude se ze všech sil snažit, aby jí byl užitečný. Pomůže panu Burtonovi odečítat jeho elektrometry a počítače paprsků, bude dělat všechny táborové práce, stahovat zvěř — to umí, s Joem často stahovali chycené ježky a pekli si je na rožni, za co bývali vždy plísněni od matek —, lovit a pomáhat kuchaři. Práce se pro něj určitě najde a on za ni nebude chtít ani penny, jen když za to uvidí tajemnou Afriku rovníkových jezer a pralesů. Pan Swanson se jistě na něj přestane zlobit, že se tak tajně do výpravy vetřel, až uvidí, jak pilně pracuje a jakým užitečným členem výpravy se stal! Ve svém mladistvém snění si už vykouznil celé výjevy společného života v ruwenzorských horách, které nadobro umlčely hlas jeho svědomí.

Joemu Watkinsovi poslal z Mombasy obšírný dopis do Teheránu, v němž mu podrobně líčil celou cestu z Teheránu až do Mombasy

i Mombasu samotnou. Trochu sice nadsazoval, ale v podstatě se držel pravdy. Přesto když pak dopis po sobě přečetl, zapochyboval, že mu Joe ve všem uvěří, a proto ještě připojil poznámku, že to všechno je pravda a že Selim ibn Hasan dosvědčí, že se všechno stalo tak, jak to Vašek popisuje. „Ostatně jsi jistě o *Castle of Tyne* četl v novinách!“ připsal drobným písmem po straně, kde ještě zbývalo místo.

Mombase věnoval celou stránku, neobyčejně se mu líbila se svým různorodým obyvatelstvem a stejně se lišícími stavbami, které budovali Arabové, Portugalci a Angličané. Obětoval několik penny na pohlednici, kterou vložil do dopisu, aby si Joe mohl udělat představu o tomto podivuhodném městě tří různých národů. Nesplňovala sice přesně svůj účel, protože na ní byla jen stará kulatá strážní věž Portugalců, zužující se u svého vrcholu jako homole cukru, ale Vaškovi se tato podivná, několik set let stará stavba velmi líbila. Obdivoval její stavitele pro statečnost, s jakou se Portugalci léta bránili arabskému obležení.

Z Nairobi psal Joemu nový nadšený dopis. V něm popsal cestu z Mombasy do Nairobi. Když ve čtyři hodiny odpoledne usedal do pohodlného železničního vozu, který se ničím nelišil od evropských, pociťoval velké zklamání. To nebyla Afrika, jak ji viděl ve svých představách, Afrika Livingstonova a Stanleyova, Afrika pomalých karavan, putujících s nosiči, kteří nesli svá břemena na hlavách, a procházejících kraji, kde je ohrožovala dravá zvěř stejně jako bojovné černošské kmeny. Tohle byla docela obyčejná moderní země, spoutaná pásy kolejnic a asfaltovými silnicemi, po nichž uháněla nákladní a osobní auta, nabírající pohonné hmoty u pravědních benzinových stanic rozsetých podél cesty. Ale změnil svůj názor, sotva opustili nádraží a přešli po mostě na pevninu. Po celou cestu mohl pozorovat z oken vagónu pasoucí se zvěř.

Různé druhy antilop, které mu pan Evington, přírodovědec a člen výpravy, pojmenovával jejich domorodými i latinskými jmény, jež však Vašek bohužel zase hned zapomněl, krásně pruhované zebry i za vlakem sveřepě se ohlížející buvoly, o nichž major Swanson vyprávěl zajímavé lovecké příhody. Nemohl se nabažít pohledu na zvířata a litoval, že mu v dalším pozorování zabránila noc.

„Afrika je stále ještě rájem pro přírodovědce,“ řekl pan Evington, když šli k večeři do jídelního vozu, a Vašek s ním nadšeně souhlasil. Mrzelo ho, že vlak valnou část své cesty jede v noci, kdy není nic vidět. Z Mombasy do Nairobi bylo sice jen 535 kilometrů, ale trať ustavičně stoupala a vlak přijížděl teprve v půl jedenácté do hlavního města Keně. Vašek spal neklidně a vzbudil se před úsvitem. Posadil se ihned k oknu a pozorně sledoval širokou stezku, porostlou místy keři a trnivkami s košatou korunou. Náhle spatřil neurčitou temnou hmotu pohybující se rychle vysokou trávou. Vlak jel stejným směrem, a když se v zatáčce k mizejícím stínům přiblížil, rozeznal hoch stádo slonů prchajících z noční pastvy do hlubokého lesa, kde bude celý den podřimovat. Sloni se hnali se vztyčenými choboty, bylo jich nejméně dvacet. Jejich ryk přehlušil i rachot vlaku. Vašek se dlouho za nimi díval, i když mu už zmizeli za lesíkem citlivek, a byl šťastný, že je spatřil. Dosud živého slona na svobodě neviděl, setkal se s ním jen v pražské zoologické zahradě.

„Dvacet kusů, to ještě nic není,“ řekl mu pan Evington, když mu nadšeně vyprávěl o svém zážitku. „V Keni, a zejména v Ugandě, která leží dál na západ, bys mohl vidět stáda až o několika stech kusů.“

„Tam se lovci mají!“ povzdechl závistivě Vašek.

„Nemají!“ smál se major Swanson, jenž poslouchal jejich rozmluvu. „Ty staré průkopnické doby, kdy směl člověk střílet na všechno, co spatřil před muškou své pušky, jsou tytam! Dnes tu platí předpisy jako ve staré Evropě. Kdybys chtěl střílet na zvěř, musel bys mít lovecký lístek a ten by tě stál jako turistu za rok 75 liber šterlinků. Kdybys byl usedlým kolonistou, přišel by tě mnohem levněji, jen sedm a půl libry.“

„A pak bych směl střílet všechno a jak často bych chtěl?“ ptal se Vašek.

„Nesměl! Například lvy bys mohl zastřelit za celý rok jen čtyři, čitu pouze jednu a slona žádného.“

„A smí nakonec ubohý lovec vůbec na něco střílet?“ zajímal se Evington.

„Smí, ale má to přesně odpočítané,“ usmál se major. „Smí například zastřelit dvacet kusů Thomsonovy gazely, nebo stejný počet

kusů antilopy zvané bushbuck, ale už jen po jednom kusu Hunterovy, Jacksonovy nebo Cokesovy antilopy. Počet se řídí podle vzácnosti zvěře.“

„To musí dát práci, aby se na dálku lovec nespletl a nepřekročil svůj roční rozpočet v určitém druhu antilop!“ smál se fyzik Burton. Sám o lov nestál.

„Někdy ano,“ přisvědčil major. „Ale správný sportovec úzkostlivě střeží, aby určitý druh zvěře nevyhynul. Ostatně se může odškodnit na jiné zvěři, kterou smí střílet v neomezeném množství, jako je levhart, hyena, divoký pes, divoký kanec a buvol.“ Podíval se na náramkové hodinky a poznamenal, že za půl hodiny už budou v Nairobi. Vašek se divil, že přes takovou blízkost města je stále ještě vidět pasoucí se antilopy a zebry, ale dověděl se, že zvěř vniká dokonce i do města samotného. Sám byl den nato svědkem překvapujícího pohledu na stádo divokých zeber, které se hnaly tryskem po jedné z hlavních ulic Nairobi podle ustrnulého černého strážníka, který na okamžik zapomněl řídit dopravu. Než usnul, slyšel v hotelu kvílení hyen, a když v noci procitl, zaslechl tlumený zvuk, který duněl jako rachot hromu. Ráno mu řekli, že to byl řev lva, jenž byl něčím vyrušen při svém nočním lovu.

„Teď vidíš zvěře poměrně málo, protože se blíží období dešťů a antilopa a jiná zvířata mění svá pastviště. V době sucha bys jich spatřil na tisíce jen z oken vlaku. Zvykly si na rachot kol a pískání píšťaly, v pastvě je to neruší. Nebojí se ostatně člověka tolik, jak se často tvrdí, a na druhé straně zvířata nejsou tak chtivá lidské krve, jak se to líčí v dobrodružných románech. Do města se občas ráda podívá i dravá zvěř, o hadech ani nemluvím, a krátce před válkou zastřelil americký konzul levharta, když vnikl do koupelny jeho vily v Nairobi!“

Nairobi Vaška neuchvátilo, i když jeho angličtí přátelé o něm mluvili nadšeně. Zdůrazňovali, že vzniklo vlastně teprve ve dvacátém století a uprostřed africké divočiny. Bylo tu veliké nádraží, budovy byly moderní a silnice bezprašné, ale zdaleka to všechno nebylo tak malebné jako křivolaké arabské uličky, indické bazary a staré portugalské stavby, které se Vaškovi tolik líbily v Mombase. Nelitoval, že jeho pobyt v sídle keňského guvernéra byl jen krátký. Co s

moderním městem? Takových, a ještě lepších může vidět v Evropě plno! Lákala ho Afrika pralesů, hor a zvěře.

K té měl nyní každým otočením vrtule letounu blíž a těšil se na ni tak, že ani nepomyslel na to, jak ho major Swanson přivítá, až se objeví v jeho táboře. Domluvil se se Selimem dopodrobna. Počká, až výprava vyrazí, což se mělo stát hned po přistání letadel. Potom se nepozorovaně vyplíží z letounu a půjde za ní. Selim mu cestou nechá znamení, aby nemusel příliš hledat. Neměl obavy, že mu utečou, věděl, že v horách mohou postupovat jen pomalu, poněvadž vojáci — askari, jak se jim zde říkalo — ponesou všechnu výzbroj a zásoby. Přestože major Swanson bral s sebou jen málo potravin, protože byl přesvědčený, že se budou moci živit lovem a že výprava potrvá jen tři týdny a skončí, než nastanou hlavní deště, připadala na jednoho černošského vojáka třicetakilová zátěž a s ní nelze v horách postupovat rychle. Vašek půjde nalahko a snadno je dohoní.

Otázka zbraně mu působila velké starosti a dlouho se o tom se Selimem radili. Mohl by si ji koupit, kdyby byl na ni obětoval větší část svých peněz, ale na to by potřeboval svolení úřadů. Nesměl však vzbudit podezření. Úředníci věděli, že je trosečníkem z *Castle of Tyne* a jistě by se velmi divili, proč potřebuje zbraň na cestu letadlem z Nairobi do Káhiry. Pušky výpravy i její střelivo bylo přesně spočítáno, a i kdyby nebylo, hoch zavrhl Selimův návrh vypůjčit si zbraň z jejich zásob, uvědomil si, že taková „výpůjčka“ bez vědomí velitele výpravy by nebyla správná a nevynesla by mu pochvalu majora Swansona.

„A vlastně — na co zbraň? Dravá zvěř ve dne spí a večer vás už dohoním!“ rozhodl Vašek, když si už dost nalámali hlavy. A na tom zůstalo. Koupil si jen jednu krabici se suchary a druhou s masem, ale nadobro zapomněl na sirky a další maličkosti, jejichž význam se objeví, teprve když je člověk začne potřebovat.

Podivný pocit v žaludku ohlásil Vaškovi, že letoun náhle poklesl. Oba stroje se už vznášely nad horní plošinou, na které nouzově přistála před pěti lety Andromeda s vojenskou misí letící do Stanleyvillu. Nedlouho před Swansonovou výpravou sem byla vyslána četa zákopníků, aby aspoň trochu upravila terén pro přistání strojů majora Swansona. Jeden z letounů řídil sám Andy Wallace, jenž bez úrazu

přečkal válku, ačkoliv patřil k nejúspěšnějším stíhacím letcům RAF.²³ Přistání bylo krkolomné, ale přece jen se podařilo a ženisté pomocí výbušnin srovnali přistávací dráhu, která právě tak stačila velkým strojům. Letadla majora Swansona měla trochu potíže, právě totiž vál dost silný vítr od hor v nepříznivém směru, ale přesto po krátkém rolování, při němž Vašek ukrytý v ocasu letounu hodně zkusil, zastavila těsně na okraji upravené plochy, před velkými černými kameny trčícími ze skály jako přirozená hradba.

Rachot motorů utichl a zvenčí zazněly hlasy lidí. Vašek se krčil ve svém úkrytu za náhradními barely s benzinem a ohmatával si opatrně pohmožděniny, které utrpěl, když letadlo poskakovalo po nerovné skále. Nebylo to tak zlé, na čele měl sice pěknou bouli, která zabolela, když si na ni sáhl, a na levé ruce si odřel kůži o vyčnívající hřebík, ale rána už nekrvácela a nestála ani za řeč. Napínal sluch, protože neměl výhled, a z různých úlomků řečí, které zachytil, usoudil, že Swanson zamýšlí vyrazit hned po obědě. Rachot vykládaných zavazadel svědčil o pilné práci askarů a o přípravách k rychlému odchodu.

Vašek usoudil, že nejrozumnější, co může udělat, je posilnit se na nastávající cestu, a když zaujal pohodlnou polohu, jaká jen byla možná, pustil se do svých zásob. Snědl jen část, zbytek schoval, na cestě přijde něco na zub jistě vhod. Když skončil s jídlem, pocítil žízeň. Maso z konzervy bylo kořeněné. Mrzutě si uvědomil, že si k pití s sebou nic nevzal. Jazyk se mu lepil na patro, ale zatím se nedalo nic dělat. Až se dostane ven, najde určitě nějaký pramen a napije se dosyta. Pojednou se začal letoun otáčet a Vašek se velmi polekal. Snad neletí zase zpátky? Ale pohyb stroje vzápětí ustal a ozvalo se skřípění přitahovaných brzd. Vašek si oddechl, ale ne nadlouho. Náhle ho napadlo, že letadla třeba odstartují, zatímco výprava majora Swansona bude ještě v táboře! To by byla pohroma, protože zatím nesmí vystoupit a objevit se, a letěl by s hanbou jako černý pasažér zase zpátky!

S tlukoucím srdcem vyčkával, co se bude dít, ale jeho obavy se nesplnily. Slyšel obvyklý ruch tábora a hluk lidí, zaměstnaných jíd-

²³ Zkratka Royal Air Force, tj. britské vojenské letectvo

lem, potom povely a seřazování askarů a konečně volání zdaru a přání šťastného návratu, jímž se posádka letadel loučila s odcházejícími. Vašek se podíval na světélkující číselník náramkových hodinek, které dostal od baroneta na křižníku *Dido* jako náhradu za své hodinky zničené mořskou vodou. Bylo přesně dvanáct a při slunci stojícím člověku přímo nad hlavou vlastně velmi nevhodný čas k nastoupení pochodu, ale z hovoru, který zaslechl před odletem, se dověděl, že v ruwenzorských horách je chladno. Sám se o tom přesvědčil v Nairobi. Město leží 1600 metrů nad mořem a v noci tam klesal teploměr na pouhých deset stupňů Celsia.

Počkal půl hodiny a potom si začal opatrně klestit cestu barely s benzinem. Nesměl ztropit hluk, posádka letounů byla nedaleko. Neměl ani tušení, že zdar jeho tajného plánu závisel na takové nepředvídané okolnosti, jako byl směr větru. Když letouny přistávaly, vál směrem, jenž nebyl pro přistání příznivý, ale za krátkého pobytu na náhorní plošině se poněkud stočil, a nyní byl zase nepříznivý pro start. Piloti však byli přesvědčeni, že se brzy utiší a že budou moci bezpečně odstartovat. Shromáždili se u opuštěného táboráku, který byl zapálený nedaleko druhého letadla. Stálo tak, že jim zastíralo přímý pohled na stroj, v němž se Vašek skrýval. To bylo štěstí. Podařilo se mu dostat se do prostoru, kde byla spouštěna zavazadla, a odtud nepozorovaně na zem.

Tiše se protáhl pod letounem a teď měl mezi sebou a posádkou dostatečnou překážku — obě letadla, takže nemohl být spatřen. Postavil se a začal se pozorně rozhlížet. Viděl jen polovinu obzoru, druhou mu zastíral mohutný trup letadla, u něhož stál. Před ním se táhl holý horský svah dost příkře stoupající a zakončený divoce rozeklaným hřebenem. Povšiml si podle slunce, že svah stoupá směrem k západu a že v dálce za ním jsou vidět neurčité obrysy dalších štítů, které musely být hodně vysoké. Když zbystřil zrak, uviděl na jednom z nich bělavý pruh sněhu.

Vzdálený obzor ho teď nezajímal, nejprve musel vypátrat cestu, kterou se pustila Swansonova výprava. Začal si spěšně prohlížet svah ležící před ním a brzy v něm objevil mělkou úžlabinu, která se zdála dost schůdná. Klikatila se po svahu, a když ji sledoval zrakem až k hřebenu, spatřil nedaleko nejvyššího místa malou hromádku černých

kamenů. Vypadala příliš pravidelně, než aby mohla vzniknout náhodným seskupením ojedinělých kamenů, a Vašek byl přesvědčený, že je to znamení, které mu dal Selim. Výprava se ubírala touto cestou.

Objev ho naplnil radostí, ale vzápětí se vyděsil. Od táboráku za druhým letadlem totiž zaslechl hlas vybízející k odchodu.

„Vítr se utišil, startujeme, nasedat, hoši!“ velel kdosi.

Vašek zatékal očima polekaně kolem sebe. Spatřil nakupenou hradbu balvanů asi dvacet kroků vzdálenou a rozběhl se k ní. Měl štěstí, letoun jej kryl tak dlouho, dokud se nepřikrčil za kameny. Právě v tom okamžiku se objevila jeho tříčlenná posádka a začala nastupovat po můstku, netušíc, že pár očí sleduje každý její pohyb. Motory se rozburácely a letoun, v němž byl Vaškův úkryt, se rozjel jako první. Záhy se odlepil a začal příkře stoupat, v malé vzdálenosti ho sledoval druhý stroj.

Vašek schovaný za kameny se za letadly díval tak dlouho, dokud se z nich nestaly pouhé tečky na východním nebi. Když dozněl hlas motorů, zmocnil se ho zvláštní pocit opuštěnosti, ale netrval dlouho. Bude sám jen několik hodin, potom se setká s přáteli a s nimi půjde konečně Afrikou svých snů! Tato myšlenka posílila jeho odhodlání. Vstal, připevnil si řemínkem svůj nepromokavý plášť, podšitý velbloudí srstí, na záda a naposled se ještě kolem sebe rozhlédl. Teprve teď spatřil bambusový lesík na východním konci svahu, který mu trup letounu zakrýval, a povšiml si širokého bílého pruhu táhnoucího se po skále v nepravidelné křivce a uzavírajícího značný kus kamenité plochy. Uhodl, že byla namalována vápnem a že ohraničuje terén vhodný k přistání letounů.

Chtěl už vykročit k úžlabině, kudy odešla Swansonova výprava, když ho napadlo, že by se mu mohla při stoupání v horách hodit hůl. Bambusový lesík se svými štíhlými, pevnými stonky rostl nedaleko a Vašek se k němu vydal. Cestou míjel opuštěný táborák, u něhož zůstaly zbytky oběda výpravy, prázdné pohozené konzervy a kusy papíru. Jeho pohled náhle upoutal kulatý plechový předmět. Rychle se pro něj shýbl a zaradoval se, když zjistil, že našel zapomenutou polní láhev. Měla šroubovací víčko i zátku a byla prázdná, ale nepochyboval, že brzy najde příležitost si ji naplnit.

Radostně si ji přivázał k opasku kouskem provázku, jehož měl s sebou celé klubko, a spěchal k lesíku. Zastavil se na jeho okraji a pátral po vhodném stromku. Brzy našel štíhlý, dostatečně silný a velmi pevný kmínek, který se znamenitě hodil. Ne bez nesnází ho odřízl nad jedním z jeho četných kolínek a nožem uhladil odříznutý konec. Podíval se na hodinky. Byla jedna po poledni a Swansonova výprava měla před ním hodinu náskok. Musí přidat do kroku, aby ji dohonil před setměním, které v horách nastává mnohem dříve než ve volném kraji. Opíral se o hůl a bystře vyrazil k Selimově kamenné pyramidě.

V zeleném údolí

Po půlhodinovém ostrém stoupání se dostal Vašek celý zpocený a zadýchaný k Selimově pyramidě na vrcholu holého skalního hřebene, odkud měl rozhled na obě strany. Za ním byl neutěšený kamenitý horský svah, kde na úpatí rostl neveliký bambusový háj, ale před sebou, hluboko pod místem, na němž stál, viděl jediné zelené moře, které se táhlo do daleka a zdánlivě bez nejmenšího přerušení. Teprve, když se pozorněji rozhlédl, spatřil, že zelená plocha není jednolitá, že se tu smaragdově zelená hustá tráva střídá se žlutozelenými plochami bambusových lesíků a s temnou zelení vysokých stromů pralesa, posetou podivnými barevnými skvrnami pestrých odstínů, od temné mahagonové hnědi až k jasné světlé červení. Úzká klikatá čára, která se zaleskla na jednom místě v nízkém porostu a z této výšky vypadala jako nepatrný potůček, připomněla Vaškovi jeho řízeň. Jazyk se mu lepil na vyprahlé patro, a proto už chtěl bez rozmyšlení vyrazit rovnou k vodě, když si uvědomil, že za žádnou cenu nesmí ztratit stopu Swansonovy výpravy.

Statečně odvrátil pohled od lákavého cíle a začal pátrat kolem sebe. Povlovně klesající svah byl holý do vzdálenosti několika set metrů a na drobném kamení, jímž byl posetý, nenašel žádnou známku, že by tudy někdo prošel. Když se však zahleděl dál před sebe, až na zelený travnatý koberec s ojedinělými skupinami keřů, uviděl zřetelně široký pruh sešlapané trávy, a když jej sledoval pohledem, objevil, že mizí v otvoru, pravidelně vysekaném v trnitém křoví, které se táhlo dlouhým pásem přes step. Nebylo nejmenších pochyb, že Swansonovi lidé šli tudy, a Vašek začal rychle sestupovat po svahu, aby se dostal na stezku, kterou v džungli prorazili.

Po udupané travnaté ploše byla chuze mnohem příjemnější než na kamenitém svahu. Vašek šel po ní rychle a bezstarostně a právě se chystal vstoupit do otvoru v křoví, když ho zarazil podivný zvuk. Ozýval se u země v trávě, kterou Swansonovi lidé udupali, a připomínal syčení páry. Vašek se zastavil a pátral po jeho příčině. Myslel

na vodu, po které tolik toužil, ale spatřil podivnou, šedočernou houbu, jejíž nízký široký klobouk vyrostl z trávy přímo před jeho užaslým pohledem, zakolébal se ze strany na stranu a ztemněl v místech, kde se objevila nezřetelná kresba brýlí.

Vzpomněl si na obrázky, které vídal v cestopisech, a strnul zděšením. Kobra, prudce jedovatý had, po jehož uštknutí se umírá nejdéle za hodinu! Byla to neklamně ona, znak brýlí na její hlavě to potvrdzoval. Nenapadlo ho, že žije také v Africe, ve svých představách ji vždycky spojoval s Indií. To byla kupodivu první myšlenka, která mu bleskla hlavou. Teprve potom si vzpomněl, že kdysi četl, že kobra zaútočí až do vzdálenosti své délky. To bylo sice hezké, ale z trávy čněla jen hlava a Vašek se marně snažil spatřit celé tělo a odhadnout jeho délku. Povšiml si pohybu trávy a usoudil, že tu jsou i mláďata. Zamrazilo ho v zádech, ale déle se už nerozmýšlel. Skočil nazpátek a stranou a ještě ve skoku se otočil. S myšlenkou, že v nejbližším okamžiku ucítí jedovatý hadí zub v zádech, uháněl ze všech sil hustou trávou, která mu sahala až po pás.

Uběhl pořádný kus, než se odvážil zastavit a pohlédnout zpátky. Uviděl jen vysokou travu, nad níž bzučel hmyz, celá kobří rodina zmizela a s ní i stopa, po které šel. Nebylo těžké odhadnout, kudy se táhne, křoviska byla bezpečným ukazatelem, ale při vzpomínce na kobru se rozhodl pro okliku. Vrátil se hustou trávou k pásu křovin. Ohledal opatrně neviditelnou půdu bambusovou holí a našel si místo, kde trnité keře rostly řidčeji. Nožem od Joea odřezal větve, které mu bránily v cestě, a po delším zápolení prorazil nepříjemnou překážku. Stezku, vyšlapanou Swansonovou výpravou, měl nyní po pravé ruce a brzy se k ní hustou trávou prodral.

Nyní už šel po ní, opatrně, s pohledem upřeným do trávy, občas, když se mu nějaké místo zdálo podezřelé, zastavil. Hady neměl rád odmalička, bál se jejich mlčenlivé zákeřnosti a neodvratné smrti, která se skrývala v jedovatých zubech. Vzpomněl si, že se dočetl, že v Indii umírá daleko víc lidí na hadí uštknutí, než pod drápy šelem, a svou ostražitost ještě zvýšil.

Rychlost jeho pochodu tím sice utrpěla, zato spatřil v trávě podivná veliká hnízda, jichž by si jinak asi nevšiml. Neležela přímo na jeho cestě, spatřil je stranou ve vysoké trávě a mezi nízkým křovím.

Bylo jich tam asi víc, ale nechtěl se vzdálit ze stezky, a proto se spokojil pohledem na dvě nebo tři, která ležela nejbližše. Byla velmi nízká, plochá, dost nepořádně spletená z větviček keřů a vystlaná listím. V průměru mohla mít dobré dva metry a ve všech se povaloval pronikavě páchnoucí trus jejich obyvatel. Vašek si marně lámal hlavu, komu asi patří. Jedině pštros byl dost velkým ptákem na takové hnízdo, ale pštros nemiluje ani vysokou travu, ani hory, jejichž hřebeny mu brání ve volném pohybu.

„Musí být obrovský a přitom hodně nečistý, když kálí do vlastního hnízda!“ pomyslil si Vašek a pokračoval v cestě. Táhl se téměř přímým směrem, a jak se zdálo, napříč údolím, poněvadž půda stále klesala. Když šel po ní už asi hodinu, uhnula náhle prudce doprava. Vyhýbala se hustému pralesu, jehož přední stromy sahaly téměř až k ní. Vašek se na okamžik zastavil a s údivem je pozoroval. Vyhlížely, jako by je někdo zahalil do vaty, ale do vaty velmi dlouhé a pestře zbarvené. Byl to španělský mech, jehož žlutohnědé trásně visely ze silných větví téměř až k zemi a obalovaly i silný kmen. Známý zvuk, ozývající se od paty jednoho stromu, upoutal hochovu pozornost. Bublál tam potůček, neviditelný v husté trávě, a Vašek se k němu

vrhl. Nezdržoval se nabíráním vody do láhve, pil z dlaní. Podivil se, jak je voda studená. Když uhasil žízeň, naplnil si láhev a obrátil se k pralesu, odkud potůček přitékal. Zavál k němu podivný vlhký chlad, který mu zmrazil pot na čele. Zmocnil se ho pocit tísně a byl rád, že stopa Swansonovy výpravy se pralesu vyhýbá.

Šel po ní znovu, ale travnatá step záhy končila. Vystřídal ji bambusový porost. Zpočátku byl jen řídký, takže se v něm Swansonovi lidé mohli dost rychle pohybovat, ale postupně přešel v mladý hustý les, kde museli vzít na pomoc nože. Vašek se zaradoval, protože to znamenalo pro výpravu jen pomalý postup a pro něho naději, že ji určitě před setměním dohoní. Čas už valně pokročil a hodinky ukazovaly čtvrtou. Kráčel rychle úzkým průsekem, cestou si umiňoval, že sní zbytek svých zásob, jakmile projde lesem bambusů, začal totiž pociťovat pořádný hlad, když se prostor před ním náhle rozšířil. Zastavil a udiveně se rozhlížel. Poznal, že tu úzký průsek ražený Swansonovou výpravou náhle křížoval mnohem širší průklest v bambusu, který vyhlížel, jako by jej vydupala nějaká hodně velká zvířata.

Mohlo to být sloní stádo, ale nikde nenašel nic, co by tuto domněnku potvrdovalo. Slonů se nebál, měl je v paměti z cirkusu jako zvířata velmi pokojná, která se dokonce ani nedávala za mříž, a rád by je nyní spatřil na svobodě, na cestě do Nairobi je viděl z vlaku jen na dálku a velmi nakrátko. Ale marně se rozhlížel a marně také naslouchal. Kromě bzucení hmyzu slyšel jen ze vzdáleného lesa křik papoušků a vřeštění opic. Zato si povšiml něčeho jiného a uvědomil si, že si měl dávat pozor, hned jak vstoupil do průklestu. Špičky nízkých bambusových stvolů, které stály po jeho levé ruce a tvořily jakýsi roh obou cest, byly zlámány a směřovaly vesměs doleva. Pochopil, že mu Selim ukazuje cestu, kterou se dala výprava, a pocítil k němu vděčnost za jeho starost. Skutečně také bez tohoto znamení by nevěděl, kudy Swanson pokračoval. Bylo jen jasné, že použil cestu vyšlapanou zvířaty, ale dal-li se nalevo nebo napravo, bylo těžké rozpoznat. Bambus byl ulámaný nízko nad zemí a rozdupán tak, že by i zkušenější stopař než Vašek sotva z půdy něco vyčetl.

Vzpomínaje na Selima kráčel Vašek novou cestou a vyhýbal se zbytkům bambusu, které čnely ze země. Povšiml si, že les se stává neproniknutelnější a že bambus je čím dál tím vyšší. Až dosud mu

sahal jen málo nad hlavu, ale nyní už rostly po obou stranách stvolý vysoké hodně přes dva metry a náhle se široký průklest změnil v pravý tunel, dlouhý a temný, na jehož prahu se hoch váhavě zastavil. Dusné teplo mu vanulo do tváře a do něho se mísil podivný pronikavý zápach. Právě tak bylo cítit trus, který našel v hnízdech v trávě, a Vaška napadlo, že to jsou nějaké divní ptáci, když si razí takové vysoké tunely bambusovou džunglí. Uvědomil si však ihned, že na rozmýšlení není čas, poněvadž Swansonova výprava, která tu našla cestu jako pro sebe připravenou, tudy jistě postupovala rychle. Přemohl svůj odpor a vkročil do tunelu. Viděl před sebou jeho vzdálený konec jako světlou skvrnu a šel tak rychle, jak mu to jen zbytky stvolů trčící ze země dovolily. Řídkým stropem pronikalo do tunelu podivné žlutozelené světlo, na něž si oko brzy zvyklo, takže se mohl závčas vyhnout všem překážkám v podobě ulámaných stvolů, které místy hodně bránily v cestě. Světelná skvrna před ním se rozrostla v širokou bránu, když se ozval křik hádajících se hlasů, do něhož se mísilo štekání, vytí a jiné zvuky, tak podivné, že nevěděl, vycházejí-li z hrdla lidského nebo zvířecího.

Zastavil se jako přibitý a srdce se mu rozbušilo. První myšlenka, která ho napadla, byla, že tam někde před ním, za východem z bambusového tunelu, jsou černoši, kteří spolu bojují. Když ale chvíli poslouchal, měl dojem, že neslyší žádná slova. Řekl si, že to jsou asi nějaká zvířata, nejpravděpodobněji hyeny, které se porvaly o kořist. Hyena sice dává přednost noci před dnem, jak věděl z knížek, ale má-li hlad, ohlíží se po potravě i za denního světla. Podle knížek, které četl, jsou hyeny zvířata zbabělá, která před člověkem prchají.

Po této úvaze se rozhodl, že půjde opatrně dále, až dojde na konec tunelu, vzdálený už jen několik desítek kroků, a rozhlédne se, jak to za ním vypadá. Hlasy chvílemi zmlkly a hned zase zněly silněji, ale nezdálo se, že by se blížily a že by neznámá zvířata měla touhu pustit se do tunelu. Vašek ušel opatrně několik kroků, když spatřil temný stín, jenž se mihl na světlém pozadí východu z tunelu. Rozčilený se zastavil a těžce oddechuje vyndal z kapsy nůž od Joea, jehož největší čepelku otevřel a upevnil pérem.

Sotva ocelové péro zaklaplo, zatemnil se východ podivnou a nestvůrnou postavou. Vašek viděl její siluetu na světlém pozadí. To

stačilo, aby se vyděsil víc, než když se setkal s kobrou, která znenadání před ním vystrčila z trávy svou ohyzdnou hlavu. Muž u vchodu, Vašek si myslel, že je to muž, dokud se k němu tvor nepřiblížil, měl neobyčejně široká ramena a krátké nohy, na kterých se směšně kolébal ze strany na stranu. Vašek neviděl jeho oči, ale byl přesvědčený, že se muž na něj dívá, a sevřel pevněji stříenku nože.

To byl jediný pohyb, jehož byl schopen. Stál jak očarovaný a nepohnul se ani, když se muž začal blížit, vyrážaje divné a skřípavé zvuky znějící hněvem a hrozbou. Byl stále blíž a zdálo se, že tunel ani nestačí jeho nesmírně široké, kymácející se postavě. Byl sotva deset kroků od hrůzou strnulého hocha, když se zastavil a začal si bušit oběma rukama do mocně vyklenutého hrudníku.

Jeho křik zesílil a změnil se v řev, který se mísil do dunivých úderů mohutných pěstí a splýval s nimi v hrůznou a nervy drásající bojovnou píseň. Muž zvedl hlavu vzhůru a Vašek spatřil jeho tvář, černou a lesklou, s mohutnými oblouky obočí, s nosem široce rozplesklým, jehož přepážka byla zploštělá, že téměř mizela v kůži. Podrážděný řev naplnil hochovo srdce ledovou hrůzou, zesílenou ještě podivným démonickým úšklebkem mužových úst. Soustředil na něj svůj pohled a teprve náhlý pohyb černých rukou ho přiměl, aby přelétl očima celou jeho postavu.

Ruce, silné jako kmen mladého stromu, sahaly téměř až ke kolénům a jejich prsty byly nesmírně dlouhé. Poděšenému hochovi kmitlo hlavou, že ten tvor, stojící před ním a řvoucí, až se všechno otrásalo, by byl schopný jednou rukou obemknout celý jeho krk a pouhým stisknutím prstů ho zardousit. Uvědomil si, že nestvůrná

postava nemá na sobě ani nejmenší cár látky nebo kůže a že je celá zarostlá dlouhými, hustými černými chlupy. Vždyť to není člověk, je to opice, největší a nejsilnější opice, jaká na světě žije, gorila! Zjistilnáhle, ale jeho děs se tím nijak nezmenšil, naopak. Hlavou mu prolétly všechny nesmyslné povídačky o gorile, která zabila Tarzanovy rodiče a malého hošíka unesla do pralesa. Na domluvy pana Watkinse, že jde jen o výmysly autora románu, si v tu chvíli ani nevzpomněl. Stál nehybně, se zatajeným dechem a díval se opici upřeně do očí. Stála také, ale zdálo se, že jí to působí potíže, poněvadž rozpráhla ruce a opřela se jimi o stěny tunelu. Neřvala už, vyrážela jen podivné sípavé zvuky, které děsily hocha stejně jako její výhružný řev.

Vašek nevěděl, jak dlouho tak stáli a upřeně se na sebe dívali. Gorila náhle rozpráhla ruce a s bojovým řevem vyrazila proti němu. Hoch se otočil, jako by se ho chopila nějaká neviditelná ruka, a dal se na bezhlavý útek. Klopýtal o kořeny bambusu, klouzal po jeho stvolech, které gorily, když si skrz něj razily cestu, naházely v nepořádku na zem, padal a hned zase vstával, jako by jej vymrštilo nějaké péro, zaléval se potem a křičel hrůzou. Dech už mu docházel, když se vrátil do průklestu. Viděl zase nebe nad sebou a poněkud se vzpamatoval. Zmírnil svůj šílený běh a odvážil se vrhnout pohled přes rameno. Spatřil gorilu stojící ve vchodu do tunelu a bušící s vítězným řevem do svých ohromných prsou.

Tento pohled ho vybičoval k novému úsilí. Lapaje po dechu, rozběhl se průklestem a vyčerpán únavou zhroutil se na jeho křižovatce se stezkou, proraženou Swansonovými lidmi. Ležel a uvažoval, co má podniknout. Za nic na světě by se neodvážil vydat znovu do tunelu hlídaného gorilou. Neměl střelnou zbraň, ale i s puškou by se nemohl postavit celé smečce goril, která nepochybně tábořila někde za bambusovým lesem. Napadlo ho, že snad gorily zaútočily i na Swansonovu výpravu, a na okamžik o ni dostal strach, ale při vzpomínce na její výzbroj se uklidnil. Věděl, že mají s sebou nejen dokonalé opakovačky, ale i ruční granáty, které jsou s to zahubit i to největší zvíře. Gorily uhnuly asi výpravě z cesty, a teprve když přešla, vrátily se na své pastviště. Nyní už věděl, čím byla ta podivná hnízda, která našel v trávě, gorily si je upletly, aby v nich přespaly při svém věčném putování.

Bambusem si novou cestu proklestit nemohl. Musí se vrátit a pokusit se obejít celý bambusový les. Snad to půjde pralesem, jehož stromy se zdály být dost řídké. Tajemné chladné šero pralesa ho sice nelákalo, ale neměl jinou volbu. Konečně proti příšernému řevu podrážděné gorily byly hlasy jeho obyvatel, opic a ptáků, příjemnou a uklidňující písni.

Neodpočíval dlouho, byl stále ještě příliš blízko tunelu a bál se, že gorily napadne vrátit se cestou, kterou přišly. Dojedl chvatně zbytek svých zásob, vypil vodu z láhve až do dna a posilněn se vydal na zpáteční cestu.

Noc v pralese

Když došel k místu, kde stopa uhnula od prvních strážců pralesa, mohutných stromů s nedohledně vysokými korunami, pochopil Vašek, proč se Swansonova výprava dala oklikou. Četl toho hodně o pralesích v knížkách, ale takhle si je nepředstavoval. Měl jediný pocit, že narazil na divokou a neproniknutelnou zmeť listů, větví, kmenů, lián a mechu s vysokým podrostem nejrůznějších rostlin s širokými a dlouhými listy, do něhož zapadal až po pás. Panovalo tu šero a chladno, ale sotva ušel několik kroků, které ho stály neobvyklé úsilí, byl úplně propocený. Nejdříve mu srdce pokleslo a řekl si, že jeho snaha je marná a takovou spleť zelených překážek nikdy nepronikne. Za chvíli ale jeho oči přivykly šeru a on se pokusil přece jen najít cestu.

Pochopil, že se zde spojili tři zástupci rostlinné říše, aby mu nakladli do cesty co nejvíce překážek. Především tu stály mohutné stromy s neobyčejně vysokými kmeny, v jejichž korunách křičeli papoušci a dováděly červené a bíločerné opičky. Zdály se v té výšce tak malé jako veverky, když skákaly hbitě z větve na větev. Pod mamutími stromy se krčily menší stromy, kterým jejich velcí sousedé ubírali sílu ze země i ze slunečního světla. Tlačili je svými mohutnými, vzdušnými a podivně pokroucenými kořeny dál od sebe, ale přece jen jim nedovedli zabránit v životu, a tyto slabší stromy se měly tak čile k světu, jako by rostly pod širým nebem. Liány opředly všechny kmeny a větve, silné i slabé, dlouhou a pevnou sítí svých provazců, připomínající obrovskou síť pavouci. Pnuly se volně od nejvyšších korun k nejnižším, pronikaly všude a nevyhýbaly se žádnému koutu, i tomu nejskrytějšímu. Dlouhé, měkké, barevné trásně španělského mechu obalovaly kmeny, větve i provazce lián svou měkkou náručí a doplňovaly jejich ohromnou síť.

Vašek si razil cestu lokty i nožem, jak se dalo. Snažil se neztratit z dohledu hlavní směr výpravy, ale to bylo velmi nesnadné. Tam, kde se musel jen prodrat porostem mezi kmeny slabších stromů, to

nebylo ještě tak zlé, zato velkou překážkou se stávaly všelijak ležící kmeny stromů, vyvrácené bouří. Někde se mu podařilo proplazit se pod nimi po břiše, když si prosekal nožem cestu skrz trávu a husté kapradí, ale zpravidla musel kmen přelézt a různé popínavé rostliny, které se po něm vinuly, mu v tom bránily svou pevnou sítí. Zcela znavený a uřícený se zastavil, aby si trochu odpočinul.

Takhle to přece nemůže jít věčně, uvažoval. Má projít pralesem jen natolik, aby obešel bambusový lesík, a ten nemůže být tak široký, soudil podle délky tunelu, kterou si v něm prorazily gorily. Husté šero, ležící pod korunami stromů, ho skličovalo. Kolik je vlastně hodin? Podíval se na hodinky a hrozně se polekal. Nebylo to jen šero pralesa, den se chýlil ke konci, za chvílku nastane noc. Dnes už k výpravě nedorazí, bude muset strávit noc v pralese! Na okamžik se ho zmocnila tíseň, ale vzápětí si dodal odvahy.

Pro jednu noc nebude tak zle. Hadi tu nejsou, nemají rádi chladno. Hadů se bál nejvíc. Na gorily vzpomínal nerad, ale ty, jak se zdálo, tu také nebyly. Nespatřil vůbec žádné zvíře kromě opiček dovádějících vysoko v korunách stromů a usoudil, že velká zvířata v pralese nejsou. Ale přece jen si nebyl docela jistý, a začal se ohlížet po bezpečném místě, kde by strávil noc. Především toužil po doušku vody, než půjde spát, a když chvíli pozorně naslouchal, zaslechl vzdálené šumění potůčku. Šel po zvuku. Razil si cestu spleť líán a velmi se zaradoval, když po chvíli objevil stezku, po které se mu dost dobře šlo. Nenapadlo ho přemýšlet, kde se tu vzala, a šel po ní bezstarostně až k nevelkému vodnímu proudu, jehož koryto se zařezávalo hluboko do země.

Pil žíznlivě, a teprve když se nabažil chladné vody, rozhlédl se kolem sebe. Stromy se tu rozestupovaly a tvořily malou světlinu. Nad vysokou trávou přelétl tu a tam pestrý pták spěchající do hnízda k nočnímu odpočinku.

„To je dobrý nápad a já to udělám také!“ řekl si nahlas, vrátil se pod stromy a pátral v jejich větvích po takové, která by ho unesla. Našel něco lepšího, hustou síť líán pnoucích se mezi dvěma sousedními kmeny ve výšce několika metrů nad jeho hlavou. Mohutné kmeny neměly tak nízko větve, aby se k líánám dostal, ale vedle nich rostly útlé stromky, po nichž se mu dobře šplhalo. Rychle se vysou-

kal až k liánám, přidržel se kmene nohama a jednou rukou a druhou zkoušel, jak jsou liány pevné. Byly tak pevné, že se klidně mohl zavěsit oběma rukama. Prohnuly se, ale nepovolily. Ve chvílce si je propletl dohromady a zhotovil z nich velmi pohodlné lůžko pět metrů nad zemí. Ulehl do něho, přikryl se pláštěm, jak to jen šlo, a ve chvílce usnul, ačkoliv ho žaludek důtklivě upomínal o svá práva.

Probudila ho zima a hlomoz.

Posadil se ve svém pohyblivém lůžku a chtěl se rozhlédnout, ale mnoho neviděl, pod stromy byla tma téměř neproniknutelná. Jen směrem od světliny se trochu šěřilo a chvílemi se tam mihl jako zelená jiskra svítící brouk. Nyní se odtamtud ozvaly zvuky, v nichž poznal urputné chrochtání divokých vepřů a bázlivé bečení antilop.

„Jsem ale hlupák!“ řekl si mrzutě. Teprve teď ho napadlo, že stezku, po které se vydal, vydupala zvěř chodící po ní pít k potoku na světlinu. Bylo pozdě měnit nocleh, a utěšil se myšlenkou, že ani divoký vepř, ani antilopa nelezou po stromě. „Ani hyena,“ pokračoval ve své samomluvě. Zdálo se mu, že zaslechl někde v dáli kvílivý smích těchto zvířat, a skutečně také hlasy u napajedla umlkly a brzy se ozvalo na stezce dupání drobných kopýtek antilop, které pospíchaly před nočními dravci do bezpečného úkrytu. Kanci se asi neomezili na vyšlapanou cestu, Vašek alespoň slyšel praskání větviček a šumění rozhrnované trávy, nasvědčující tomu, že si majitelé husté srsti a tlusté kůže klestí cestu, kudy jim právě napadne.

Světlina ztichla a unavený hoch zavíral oči k spánku, když ho vyburcovalo chechtání hyen, znějící mnohem silněji. Zvířata obsadila opuštěné napajedlo a počínala si tam, jako by od něho nikdy nechtěla odejít.

„Jaksepatří bych vás natřel, mít něco po ruce!“ zlobil se rozespálý hoch, a když dotěrné hlasy neustávaly, posunul se na svém lůžku, tápaje po nějaké silné větvi. Ale pojednou smích ustal, jako když utne. Zaslechl chvatné kroky, ubíhající po stezce nedaleko jeho stromů, a hned nato dunivý řev, který slyšel poprvé v Nairobi. Tentokrát byl mnohem hlasitější a tak hrozivý, že mu naběhla husí kůže.

„Lvi!“ šeptl ustrašeně a bázlivě se přikrčil na svém visutém lůžku. Za malou chvíli ho strach přešel, ačkoliv řev se nyní ozýval z bezprostřední blízkosti. „Lvi přece nelezou po stromech!“ uklidňoval

se, ale brzy se ho zmocnila nová obava. Lev nešplhá na strom, to je pravda, ale dovede znamenitě skákat. V jedné knížce viděl barevný obrázek, na němž lev s teletem v tlamě přeskakoval vysokou palisádu z kůlů. Nepodezříval spisovatele a malíře obrázku z přehánění a začal starostlivě vzpomínat, jak byla asi ta palisáda vysoká. Jeho lůžko viselo skoro pět metrů nad zemí, ale bude to dost na lva, který nevléče žádné tele?

Úzkostlivě se díval dolů a snažil se proniknout zrakem tmou. Spatřil dvě malé, zeleně světélkující skvrny. Zadíval se na ně a zdálo se mu, že se trochu pohnuly. Hleděl upřeně, skutečně, teď se zase pohnuly. „Lev a dívá se na mě!“ projelo mu hlavou. Stočil zrak raději stranou, ale spatřil jiný pár světélkujících očí, tentokrát jen několik metrů od místa, kam by jistě spadl, kdyby liány povolily. Už je to tak, lvi ho zvětřili a teď ho obléhají! Nebyli tu jen dva. Když ustrašeně těkal očima kolem sebe, spatřil ještě pět dalších dvojic zelenavých světél zářících černou tmou. Sedm lvů se sešlo pod jeho stromem, sedí v kruhu, tiše a zlověstně, a čekají, až jejich kořist spadne mezi ně!

Snad by neměl důvěřovat pevnosti lián a raději vylézt na strom, a hodně vysoko! Přemohl svou strnulost a pokusil se o pohyb směrem ke kmenu, po němž vylezl k liánám. Ale pružná síť se nebezpečně prohnula pod jeho tělem a současně se ozval ze země pod ním vzteklý, krátký řev. Když se tam poděšeně zadíval, spatřil, že se poloha zelených světélek změnila. Zdálo se mu, že se lvi postavili a chystají se ke skoku.

„Kdybych měl sirky, zapálil bych větve a hodil bych ji mezi ně, to by je jistě rozehnalo!“ uvažoval šeptem. Řekl si několik nelichotivých jmen za to, že na tak důležitou věc zapomněl, a jedním z nich nazval i nepřítomného Selima. „Kuřák, a sirky mi nedá!“ zlobil se. Seděl strnule na vratké síti a díval se dolů. Měl největší obavy z toho, že usne a ve spaní spadne ze sítě přímo do lvích tlam. Snažil se ze všech sil zůstat bdělý, ale jak tak nehnutě seděl, z obavy, aby pohybem neuvolnil liány, začala ho zmáhat nepřekonatelná dřímota. Hlava mu klesala a pokaždé sebou polekaně trhl, když si uvědomil, že si nepamatuje, nač myslel před chvílí, a že si zdříml. Chvíli bojoval marný boj, až konečně ho spánek přemohl.

Ohromná rána přerвала jeho spánek tak násilně, že prudce vyskočil. Zapadl zase zpátky a jeho liánové lůžko se prudce rozhoupalo. Nová rána, dunivá a dlouhá, doznívajícím podivným zvukem mezi obrovskými stromy, a potom se nebe nad světlinou rozevřelo modrobílým plamenem. Bouřka, a bouřka v pralese! Vašek zatajil dech, v tu chvíli si na lvy ani nevzpomněl. Blesk střídal blesk a trhal nebe klikatými, oslnivými čárami, víchr rozkymácel koruny vysokých stromů. Jejich pohyb se přenesl i na pružnou síť lián a Vaškovo lůžko se rozkývalo jako houpačka. Teprve při tomto pohybu si vzpomněl na lvy, ale nadarmo se po nich rozhlížel. Nebe planulo ustavičnou září blesků tak silně, že bylo dobře vidět až k úpatí stromů, lvy však nespaptil. Buď se nabažili marného čekání, nebo se šli někam schovat před bouřkou.

To by Vašek také rád udělal, protože od světliny sem hnal víchr celé přívaly vody, které pronikaly až pod krajní stromy, pod nimiž se utábořil, ale teď v noci se mu dolů nechtělo, vzpomínka na číhající šelmy byla příliš živá. Trochu deště už vydrží, jen aby to vydržely liány, myslil si. V září blesku se natáhl pro dvě, které visely volně nad ním, a přivázel si je kolem pasu. Jestli lůžko pod ním povolí, pak je vždycky naděje, že ho tyhle liány na chvílku udrží, a zatím si už pomůže sám na něco pevnějšího.

Bouře nyní zuřila přímo nad jeho hlavou, rvala listů z větví a větve od kmenů, vrhala je na všechny strany takovou silou, že prorážely i hustou síť lián. Vašek dostal několikrát pořádný pozdrav shůry a jednou přímo do hlavy, ale naštěstí spleť lián přece jen oslabila jeho sílu, takže to odnesl jen modřinami. Ani si moc nevšímal, co mu padá na hlavu, naslouchal se zatajeným dechem temným zvukům znějícím ze všech stran okolo něho, jak země duněla pod obřími kmeny stromů, vyvrácenými dechem bouře. Zdálo se mu, že je na rozbouřeném moři, jehož vlny na něj dorážejí odevšad. Mezi blesky už nebyly žádné přestávky a vzduch se trhal nepřetržitě ohlušujícím rachotem. Takovou bouřku ještě nikdy nezažil. V Teheránu byly ostatně vzácné a nikdy netrvaly dlouho. Napadlo ho, že za bouřky se má člověk držet dál od stromů, do kterých blesk rád udeří, ale kam mohl tady jít? Všude samý strom, až na světlinu, ale tam zase mohlo číhat jiné nebezpečí.

„Vždyť je tu tolik jiných stromů, že si blesk může vybrat,“ utěšoval se, ale ještě svou úvahu neskončil, když několik metrů od něho sjelo modrobílé světlo a vzduch protrhla taková rána, že byl nadobro ohlušen a chvíli se nemohl ani hnout. Vzduch začpěl pronikavým zápachem ozonu a ohromný strom, zasažený bleskem od hlavy až k patě, plál jako pochoděň, ačkoliv nebe chrliklo v tu chvíli na prales celé přívaly vody. Požár netrval dlouho a nepřenesl se na okolní stromy. Ohořelý kmen chvíli ještě žhnul, ale potom dokonala své dílo voda a udusila oheň nadobro. Zdálo se, že se bouře vyzuřila svým paličským bleskem. Ozývala se ještě stále, ale už v přestávkách, a její hlas se vzdaloval.

Vašek, vyděšený na okamžik představou, že od ohně chytí i stromy, na nichž je jeho lůžko, začal znovu podléhat únavě. Chvíli s ní ještě zápasil a snažil se neusnout, ale únava ho přemohla. Usnul a spal tvrdě, i když hrom stále duněl a studený déšť prorážel korunami stromů až do jeho úkrytu. Procítl teprve, když slunce stálo vysoko na nebi, všecek prokřehlý a s údy tak strnulými, že se stěží udržel na kmeni, po němž šplhal dolů. Dopadl na zem a při pokusu postavit se na nohy se svalil. Několikrát prudce předpažil, a když tak rozproudil krev, podařilo se mu přinutit k poslušnosti i nohy. Udělal ještě několik dřepů a ty ho tak rozehrály, že se začal dívat na svět veseleji.

Zatoužil po teplých slunečních paprscích a po něčem k jídlu. První přání si mohl snadno splnit, poněvadž světlna zalévaná ostrým slunečním světlem byla nedaleko, ale s tím druhým to bylo horší. Nadarmo pátral po něčem k snědku, když kráčel po stezce, kterou si zvěř prorazila v podrostu, a teprve nedaleko potoka uviděl velké zelené listy, které mu připadaly svým tvarem známé. Určitě to byl celer, a tak velký, jaký dosud ještě nespatrił. Jeho listy mu sahaly až k pasu. Rychle odhrabal nožem půdu a dostal se ke kořenu. Dalo mu dost práce, než ho vydobyl celý ze země. Kořen byl dlouhý jako jeho ruka a dvakrát tak silný. Tak veliký celer dosud nikdy neviděl, ale jeho hlad byl tak obrovský, že si troufal sníst kořen celý. Nezdržoval se dlouho s jeho čistěním, seškrábal jen hlínu na povrchu a dychtivě se do něho zakousl. Vzápětí však sousto vyplivl a sešklebil tvář. Kořen byl odporně hořký, nedal se pozřít ani kousek.

Zklamaně ho zahodil a nahnul se k potůčku, aby vodou vyhnal ošklivou chuť z úst. Žaludek mu kružel hlady, až se to po světlině rozléhalo, ale nedalo se nic dělat, musí to ještě nějakou chvíli vydržet. Napil se a začal se rozhlížet, kudy dál. Bambusový lesík a cesta Swansonovy výpravy musely podle jeho názoru ležet někde v tom směru, odkud svítilo slunce. Ještě jednou se napil, naplnil láhev, utáhl opasek, aby aspoň trochu utišil nepříjemnou hudbu nespokojeného žaludku, a dal se podle potoka.

Na první překážku narazil, sotva ušel sto kroků. Čerstvě vyvrácený strom ležel napříč světlinou a byl tak vysoký, že jeho hustá koruna sahala až k potoku. Vašek ji začal obcházet, když se náhle polekaně zastavil. Přímo před ním, jako by vyrůstala z trávy, tyčila se rohatá hlava nějakého zvířete. Ale nehýbala se, a když si ji pozorněji prohlédl, spatřil mrtvé oči a temně hnědý krk, který se ztrácel pod silnou větví. Byla to antilopa, kterou strom zachytil ve svém pádu a usmrtil.

„Chudinko, nebylas dost rychlá!“ politoval ji Vašek nahlas a strnul úlekem, když se z nitra země ozval jakýsi hlas, který mu odpovídal. To už bylo příliš mnoho na jeho odvahu oslabenou hladem.

„Začarovaný prales!“ vykřikl s hrůzou a dal se ztřeštěně na útěk k nejbližším stromům, mezi jejichž silnými kmeny se snažil najít ochranu.

Dinži

Chlad a zelené šero, které Vaška obklopily, sotva vběhl pod stromy, působily na jeho poděšenou mysl konejšivě. Zastavil se, taky proto, že prales se ohradil svým obvyklým způsobem proti jeho spěchu, a začal přemýšlet o neobyčejném jevu, který ho tak vyděsil. Došel k závěru, že země nemůže sama od sebe mluvit a že v ní musí vězet někdo, kdo je schopen řeči. Mohla tam být jáma a v té třeba uvízla jiná antilopa, která se přihlásila, když zaslechla lidský hlas.

„Nesmysl, tohle antilopy nedělají, a nejsou zvyklé na lidi,“ namítal Vašek nahlas, když se opatrně vracel k světlině. Zvědavost přemohla jeho strach, a hlavně ho hnala zpátky touha po mase antilopy usmrčené pádem stromu. Bude je muset sice jíst syrové, ale jeho hlad byl takový, že mu to nevadilo. Zastavil se za silným kmenem krajního stromu a ostražitě vyhlédl na světlinu. Ležela před ním klidně v paprscích ostrého slunce a až na pestré motýly, poletující nad její zelení, se tam nic nehnuło.

„Třeba je to člověk, který spadl do nějaké jámy a nemůže ven, ale kde by se tu vzala jáma?“ uvažoval Vašek a pomalu se blížil ke skácenému stromu. Kraj byl liduprázdný, jak věděl z hovoru členů Swansonovy výpravy, a jáma se neudělá sama od sebe. „Možná že ten člověk nebo zvíře leží pod stromem, má zranění a nemůže utéct,“ usoudil nakonec Vašek. To už se neslyšně přiblížil až k mrtvé antilopě a chystal se vyříznout nožem kousek masa z jejího krku.

Podivný kvílivý zvuk zazněl tak neočekávaně a zdánlivě přímo pod jeho nohama, že leknutím pustil nůž. Rychle se pro něj sehnul a zvolal: „Je tu někdo?“ Jako odpověď zazněly od koruny stromu zvuky, jimž sice nerozuměl, ale které beze vší pochyby pocházely z lidského hrdla. Už se nerozmýšlel a rychle vykročil s nožem v ruce. Ale když položil nohu na krajní větvičku koruny, povolila pod ní náhle celá větev a jen jeho mrštnost mu pomohla převážit v poslední chvíli celé tělo na druhou nohu stojící na pevné zemi.

„Tak je tam přece jen jáma a v té vězí nějaký člověk, který nemůže nahoru!“ řekl si a rozhlédl se kolem sebe. Pátral, jak by se k jámě dostal. Cestu našel hned, kmen se zdál dost silný až do koruny, ale než po něm začal lézt, napadlo ho, že asi není moudré, co hodlá podniknout. Nevěděl, kdo v jámě pod korunou stromu vězí a jak se k němu zachová, až mu pomůže na svobodu. Ale ještě nedomýšlel, když se z hlubin země ozval naříkavý hlas opakující ustavičně: „Bvana mimi eku, bvana mimi eku“²⁴!

„No tak, měj strpení, já ti stejně nerozumím!“ volal Vašek. „To vím, že chceš nahoru, ale tak rychle to nejde!“ S nožem v zubech začal lézt po kmenu až ke koruně. Nyní zněl hlas, ustavičně žalostně něco drmolící, přímo pod ním a Vašek začal vyřezávat v husté koruně díru. Trvalo to dlouho, než vyrobil otvor tak široký, aby mohl nahlédnout do jámy, ale Vašek nedbal námahy, povzbuzován radostnými výkřiky podzemního vězně. Konečně byl otvor široký tak, že propustil dost světla, i když do něho vstrčil hlavu.

Jáma byla velmi hluboká a její dno se ztrácelo v šeru. Přesto v ní rozeznal muže, který k němu obracel s úpěnlivým výrazem vousatou tvář. Držel nad hlavou oštěp s ostřím obráceným dolů a Vašek pochopil, že očekává, že ho vytáhne za oštěp k sobě, ale ať se namáhal jak chtěl, nedosáhl k dřevci zbraně. Napadlo ho použít svůj opasek, i když neměl přílišnou důvěru v jeho pevnost, ale řemen připoutaný smyčkou k silné větvi byl krátký a nedosáhl ani tak daleko jako jeho ruce.

„Počkej chvílku!“ houkl do jámy, sebral řemen a běžel k lesu. Z jámy se ozvalo pronikavé bédování, sotva jeho obličej zmizel z otvoru, a provázelo ho až do lesa.

„No, za tu chvílku neumřeš,“ volal vesele Vašek a chvatně řezal pevné liány. Při myšlence, že už nebude sám, mu bylo pojednou lehkou u srdce a práce mu šla rychle od ruky. Upletl silný a dlouhý provaz z lián, na němž nadělal v malých vzdálenostech uzly, a když se vrátil, připevnil jeden jeho konec k silné větvi, která mířila od kmene přímo k otvoru.

²⁴ „Pane, tady jsem!“

Radostný výkřik z jámy uvítal jeho příchod. „Nu tak vidíš, že jsem ti neutekl!“ mluvil hoch. „A teď dávej pozor, hodím ti provaz!“ Liána sotva spadla do jámy, když se vězeň s opičí mrštností po ní vysoukal, lehce přeskočil na kmen a z něho na zem. Ale nepostál klidně, začal skákat, vyřázel veselé zvuky a příšerně se při tom šklebil. Vašek stál beze slova a s úžasem si ho prohlížel. Měl příčinu se divit — poprvé v životě viděl trpaslíka.

Tvor, který před ním vesele poskakoval, měřil jen o málo víc než metr, a kdyby stál klidně, sahal by Vaškovi k pasu. Měl dobře vyvinuté tělo s trochu širokými rameny a velkou hlavu s vysokým klenutým čelem a krátkým, u kořene velmi širokým nosem. Pod nosem měl řídký knír, a také pod bradou byl zarostlý vousem. Nebyl tak černý jako černoši, barva jeho kůže byla spíš žlutá. Oděv neměl, jen pás otočený kolem boků a provlečený mezi nohama. Byl z nějaké podivné kůže, lesklé a černé, s bílými, místy nažloutlými pruhy. Přes záda měl přehozen luk, upevněný řemínkem a tak krátký, že vypadal jako dětská hračka. U pasu mu viselo pouzdro z kůry, v němž vězelo několik šípů hrotem dolů a s listy vsazenými do dřevěného konce, a vedle něho bylo jiné pouzdro, zhotovené z téže kůže jako pás a uzavřené tak, že Vašek neviděl, co v něm je. Krátký dřevěný oštěp s širokým, železným, listu podobným hrotem držel trpaslík v ruce a divoce jím při svém radostném tanci mával.

„Už bys mohl toho skákání nechat a říct mi, jak se jmenuješ!“ řekl hoch mrzutě, když se na trpaslíka dost vynadíval. Při zvuku jeho hlasu se trpaslík zarazil a přestal poskakovat, jako by mu rozuměl. Začal rychle něco drmolit, ale Vašek z toho nezachytil ani slovo. Ukázal rukou na sebe a několikrát důrazně opakoval: „Vašek, Vašek!“ Potom ukázal na trpaslíka. Zdálo se, že mu mužik porozuměl, poněvadž opětoval jeho posuněk a volal: „Dinži, Dinži, Dinži — Batva, Batva, Batva!“ Při posledních slovech se točil na místě a ukazoval rukou do dálky. Vašek si jeho řeč vyložil tak, že Dinži je trpaslíkovy jméno a Batva jméno jeho kraje nebo lidu. Ukázal na něj a řekl: „Dinži!“

„Dinži, Dinži!“ opakoval radostně trpaslík a tloukl se pěstí do prsou.

„Dobrá, teď aspoň vím, jak na tebe volat. Dinži, já mám hrozný hlad!“ Vašek začal žvýkat naprázdno a rukou si třel žaludek. Jeho posuňky byly tak jasné, že nepotřebovaly slovního doprovodu, a trpaslík je také náležitě pochopil. Vrhł rychlý pohled kolem sebe a spatřil hlavu mrtvé antilopy.

„Bongo! Bongo!“ zvolal nadšeně a s nožem v ruce se hnł k zvířeti. Na rozdíl od Vaška, jenž by se spokojil s kusem masa z dosažitelné části těla antilopy, snažil se uvolnit zvíře celé. Širokým, krátkým nožem, který vytáhl z koženého pouzdra, odhrabával rychle a velmi zručně půdu pod antilopou a Vašek mu spíš překážel, než pomáhal, ve snaze se také uplatnit. Za několik minut uvolnil antilopu natolik, že ji spojenými silami a s velkou námahou vytáhli zpod kmene. Měla zlomenou páteř a z boků sedřenou kůži, ale jinak byla nepoškozená, a jak tu ležela roztažená na zemi, byla velká jako statný jelen. Podobala se mu i barvou temně červené srsti, jen na prsou měla bílé pruhy a její spirálovitě točené parohy nebyly rozvětvené.

Zatímco si Vašek prohlížel antilopu, pustil se Dinži s neobyčejnou zručností do jejího vyvrhování. Dlouhým řezem otevřel břicho, vybral útroby, které marnotratně zahodil do trávy, a začal antilopu stahovat. Vašek mu pomáhal. Rozhrnoval kůži, částečně již odříznutou z těla, ale musel dávat dobrý pozor, aby ho trpaslík při své rychlé práci nožem nezranil. Netrvalo dlouho a bongo byl čistě stažen a rozčtvrcen na veliké kusy. K hochovu údivu se nyní Dinži, který při práci ustavičně vesele žvatlal, začal shánět po suchém dřevě. V malé chvíli nahromadil vysokou kupu suchých haluzí, které vyšťáral v polomech na mýtině, a Vašek byl velmi zvědavý, jak je podpálí.

Dinži vytáhl ze svého koženého pouzdra dvě dřevěné tyčky, ne delší než jeho ruka, na konci jedné z nich vyřízl nožem malou jamku, nasypal do ní trochu suchého mechu a položil ji na zem na místo, kde předtím vyžal trávu nožem. Klekl si jedním kolenem na její konec, vzal druhou tyčku mezi dlaně tak, jak Vaškova matka brala do rukou kverlačku, zasadil její konec do jamky a potom s ní začal rychle vrtět na obě strany.

„Ne, opravdu si myslíš, že ti to chytne?“ ptal se Vašek nedůvěřivě. Dinži se vesele zašklebil, jako by mu rozuměl, ale neustal v rychlém vrtění tyčkou. Vašek se podíval na hodinky. Minuta uběhla,

potom druhá, a ještě než ručička popolezla k další minutě, vykřikl údivem: z jamky v tyčce ležící na zemi začal stoupat řídký a téměř neviditelný kouř a hned nato vzplanul mech jasným plamenem! Trpaslík vstal a vstrčil tyčku hořícím koncem do hromady suchého dřeva.

„To je báječné, půjč mi to, já to taky zkusím!“ rozohnil se Vašek. Dinži se smál, vytáhl z pouzdra jinou tyčku, vyřízl do ní důlek a naplnil jej mechem. Zatímco sám otáčel nad ohněm velikým kusem masa, nabodnutým na dlouhou větev jako na rožeň, lopotil se Vašek s tyčkami. Vrtěl horlivě týmž kouskem dřeva, kterého použil Dinži, až mu pot tekla v celých pramenech po obličejí, ale minuta ubíhala za minutou, a ani nejslabší stopa kouře se nad jamkou s mechem neukázala. Čtvrt hodiny to vydržel a potom unavený a velmi zklamaný tyčku odhodil a natáhl se do trávy.

„Nejde to, je v tom asi nějaké kouzlo, Dinži!“ řekl rozmrzele, ale dychtivě nasával vůni pečeného masa. Trpaslík něco vesele švitořil, ale Vašek ho neposlouchal. Čím víc pečené voněla, tím hroznější hlad pociťoval a musel se velmi přemáhat, aby nevytrhl Dinžimu z ruky maso zatím víc syrové než upečené. Raději vstal a prošel se po světlině. Hledal cestu, kterou by se měl dát. Usoudil, že nejlepší bude držet se potoka, který tekla přibližně ve směru jeho dalšího pochodu. Nebude-li příliš hluboký, může jít jeho korytem a ušetří si svízelné ražení průchodu podrostem pralesa.

Dinži byl s pečením masa hotov, právě když se vrátil, a potom nastaly hody, jaké Vašek dosud nepoznal. Maso nebylo jaksepattí propečené, někde je Dinži připálil a na jiných místech z něho zase tekla krev, ale to byly maličkosti, které nemohly vadit člověku, jenž skoro čtyřicet hodin nejedl. Dinži upekl celou jednu zadní čtvrt antilopy a Vašek, když usedal k jídlu, byl přesvědčený, že jim zbude aspoň polovina na večer. Neměl tušení o výkonech, jichž je schopen trpasličí žaludek, a s údivem pozoroval Dinžiho, jak statečně pokračuje v jídle, když on sám se už dávno vzdal. Zbyla jen holá kost, kterou Dinžiho bílé zuby pečlivě zbavily každé stopy masa. Trpaslík ji odhodil do trávy, vstal a přiložil na oheň.

„Počkej, to nejde!“ chytil ho Vašek za ruku. „Přece tu nebudeme sedět tak dlouho, až sníme celou antilopu! Já mám naspěch!“ Dinži

udiveně něco zašveholil a vymanil svou ruku z Vaškova sevření. Začal mu posuňky názorně vysvětlovat, že maso upeče a vezme s sebou. Vašek pochopil, že opečené maso se v horku bude kazit pomaleji než syrové, a už mu v jeho činnosti nepřekážel. Založil vedle jeho ohně druhý, zarazil větve do vidlic, přes ně položil rožen s kusem masa a horlivě mu pomáhal péct.

Slunce jim už stálo přímo nad hlavou, uběhla polovina dne, a hoch starostlivě uvažoval, zda se mu vůbec podaří Swansonovu výpravu dohonit. Zdrží-li se výprava někde delší dobu, aby dělala vědecké pozorování, potom měl naději. Jistě to tak nějak bude, ubezpečoval se. Swanson sem přišel se svými lidmi pracovat, nepořádá závody v chůzi. Dohoní ho dnes nebo zítra. Velmi ho zajímalo, co udělá Dinži. Usoudil, že se asi nepotloukal pralesem sám a že se za bouře pravděpodobně odloučil od svých druhů a nešťastnou náhodou spadl do jámy. Ta jáma ho také zajímala, a když opekł svůj kus masa, vzal hořící větev a posvítíl si do ní. Byla hodně hluboká, odhadoval to na pět metrů, a když do ní hodil hořící větev, spatřil při jejím dohasínání, že má podobu kužele zužujícího se směrem dolů. Dospěl k závěru, že nevznikla náhodou, a Dinži, jenž zatím k němu přistoupil a zvědavě sledoval jeho počínání, mu to velmi názorně potvrdil.

Sehnul hlavu a prodloužil svůj nos rukou se semknutými prsty, kterými pomalu pohyboval.

„Past na slony!“ zvolal Vašek. „Ale kdo ji vykopal, vždyť tu přece nežijí žádní lidé?“ Natolik mu však Dinži nerozuměl, aby mu mohl zodpovědět i tuto otázku.

„Dobrá, maso máme, teď si je spravedlivě rozdělíme a každý půjde svou cestou,“ rozhodl Vašek s nádechem smutku. Trpaslík se mu zalíbil, přestože se s ním nemohl domluvit, a nastávající chvíle loučení ho skličovala. Zdálo se však, že Dinži nechápe, proč začal dělit maso na dvě hromady. Živě posunkoval, ale když Vašek stále vrtěl nechápavě hlavou, otočil se a utíkal k lesu. Vašek se s neklidem díval za ním, ale za malou chvíli ho spatřil, jak se vrací s náručí lián. Shodil je na zem vedle masa a obratně z nich začal splétat vak. Vašek mu naznačoval posuňky, aby upletl dva, a když se k tomu neměl, chopil se sám lián a s mnohem menším úspěchem si začal vyrábět

vak pro sebe. Dinži byl však brzy hotov a všechno maso nacpal do své síťové torby.

„Počkej!“ popadl ho Vašek za ruku. Ukázal na sebe a potom směrem k lesu, kam tekł potok. „Vašek tam!“ opakoval zřetelně několikrát po sobě. Dinži se zatvářil starostlivě, ale mlčel. Na to hoch ukázal na něj a řekl: „Dinži, Dinži?“ Začal potom rukou ukazovat na různé strany a opakoval trpaslíkovo jméno. Dinži sraštíł čelo. Pojednou se rozveselil a začal něco brebtat. Vašek pochytil jen slova *bvana*, *Dinži*, *temu*. Slovo *bvana* opakoval trpaslík, kdykoliv s ním mluvil, a hoch pochopil, že znamená něco jako pán²⁵, a cítil se tímto názvem velmi polichocen. Výrazu *temu* nerozuměl, ale když jej Dinži provázel pohybem ruky, jímž ukazoval stejnou cestu, jakou chtěl jít sám, pochopil, že tím míní doprovod. To ho velmi potěšilo.

„Jsem moc rád, že mě chceš doprovázet, ale i potom si můžeme rozdělit břemeno!“ řekl vesele. Ale Dinži si nevšímal jeho slov a přehodil si objemný ranec přes záda, jako by to byl jen nepatrný balíček. Vykročili a Vašek měl znovu příležitost obdivovat trpaslíkovu rychlost. Už dříve zjistil, že je Dinži velmi hbitý, ale nyní s upřímným uznáním pozoroval, jak rychle dovede mrskat nožkami. Musel sice udělat pokaždé tři kroky tam, kde Vaškovým dlouhým nohám stačily dva, ale přes tuto nevýhodu a přestože byl zatížen pořádným nákladem, šel tak rychle, že hoch, který nesl jen svůj krátký nepromokavý plášť, mu sěžít stačil.

Dinži kráčel napřed a Vašek se ubíral v jeho stopě. Pokud jejich cesta vedla otevřenou světlinou, tvářil se trpaslík nepokojně a ustavičně těkal pohledem na všechny strany. Viditelně se rozveselil, jakmile je pohltilo zelené šero pralesa. V jeho přítmí, vlhkém a chladném, které hochu tolik skličovalo, se zřejmě cítil doma. Pohyboval se docela neslyšné a ani větvička nezapraskala pod jeho lehkým krokem. Byl malý a proklouzl i se svým nákladem snadno místy, kudy Vašek neprošel. Hoch na něj musel často volat, aby mu nezmlizel z dohledu. Dinži se pokaždé udiveně ohlédl a zvolnil chůzi. Zřejmě nemohl pochopit, že *bvana* se svýma dlouhýma nohama není

²⁵ Slovo *bvana* — pán, nebo jeho obměny, najdeme u všech černošských kmenů i u různých národů Orientu. Stejného původu je i malajské *tuvan* a nepochybně i maďarské *bán* a české *pán*.

s to s ním držet krok, jak bylo znát z jeho udiveného kroucení hlavou.

„Nevím, proč tak letíš, jako by tě vystřelili!“ zlobil se Vašek, když lapal po dechu. Drželi se stále potoka, který byl široký jen několik stop, ale přesto neměli snadnou cestu. Břeh byl místy močálovitý a místy zase zarostlý rákosem a třtinou, takže museli sestupovat do koryta potoka a jít po jeho nerovném dnu. Vaškovi se šlo špatně po kluzkých kamenech, co chvíli povolujících pod nohama, zato Dinži, ačkoliv byl bos, šel tak rychle, jako by cesta byla kdovíjak pohodlná.

Kráčel zdánlivě bezstarostně, ale přesto mu neušel jediný zvuk pralesa. Nevšímal si štěbetání ptáků ve vysokých korunách stromů a vřeštění opic, ale když stranou někde zapraskla větvíčka, znehybněl a naslouchal. Jednou položil z nenadání svůj ranec na zem, a než ho mohl Vašek zadržet, zmizel. Doslova se rozplynul v zeleném přísvitu pralesa a hoch se za ním ještě díval, když se náhle tiše jako duch vynořil vedle něho tak neočekávaně, že stěží potlačil výkřik zděšení. Doširoka se usmíval, zdálo se, že mu působí dětinskou radost, že svého *bvanu* tak překvapil. Hoch brzy poznal, že tento trpaslík, podle vousu jistě dospělý muž, mnohem starší než on, má myšlení a prostotu desetiletého dítěte. Toto poznání by mu možná dodalo pocit povýšené nadřazenosti, nebýt báječné obratnosti, s jakou se Dinži pohyboval v pralese, a jeho síly, neobyčejné na tak malou postavu. I způsob, jakým rozdělal oheň a zacházel s mrtvou antilopou, Vaškovi imponoval. Později se přesvědčil, že tento prostomyslný mužík má různé obdivuhodné vlastnosti, a vůbec ho nenapadlo se nad něj vypínat. Vzniklo mezi nimi srdečné přátelství, přirozenější ze strany bílého hochy, ztraceného v rovníkové Africe a šťastného, že v té pustině našel dobrého druha, než u trpaslíka, plachého obyvatele pralesa, nemilujícího cizince, který se z pouhé vděčnosti za záchranu připojil k jednomu z nich a přestal se starat o své druhy, s nimiž se den před tím ještě potuloval pralesem na nekonečné lovecké výpravě.

Šli plné tři hodiny a potom udělali krátkou přestávku, spojenou s důkladným občerstvením, po němž se Dinžiho náklad dost zmenšil. Vašek počítal, že jim vystačí maso ještě na večeři, ale o snídani se už budou muset postarat jiným způsobem. Když odpočívali v trávě u

potoka, vzal zvědavě do ruky toulec z kůry a pokusil se vytáhnout jeden šíp. Ostrý varovný výkřik Dinžiho ho přiměl, že toho nechal. Trpaslík mu vzal toulec z ruky a opatrně šíp vytáhl. Držel ho Vaškovi před očima a hoch viděl, že je celý dřevěný, i hrot, který je potřen jakousi podivnou zelenošedou barvou. Dinži na něj ukázal a potom svrátil tvář, zavřel oči a sklonil hlavu na rameno.

Vašek zbledl a zatajil dech. Otrávený šíp! Čítal o tom v knížkách a pokaždé pocítil odpor smíšený s hrůzou. Smrt otrávením se mu zdála být ta nejkrutější a nejnesnesitelnější. Nyní měl takový otrávený šíp před očima. Vztáhl odmítavě ruku a trpaslík uložil šíp pečlivě do toulce. Vašek se teď díval na svého malého přítele jinýma očima. Už v něm neviděl desetiletého hošíka, naivního a prostomyslného, směšného se svou malou postavou. Představil si ho, jak stojí za silným kmenem, neviditelný v šeru pralesa, a napíná tětivu svého dětského luku. Krat'ounek šíp letí tak rychle, že je vidět jen zelený list připevněný k jeho konci a řídící jeho neslyšný let.

„Podivná věc, vítr není a tady poletuje list ze stromu!“ řekne si zasažený muž, dokud neucítí otrávený hrot v kůži. I potom se usměje nepatrnému škrábnutí, jež ani nestojí za obvaz. Vystřelí z opakovačky do temna, odkud šíp přiletěl, je-li to běloch, a pospíší si, aby dohonil své černé nosiče. Ale jde jen několik minut a srdce se mu rozbuší, dech se mu začne krátit a na čele mu vyrazí pot, docela odlišný od toho, který způsobuje vlhkost pralesa. Dopotácí se k svým nosičům, kteří se zatím zastavili a čekají na něj. Zsednou strachem, když ho spatří, a bázně před ním ustupují. A tu pochopí, že nastal konec a že ta dětská hračka, kterou nevšímavě pohodil na stezce, nesla na svém hrotu otrávenou smrt, proti které není léku.

Tak nějak to Vašek četl v knížce a jeho fantazie mu nyní vybavila v paměti živě celou pasáž. S úděsem pozoroval trpaslíka, jak se spokojeným obličejem okusuje antilopí lopatku, a když se opět vydali na pochod, šel mlčky za ním a ostražitě hlídal každý jeho pohyb.

Kouřová hora

Když se zastavili k nočnímu odpočinku, počínal si Dinži tak dobromyslně, že Vaškova zaujatost proti němu jako střelci otrávených šípů polevila. Pod mohutným stromem rozdělal oheň a dal se do opékání posledních zbytků masa, zatímco Vašek hledal místo vhodné k noclehu. Zdálo se, že tu bude mnohem klidněji než v předešlém táboře. Nikde nebylo ani stopy po tom, že by tudy chodila zvěř. Poslední hodinu pochodu se vytrvale brodili potokem, který se zařezával do jílovitého břehu, zarostlého kapradím a vysokou trávou, a když vystoupili pracně na břeh — Vašek při tom pomáhal krátkonohému Dinžimu —, museli použít nože, aby si prorazili cestu zelenou džunglí.

Přesto hoch opět zvolil bezpečné místo ve visuté síti pevných lián vysoko nad zemí a velmi se divil, když k němu Dinži nechtěl. Trpaslík vrtěl odmítavě hlavou a marně ho Vašek přemlouval slovy i posuňky. Když ho nepřestával nutit, krátce se obrátil a zmizel ve tmě, ale za chvíli se k Vaškově radosti vrátil. Prohýbal se pod mohutnou otepí větví a Vašek byl přesvědčený, že jde o zásoby paliva na noc, na ochranu před dravci. Velmi ho proto překvapilo, když si začal Dinži z donesených větví splétat nízkou a chatrnou boudu, do které po několika slovech na dobrou noc zalezl, a nestaral se ani o svého bílého kamaráda, ani o oheň. Vašek po krátkém rozmyšlení následoval jeho příkladu a při světle dohasínajícího ohniště se vyšplhal do svého vzdušného lůžka. Asi mu tam nebude tak teplo jako trpaslíkovi v jeho malinké chýši z větví, ale cítil se rozhodně mnohem bezpečnější než na zemi.

Sotva se přikryl kabátem, tvrdě usnul. Nespál však dlouho, když ho prudký pohyb jeho lůžka probudil. Ve své rozespalosti si nejprve myslel, že se opakuje včerejší bouřka, ale neblýskalo se ani nebylo slyšet hrom, jen Dinžiho chrápání rušilo noční klid. Vašek usoudil, že stromem pohybuje vítr, ale když se podíval dolů na dohasínající oheň, viděl, že jeho plamen jde rovně vzhůru. Okamžitě byl dokonale

bdělý. Se strachem se na svém pohyblivém lůžku posadil a pohlédl vzhůru. Vysoko v korunách stromů spatřil skrz spleť lián temně modré nebe s neklidně se chvějící hvězdou. Sklouzl pohledem níž a vlasy se mu zježily hrůzou. Kousek nad svou hlavou, na větvi, z které visela část lián, na nichž ležel, uviděl zelenou dvojici očí. Náhle zaslechl zlobné zafunění, které ho přimělo k horečné činnosti. Vytáhl nůž, jednou rukou uchopil tolik lián, kolik jich dokázal obemknout, a rychle přerízl jednu po druhé za uzlem, který svíral v ruce.

Lůžko povolilo a liány, kterých se držel jen jednou rukou, klesly i s ním k zemi. Pohyb byl tak prudký, že si div nevymkl ruku z ramene, a hodil celým jeho tělem proti kmenu stromu, na němž liány visely, že skoro omdlel bolestí. Jen jednou rukou se neudržel a spadl do trávy. Naštěstí už nebyl vysoko a pád ho zase přivedl k vědomí. Namáhavě se postavil, dobelhal se k ohni a začal zplna hrdla křičet:

„Dinži, Dinži!“

Oheň už skomíral a nablízku nebyly žádné větve, ale Vašek se nezdržoval s jejich hledáním. Vytrhl z Dinžih obydlí silnou větev a zbytek chýše se sesunul na trpaslíka. To bylo účinnější než Vaškovo volání. Ještě než se větev v hochově ruce rozhořela, stál Dinži vedle něho s oštěpem v ruce. Hned nato se ozval pád těžkého těla. Zvíře seskočilo z větve a nedaleko zazněl krátký chraptivý řev. Když Vašek zatočil větví nad hlavou, aby rozdmýchal její hořící konec, spatřili dlouhé temné tělo, připravené ke skoku.

Dinži vyrazil ostrý výkřik a rozmáchl se. Ostří oštěpu se blesklo v mihotavé záři plamene. Zvíře bolestně zakňučelo, ale hned se zase ztišilo a jen pohybující tráva svědčila o tom, že neuteklo. Dinži zapálil jinou větev, chvíli ještě čekal a potom za svitu obou pochodní šli s Vaškem opatrně k místu, kde zatím pohyb ustal. Zvíře leželo na zádech, s tlapami vzhůru, zlomený oštěp hluboko zaražený do levého boku. Mělo krásnou žlutou srst s trojhrannými temnými skvrnami a tolik se podobalo obrázkům levharta, jak je Vašek znal z knížek, že nepochyboval o jeho totožnosti. Levhart ho tedy přišel rušit v jeho spánku! Mohlo ho to napadnout. Až teď si uvědomil, že četl, jak dovede levhart dobře šplhat na stromy a že často používá své lezecké umění, když se chce zmocnit nějaké opice.

Vašek se nezlobil na levharta, který ho považoval za opici, ale na sebe, že byl tak neopatrný a oddal se klamně představě bezpečí na svém liánovém lůžku. Ne, už ho ani nenapadne hledat si lůžko nad zemí. Zatímco Dinži uvolňoval hrot oštěpu z těla šelmy, sháněl se po dřevě, kterým by po celou noc udržel oheň. Nechtěl ochuzovat Dinžih o stavební materiál, ale nebylo to ani nutné. Nedaleko nich, ještě v dosahu záře táboráku, ležel poloshnilý strom, vyvrácený bouří, se spoustou větví. Vašek za chvíli přitáhl k ohni dvě plné náruče dřeva. S tím už vystačí až do rána, i když založil ještě jeden táborák v malé vzdálenosti od prvního.

Natáhl se mezi oběma, obklopil se dřívím na příkládání, aby je měl po ruce, ale Dinži opět odmítl jeho nabídku, aby si lehl vedle něj. Jakžtakž znovu postavil svou chatu a bezstarostně do ní vlezl, jako by nedaleko v trávě neležel levhart, který se před chvílí chystal napadnout jeho bílého kamaráda. Vašek usnul i přes své obavy, co by se mohlo stát, kdyby usnul tak tvrdě, že by nechal oheň dohořet. Nemusel se strachovat, noc byla tak chladná, že se vzbudil pokaždé, když plamen začal pohasínat. Po třetím nebo čtvrtém probuzení si už tak zvykl, že po paměti přihodil větev na oheň, ani neotevřel pořádně oči, a za zvuku praskajícího dřeva ve vteřině zase tvrdě usínal.

Teprve za denního světla si mohli pořádně levharta prohlédnout. Hlavně Vašek byl zvědavý. Dinži se snažil najít něco k snědku, a to ho zajímalo daleko víc než mrtvý dravec. K hochovu údivu odmítl nápad, že by mohli jíst levharta, a nedotkl se ani jeho krásné kůže. Vašek nevěděl proč, ale příliš si s tím hlavu nelámal. Asi nějaká pověra trpasličího národa, pomyslel si. Sám by levharta velmi rád stáhl a vzal si jeho kůži, ale moudře usoudil, že by takové břemeno na delším pochodu neunesl. Kůže byla krásná a zvíře velmi statné, víc než metr dlouhé, a když stálo, téměř metr vysoké. Když pozoroval jeho silné, ostré drápy, vystrčené v smrtelné křeči, a mohutný chrup, blýskající se v pootevřené tlamě, naskakovala mu husí kůže.

Dinži se vrátil a volal ho k ohni, kde mu pyšně ukazoval svou kořist. Vašek se zašklebil odporem, když si ji prohlédl. Skládala se z hrsti černých slizkých a jako prst silných slimáků a z mrtvé veverky. Veverku by koneckonců mohl považovat za přijatelné jídlo pro hladového člověka, který nemá nic lepšího, ale odrazovalo ho, že ji tr-

paslík zastřelil otráveným šípem. Jíst otrávené maso a umřít otravou! Pak ho napadlo, že by to nemuselo být tak zlé, vždyť trpaslíci nic jiného nejedí a jsou živi a zdraví.

„Mají třeba docela jiný žaludek než my!“ ozval se Vaškův vnitřní hlas. Ale brzy zmlkl. Dinži obratně narazil na dlouhou tenkou větvičku slimáky, jednoho těsně vedle druhého po obou stranách vykuchané veverky, kterou pekl i s hlavou. Pečené velmi příjemně voněla a Vaškův žaludek se důrazně přihlásil o svůj díl. Prvního slimáka polkl Vašek se zavřenýma očima, ale druhého už ochutnal na jazyku a zjistil, že je to docela dobré, třebaže trochu ostře kořeněné jídlo. Chutnalo mu dokonce lépe než antilopí maso, kde mu chyběla sůl, z jejíhož nedostatku si Dinži, jak se zdá, nic nedělal. S posledními obavami kousl váhavě do drobného stehýnka veverky, ale v minutě je čistě ohryzal až na kost. Bylo velmi lahodné a zdálo se, že rostlinný jed Dinžihovo šípů v něm nezanechal stopy. Možná že se vypařil při pečení, usoudil Vašek a litoval, že Dinži neseštelil veverek víc.

Trpaslík zmizel po jídle v lese, ale za chvíli se vrátil a přinášel rovnou tenkou větev s temně červeným dřevem, které se zdálo Vaškovi velmi těžké, když je vzal do ruky. Pochopil, že si chce Dinži zhotovit náhradu za svůj oštěp, a velmi mu tento nápad schvaloval. Co kdyby se setkali s novým levhartem? Litoval, že nemá střelnou zbraň, nejen kvůli šelmám, ale byl velmi zvědavý na to, jak by se Dinži při výstřelu tvářil. Padl by také na tvář a myslel by, že je mrtev, jako Robinsonův Pátek?

Za těchto úvah Vašek přihlížel, jak jde Dinžimu, jenž si ustavičně něco vesele pobroukával, práce od ruky. Zhotovení oštěpu bylo velmi prosté, a přitom důmyslné. Železný list s hrotem, který byl vlastní zbraní, měl po stranách hluboké zářezy. Těmi nyní proložil trpaslík tenkou, velmi pevnou liánu, kterou potom ovinul kolem jiných zářezů, vyrobených na konci dřevce, a utáhl ze všech sil. Ostří oštěpu sedělo pevně, ale Dinži ještě práci neskončil. Asi deset centimetrů od místa, kde bylo dřevo ovázáno liánou, je zúžil novým zářezem, provedeným kolem dokola. Hoch pochopil, že chce, aby se při pohybech zasaženého zvířete oštěp zlomil a část, která nese železo, mu vnikla hlouběji do těla. Když byl hotov, omotal Dinži ještě rukojeť oštěpu kouskem tenké liány a něčím, co vyndal ze svého pouzdra.

Vypadalo to na první pohled jako šedá silná nit, ale ve skutečnosti to byla zvířecí šlacha. Tím zajistil, že mu při míření nebude klouzat oštěp z ruky.

Zatímco dokončoval svou práci a zkoušel ji na nejbližším, asi třicet kroků vzdáleném stromě, v němž pokaždé oštěp bezpečně uvázl, přemýšlel Vašek o dnešním pochodu. Dospěl k přesvědčení, že jdou špatnou cestou, že je potok zavedl jen hlouběji do pralesa, ne však k cíli. Včera šli plných šest hodin, a i když jejich průměrná rychlost nebyla valná, dorazili by při správném směru už dávno buď k bambusovému lesíku, anebo k místu ležícímu za ním, kde řvaly gorily. Ale za celý pochod ani jednou nespatriili něco, co by se bambusu jen vzdáleně podobalo.

Zabloudil v pralese a je tu sám a sám, jen s trpaslíkem, jehož řeči nerozumí, beze zbraně a s nebezpečím na každém kroku! Ta představa ho velmi sklíčila. Vzpomínal na útrapy své dvoudenní cesty, jichž bylo za tak krátkou dobu víc než dost. Nejdříve útěk před kobrou, potom znovu prchal před gorilou, která bránila vstup k tunelu, zakusil lví obléhání a bouřku, a v noci na dnešek přepadení levhartem, před nímž ho zachránilo jen to, že se větev, po které zvíře lezlo, když se chystalo na něj skočit, pohybovala a rozhoupala i jeho láánové lůžko.

Na okamžik ho povzbudila naděje, že ho major Swanson půjde se svými lidmi hledat. Určitě se od Selima doví, že měl k nim dorazit už první večer, ale když o tom chvíli uvažoval, musel tuto myšlenku zavrhnout. Major má důležitější věci na práci, než aby hledal kluka, co se tajně a bez jeho vědomí za ním vydal. A i kdyby chtěl obětovat vzácný čas a šel ho hledat, jak by ho mohl najít? Na stepi by snad přišel na jeho stopu a později i v pralese, kde si musel často klestit cestu nožem, ale pak by ji zcela jistě ztratil na světlině, jejíž tráva se rychle po jejich odchodu zase zvedla. A oblázkové dno potoka už vůbec žádnou stopu neuchovalo.

Tento závěr Vaška velmi rozesmutněl. Utěšovala ho jen myšlenka, že by to vlastně byla hanba, kdyby spoléhal na majorovu pomoc. Musí si najít cestu k Swansonovi sám, ale jak? Týral svou paměť a snažil se vzpomenout si na každou podrobnost z rozmluvy jednotlivých členů výpravy, která by mu poskytla nějaké vodítko o

cíli Swansonovy výpravy. Začal okamžikem, kdy se s výpravou ubytoval v hotelu Tudor v Mombase, a pokračoval přes cestu vlakem do Nairobi až k noci, kdy ho Selim tajně zavedl do letadla. Nadarmo vzpomínal, hovořilo se sice stále o Africe, ale většinou jen o domorodcích, a hlavně o zvěři. Nic z toho mu nedalo nejmenší nápovědu. Už vzdával marnou námahu, když se mu vybavila vzpomínka na oběd výpravy těsně před jejím odchodem do hor. Ležel ve svém nepohodlném, dusném úkrytu a netrpělivě čekal, až Swanson se svými lidmi odejde, aby se dostal na čerstvý vzduch, a nevěnoval hovorům, které k němu doléhaly, valnou pozornost. Sem tam však přece něco zaslechl a jedna poznámka ho zaujala. Co jen to bylo? Ponořil hlavu do dlaní a usilovně přemýšlel.

Bylo to něco, co se mu později při pochodu ještě jednou kmitlo hlavou. Sláva, už to má! Hora s kouřem! Kdosi pronesl toto jméno a major Swanson je opakoval. Zcela jistě to tak bylo, živě mu vytanul před zrakem obraz vzdáleného, červenohnědého, podivně rozeklaného štítu, který spatřil na obzoru, značně vysoko, když stál vedle Selimovy kamenné pyramidy na prvním hřebenu. Tenký sloup bledého dýmu stoupal z té hory a rozplýval se ve vzduchu. Cílem Swansonovy výpravy byla kouřová hora, na to chtěl přísahat. Nenapadlo ho, že mohlo jít o zcela náhodnou poznámku, vyvolanou pohledem na tuto horu, kterou bylo snad vidět i z místa, kde přistála letadla. Byl nadšený svou myšlenkou, ale když se rozhlédl kolem sebe, jeho nálada zase poklesla. Prales ho obklopoval ze všech stran jako zelená zeď, naprosto neproniknutelná pohledem, kterou jen shora tu a tam prokmitalo šedomodré nebe.

Dinži stál před ním připraven k odchodu a zřejmě se divil, že bílý *bvana* se stále ještě nehýbá. Při pohledu na trpaslíka se Vaškovi vrátila naděje. Dinži je tulák, a zná jistě dobře ruwenzorské hory. Ale jak jen mu vysvětlit, co hledá? Svraštil čelo v usilovném přemýšlení. Kdyby to byl běloch, namaloval by mu do hlíny mapu. Ale té by africký primitiv neporozuměl. Leda by to zkusil s plastickou mapou. Okamžitě se zvedl a začal shánět materiál. Hrst oblázků z potoka budou hory, větvičky znázorní les a stružka, do které nalil vodu z láhve, vyznačí potok. Teď ještě kouřovou horu. Uplácal ji rychle z vlhké hlíny a ponechal v ní dva otvory, jeden vedl do jakési svislé

šachtice a druhý do vodorovné chodbičky. Tím vstrčil do hromádky hlíny doutnající větvičku a měl velkou radost, když z jeho drobounké hory začal stoupat kouř.

Dinži mu chtěl zpočátku pomáhat, ale když Vašek energicky jeho pomoc odmítl, sledoval s velkým zájmem vznik plastické mapy. Zdálo se, že chápe, že to má být obraz kraje kolem nich, ale když Vašek vstrčil kouřící dřívko do své hory a z té začal stoupat dým, objevil se Dinžimu v očích výraz zděšení. Prohloubil se ještě, když Vašek začal ukazovat na horu a na sebe a současně naznačoval pochod k hoře.

„Nu tak, víš, kde je kouřící hora, nebo ne?“ naléhal hoch, ale trpaslík jen vrtěl odmítavě hlavou. Jeho výraz očí však vzbudil hochovo podezření.

„Víš to, ale bojíš se té hory a nechceš tam jít! Ukaž mi aspoň, kde je!“ mluvil důrazně a doprovázel svá slova posuňky, které byly velmi srozumitelné, zase však bez úspěchu.

„Dobře, tak si to nech! Já tam půjdu sám a nechci tě už ani vidět!“ vyhrožoval Vašek řečí i znameními. Dinži mu jistě porozuměl, poněvadž se zatvářil polekaně, začal rychle něco brebtat a ukazoval na sebe, na horu a na Vaška.

„Počkej!“ zarazil ho Vašek. „Bvana, Dinži, temu?“ ukázal na kouřící hromádku hlíny. Dinži energicky přisvědčil. „Tak je to v pořádku!“ řekl Vašek s úsměvem a poplácal trpaslíka na rameno. Tento projev přízně Dinžiho tak rozjařil, že se rozesmál a začal tleskat rukama. Když však viděl, že se Vašek chystá na cestu, popadl svůj oštěp a vykročil.

K velkému hochovu údivu se dal směrem, který byl téměř kolmý k tomu, jímž se dosud ubírali. Šli hustým pralesem, kde postupovali jen zvolna, ačkoliv trpaslík dovedl najít cestu i tam, kde se hochovi zdálo, že je zelená hradba neproniknutelná. Krátce před polednem narazili na dost širokou říčku tekoucí k severu, jeden z četných přítoků stékajících z úbočí ruwenzorských hor do řeky Lamie. Na rozdíl od včerejšího potoka, v němž nebyly ryby, v této se hemžili velcí horští pstruzi. Bylo jich tolik, že si jich nachytali k obědu pořádnou hromadu. Jednoduše přehradili říčku na dvou místech a ryby pak vybrali rukama. Upekli je v hlíně, nad kterou rozdělali malý

oheň, ale jen Vašek se namáhal s jejich vyvrhnutím, Dinži je kladl do jejich zemitého pekáče celé a pojídal je s nemenší chutí než Vašek. Pstruzi byli znamenití, jen sůl Vaškovi stále chyběla.

Po obědě sledovali tok říčky až k velké bažině, do které se rozšířila, když šli podle ní asi hodinu. Bažina byla zarostlá rákosem a Dinži se už chystal ji obejít, když náhle se ozval z lesa hluk, jako by jím projížděly tanky. Dinži se zastavil, zvedl varovně ruku, aby Vašek nechodil dál, ale ani nemusel. Pod prvními stromy, které zde ustupovaly do vzdálenosti několika desítek metrů od rákosiny, se objevil pár slonů drtících každou překážku, za nimi druhý, třetí a další a v několika minutách se nahrnulo do rákosiny stádo samců, samic i nemotorných mlád'at, nejméně sto kusů!

Vašek se ani nepohnul a s úžasem pozoroval neobvyklé divadlo, ale Dinži jevil nápadný neklid. První řady slonů se zastavily, zatímco jiná zvířata vešla do bažiny a začala pít. Stojící sloni se dívali na oba drobné dvounohé tvory a zdálo se, že nejsou spokojeni s jejich přítomností v těchto místech. Sklonili hlavy a začali zuřivě kolébat chobotem mezi rozkročenýma nohama. Vašek neznal zvyky slonů, poprvé je viděl na svobodě, ale přesto pochopil, že nemají přátelské úmysly. Začal se neklidně rozhlížet kolem sebe a srdce mu pokleslo, když zjistil, že nejbližší stromy natolik mohutné, aby snesly sloní nápor, jsou příliš daleko, než aby k nim stačili včas doběhnout.

„Kami, kami!“ volal Dinži a chytl ho za ruku. Vašek mu nerozuměl, ale přesto se nebránil, když ho trpaslík vlekl hlubokým bahnem, v němž se jim nohy bořily až po kolena, přímo do vody. Šli jen tak daleko, kde voda sahala malému Dinžimu po ramena, a potom se zastavili. K velkému hochovu údivu se sloni za nimi nepustili. Chvilku ještě provozovali svou podivnou hru s choboty, ale potom několik starých samců pozvedlo choboty nad hlavu a ryčně zatroubilo. Jako by to bylo znamení, obrátilo se celé velké stádo na místě a pomalým klusem zmizelo v lese, jehož stromy ještě chvíli praskaly pod mohutnými těly.

„Těch ale bylo!“ ulevil si Vašek, když vyšli z vody a obcházeli rákosinu. Chování slonů ho velmi překvapilo. Pokládal je až dosud za dobrácké tvory. Věděl, že ochočený slon se volně prochází mezi lidmi a že se ve zvířincích a cirkusech ani nezavírá do klecí. Ti, kteří přišli pít k bažině, nevypadali vůbec dobrácky a jen jejich nechuť k útoku ve vodě zachránila Vaškovi a Dinžimu život.

Za rákosinou se říčka zúžila a brzy potom vyrazila z pralesa na volnou step, jen místy zarostlou skupinami citlivkových stromů s korunami podobnými slunečníkům. Step stoupala dost příkře k západu, a když se po ní chvíli ubírali, Dinži jen velmi nerad a stále se vracel pohledem k pralesu, v němž se jedině cítil doma, otevřel se jim náhle výhled do údolí ohraničeného na severu velmi vysokým, temně černým hřebenem, který byl bez jediné stopy zeleně.

Vašek se na něj zahleděl, ale Dinži ho vzal za ruku a obrátil jeho pozornost na konec údolí. Tam se v dálce zvedalo černohnědé příkré úbočí hory rozštěpené ve dva vrcholy, mezi nimiž stoupal k nebi modročerný dým.

„Kouřová hora!“ zvolal radostně hoch. Jeho výkřik ještě nedozněl, když se vysoká tráva všude kolem nich začala pohybovat. Dinži zvedl oštěp na obranu, ale hned jej zase spustil. Z trávy se vynořil zástup vysokých mužů s tvářemi barvy rudé mědi, sevřel je těsným kruhem a hrozivě proti nim namířil svá dlouhá kopí.

II.

HROZBA SVĚTU

Ztracená stopa

Swansonova skupina se dala na pochod do ruwenzorských hor hned po obědě. V jejím čele šel mladý nadporučík Leslie MacKing velící askarům, koloniální voják, sloužící v Africe od doby, co opustil vojenskou akademii. Znal Súdán i rovníkovou Afriku a rozuměl si dobře s domorodci nejen pokud šlo o řeč, ale uměl s nimi i jednat. Mluvil plynně řečí súdánských černochů právě tak jako svahilštinou a dalšími jazyky rovníkové Afriky, a major Swanson v něm získal velice užitečného člena výpravy.

Za MacKingem kráčelo husím pochodem patnáct askarů, mezi nimi i Selim. Polovina jich byla ozbrojena, druhá polovina nesla zavazadla. Průvod uzavíral major Swanson se zbývajícími čtyřmi členy výpravy, fyzikem Dickem Burtonem, biologem Charlesem Evingtonem, inženýrem Selby Warringtonem a profesorem Ronaldem Cranstonem, který byl geolog.

Cranston byl ze šesti členů Swansonovy skupiny nejstarší, něco přes padesát, ale statný chodec zvyklý na dlouhé geologické potulky. Menší, zavalitý a holohlavý, nechával pozadu mladší kolegy a nadšeně stoupal do hor, jakmile ho v dálce něco zaujalo. S mrzutým brumláním potom poslouchal majorovy výtky, že výprava se v tomto neznámém území nesmí rozptylovat, a pak se raději loudal vzadu a ustavičně se opožďoval, až ho major musel svěřit dohledu inženýra Warringtona. Tento mladý praktický muž se s veselým úsměvem ujal své úlohy „chůvy pana profesora“, jak to nazval. Dokud stoupali holým svahem, měl poměrně snadný úkol, poněvadž měl na starost jen geologa, ale v zeleném údolí, do něhož záhy sestoupili, mu přibyl další svěřenec — přírodovědec Evington.

Skály Evingtona nezajímal, zato v džungli a pralese našel každou chvíli něco, co si vyžadovalo důkladnějšího prozkoumání, a přestože byl mnohem mladší než neústupný geolog, propadal kouzlu své vědy stejně a stal se další brzdou pochodu, beztak už dost pomalého.

„Ne, majore, takhle to nejde!“ stěžoval si brzy ubohý inženýr. „Dělat chůvu starému pánovi, na to bych ještě stačil, ale dva jsou na mě moc, tím spíš, že každý z nich má jiné zájmy. Evington honí kdejakého brouka a profesor si zase sedne u každého kamene a nechce se hnout!“

Major uznal oprávněnost stížnosti a přidal mu na pomoc Dicka Burtona. Tak byl pořádek ve výpravě obnoven a až na přirozené překážky už nic nezdržovalo jejich pochod. Cílem byla hora, vystupující rozeklaným štítem nezřetelně na západním obzoru, ze které vycházel mírný kouř. Profesor usoudil, že jde o činnou sopku, nepochybně zodpovědnou za nerosty, které našel na svahu, na němž přistála obě letadla. Byly to obvyklé kameny, které sopka vyvrhuje ze svého nitra, na povrchu sklovité, některé sotva větší než hrášek, a jiné takových rozměrů, že jimi stěží pohnul statný muž. Tyto ukázky lávy, kdysi žhavé a tvárné, které ztuhly na vzduchu, profesora příliš nezajímaly. Zato jeho velký údiv vzbudily kusy smolince, jichž tu bylo mnoho a v různých velikostech, od drobných ledvinovitých zlomků až po slepence velké jako hlava, které jen taktak zvedl.

Byl jimi nadšen a nestačil opakovat, že jakživ něco takového neviděl, a nikdo před ním, že ryzí smolincet této velikosti je naprostá vzácnost, která se vyskytuje jen v smolincových žílách, zarostlých do jalové matečné horniny, ale nikdy se nenajde takhle volně ležící na povrchu.

„Myslíte, že je sopka vyvrhla ze svého nitra s lávou?“ ptal se major.

„Samozřejmě!“ zahučel geolog roztržitě a zapisoval si něco do notesu.

„Ale vždyť ta sopka je nejméně dvacet mil daleko!“ namítl nedůvěřivě major.

Profesor sklapl zuřivě notes, pošinul si brýle na čelo a bojovně si odfrkl. „A třeba padesát, to na věci nic nemění!“ řekl pohrdavě, jako by mluvil s nevědomým školákem. „Podívejte se, pane!“ Sehnul se a zvedl ze země kus lávy pokrytý sklovitou hmotou s ostrými hranami. „Tohle je typická puma, jak říkáme kusům lávy této velikosti. Menší kousky se nazývají lapilli, to je italské jméno a neznamená nic jiného než kamínek. O těchto ukázkách sopečné činnosti je notoricky

známo — a říkám-li notoricky, znamená to, že je to známo tak všeobecně, že není nutný nový důkaz —, že se vyskytují i ve vzdálenosti několika desítek mil od jícnu, jenž je vyvrhl. Jsou-li ony obdivuhodné kusy ryzího smolince, tedy ryzí uranové rudy, které tu volně nacházíme, ve společnosti pum a lapillů, jde o naprosto nezvratný důkaz, že i je sopka vyvrhla ze svého nitra!“

„Dobrá profesore, nezlobte se,“ žádal Swanson s úsměvem. „Nejsem geolog. Proto jsme pozvali vás, vynikajícího odborníka, aby nám radil. Půjďme tedy k sopce, kterou považujete za zdroj uranové rudy!“

A tak vyrazila výprava ke kouřící hoře, jejíž tenký a v paprscích podzimního slunce chvílemi stěží viditelný dým se stal ukazatelem cesty. Než vystoupili na vrchol prvního hřebene, profesor se ztratil a několik askarů dostalo úkol ho najít. Mezi nimi byl i Selim. Využil právě této nucené přestávky k vybudování malé kamenné pyramidy, která měla ukázat Vaškovi, kudy šli. Vzpomínal na svého přítele a těšil se na shledání s ním, i když se obával, co mu řekne major, až se doví, že Vaškovi při jeho nedovolené účasti na výpravě pomáhal.

Swanson neměl chuť prodírat se pralesem a také nadporučík MacKing radil jinou cestu. „Udělejme raději okliku bambusovým lesíkem, tam se nám půjde líp!“ navrhl a major dal příslušný rozkaz. V čele teď šlo několik askarů, kteří ostrými, širokými zahnutými noži prosekávali sobě i ostatním cestu mladým bambusem. Netrvalo dlouho a narazili na širokou stezku, kterou si v porostu vylámala velká zvířata a která vedla právě směrem, jaký potřebovali.

„To je práce goril,“ prohlásil MacKing, když spatřil stromky ulámané nízko nad zemí a pahýly kmenů vdupané do země.

„Ale jděte?“ nedůvěřoval biolog Evington. Byl poprvé v rovníkové Africe a gorily znal jen ze zoologické zahrady. „Já bych řekl, že tudy šla zvířata docela jiné velikosti, sloni nebo nosorožci!“

Nadporučík se usmál. „Nanejvýš sloni, ti se sdružují do stád, nosorožec je samotář. Ale kdyby to byli sloni, našli bychom stromky ožrané celé, ale na těchto ulámaných stvolech vidíte, že mají ožrány jen mladé výhonky. Tohle dělají pouze gorily. Ostatně už ve stepi jsme potkali jejich stopy.“

„Opravdu? A jaké?“ ptal se dychtivě Evington.

„Hnízda v trávě, v nichž zvířata nocovala.“

„A proč jste mě na ně neupozornil?“ hněval se Evington. MacKing mu položil s úsměvem ruku na rameno: „Protože bych vás od nich potom nedostal!“

Opustil rozdurděného biologa a vzal si od nosiče zbraní pušku s výbušnými kulkami. Podobným způsobem ozbrojil Selima a askara Ndesiho, černocho z kmene Kikuju, velmi dobrého střelce.

„To je snad zbytečné,“ pozastavil se nad jejich přípravami Evington, „gorily před člověkem prchají. Americký filmař Martin Johnson žil mezi nimi dva roky, a nikdy se mu nestalo, že by na něj nebo na někoho z jeho družiny gorila zaútočila.“

„Opatrnosti nikdy nezbývá, rozhodl jste správně, MacKing,“ schválil krátce Swanson nadporučíkovo opatření. Ted' krácel v čele MacKing s oběma střelci. Průklest vylámaný stádem goril se zanedlouho změnil v pouhý tunel, do něhož opatrně vstoupili. Už se blížili k jeho druhému konci, když se ozval ostrý, velmi pronikavý ryk a do tunelu vběhlo velké černé zvíře. MacKing a Selim, kteří šli napřed, okamžitě zalícili.

„Nestřílet!“ pravil tiše nadporučík. Zastavil se a dával rukou znamení lidem, kteří šli za nimi, aby se také zastavili. Selim uposlechl, ačkoliv se zachvěl strachem, když se zvíře postavilo na zadní nohy a předními končetinami se začalo tlouci do mohutné hrudi, přičemž vyráželo zlobné výkřiky. Jakživ dosud nespátřil takového tvora. Nevěděl, je-li to zvíře, nebo člověk, a ve své pověřivosti byl ochoten považovat tajemného strážce cesty za lesního ducha, proti němuž je jeho zbraň bezmocná. Malomyslně spustil pušku a o krok ucouvl. Narazil na biologa Evingtona, který se zvědavě tlačil kupředu.

„Gorila, tady ji máte, a pořádný kus, pane Evingtone,“ řekl MacKing přes rameno, ale nepřestával zvíře upřeně pozorovat. Evington zvědavě natáhl krk, ale při pohledu, který se mu naskytl, zapomněl na všechna ujišťování cestovatele Johnsona a poděšeně couvl. Nebyl zbabělý, ale široká nestvůrná postava, těžce se kolébající na silných krátkých nohách, a její utkvělý démonický úsměšek naháněly při prvním spatření hrůzu, které podlehl.

„Tak stříelte přece!“ vybízел nervózně důstojníka.

„Počkejte, snad to nebude zapotřebí!“ odpověděl klidně Mac-King. Ještě než domluvil, bleskurychle sklonil zbraň, protože gorila se náhle spustila na všechny čtyři a vyrazila proti němu. Chtěl už stisknout spoušť, když se zvíře zastavilo jen několik metrů od něho, znovu se postavilo na nohy a začalo za ohlušujícího ryku bubnovat na svůj hrudník. Jeho hlas byl v dáli opěťován z četných hrdel. Mac-King nepochyboval, že gorila stojící před ním a tvářící se tak bojovně je zadní stráž, kryjící ústup celé smečky. Pomalu proti ní postoupil a askar Ndesi šel klidně po jeho boku. Gorila ho nepřivedla z rovnováhy. Když ji spatřil, řekl jen: „Kingveti, bvana, ahve! — Gorila, pane, pozor!“ a vrhl opovržlivý pohled na Selima, jehož náhlý strach mu neušel.

Arab se vzpamatoval, když viděl, že tajemný lesní duch běhá po čtyřech jako zvíře a zbaběle ustupuje před lidmi. Vyrovnal krok s nadporučíkem a Ndesim, a tak postupovali zvolna proti zvířeti, které se ještě dvakrát vyřítilo proti nim, ale nikdy nedotáhlo svou odvalu až k útoku. MacKing gorily znal a věděl, že je to obvyklý manévr, používaný zadní hlídkou, aby kryla ostatní stádo, a že jen zřídka při něm dojde ke skutečnému boji. Pomalu vytlačili gorilu až k východu z tunelu, kde se znenadání obrátila a utíkajíc na všech čtyřech jim vmžiku zmizela z dohledu.

Když vyšli za ní, stanuli na široké mýtině, obklopené nízkým bambusovým porostem, kde našli četné známky toho, že jde o oblíbené shromáždění goril. Evington by se rád zdržel a místo prostudoval, ale major Swanson pobízel ke spěchu. Pomalým postupem v tunelu se zdrželi a slunce se už silně nachýlilo nad svahy hor. Dali se rychle na další pochod, k velké mrzutosti Evingtonově i Selimově. Arab se neustále cestou ohlížel dozadu, zda nespátří Vaška, a začal se o něho bát. Byli na pochodu už několik hodin a po hochovi stále ani stopy, ačkoliv mohl postupovat rychle, protože neměl žádnou zátěž a cestu nalézal připravenou.

Selim zůstával nepozorovaně pozadu a pomalu se dostal i do zadní řady, kde šli Evington, geolog a fyzik s inženýrem. Cesta vedla stepí, zarostlou četnými kravinami i ojedinělými skupinami stromů s širokými korunami. Výprava se kvůli překážkám nemohla držet v jedné řadě a často se rozptylovala na menší hloučky. Selim toho vyu-

žil, aby mohl jít poslední, a pátral po Vaškovi. Nechával mu neustále znamení v podobě nalomených větví, jejichž konce ukazovaly směr pochodu.

Ještě někdo jiný zůstával vytrvale vzadu. Zatímco tvrdohlavý geolog tady nenalézal objekty svého bádání a šel spořádaně s fyzikem a inženýrem a poslouchal jejich hovor, Evington využil každé příležitosti k pozorování svého okolí. Prales byl nedaleko a jeho tajemné šero ho velmi dráždilo. Postupovali tiše, nosiči, unaveni svým nákladem, přestali už dávno štěbetat, ale přesto neměli na otevřené stepi naději na setkání se zvěří. Skrývala se pod klenbou pralesa a přírodovědci, který po něm toužebně otáčel hlavu, se několikrát zdálo, že zahlédl temnější stín, jak se rychle mihl pod stromy.

Vystoupili právě z úkrytu většího pásma křovin, když Evington spatřil takový stín mnohem zřetelněji než dříve. Bylo to zvíře, velké asi jako zebra a také pruhované, ale s dlouhým krkem. Dva askarové, kteří šli těsně před Evingtonem, je uviděli také a biolog zaslechl, jak jeden z nich prohodil k druhému: „Kenge!“

To slovo ho přímo elektrizovalo. Věděl, že v řeči domorodců se tímto jménem označuje tajemná okapi, čtvernožec, kterého biologové objevili sotva před čtyřiceti lety a kterého nemá žádná zoologická zahrada na světě. Využil vhodného okamžiku a zůstal pozadu, potom se obrátil a spěchal ke křovinám, jež právě minuli. Burton s Warringtonem si jeho nepřítomnosti nevšimli, byli zabráněni do zajímavého rozhovoru a geolog Craston jim pozorně naslouchal.

Jediný, kdo si povšiml Evingtonova zmizení, byl Selim. V první chvíli chtěl upozornit Burtona nebo Warringtona, ale potom ho napadlo, že se mu naskytla znamenitá příležitost rozhlédnout se trochu po svém pohřešovaném příteli pod záminkou, že šel za panem Evingtonem. Napodobil proto jeho příklad, ukryl se také za křovím, nechal ho zmizet v pralese a snažil se zapamatovat, kde se to stalo. Pak běžel tak rychle, jak jen mohl, zpět po stopách výpravy. Když se dostal tak daleko, že ho lidé z výpravy nemohli slyšet, zastavil se a volal, co mu hlas stačil: „Vaši, Vaši, kde jsi? Ozvi se, tu je Selim!“ Ale jen prales mu vracel zkreslenou ozvěnu jeho volání, jinak se nikdo neozval. Znepokojený toho konečně nechal a vydal se zpátky, aby nebyl pohřešován.

Běžel rychle jako antilopa, sotva se dotýkal nohama trávy, ale přesto mu neušlo, že nikde není ani stopy po Evingtonovi. Zarazil se a potom už mnohem pomaleji pokračoval v cestě, kde viděl naposled biologa odbočit do pralesa. Stopa tu byla velmi zřetelná, poněvadž Evington si musel prosekávat nožem cestu liánami a jinými popínavými rostlinami splývajícími v husté spleti z větví stromů, které samy byly pořádnou překážkou. Zanechal po sobě malý tunel se zelenými stěnami, nepříliš dlouhý, končící na mýtině vytvořené několika polomy a tak malé, že větve a koruny stromů ji téměř překlenuly v celé její ploše.

Selim, nezvyklý na prales a sklíčený jeho tajemným šerem i podivným vlhkým a chladným vzduchem, vkročil nedůvěřivě do prostoru prořezaného Evingtonovým nožem, prst na spoušti těžké dvojky, nabité výbušnými kulkami, kterou dostal od nadporučíka, když narazili na gorily. Po několika krocích se zastavil jako přibitý. Průřez byl krátký a přímý a umožňoval pohled na nepatrnou mýtinku. Spatřil Evingtona, přikrčeného za mohutným kmenem vyvráceného stromu a hltajícího pohledem podivnou zebrou s dlouhým krkem, která se pásla sotva deset kroků od něho. Ve stejné vzdálenosti od něj, ale za zády, takže o její přítomnosti neměl ani tušení, stála velká černá gorila, obrácena k Selimovi částečně zády, jejichž středem se táhl stříbrný pruh.

Malou chvíli stála vzpřímeně na zadních nohou a předníma se držela vzdušného kořene stromu, pak klesla na všechny čtyři a neslyšně utíkala k profesorovi. Pasoucí se zvíře ji nepochybně zvětřilo, protože se zastavilo a zvedlo hlavu, vztyčujíc podezřívavě své kornoutkovité dlouhé uši. Ještě větřilo, když se gorila zvedla na zadní nohy a s rykem se vrhla na nic netušícího Evingtona. Světlo bylo špatné a zvíře zaútočilo z takové blízkosti, že mohl stejně snadno zasáhnout Evingtona místo gorily, ale Selim se přesto nerozmýšlel. Jeho rána zaburácela, odrážejíc se s mnohonásobnou ozvěnou o kmeny stromů, a gorila padla jako sražená bleskem. Pasoucí se čtyřnožec zmizel několika tichými skoky v temném pralesu a užaslý Evington třeštil oči na ohromné tělo, které s temným zaduněním dopadlo na zem těsně vedle něho.

„Ale to je přece, to je přece...“, koktal ještě, když už Selim stál vedle něho a šťouchal opatrně pažbou pušky do „lesního ducha“, jak stále gorilu sám pro sebe nazýval, je-li opravdu mrtvý. Nedovedl zcela přemoci svůj strach. Na tváři mrtvého zvířete tkvěl tak děsivý úšklebek, že se pověřčivému Arabovi zdálo, že žije a v nejbližším okamžiku se vymrští a vrhne se na něj. Otřásl se, když si prohlížel jeho dlouhé ruce s mocnými svaly a představil si, že by ho jimi „lesní duch“ sevřel. Ale gorila byla nadobro mrtvá, a také zmatený přírodovědec se zatím vzpamatoval a dokončil svou větu.

„...gorila, a jaký nádherný exemplář!“ řekl nadšeně a vytáhl z kapsy skládací metr. Poklekl k zvířeti, aby si je přeměřil.

„Konečně vás máme! Děláte nám starosti, Evington! Když se geolog trochu umoudří, nestačí člověk zase hlídat vás!“ ozval se za jeho zády mrzutý hlas majora Swansona. Přišel v průvodu Burtona a dvou askarů.

„To tys střílel, a odkud?“ řekl arabsky a obrátil se na Selima. Naučil se této řeči za několikaletého pobytu v Africe, a ačkoliv se arabština obyvatel severní Afriky dost lišila od nářečí iráckého, jímž mluvil Selim, přece jen se dorozuměli. Selim naznačil, kde stál, a major kývl pochvalně hlavou.

„Znameníť rána, ale hezky odvážná. Asi ti nic jiného nezbývalo?“

Selim přikývl.

„Znameníť a podivuhodný exemplář, majore!“ pravil nadšeně Evington. Nevšímal si výtek, kterých se mu dostalo. „Šest stop²⁶ dlouhá, čtyři stopy v rozpětí ramen, ale hlavně, vůbec se nepodobá západoafrické gorile, která žije v Belgickém Kongu, v poříčí Ituri a jinde. Nejspíš bych ji přirovnal k horské gorile Beringově, kterou objevil roku 1903 německý hejtman von Beringe na sopečném území severně od jezera Kiwu. Má podobně dlouhou srst, která ji chrání za studených horských nocí, a také stejně utvářenou lebku, ale klenba její hrudi je podivná a nevím ani, jak bych ji dobře popsal. Kus je to starý, to je patrné podle stříbrných chlupů na zádech a na hrudi...“

²⁶ Stopa má přibližně 30 cm

„A málem by předčasně ukončil vaši vědeckou dráhu,“ přerušil ho major rozzlobeně. „Všiml jste si, že vás napadl odzadu, přes všechna ujišťování vašeho cestovatele Johnsona, že gorila na lidi neútočí?“

„Jakže? Ano, opravdu,“ koktal zmatený Evington. Teprve po majorově poznámce si uvědomil, že mu Selim zachránil život. Začal mu děkovat a hledal po kapsách peníze, aby ho odměnil. Major mu zadržel ruku.

„Nechte toho, sám se o to postarám!“

Selim pochopil, oč jde, a vztáhl odmítavě ruku. „Nechci odměnu!“ řekl rozhodně. „Chtěl bych...“ V rozpacích se zarazil.

„Nu, co bys chtěl, pověz!“ vyzval ho přívětivě major, Evington se už zatím odvrátil a s pomocí askarů obrátil mrtvé zvíře na záda, aby si je mohl změřit i z druhé strany a vyfotografovat.

„Chtěl bych vám něco říct,“ začal váhavě Selim. Major přikývl a čekal. Selimovi se do toho nechtělo, zápasil se slovy a díval se při řeči zahanbeně do země, ale konečně přece jen vyklopil celou pravdu o Vaškově přítomnosti. Major ho poslouchal s rostoucí nevolí, a když skončil, musel se krotit, aby nevybuchl.

„Špatnou věc jsi provedl, a Alláh zaslepil tvůj rozum, když jsi to udělal!“ řekli přísně. Obrátil se k Burtonovi a tlumočil mu stručně obsah Selimovy výpovědi. Mladý fyzik ho vyslechl s velkým zájmem, a ještě než skončil, vpadl mu do řeči s vyzváním, aby šlo několik lidí hocha okamžitě hledat. Sám se nabízel, že půjde.

„Noc je na spadnutí, ale musíme přesto vyslat bez prodlení pátací četú. Hoch není ozbrojený, v pralese se nevyzná a to, že nás přes náš pomalý postup nedohonil, je samo o sobě už neblahé znamení,“ míní Swanson starostlivě. „Jdeme!“ zavelel. Evington jen nerad opustil gorilu. Rád by ji dal donést do tábora, ale zvíře vážilo nejméně 500 liber²⁷ a major se tvářil tak zarputile, že si netroufal požádat ho o nosiče. Teprve když šel vedle něho, uvědomil si, jaký přestupek proti společné kázni spáchal, a začal se omlouvat.

Vykládal, že spatřil pod stromy tajemné, málo známé zvíře, které ještě žádný odborník neviděl živé v jeho vlastním prostředí, v še-

²⁷ 227 kg; anglická libra má 454 gramů

rém pralese rovníkové Afriky, které nikdy neopouští. Je velmi plaché a pase se jen v noci, zřídka ve dne. Domorodci, a zejména trpaslíci, kteří jsou v pralese jako doma, je honí a z jeho kůže si vyrábějí pásy, ale přesto teprve roku 1900 získal guvernér Ugandy, sir Harry Johnston, jeho první kůži. Po něm také dostalo zvíře, kterému domorodci říkají okapi nebo kenge, své vědecké jméno, Okapia johnstoni.

„A dostal jste se k němu?“ zeptal se major roztržitě. Zaujala ho starost o cizího hochu a poslouchal Evingtona jen na půl ucha.

„Dostal a pozoroval jsem je z nepatrné vzdálenosti celou čtvrt hodinu. Bylo velké jako jelen a mělo také na větší části těla srst stejné barvy, červenohnědou, ale nohy a zadní část těla byly krásně černě a bíle pruhované. Krk má neobyčejně dlouhý, a proto je řazeno mezi žirafovitá zvířata, uši velké a kornoutkovité, hlavu má čistě jelení, ale ocas jako osel. Bohužel, Arabův výstřel je zahnal na útěk!“ dodal Evington lítostivě.

„A zachránil vám život!“ podotkl chladně major. Nevěděl, na koho se má zlobit dřív a víc, zda na ubohého, nevědomého Araba z irácké pouště, který neumí ani číst, ani psát, anebo na vzdělaného Evropana, učence a doktora oxfordské univerzity. Jeho hněv proti Selimovi i Vaškovi se za této úvahy hodně zmínil. Mezitím došli k ostatním členům výpravy, kteří na ně čekali. Využili přestávky ke stažení a vykuchání velké losí antilopy, kterou zastřelil MacKing krátce po majorově odchodu.

Major sdělil nadporučíkovi, co se stalo. „Dnes už dál nepůjdem, za hodinu je beztak tma. Utáboříme se zde a pošleme okamžitě pátrací četu hledat toho kluka.“

„Já ji povedu!“ nabídl se živě MacKing, který si Vaška za jejich krátkého společného pobytu oblíbil stejně jako Dick Burton.

„Já bych šel také, jestli dovolíte, majore,“ ozval se Dick Burton. „Měl jsem toho hochu rád, je bystrý a odvážný, bylo by ho škoda. A pak, jsme tak trochu krajané.“

Selim si dodal odvahy a rozpačitě prohlásil, že by chtěl taky „hledat Vašiho“, jak se vyjádřil.

„Příliš mnoho dobrovolníků,“ namítl major s nepatrným úsměvem. „Vás jsem chtěl požádat, MacKing, abyste převzal velení pát-

rací čtyry, vyznáte se z nás nejlépe v pralese. BáI jsem se jen, že budete unavený, měl jste dnes těžší práci, než my ostatní.“

„To nic nebylo, pane,“ usmál se MacKing a začal se neprodleně připravovat k odchodu. S majorovým souhlasem vzal s sebou Selima a dva askary. Dick Burton byl zklamán majorovým odmítnutím své žádosti.

„Bylo by nás málo na hlídání těch dvou pošetilců,“ řekl major stručně a Dick pochopil, že má na mysli oba vášnivé vyznavače věd, biologa a geologa.

Zatímco askarové pekli na rožni antilopu, běloši, s výjimkou majora a Evingtona, se bavili mezi sebou o uplynulém dni. Major měl plnou hlavu starostí o zdar výpravy, kterou byl nyní nucen rozdělit na dvě části. Nedorazí-li MacKing se svými lidmi do rána zpět do tábora, nebudou na něj čekat a sejdou se s ním až na úpatí sopky, tak bylo po krátké poradě rozhodnuto. Mohlo se snadno stát, že se nadporučík při pátrání po Vaškovi octne tak blízko cíle jejich cesty, že by nemělo smysl, aby se vracel oklikou.

Evington zatím přemýšlel o slávě, která mu dnes unikla. Kůži z okapi mají sice už všechna význačná muzea na celém světě, ale dosud se nenašel vědec, který by toto zvíře ulovil. Ano, zkušený afričtí cestovatelé pochybují i o tom, že se vůbec kdy bělochovi podařilo okapi zastřelit, a tvrdí, že bílí lovci buď zakoupili své úlovky, anebo je našli v pastích.

MacKing dosáhl se svou četou před setměním gorilího tunelu. Ačkoliv brzy nato nastala noc, pokračovali za svitu pochodní. Objevíli místo, kde Vašek odpočíval a snědl zbytek svých zásob. Sledovali jeho stopu až do pralesa, kde se utábořili s úmyslem, že ráno budou pokračovat. Ale v noci vypukla bouře, která svými přívaly deště všechny stopy smazala.

King Kong

Přestože chtěl původně vyrazit hned za úsvitu, čekal major Swanson v táboře ještě plné dvě hodiny po východu slunce na Mac-Kingův návrat a teprve potom dal povel k pochodu. Cíl cesty, sopečná hora, se před nimi v poledne už docela zřetelně rýsoval na západním nebi. Šedočervené příkré svahy se tyčily nad zelení stepí a pralesů a zdálo se, že kouř vystupuje z temene sopky v pravidelných přestávkách, které majora udivily. Ani geolog Cranston to nedokázal náležitě vysvětlit.

„Je to velmi podivné,“ souhlasil s majorem, „a připomíná to gejzíry, které v pravidelných přestávkách chrlí své teplé vody ze země. Ale u sopek to dosud ještě nikdo nepozoroval!“ Ted’ se už nemuseli obávat, že se jim profesor ztratí. Dychtil po prozkoumání tajemné sopky a hnal se v čele výpravy hned vedle majora. Postupovali poměrně snadno úzkým a jen trávou zarostlým údolím klikaté řeky, jejíž směr byl příznivý jejich pochodu, ale když se po krátkém poledním odpočinku vydali na další cestu, museli se této pohodlné cesty vzdát. Řeka náhle odbočovala k jihu a step se proměnila v neproniknutelný prales, jímž si s obtížemi klestili cestu.

Prodírali se asi hodinu pod hustou klenbou stromů, když půda začala prudce stoupat a brzy nato les prořídł a přešel opět v step. Sotva z něho vystoupili, spatřili vysoké, chmurně černé pohorí, na němž nerostla ani travička a táhlo se jako pevnostní hradba od západu, kde kouřila sopka, k východu, a jež přehrazovalo jejich cestu. Nižší podnože, které z něho vybíhaly, bránily v přímé cestě k sopce, a proto major rozhodl, že se pokusí jej zlézt. Doufal, že se dostanou na druhé straně do schůdnějšího údolí, které je zavede až k sopce.

Pokračování v pochodu však odložili na zítřek, poněvadž noc už byla nedaleko. Po večeri prohlížel fyzik Burton své přístroje a byl překvapený, když se ze sluchátek skříňky na počítání paprsků po otočení vypínačem ozvala nepřetržitá palba, rachotící jako kulomet.

„To je zvláštní!“ obrátil se po krátkém poslouchání na majora.
„Buď je tady kosmické záření neobyčejně intenzivní, ale to je téměř

nemožné, vždyť jsme na rovníku, kde je záření naopak velmi chudé, protože je zemské magnetické pole shrnuje k magnetickým pólům.“

„Anebo?“ napověděl major zvědavě.

„Anebo je tu půda přímo prosycena radioaktivními prvky a ty vyzařují paprsky, jejichž bubnování mi před chvílí div neprotrhlo bubínek. Poslechněte si sám, majore!“ Podal sluchátka Swansonovi a zapnul přístroj. Náhle dostal nápad a otočil se na geologa Cranstona.

„Co myslíte, profesore, jakého původu jsou hory před námi?“

„To pohoří, pod nímž táboříme?“ Cranston se zarazil. „Podle barvy by to mohl být čedič, vyvrělá hornina, ale čedič zpravidla není tak tmavý.“

„A smolinec?“ nadhodil Burton.

„Smolincové pohoří?“ Profesor úžasem posunul brýle na čelo. „Něco takového jsem dosud neslyšel.“

„Vysvětlilo by to neobyčejně silné záření,“ podotkl major a odložil sluchátka. Burton přisvědčil.

Tím jejich rozmluva zatím skončila, ale když se ráno vydali na další pochod, nesl Burton svou kouzelnou skříňku na řemeni přes rameno a občas poslouchal. Hluk ve sluchátkách byl stále živější a nakonec byl zcela nepřerušovaný. Burton přepnul přístroj na menší citlivost, ale když před polednem stanuli na samém úbočí černých hor, rachotil nepřetržitým sledem praskavých ran. To už dal geolog odrazit špičákem vzorky kamene a pouhým potěžkáním se přesvědčili, že jde skutečně o smolinec, čistou uranovou rudu! Elektrometrické Burtonovo měření jejich konstatování v krátké chvíli potvrdilo.

„To je pravý div přírody a pro svět zásoba atomové energie snad na celá dlouhá století!“ pravil nadšeně major Swanson a jeho bílí průvodci s ním souhlasili. Ted' šlo o to, zjistit rozsah pohoří a zmapovat celé okolí. To byla práce pro inženýra Warringtona, ale nejprve museli vystoupit na pohoří samotné a prohlédnout okolí. Nejlepší rozhled, a jistě do velké dálky, by se naskýtal z vrcholu sopky, ale od té byli odříznuti četnými odnožemi horského hřebene.

„Nejprve vystoupíme na hřeben, další se uvidí!“ rozhodl major. Bylo však snazší to říct než vykonat. Co viděli přímo před sebou, byla srázná, hladká černá hradba, s kterou by ani zkušený horolezec nic nesvedl, tím méně tedy celá výprava. Dali se proto na pochod

podél horského hřebene a směřovali téměř přesně na východ, ačkoliv se tím vzdalovali od sopky, původního cíle své pouti. Cestou majora napadlo, že budou muset změřit svou zeměpisnou polohu, aby se neocitli už náhodou na belgickém území! Kdyby tak se ty báječné smolincové hory nacházely už na belgickém území! Jaká by to byla smůla pro Velkou Británii a nezřízené štěstí pro Belgičany, kteří bez-
tak už mají ve svém Kongu, v provincii Horní Kottanga, bohaté ura-
nové doly!

S těmito myšlenkami pokračoval major v čele výpravy a nepřestával pátrat po schůdném místě horského svahu. Postupovali dost rychle trávou, jen chvílemi se vyhýbali ojedinělým smolincovým balvanům a po dvouhodinovém putování dorazili k místu, kde se zdálo, že různé nepravidelné zářezy a výstupky ve skále umožní vý-
stup. Zasedli k opožděnému obědu, který se skládal ze zbytků z vče-
rejší kořisti a doplnil ho jeden z askarů, když zastřelil statnou zebra. Protože je čekala namáhavá práce, najedli se vydatně a odpočívali déle než jindy.

Po třetí hodině zahájil major Swanson s Dickem Burtonem vý-
stup. Oba se kdysi věnovali horolezeckému sportu a také za války měli příležitost své vědomosti ve skalách severní Afriky obnovit. Stoupali opatrně, pomáhali si špičáky a byli k sobě přivázáni lanem. Za nimi lezl zbytek výpravy, jištěný stejným způsobem. Balíky s výzbrojí a zásobami nechali zatím dole, uvázané na lanech, a teprve když se dostali na první skalní plošinu ve výši asi dvou set stop nad patou hřebene, začali ji vytahovat k sobě. Zvládli to bez nehody, a když přemístili všechna zavazadla a odpočali si, pokračovali ve vý-
stupu.

Měli před sebou asi sto stop neobyčejně obtížné a nebezpečné cesty, ale i ty zdolali bez větších obtíží. Geolog byl zvyklý na prů-
zkumy skal a šplhal i přes svou otylost po příkrém úbočí jako kam-
zík, inženýr Warrington byl zdatný a pracoval často v horách při vy-
měřování silnic a z nesnází terénu si nic nedělal. Jedině Evington byl trochu nešikovný a zdržoval ostatní. Pokud šlo o domorodce, byli to
vesměs lidé z hornaté Keně, které si Swanson schválně pro jejich
horolezecké schopnosti vybral, měli lehký krok a jistě by bělochy
předstihli, kdyby k tomu dostali svolení. Divili se bezpečnostním

opatřením bělochů, přivazování lanem na svých poutích v horách vůbec neznali.

Výprava se dostala do hlubokého zářezu ve skále, který o několik desítek stop dále dost příkře klesal, ale potom se měnil v úzkou a klikatou, přirozenou stezku vedoucí po úbočí až na hřeben. Přesně to Swansonova výprava potřebovala a její evropští členové přijali objevení cesty s hlasitou úlevou. Byla sice hladká jako sklo a místy velmi úzká, sklouznout z ní znamenalo zřítit se zpátky z výšky mnoha set stop, ale to nikoho neodradilo. Po opatrném hodinovém stoupání, prodlouženém dopravou balíků, která byla místy hodně obtížná a musela se provádět postupně, se ocitli na vrcholu smolincového hřebene, odkud měli rozhled na všechny strany.

Za jejich zády leželo zelené údolí, jímž postupovali včera a předevčírem, ale to je nyní nezajímalo. Stáli a dívali se na podivnou trojhrannou kotlinu, která se rozkládala pod nimi, ohraničena pohořím, na němž stáli, a jiným, jemu zcela podobným, na druhé straně. Obě pohoří, k jejichž stavbě poskytl smolinec materiál, se sbíhala v žulové sopce, cíli jejich cesty. Na opačné straně se od sebe oddalovala hlubokou horskou strží, jejíž dno ze svého stanoviště vůbec nezahlédli. Kotlina sama se podobala trojúhelníku, jehož jedním vrcholem byla sopka a základnou okraj strže, zatímco smolincové hory tvořily obě ramena. Inženýr Warrington odhadoval největší šířku kotliny na deset mil a její délku, od strže až k sopce, na dvacet až pětadvacet mil.

Smolincové hradby, uzavírající kotlinu, byly naprosto holé, bez jediného stébka trávy, ale kotlina pod nimi se podobala kvetoucí zahradě. Na první pohled vypadala jako hustý neproniknutelný prales, ale když se rozhlédli pozorněji triedry, spatřili travnaté plochy džungle s rozlehlými křovisky. Evingtona udivila podivná zeleň pralesů: nebyla to vlastně zeleň, spíše žlutá barva, smíšená v různém poměru se zelenou. Zbarvení se hodně lišilo od obvyklé barvy korun stromů, jak je potkávali doposud.

Swanson se rozhlížel dalekohledem po okolí a vzpomínal na obraz, který prchavě zahlédl před pěti lety z Andromedy. Určitě letěli nad touto podivnou kotlinou, uzavřenou mezi smolincovými horami jako mezi pevnostní hradbou. Tehdy spatřil jakási zvířata, lezoucí po

holých svazích, která vypadala jako pohybuující se balvany. Obrátil pohled k protějším stráním, ale nadarmo na nich pátral po něčem živém. A jak by také mohl něco vidět. Svahy byly tak příkré, že by se na nich neudržel ani alpský kamzík!

„Noc se blíží a tady nemůžeme zůstat,“ konstatoval, když odkládal dalekohled. „Sestoupíme jen s tím, co potřebujeme k táboření, ostatní tu necháme na zítřek. Stejně se sem pan Warrington musí vrátit zakreslit mapu!“

Celá výprava sestoupila poměrně rychle, poněvadž pohoří klesalo do kotliny mnohem povlovněji než do údolí na druhé straně, odkud přišli. Přesto však už slunce zmizelo za sopkou, když dorazili k první trávě, nejzazšímu výběžku stepi, která se před nimi táhla v šířce mnoha set stop.

Sotva se unaveni zastavili na úpatí svahu, začal si Evington prohlížet triedrem nejbližší stromy, asi míli vzdálené a v šeru, jež rychle houstlo, pouhému oku nezřetelné. Nedůvěřivě zavrtěl hlavou a otřel skla přístroje, jako by jimi špatně viděl. Znovu je přiložil k očím a tentokrát vyrazil udivený výkřik, který k němu obrátil pozornost ostatních.

„Copak tam vidíte, Evingtone, nějakou gorilu?“ zažertoval Burton. Biolog spustil triedr, který nesl zavěšený na řemínku kolem krku, a v jeho tváři se zrcadlil výraz největšího údivu.

„To nejsou stromy, na jaké jsme zvyklí,“ pravil pomalu.

„A co to tedy je? Betonové mrakodrapy?“ dobíral si ho Burton.

„Smějte se, jak chcete, Burtone, ale to, co roste tamhle před námi,“ ukázal rukou do houstnoucího šera, „jsou obrovské plavuně a přesličky, jaké jste vídal v přílohách své učebnice geologie, když jste chodil do školy, jestli se na to ovšem pamatujete.“

Šero se zatím změnilo náhle, jak to je v tropech pravidlem, v úplnou tmu. Major Swanson poručil rozsvítit elektrické svítílny a dát se na pochod k blízkým křovinám, mezi nimiž chtěl přenocovat. Neodpověděl na Evingtonovu řeč, ačkoliv v něm vyvolala neklid, jež se marně snažil zahnat, zato veselý Dick Burton nemínil mlčet.

„Ale jděte, učený profesore, co nám to vypravujete za báchor-ky!“ dobíral si biologa. „Vždyť takové plavuně a přesličky rostly před mnoha miliony let. Kde by se tu vzaly, teď píšeme rok 1945!“

„Co jsem viděl, to jsem viděl!“ odpověděl umíněně Evington a na další fyzikovo škádlení už pak tvrdošíjně mlčel. Zatím dorazili za svitu lampiček ke křovinám rostoucím v ojedinělých skupinách ve vysoké trávě a major přikázal připravit vše k táboření. Někteří askarové vyžínali širokými noži trávu, aby z ní vyplašili všelijakou nevítanou havěť, počínaje hady a konče stonožkami půl stopy dlouhými, jejichž kousnutí nepříjemně pálí, a jiní zase sháněli dříví na oheň. Měli nesnadnou práci, dřevo křovin bylo velmi tvrdé a houževnaté, a když je snaželi na hromadu, podrobil Evington každou větev zvláštnímu zkoumání.

„Také křoví, které rostlo před miliony let?“ tázal se Dick s nevinným úsměvem.

„To vám nepovím, Dicku, ale zeptejte se našich černochů, jestli měli včera takovou práci se sháněním dříví!“ Dick se jich neptal, ale sám vzal do ruky jednu odříznutou větev. Byla sice jen dva prsty silná, ale neobyčejně těžká a na ploše řezu měla podivnou narudlou barvu. Také listy, které spatřil na koncích některých větví, byly neobvyklého tvaru a ve světle elektrické lampy se zdály žlutočervené.

„Doufejme, že to pravěké dřevo má aspoň jednu společnou vlastnost s naším současným, že hoří,“ řekl Dick s posledním zábleskem humoru a větev odložil. Dřevo skutečně hořelo, ale divným narudlým plamenem, jako by v něm byly chemikálie, které se přidávají do bengálských ohňů. Hustý, těžký mastný kouř z něho stoupal mohutným sloupem k hvězdnému nebi.

„O komáry máme postaráno, ten kouř je zažene dokonale,“ mínil Dick Burton.

„Nejsou tu žádní komáři,“ řekl stručně Evington. Burton se zarazil. Opravdu, tato havěť, která je pronásledovala i v ruwenzorských horách a proti níž bojovali s malým úspěchem kouřem z ohniště, tu naprosto chyběla.

„Vaše záření je vyhubilo, Dicku!“ žertoval inženýr Warrington, ale nikdo se nesmál. Podivná skleslost se zmocnila jednoho po druhém, únava a ospalost, které se marně bránili. Měli ovšem za sebou velmi namáhavý den, který podstatně vyčerpал jejich síly, ale dřív se také unavili pochodem, a přesto zněl večer kolem táborového ohně

veselý hovor. Dnes každý mlčel a chvatně pojídal ohřáté konzervy, které dal major rozdělit.

Špatná nálada se přenesla, jak se zdálo, i na černochoy. Jindy byli při odpočinku plni hovoru a smíchu, dnes však mlčeli a poděšeně se tiskli do houfu. Snad na ně působila nezvyklá barva ohně, který vrhal podivnou zarudlou záři, v níž všechno vypadalo fantasticky a neskutěčně, lidé, věci i příroda kolem nich, nebo něco jiného, co však bylo těžké definovat. Major si dobře povšiml jejich nálady, ale přesto byl překvapený, když vyzval dva askary, aby došli pro vodu k blízkému potůčku, a když tito muži, obvykle ochotně a přesně plnící každý rozkaz, se váhavě zvedli a s plátěným vědrem v ruce zůstali stát ne-daleko ohně, jako by se báli vykročit z okruhu jeho záře.

„Nu tak, co je s vámi?“ ptal se přísně.

„Bvana, tam nebezpečí, ikimizi tam loví!“ pravil rozpačitě askar Kongoni, starší z obou vojáků.

Swanson znal jejich pověry a věděl, že těžko černocho přesvědčí, jakmile se jich začne dovolávat. Ikimizi bylo jakési bájně zvíře, na něž věřili horalové z rovníkové Afriky. Zapřísahali se, že opravdu žije, je silné jako lev a dovede lézt po stromech jako levhart, a dopodrobna je dovedli popsat. Má šedou srst s černými skvrnami a na bradě dlouhé vousy, požívá lidi a vysmívá se nejostřejším oštěpům černých mužů. Bílý lovec nikdy ikimizi nespatrił. Princ Vilém švédský na své výpravě do sopečných hor jezera Kiwu šel mnoho dní po stopách tohoto zvířete, ale marně.

„Jsi stará baba, a žádný bojovník, Kongoni!“ rozhněval se Swanson na askara. „Jděte s těmi strašpytli, Warrington!“ požádal inženýra. Warrington namáhavě vstal, připnul si pás s koltem a kráčel v čele vojáků, kteří si ustrašeně cestou něco šeptali. Zatímco nabírali vodu z mělkého potoka, přejížděl pomalu ostrým světelným kuželem silné trávu kolem místa, kde stáli. Světlo se na okamžik odrazilo od velkých, skelných, vypoulených očí na ohromné hlavě, ale když se s ním rychle vrátil na totéž místo, přízrak zmizel ve vysoké trávě podivné smaragdové barvy, sahající lidem až po ramena. Warrington byl ochoten věřit na přelud unaveného zraku, nebýt poděšeného výkřiku, který vyrazili oba černoši.

„Nemůžeme jim samotným svěřit noční hlídky, pane, rozutekli by se nám,“ varoval o chvíli později Swansona.

„A skutečně jste něco viděl?“ ptal se major.

„Nemohu na to přísahat, ale ti poděšenci to spatřili zřejmě také. Vypadalo to jako hlava ropuchy, ale ohromné ropuchy, která by musela být velká jako vůl, kdyby její tělo bylo úměrné hlavě, kterou jsem snad zahlédl. Ale přísahat na to nemůžu, viděl jsem to jen zlomek vteřiny a v umělém světle, i když na vzdálenost jen nějakých dvaceti stop. Mohlo to být cokoliv.“

Evingon se na chvíli probral ze své strnulosti a s velkým zájmem poslouchal. Zdálo se, že chce něco říct, ale nakonec si lehl zase na své místo.

„Dobrá, rozdělíme si dozor nad hlídkami. Já, vy a Burton, našim učencům popřejeme raději odpočinek. Každá směna bude bdít tři hodiny,“ rozhodl major. Vylosovali hlídky a na Dicka Burtona padla první stráž. Rozestavil své čtyři askary kolem tábora, dohlédl na oheň a začal se pomalu procházet, aby přemohl ospalost. Záviděl kamarádům, spokojeně oddechujícím z hlubokého spánku pod dvěma stany, které pro ně černoši postavili. Černí vojáci leželi nedaleko ohně, bez stanů a bez pokrývek, jak byli zvyklí, tentokrát v mnohem těsnějším houfu než obvykle.

Burton se každou chvíli díval na světélkující číselník svých hodin a pokaždé měl dojem, že se jejich ručičky vůbec nehýbají.

„Relativita času převedená do praxe,“ myslel si. „Kdybych se dobře bavil, ručičky by přímo letěly!“ Černé stráže mu neposkytly žádné rozptýlení. Askaři se sice tiskli co nejbliže k ohni, ale třeštili oči do tmy a byli tak bdělí, jako zřídka kdy ve svém životě. Strach přemohl jejich únavu a udržoval nervy v napětí. Burton naslouchal zvukům noci, ale bylo jich tu kupodivu málo. Chvílemi se sice ozvalo od potoka hluboké dunivé bučení, ale malá žába volská, žijící všude ve vodách rovníkové Afriky i jinde, dovede svým malým hrdlem vyrobit stejně silné zvuky. Zdálo se, že černoši si také těchto hlasů nevšímají. Zato se začali třást strachem, když se ze tmy nedaleko tábora ozvalo chraptivé skučení, končící krátkým, ostrým, vysokým zvukem, který připomínal smích hyeny.

„Ikimizi, ikimizi, ahve bvana!“ drmolil poděšeně askar, u něhož se právě Burton na své obchůzce zastavil. Dick rozžehl silnou lampu, kterou měl zavěšenou u pasu, a pomalu ohledával jejím světlem okolí tábora, ale nic nespatřil. Zhasl světlo, napomenul stráž a pokračoval v obchůzce. Noc byla jasná, plná hvězd, měsíc však měl vyjít až k ránu. Když stál zády k ohni na okraji plochy, kam jeho záře ještě padala, rozeznal za chvíli v jasném svitu hvězd okolí do vzdálenosti nejméně třiceti kroků. Chvíli je pozoroval, ale nic se v bezvětrné noci ve vysoké trávě nepohnulo.

„Strašpytlové, všichni ti černoši,“ pomyslel si opovržlivě. Odvrátil pohled od země k nebi. Chvilku se bavil tím, že hledal mezi rovníkovými hvězdami souhvězdí, která znal z domova, a potom sklouzl pohledem níž. Nad temnou hmotou lesů se rýsoval na západním nebi stín sopky. Uvědomil si, že nevidí žádné plameny stoupající z jejího nitra, ba ani nejslabší záři. Zato když pohlédl ještě níž a stranou, k místu, kde se protilehlé smolincové pohoří spojovalo s žulovým štítem sopečné hory, spatřil slabý odlesk bílé záře. Světlo stálo nehybně na stejném místě a Dick si lámal hlavu přemýšlením o jeho původu. Kdyby to byl MacKingův táborák, mělo by světlo narudlou barvu i s obyčejným dřevem, tím spíš s tímhle, miliony let starým — usmál se při vzpomínce na Evingtonův výrok. Záře hořícího dřeva to zcela jistě nebyla, spíš to připomínalo klidnou, bílou barvu ostrých elektrických lamp.

„Což je ovšem pustý nesmysl,“ řekl si Dick polohlasně a přestal se o světlo zajímat. Najednou se ho zmocnila ospalost, s kterou podstoupil marný boj. Stál s oběma rukama opřenýma o pušku a hlava mu bezmocně klesla na prsa. Spal vstoje, jako voják unavený dlouhým pochodem. Procitl náhle a s trhnutím, při němž mu vypadla puška z rukou, když nocí zaznělo vytí šíleně poděšených černochoů a jejich křik: „Bvana, bvana, kingveti banga, banga, ahve, ahve²⁸!“ Obrovská gorila, ale černoši se přece goril nebojí, co je tak poplašilo? Dick se rozhlédl ospalýma očima. Veliký, nezřetelný temný stín stál v záři hvězd nehybně, tiše a hrozivě. Dick sáhl rychle pro lampu

²⁸ V řeči kingwana: Pane, pane, ohromná gorila, pozor, pozor!

a stiskl vypínač. Proud světla zalil ohromnou nestvůrnou postavu, na kterou vytřeštěně hleděl a nevěřil svým očím.

Kdysi, několik let před válkou, když ještě studoval, viděl americký film King Kong, v němž vystupovala ohromná opice, žijící v ztraceném koutě světa pohromadě s jurskými ještěry. Měl ji v živé paměti, jak zpřetrhala okovy a unikla do newyorských ulic, jak vnesla hrůzu a děs do metropole, když šplhala po Empire statě building²⁹. To co viděl v jasné záři elektrické svítilny, ztělesňovalo dokonale režisérovu představu, ale nebyla to už umělá loutka obrovských rozměrů, byl to tvor z masa a krve, černý jako noc, na jejímž pozadí se tu zjevil, děsivý jako přelud neklidného snu.

Tápal rukou v trávě a hledal ztracenou pušku, zatímco černoši ječeli hrůzou. Nadobro zapomněli, že mají zbraně. Konečně ji našel, ale když znovu obrátil proud světla k místu, kde postava stála, nic už nespatrił. Stín zmizel stejně, jako se objevil, a marně obracel světlo lampy na všechny strany a pátral po něm. Tábor mezitím celý procitl, vyburcován řevem černochů.

„Ano, majore, viděl jsem ji zcela jasně, mohu ještě věřit svým očím,“ opakoval podrážděně Dick nedůvěřivému Swansonovi. „Viděl jste americký film King Kong?“ Major přisvědčil. „Tak nějak ta gorila vypadala. Netvrdím, že byla stejně velká, neměl jsem čas na odhad a v noci to stejně k ničemu nevede. Ale byla nadprůměrně vysoká, snad jako dva nebo tři muži. A vlastně nepřipomínala ani tolik gorilu. Neměla tak nepřiměřeně široká ramena, divné bylo, že stála vzpřímeně, ale ničeho se nedržela, jak to mívají gorily ve zvyku, když se postaví na delší dobu.“

„Měla srst?“ ozval se zvědavě Evington. Dick okamžik přemýšlel. „Neměl jsem čas si ji pořádně prohlédnout, nemůžu vám to říct s jistotou. Zdálo se mi, že měla, ale chlupy jistě nebyly tak dlouhé jako u gorily, kterou zastřelil předevčířem Selim.“

Major poslouchal mlčky. V mysli se mu vybavila vzpomínka na vysoký stín, který spatřil na okamžik v triedru, když letěli s Andromedou přes tuto tajemnou kotlinu.

²⁹ Empire state building — známý newyorský mrakodrap, 380 m vysoký a má 102 poschodí

„Věřím vám, Dicku,“ řekl. „Pojďte, podíváme se na to hned, ráno bychom už nic nenašli, tráva se brzy vzpamatuje. Vy, Warrington, zatím uklidněte trochu ty černé strašpytle a dejte rozdělat ještě dva ohně, ať se tolik nebojí!“

Všichni tři, Swanson, Dick a Evington, prohledávali s elektrickými lampami pečlivě trávu. Ve vzdálenosti padesáti stop od místa, kde usnul Dick na své stráži, objevili ve vlhké trávě první zřetelné stopy, otisky nohou, jejichž chodidlo měřilo celé čtyři stopy. Mizely směrem k lesu předhistorických plavuní a přesliček a major neměl v úmyslu sledovat je v noci až tam.

„Ten váš King Kong byl podle těchto stop nejméně čtyřikrát větší než dospělý muž. Měl asi pětadvacet stop,“ pravil zamyšleně biolog, když se vraceli k táboru.

„Slavnostně se vám omlouvám za své večerní pochybnosti o existenci vašich plavuní a přesliček starých miliony let,“ pravil s nádechem humoru Dick.

„Žádný takový nesmysl jsem neřekl!“ odsekl podrážděně Evington. „Ty stromy nejsou staré miliony let, podobají se jen flóře z té doby. Ostatně mám pro jejich existenci docela přirozené vysvětlení, stejně jako pro tvora, jehož stopy jsme neklamně zjistili, a pro ohromnou ropuchu, kterou pravděpodobně spatřit Warrington.“

„Jsme na ně skutečně zvědavi, Evingtone, ale bude lépe, když je odložíme až na ráno. Nevím jak vy, ale já se cítím hrozně unavený a rád bych se ještě trochu prospal, než převezmu velení nad strážemi po Warringtonovi,“ prohlásil major. Dick se podíval na hodinky a s potěšením zjistil, že doba jeho hlídky uplynula. Těšil se na spánek pod stanem, kde nebudou žádní King Kongové, a pobaveně poslouchal Evingtonovu nabídku, že ochotně převezme hlídku za majora.

„Ne, raději se vyspěte, Evingtone,“ odmítl major. „Řeknu vám to poctivě. Vážím si vás jako znamenitého vědce, ale velení nad askary vám svěřit nemůžu.“

„A proč ne, pane?“ tázal se upjatě uražený Evington.

„Protože, za prvé neznáte dobře jejich řeč, za druhé by vás neposlechli a za třetí mám důvodnou obavu, že byste zběhl a šel hledat ještě v noci Dickova King Konga.“ Evington podrážděně něco zahučel a se stručným Dobrou noc, pánové, vlezl do stanu, kam ho Dick

se smíchem následoval. Okamžik ještě poslouchal mrzuté vědcovo huhlání a potom usnul tvrdým spánkem ve svém spacím vaku, který si prostřel vedle geologa, jenž spal pokojně od samého večera a nedal se rušit ani hlasitým hovorem svých druhů, ani rykem černochoů, poděšených nočním zjevem.

Neviditelná smrt

Když se rozbřeslo jitro, halila okolí tábora Swansonovy výpravy mlha, k malé spokojenosti Evingtona, jenž se nemohl dočkat prohlídky podivných stromů, které spatřil včera už za nedostatečného světla. Netěšila ani Warringtona, pověřeného zhotovením mapy „Uranového údolí“, jak bylo toto místo za společných hovorů nazýváno. Jen fyzik Burton se nedal mlhou rušit ve své práci, k níž přikročil hned po snídani.

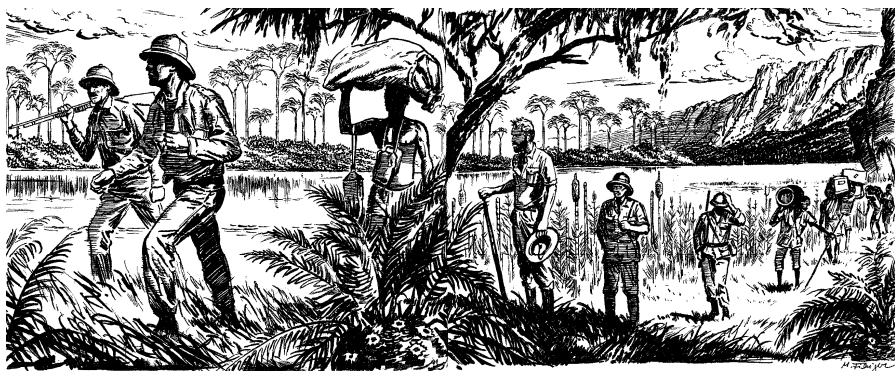
„Divil bych se, kdyby tu mlha nebyla,“ pravil klidně inženýrovi, když si mu stěžoval na špatný rozhled.

„Jste s ní dokonce spokojen!“ namítl podrážděný Warrington.

„To zrovna netvrdím,“ usmál se Burton. „Bude mi na obtíž, navlhčí moje izolátory a učiní je vodivými, takže to s měřením bude špatné. Ale je zcela přirozená, poněvadž záření radioaktivních atomů rozbíjí — populárně řečeno — molekuly vzduchu, trosky molekul dostanou přitom elektrický náboj — říká se jim ionty — a vodní pára se na nich s oblibou sráží. Tak vzniká tahle mlha.“

„Je to tedy radioaktivní mlha?“ poznamenal udiveně Evington, který mlčky naslouchal jejich hovoru.

„Míníte-li tím přívlastkem příčinu, pak máte docela pravdu,“ odvětil Burton. Zarazil do země dvě dost vysoké větve tak, že jedna od druhé stála asi pět metrů, a lehce je nachýlil. Před udivenými zraků svých druhů vyndal z bedničky dva krásné, žluté jantarové válečky, opatřené na koncích kovovými svorkami, zavěsil na každou větev jeden z nich a napnul mezi nimi měděný drát. Potom vzal ze stejné bedničky několik malých krabic se suchými články, zkontroloval jejich napětí kapesním voltmetrem, spojil je mezi sebou a připojil záporný pól celé baterie k drátu napnutému na jantarových izolátorech, načež vedl od kladného pólu dlouhý měděný drát až od potoka. Podíval se na hodinky a zaznamenal si přesný čas.

„To jsou nějaká kouzla,“ pravil s úsměvem Evington, zatímco už Burton zase vrtal dlouhým bodcem do země a zapouštěl do otvorů, které tak vznikly, lehké duralové trubky.

„Vůbec ne!“ odvětil s úsměvem, když si utíral pot z čela. „Napadlo mě už včera, že tu bude nejen vzduch prostoupený silným zářením radioaktivních paprsků, obsažených v těch dvou smolincových pohořích, ale že i podklad celého údolí bude určitě radioaktivní.“

„To je velmi pravděpodobné,“ souhlasil geolog, který se k nim mezitím připojil. „Jestliže komín sopky umožnil smolinci cestu ze žhavých a tekutých spodních vrstev zemské kůry ven, pak se nepochybně jeho tekutá hmota rozlila po celém nynějším údolí, vlastně kotlině a na jejích okrajích se navršila do těch dvou hřebenu.“

„Proč ale vrtáte díry do země?“ zajímal se inženýr.

„Ponořím do nich počítač a uvidím, jak bude intenzita paprsků s hloubkou přibývat,“ vysvětloval Burton.

„A co drát napnutý na jantarových izolátorech?“ ptal se Evington.

„To je zase jiná věc. Ve vzduchu tady bude jistě hodně radioaktivního plynu, kterému říkáme radiová emanace, nebo také radon. Smolincové skály jej vydechují a půda také, bez ustání, dnem i nocí. Z radonu vznikají samovolnou proměnou jeho atomů atomy nových prvků, které jsou také radioaktivní. Označujeme je písmeny a říkáme jim radium A, B, C a tak dále. Ty atomy jsou elektricky kladně nabitě, a protože můj drát, izolovaný jantarem, je nabit záporně, bude je přitahovat, a atomy se na něm nahromadí. Po určité době změřím

jejich záření v elektromotoru, z jeho síly vypočtu, kolik jich bylo, a z toho zase, kolik je tu radonu v jednom litru vzduchu.“

„A atomy na měděném drátě uvidíme?“ zajímal se biolog.

Burton stěžl potlačil úsměv nad jeho naivní otázkou.

„Bohužel, neuvidíte, bude jich tak málo, že se tím vzhled povrchu drátu vůbec nezmění,“ odpověděl s vážnou tvář.

„A má to nějaký význam pro naši práci?“ tázal se major Swanson. Shromáždil mezitím askary, kteří měli pod jeho vedením dopravit materiál, zanechaný na horské plošině, do údolí. „Nestačilo by prosté zakreslení rozsahu a přesné zeměpisné polohy smolincových hor do mapy, kterou připraví Warrington?“

„Obrovský význam, pane,“ řekl vážně fyzik. „Povím vám o tom víc, až se vrátíte. Předpokládám, že dřív než po obědě nevyrazíme?“

„Ano,“ přisvědčil Swanson. „Dá nám několik hodin práce, než všechno sneseme dolů, zatím tu jsou jen vaše přístroje, zbraně a trochu jídla. Divil jsem se včera, že jste se tahal se svými přístroji a nechal je nahoře.“

„Věděl jsem, že budu mít od rána plné ruce práce, pane,“ usmál se Dick.

Major mu přál dobré pořízení a vyžádal si ještě od obou vědců slavnostní slib, že se nevzdáří z tábora, pak odešel a odvedl s sebou většinu černochů i inženýra.

K velké radosti Warringtona, jenž potřeboval k své práci dobrý rozhled, mlha zřídla, ještě než dorazili k příkrě stoupajícímu úbočí. Také černoši, až dosud ustrašeně se tisknoucí do hloučku, se viditelně rozveselili, když první sluneční paprsky prorazily mlžnou clonu. Začali stoupat do srážného svahu, když se za jejich zády, zdola z kotliny, ozval dunivý hluk, jako by stádo koní uhánělo po tvrdé půdě. Černí vojáci začali křičet a ukazovali dolů, kde se v řídké bělavé mlze objevilo velké nezřetelné těleso, valící se rychle podle skály k místu, kde před chvílí ještě stáli.

Major nařídil, aby se uklidnili a připravili si zbraně, ale sotva vyslovil svůj rozkaz, sám se zarazil při pohledu, který se jim naskytl. Z mlhy se před nimi vynořilo stádo prapodivných zvířat, jaká dosud nespatrił ani živá, ani na obraze. Zbarvením a pruhováním kůže na stehnech se podobala zebrám, ale byla vyššího a statnějšího vzrůstu,

měla nízký hrb jako bizon, dlouhý, červenohnědý žirafovitý krk a na něm antilopí hlavu s krátkými vidlicovými růžky.

Zatímco askaři s otevřenými ústy zírali na pádící zvířata, nepromeškal major příležitost a vystřelil. Jedno zvíře se svalilo, ostatní však se nedala rušit ve svém šíleném letu, a aniž jen o čárku odbočila od původního směru, zmizela v několika vteřinách opět v mlze. Major s inženýrem sestoupili k padlému zvířeti. Bylo mrtvé, kulka je zasáhla přesně na komoru a major měl radost ze zdařilého výstřelu.

„Tohle bude něco pro Evingtona,“ pronesl spokojeně. „Tady má nový a náramně podivný druh. Může je pojmenovat podle sebe a říkat mu buď Evingtonova zebra, nebo Evingtonova žirafa, popřípadě i velbloud či bizon. Viděl jste někdy už tak podivného křížence čtyř zvířat, Warringtone?“

„Vlastně pěti, vždyť má čistě antilopí hlavu, majore,“ upozorňoval inženýr. „Povšiml jste si, kam zvířata běžela?“

„Jakže? Opravdu, vždyť uháněla přímo ke strži a teď už leží s rozbitými údy na dně skalní propasti,“ divil se major. Co je tak polekalo? Sevřel pevněji pušku, kterou znovu nabil, a pátral směrem, odkud stádo přiběhlo, ale nic nespatriil. Mlha zatím zřídla a bylo vidět nejméně na půl míle, ale kraj kolem ležel tichý a klidný. Bylo dobře vidět i do tábora, kde jeho výstřel dozajista vzbudil pozornost. Dal rukou znamení, že je všechno v pořádku a že mají setrvat na místě, a zamyšleně se vydal s inženýrem na cestu.

Warrington postavil teodolit na skalní plošinu a s uspokojením zjistil, že mlha zmizela úplně. Měl dobrý přehled přes celou kotlinu, od strže až ke kouřící hoře, a dal se horlivě do práce.

Byl s ní hotov o málo později, než major skončil s askary transport zavazadel a skoleného zvířete do tábora. Nic ho v ní nerušilo a ještě než složil své přístroje, na něž čekali dva černoši, rozhlédl se s triedrem po krajině, která se rozkládala pod jeho nohama jako plastická mapa. Byly tu lesy, step i džungle, ale Evington měl pravdu, barva všeho, co rostlo v kotlině, se značně lišila od obvyklé zeleně. V lesích byly vysoké cykasy s červenožlutými šupinatými kmeny, ale vějíře jejich listů byly spíš žluté než zelené. Tráva měla podivný modravý nádech a vrchol inženýrova údivu vzbudily stromy, na jejichž hnědých kmenech rostly obrovské listy kapradin, které tvořily

celou korunu, nebo velké, mnoho stop dlouhé palice přesliček, z nichž ještě čněl holý a jako svíčka rovný kmen. I jehličnaté stromy tu rostly, ale nepodobaly se žádnému jehličnatému stromu, jak je inženýr znal. Jejich koruny připomínaly palmy, ale místo velkých listů těchto krásných stromů teplého podnebí splývalo z jejich větví dlouhé řásnitě jehličí modrozelené barvy.

„Evington má plné ruce práce,“ řekl si s úsměvem inženýr, když se vracel do tábora. Skutečně se nemýlil, Evington psal pilně do tlustého sešitu a podle četných svitků filmu jistě i horlivě fotografoval. Ještě někdo jiný byl zaměstnán psaním, fyzik Burton, který přepočítával výsledky svých měření. Černoši pekli nad ohněm veliké kusy masa z majorovy kořisti a při pohledu na ně se inženýr usmál, vzpomněl si na majorovu ranní poznámku.

„Nu, jak jste nazval to podivné zvíře, Evingtone?“ byl zvědavý. Biolog roztržitě vzhlédl od svého psaní. „Zvíře? Které? Aha, to, co major zastřelil? Ještě nijak, ale nepochybně je pojmenuji Swansonův jelen.“

„Jelen?“ opakoval užasle inženýr. „Co vás to napadlo? Ze Swansonův, to chápu, major je první zastřelil a učinil přístupným vědeckému prozkoumání, ale proč jelen? Vypadá jako zebra, bizon, žirafa a antilopa dohromady, ale vůbec ne jako jelen!“

Evington se povýšeně usmál. „Tak usuzují laici, jen podle vnější podoby, ale odborník má jiná měřítká,“ pravil shovívavě. „Posuzuje jednotlivé typické znaky, jako je tvar a počet zubů, prsty a podobně a podle nich živočicha zařazuje. Až na parohy se podobá skolené zvíře všemi svými znaky jelenu.“

Oběd přerušil jejich vědecký rozhovor a po něm se přihlásil ke slovu fyzik Burton.

„Povím krátce, co jsem zjistil, pánové,“ začal. „Jsme tu vystaveni tak silnému záření, jako kdybychom pracovali v největší továrně na výrobu radia, jaká kdy byla postavena. A nejen to, dýcháme tu tak silné a možná i mnohem silnější dávky radioaktivního plynu, radonu, jako pacienti, kteří si takovým způsobem léčí krční neduhy.“

„A je to škodlivé?“ přerušil ho major.

„Velmi, pane!“ odpověděl s důrazem Burton. „Víte snad, nebo nevíte, že kdysi umírali v českých dolech na uran, v Jáchymově,

houfně havíři na rakovinu plic, dokud nebylo zdokonaleno větrání v dolech a odstraněn z nich skoro úplně radon.“

„Jak je to možné?“ chtěl vědět major.

„Snadno. Představte si, že v každém krychlovém centimetru vzduchu, který vdechnete, jsou miliardy a miliardy radioaktivních atomů, z nichž mnoho tisíc vybuchne za tu krátkou dobu, co procházejí vzdušnými cestičkami a sklípky ve vašich plicích. Každý takový výbuch vymrští z jádra atomu neviditelný paprsek, atom helia, menší a lehčí než radioaktivní atom, který má rychlost mnoha tisíc mil za vteřinu. Ten se zabodne, abych to řekl populárně, do vašich plic a účinkuje na jejich buňky jako střela z těžkého děla, která zasáhla obytný dům. Je tu ale rozdíl. Někdy snad ten paprsek buňku rozbije a umrtví, ale v mnoha případech ji naopak podnítí k větší činnosti, než má normálně. Buňka se začne překotně dělit, vytváří nové a nové buňky a v plicích vyrostе nádor, který nakonec člověka přes veškerou chirurgovu pomoc usmrtí.“

„To je v podstatě správné!“ přisvědčil vážně biolog. „Až Burton skončí, také vám něco povím.“

„Dobrá, pobyt v této kotlině je tedy nebezpečný?“ zeptal se major přímo.

„Smrtelně!“ řekl Burton. „Propočítal jsem sílu záření, které na nás dopadá, i toho, které postihne naše plíce při vdechování radonu, přibližně ovšem, jinak to při tak rychlém měření nejde. Obklopuje nás neviditelná a neodvratná smrt a radil bych opustit kotlinu co nejrychleji.“

„To nejde,“ odporoval rázně major. „Máme s MacKingem schůzku u sopky a jinudy než kotlinou se k ní nedostaneme, leda s nesmírnými potížemi a velmi pozdě. Povězte mi, jak dlouho — podle vašeho odhadu — se nanejvýš můžeme v tomhle zamořeném pásmu zdržet bez vážné újmy na zdraví?“

Burton místo odpovědi vyndal z kapsy logaritmické pravítko a rychle počítal.

„Ne déle než tři dny. Potom už bychom dostali celkem tolik záření, že by nepochybně způsobilo po krátké době naši smrt.“

„To stačí,“ řekl spokojeně major a zadíval se do mapy, zhotovené Warringtonem. „K sopce máme přímou čarou necelých dvacet

mil, s oklikami řekněme třicet. Nejpozději zítra večer tam budeme. Dáme se pak úžlabinou mezi jižním smolincovým pohořím a sopkou a dostaneme se z kotliny ven. Na druhé straně, na úpatí sopky, jsme stále ještě na britském území. Tam se buď sejdeme MacKingem, nebo tam na něj počkáme. Tam už také bude záření jistě mnohem slabší, i vzduch čistší, ne, Burtone?“

Fyzik přikývl. „Zajisté. Budeme mít celou kotlinu za sebou a vzduch záření pohlcuje. Také radonu, což je těžký plyn a drží se při zemi, tam bude mnohem méně. Ale mám jednu námitku!“

„Jakou?“

„Co když se MacKing pustil po naší stopě?“

Major okamžik přemýšlel. „To by nevadilo, Dicku. Necháme mu zřetelná znamení, kudy jsme šli, a pokyn, aby postupoval co nejrychleji, že pobyt v kotlině je velmi nebezpečný. Ale myslím, že sotva šel naší cestou, jinak by nás už jistě dohonil.“ Zamračil se při vzpomínce na Vaška, který byl příčinou roztržení výpravy a vlastně i nebezpečí, jímž hrozila neviditelná smrt. Kdyby byli všichni pohromadě, mohli se klidně vrátit přes jižní hřeben, nestarat se o sopku a vyhledat si v zdravém kraji cestu na improvizované horské letiště. Po druhé straně pohoří nemohli jít, jeho odnože totiž zatarasovaly cestu k sopce, místu schůzky, o tom se už včera a předevčírem přesvědčili.

Řekl nahlas, nad čím přemýšlel, a podivil se odporu, který vzbudil u geologa.

„Jak, majore Swansone, vy byste nechal s klidným srdcem sopku bez průzkumu?“ pohoršoval se profesor.

„S neklidným, ale nechal, profesore!“ usmál se major a vstal. „Vyrazíme okamžitě, pánové, Evington nám poví cestou, co objevil.“

Černoši se neochotně chopili zavazadel a pušek a skupina s majorem v čele se dala na pochod. Před opuštěním tábora zarazili do země dlouhou větev s kusem červeného plátna, zdaleka viditelného, jako znamení pro MacKinga. V prázdné nábojnici visící pod improvizovanou vlajkou byl majorův lístek s instrukcemi.

Šli jako obvykle, v řadě za sebou, ale tentokrát nebyla tak roztažená, jak to měli černí vojáci zpravidla ve zvyku. Tiskli se ustrašeně do houfu a major s Burtonem a Warringtonem je co chvíli museli napomínat. Poručili jim nabít pušky výbušnými kulkami a rozdali

mezi ně ruční granáty, které si sami též pověsili k pasu. Přes tato opatření, anebo možná snad právě proto, vládla mezi askary stísněná nálada. Černoši obvykle i pod těžkým břemenem stále žvanili, ale teď buď mlčeli, anebo se bavili potichu, jako by se báli, že hlasitým hovorem probudí onoho obludného „ducha“, kterého spatřila noční hlídka.

Pochodovali v sevřené četě, a tak Burton, který tvořil zadní hlídku, slyšel, co vpředu vykládá Evington majorovi a ostatním. Většinu už znal, ale přesto ho to zajímalo a pozorně poslouchal. Všechny ty podivné stromy a keře i zvířata, jako byl nestvůrný King Kong, jenž se jim ukázal v noci, nebo zrůdný jelen, kterého Swanson ráno zastřelil, mělo podle biologa na svědomí záření. Dovede totiž živé buňky, z nichž roste tělo rostliny i zvířete, nejen usmrcovat, nebo donutit k překotnému růstu, ale působí na ně i jinak. V buňkách jsou jádra, která lze barvit. Tím se stanou viditelná pod mikroskopem. Pro tuto jejich vlastnost se jim říká chromozomy, podle řeckého slova *chroma*, barva. Podobají se různě zahnutým tyčinkám a jsou velmi droboučká, jen několik stotisícin milimetru dlouhá.

Přes tuto svou nepatrnost jsou chromozomy neobyčejně důležité, poněvadž určují všechny rodové vlastnosti celého jedince, ať je to rostlina, strom, nebo živočich. Všechny vlastnosti jsou uloženy v určité části chromozomu, které se říká gen. Radioaktivní paprsky, jak bylo laboratorně dokázáno, působí na geny, rozrušují jejich skladbu a pronikavě mění rodové vlastnosti celého jedince. Dovedou je změnit náhle, skokem. Takové skokové změně se říká mutace. Mohou je však také měnit zvolna, postupně. U pokusných much způsobilo ozářování mutace, které změnily barvu očí mouchy, délku jejich křídel a podobně.

Každý živočich je zvyklý po celé dlouhé vývojové generace na radioaktivní záření určité síly. Záření se také vývojem přizpůsobily geny a chromozomy v jeho buňkách. Jestliže však se síla tohoto záření náhle změní, nastanou zásadní změny v genech a chromozomech, a tím i ve vlastnostech živočichů a rostlin. V této kotlině působí na všechno, co tu roste a žije snad už miliony let — „Nejméně miliony let!“ zahučel profesor k této části Evingtonova výkladu —, záření, které je podle Burtonových měření stotisíckrát a snad milión-

krát silnější než záření, jež nacházíme na všech jiných místech zeměkoule. Tím se všechny základní vlastnosti rostlin i zvířat hluboce změnily proti těm, jež mají jinde. Stromy nápadně vyrostly, a jak je patrné na tvorovi, kterého spatřil v noci Burton, vyrostli nadprůměrně i někteří živočichové. Stromy však nestačí úměrně k své velikosti tvořit chlorofyl, listovou zeleň, proto ta nažloutlá barva jejich listů a proto se také vzhledem a jistě i jinými vlastnostmi přizpůsobily méně náročným a rychle rostoucím stromovitým pravěkým plavuním, přesličkám a kapradinám. Se zvířaty je to podobné, některé tělesné a životní znaky se nadprůměrně vyvinuly na úkor jiných znaků, a tak vznikly zrůdy připomínající v jediném živočichovi několik zvířat najednou.

„Takže vlastně atomová puma je ještě horší zbraní, než se na první pohled zdá,“ prohlásil major zamýšleně, když Evington skončil svůj dlouhý výklad.

„Jak to?“ tázal se překvapeně geolog.

„Protože zamoří vzduch, vodu a půdu umělými radioaktivními prvky, které mohou zářit desítky let a působit na buněčné geny, jak nám to teď vysvětlil Evington.“

„Správně!“ přisvědčil biolog. „A pokud to záření nebude tak silné, aby lidi nebo zvířata a rostliny přímo zahubilo, bude působit na jejich potomstvo. Budou se rodit zrůdy lidské, zvířecí i rostlinné, jak to vidíte tady, v této kotlině.“

Poděšený výkřik černocho přerušil rozhovor. Skupina postupovala právě po dost úzké stezce vedoucí bahniskem, hustě zarostlým narudlým dlouhým rákosem. Jeden z askarů, nesoucích na hlavě náklad, sklouzl ze stezky a uvázl až po koleno v bahně. Nebyl by si z toho nic dělal, tím spíš, že druhou nohou stál na pevné půdě, ale rákosí proti němu se náhle rozhrnulo a objevila se v něm nestvůra, ohromná ropuší hlava s vyvalenýma očima, která ho k smrti vylekala. Warrington pohotově vystřelil z obou hlavních a podařilo se mu zvíře zabít. Vydalo podivný zvuk, v němž se ozývalo něco z bučení krávy a něco z hýkání osla, a zůstalo bez hnutí ležet, ale černoši se přesto báli k němu jít a bylo zapotřebí velmi přísných majorových rozkazů, aby se odhodlali vytáhnout je z bahna na pevnou půdu.

„Vida, přece jen mám oči v pořádku,“ pronesl inženýr spokojeně. „Tak tohle je to zvíře, které jsem zahlédl na vteřinu včera večer u potoka. Skutečně má hlavu jako ropucha, teď si ji můžete jaksepatří prohlédnout, Evingtone!“

Biolog to také mlčky činil, měřil, fotografoval a pilně psal do notesu a strávil by u podivného tvora zbytek dne, kdyby ho major důrazně nevybídl k dalšímu pochodu.

„Musíme teď podle Warringtonovy mapy lesem a tam bych nerad tábořil. Chci se dostat před setměním někam, kde je prostor a přehled. Proto se nemůžeme zdržovat s vaším zvířetem, i kdyby bylo sebezajímavější!“ domlouval mu.

„Je skutečně velmi zajímavé,“ řekl lítostivě Evington. „Je to obojživelník, hlavou žába a tělem mlok. Možná že podobně vypadalo chirotherium, které žilo v triasu, v prvním údobí druhohor.“

„Až budu zase ve své laboratoři a provedu přesný rozbor vzorků smolince, které jsem si tady vzal, povím vám, jak je tato kotlina stará, a potom se ukáže, je-li tohle zvíře z triasu,“ sliboval geolog.

„Netvrdím, že je z triasu, říkám jen, že se podobá zvířeti z té doby, a to je něco jiného,“ odsekl podrážděně Evington na vlídnou profesorovu nabídku. Zlobil se, že je major štve k rychlému pochodu. Rád by se u zvířete zdržel, a kromě toho cítil velkou únavu a s přemáháním držel krok s ostatními. Nebyl sám, vlastně všichni, běloši i černoši, se necítili lépe.

„Typická únava ze záření,“ vysvětlil Burton. „Nováčkové lékaři a sestry na rentgenologických nebo radiologických odděleních nemocnic to dobře znají.“

„Povězte mi, jak jste to myslel, když jste sliboval Evingtonovi, že budete vědět stáří tohoto údolí, jakmile provedete rozbor smolince, profesore!“ zajímal se inženýr.

„To není žádný zázrak,“ odvětil geolog, polichocený, že se konečně také jednou někdo zajímá o jeho obor. „Prostě určím, kolik je ve smolinci olova, kolik uranu a radia. Olovo se v něm hromadí jako důsledek radioaktivní přeměny uranu a radia. Nakonec, až zeměkoule bude dost stará, promění se všecken uran v praobyčejné olovo a máte po atomové energii, páni fyzikové!“ obrátil se s úsměvem na Burtona.

„Do té doby si ji uvolníme z jiných atomů a nebudeme už uran potřebovat,“ smál se Burton.

„Za jak dlouho se uskuteční vaše hrozba, Cranstone?“ ptal se major.

„Za moc dlouho, pane, to už ani naše pravnuky nebude bolet hlava,“ odpovídal za geologa Burton. „Potrvá to asi padesát milionů let.“

„A jak je stará Země, ví se to?“

„Ví, právě na podkladě takových rozborů, o nichž se teď zmiňoval profesor. Tři až čtyři miliardy let, stejně jako celá naše sluneční soustava.“

„Nu, pak je pravděpodobné, že za těch padesát milionů let vyhasne i slunce a s ním zajde také naše Země, nemyslíte?“ mínil Swanson.

„Slunce nepochybně přestane zářit a zahřívat nás, ale to by ještě nemuselo znamenat zánik Země. Naopak, ovládneme-li atomovou energii, a budeme na to mít hezky dlouhý čas, pořídíme si s její pomocí slunce umělé a budeme si vesele žít dál,“ vykládal optimistický fyzik.

„Jestli se zatím hloupě nevyhubíme sami válkami a zářením,“ zahučel rozmrzelý biolog.

Inženýr Warrington zatím uvažoval o geologově vysvětlení, jak určí stáří smolince a tím i stáří celého údolí, a teď přerušil Dickovu odpověď.

„Už je mi jasné, jak jste to s tím rozbořem myslel,“ obrátil se k profesorovi. „Vy víte, kolik olova vznikne například za rok ve smolinci přeměnou uranu v olovo. Stačí tedy, když přesně určíte, jak mnoho olova váš vzorek smolince obsahuje, to množství dělíte množstvím vzniklým za rok a máte stáří smolince.“

„Zhruba tak to je, ale přesnější postup je trochu odchylný,“ odvětil profesor. „Vidíte, že přeměna uranu v olovo je jakýmsi časoměrem, geologické hodiny tomu říkáme.“

„Ovšem hodiny, jejichž vteřiny trvají tisíce let. Je to obrovský stroj času,“ ozval se Burton.

Za hovorů prošli rozlehlým močálem a stepí, zarostlou smaragdově zelenou trávou z modravým nádechem, která jim sahala až po

kolena, a dorazili k lesu stromovitých kapradin, plavuní a přesliček. Černoši se bázlivě zastavili na jeho pokraji a nechtěli jít dál.

„Jste bojovníci, nebo staré baby?“ plísnil je hněvivě major. „Čeho se vlastně bojíte?“

„Lesního ducha, který na nás přišel v noci, bvana!“ odpovídali sborem.

„Není to žádný duch, je to velká opice, kingveti, nic jiného. Vždyť se obyčejné gorily nebojíte a honíte ji!“ uklidňoval je major.

„Nebojíme se jí, ale nehoníme ji, bvana,“ odpovídal starší askar Kongoni za všechny. „Tohle ale není zvíře, bvana, to je duch!“

„Rozhlédněte se kolem! Nikde není živého tvora, my jsme s vámi, ochráníme vás, když se nedokážete ubránit sami! Máte granáty a pušky, které skolí jednou ranou i slona, a opice se bojíte? Nestydíte se?“ Major jim důrazně a dlouho domlouval a černoši se konečně váhavě chopili svých zbraní a nákladu a s bělochy v čele pomalu vešli do pralesa.

17

Bojovníci z Rwandy

Vašek zkameněl před lesklými hroty kopí, namířenými proti němu. Čekal, co se bude dít. Muži, kteří je tak znenadání přepadli, stáli kolem nich, sražení do hustého šiku jako zeď, ve které nebyl jediný otvor, jímž by mohl člověk uprchnout. Nepokusil by se o to, ani kdyby tu příležitost k útěku byla. Věděl, že černoši dovedou mistrně házet oštěpem na velkou vzdálenost a že by neměl nejmenší naději utéct. Přemohl strach a začal si útočníky prohlížet. Dinži mu byl příkladem, a Vašek se snažil tvářit stejně jako trpaslík, který vypadal tak klidně, jako by se sešli s nejlepšími přáteli.

Muži stojící kolem nich se hodně lišili od černochoů a Vašek se divil, kde se tu vzali. Byli velcí a štíhlí, dobře rostlí, měli dlouhé a rovné nosy pod vysokým čelem a barvou pleti připomínali spíše In-

diány než černochoy. Vlasy měli stažené páskou, která jim obepínala čelo, a byli oblečení v podivné bílé i barevné lněné pláště, které jim splývaly v záhybech kolem těla jako tógy římským senátorům. Všichni byli ozbrojeni dlouhým kopím a mnozí z nich měli i pušky. Většinou to byly staré muškety nabíjené zepředu, ale někteří měli i moderní opakovací mauzerovky.

Takovou zbraň držel v ruce muž, před nímž se kruh uctivě rozevřel, když předstoupil před zajatce. Měl na sobě šarlatově rudý plášť a přes něj ještě krátký přehoz z krásné levhartí kůže, v němž vypadal velmi majestátně. Vašek vytušil, že je to náčelník, a podíval se mu přímo do tváře. Nelíbila se mu, byla zamračená a hyzdil ji dopředu vystupující silný chrup, který jí dodával krutý výraz. Muž něco rychle a hněvivě říkal a trpaslík mu stejně hbitě odpovídal a při tom se točil kolem své osy rychle jako káča a rozhazoval rukama.

„Je to bída, když člověk nerozumí ani slovo,“ pomyslel si Vašek. Teď už byl mnohem klidnější, přestože se náčelník netvářil nijak přívětivě. Kopí totiž po jeho příchodu poklesla a neohrožovala Vaškova prsa.

Náčelník se odvrátil od trpaslíka a křikl něco dozadu, načež se šikem bojovníků protlačil muž, který se lišil od ostatních barvou kůže i vzrůstem. Byl světlejší, vypadal jako hodně opálený běloch a měl nízkou, sraženou postavu se širokými rameny. Vašek hádal, že je to nějaký míšenec bělocha s domorodcem, a brzy se dověděl, že se nemýlil. Náčelník něco k příchozímu promluvil a muž přeměřil hocha chytrým pohledem, načež se ho začal vyptávat lámanou angličtinou, kdo je a odkud přišel.

Při slovech, jimž rozuměl, se Vaškovi vyjasnila tvář. Začal překotně odpovídat, ale muž ho zvednutím ruky zarazil.

„Počkej, moje angličtina není tak dobrá, jako tvoje,“ žádal pomalu. „Neumíš náhodou portugalsky? To byla řeč mého otce a tu znám bezvadně.“

„Ne, portugalsky bohužel neumím,“ odpověděl zaraženě hoch a začal potom pomalu, jasně vyslovoval a líčil své nedávné osudy. Něco musel opakovat dvakrát, ale míšenec porozuměl celkem dobře jeho vyprávění a tlumočil je náčelníkovi. Přísnost tahů náčelníkova obličeje trochu povolila, ale zdálo se, že věří Vaškovi jen zčásti.

Svědčilo o tom jeho rozhodnutí, tlumočené míšencem, že hoch musí jít s nimi a setrvat u nich tak dlouho, dokud jejich výprava neskončí.

To byla pro Vaška hrozná rána. Jeho plán připojit se k Swansonově výpravě tím byl odsunut na kdovíjak dlouhou dobu, případně zcela zmařen. A to ho v tu chvíli ani nenapadlo, že setkání s lidmi „měděných tváří“ může mít pro něho ještě osudnější následky a že bude možná přinucen po léta mezi nimi zůstat v zapadlém koutu rovníkové Afriky, kam zřídka kdy běloch pronikne.

„Půjdeš s námi jako náš host a jen nakrátko,“ konejšil ho míšenec, ale jeho prohnatý úsměv nesliboval ubohému Vaškovi nic příjemného. Skutečně se také hned přesvědčil, jak náčelník míní své pohostinství. Na jeho důrazný pokyn musel odevzdat celý svůj malý majetek, peníze, krásný nůž od Joea a hodinky. Hodinky si náčelník hned připnul na zápěstí, peníze zastrčil míšenec se spokojenou tváří do kapsy a nůž dostal bojovník, jehož levhartí opasek nasvědčoval o vyšší hodnoti. Ztráta nože zamrzela hochu nejvíc. Také si dobře zapamatoval muže, který jej od náčelníka obdržel.

Hned po tomto nezvyklém projevu pohostinství se dala celá početná tlupa bojovníků — Vašek ji odhadl nejméně na sto mužů — na pochod. K hochovu údivu zamířili ke kouřové hoře a pohybovali se tak tiše, jako by se nacházeli v nepřátelském území. Vašek šel volně, ale několik mužů ho obklopovalo v těsné blízkosti a na útěk nemohl ani pomyslet. Míšenec se k němu záhy připojil a zahájil s ním rozhovor, na jehož počátku slavnostně slíbil, že dostane zpátky všechno, co mu vzali, jakmile se výprava Batusiů — tak se jmenoval kmen, jehož bojovníci ho obklopovali — skončí.

Už podruhé slyšel narážku na výpravu a začal být zvědavý. Položil míšenci přímou otázku, ale odpověď nedostal.

„Musím se zeptat Sabinia,“ řekl míšenec po chvíli mlčení a dodal, že Sabinio je náčelníkovu jméno a že to znamená „otec zubů“. Vašek si pomyslel, že je to docela dobrá přezdívka, poněvadž mohutný chrup byl náčelníkovým nejvýznačnějším rysem, a rozhlížel se po Dinžim, po jehož společnosti se mu zastesklo. Výprava postupovala roztažena do dlouhého průvodu, a teprve když vystoupil na špičky a natáhl krk, spatřil trpaslíka, jak pokojně kráčí vedle náčelníka.

Velmi se zarazil, když viděl, že Dinži má všechny své zbraně, a v jeho mysli vzklíčilo ošklivé podezření, že trpaslík o přítomnosti Batusiů věděl a zavedl ho k nim.

Náramně ho to roztrpčilo, a když ho v tu chvíli pobídl jeden ze strážců neurvalým štulcem do žeber k rychlejšímu pochodu, vzkypěl a vrazil mu svou drobnou pěst pod bradu s takovým důrazem, že zuby rudého muže jen zachrastily. Batusi byl na okamžik překvapen, ale potom se začal sápat na hocha, a kdyby nezasáhl míšenec, který přichvátal právě včas, vedlo by se Vaškovi zle. Míšenec uklidnil vojáka, ale z nenávistných pohledů, jež tento muž vrhal po Vaškovi, poznal ubohý hoch, že se stal jeho nepřítelem.

„Pověz mi,“ nedal si pokoj, „jak to, že mně jste všechno sebrali a Dinžimu jste jeho zbraně nechali?“

Míšenec se zatvářil udiveně. „Dinži, to je ten trpaslík, tvůj kamarád?“

Vašek přisvědčil. „To je jiná věc,“ pokračoval míšenec. „Na trpaslíka jsme zvyklí, v kraji Rwanda, odkud jsou Butusiové, žijí také takoví malí lidé. Naši bojovníci s nimi raději vycházejí přátelsky. Bojí se jejich otrávených šípů.“ Jeho vysvětlení nijak nezmenšilo hochovu nedůvěru. Došel však k závěru, že by nemělo smysl dále na míšence naléhat, a začal se ho vyptávat na jiné věci. Zajímalo ho, kde je Rwanda, domov Batusiů, a míšenec mu prozradil, že je to kraj lesů a stepí, ležící mnoho denních pochodů na jih odtud, mezi jezery Kiwu a Tanganika.

To ho velmi překvapilo, přímo ho posedla zvědavost, jakou to výpravu pořádají Batusiové do tak dalekých hor.

„Jdeme po stopách kovových ptáků,“ prozradil míšenec — Sanzi se jmenoval — tajemně.

Vašek na něj v úžasu vykulil oči. „Neříkej! Cožpak existují kovové ptáci?“

„Jsou. Příletnou pokaždé v noci a pokaždé uloupí několik bojovníků Butusiů,“ tvrdil Sanzi s tajemnou tvář.

Vašek kroutil hlavou, ale najednou pochopil. „Letadla? Ale čím by byly?“ dodal nedůvěřivě.

„Kovoví ptáci, draví noční ptáci,“ opakoval tvrdošíjně Sanzi. „Našli jsme jejich stopy, vedou sem, do hor. Jdeme si pro lidi, které nám uloupili.“

Vašek se nedůvěřivě usmál. „To jsou báchorčky, Sanzi,“ řekl povýšeně. „Vždyť i přísloví říká, že pták ve vzduchu a had na skále stopu nezanechá. Jak byste mohli najít stopu po kovových ptácích?“ Ale míšenec zmlkl a víc už neprozradil.

Stín padl do údolí, den se chýlil k večeru. Kouřová hora teď čněla nad nejvyššími stromy pralesa, který se táhl širokým temným pruhem napříč křovinatou stepí, kudy postupovali. Vašek odhadoval její vzdálenost na dvě až tři míle. Dnes už k ní nedorazí, to bylo jasné. Batusiové pochodovali pomalu a opatrně a vysílali rozvědky na všechny strany, jako by se nacházeli v nepřátelské zemi, ačkoliv kraj kolem nich byl naprosto liduprázdný.

Na okraji pralesa se zastavili a Vašek usoudil, že tu Sabinio chce strávit noc. K jeho velkému údivu však bojovníci nezřídili tábor, ba ani nezapálili ohně. Každý se natáhl do trávy tam, kde se právě zastavil, jen několik mužů začalo obcházet kolem místa odpočinku jako hlídky a několik jiných chystalo večeři. Byla velmi prostá, rozemleté

proso smíchané s vodou, nabranou z potoka, v řídkou kaši. Vaškovi nechutnala, i když měl pořádný hlad, a jen s obtížemi vyprázdnil svou misku.

Dinži k němu přišel, když večeřel, a vesele něco švitořil, ale Vašek nedokázal potlačit podezření, které v něm vzklíčilo, a choval se k němu tak nevšímavě, že trpaslík za chvíliku smutně odešel. Vašek se po večeři natáhl do trávy a pokoušel se usnout. Podařilo se mu to, ale každou chvíli se probouzel zimou. Ve svitu hvězd si povšiml, že po každé některý z bojovníků, rozložených v kruhu kolem něho, pozvedl ostražitě hlavu. „Jsem dobře hlídáný,“ řekl si, ale popravdě ho ani nenapadla myšlenka na útěk. Temné stíny hlídek neslyšně obcházely spící muže a malý kus za nimi se rýsoval temný les, do něhož by se sám v noci stejně neodvážil.

Při jednom takovém probuzení se mu zdálo, že slyší zvuk, který mu připadal známý. Letadlo, slyší jeho motor! Ale kde by se tu vzalo? Pro Swansonovu výpravu měla letadla přiletět nejdříve za čtrnáct dní, a přistála by tak daleko, že by jejich motory nemohl slyšet. Ostatně by zcela jistě nepřiletěly v noci, kdy bylo přistání na skalním svahu naprosto vyloučeno.

„Asi se mi něco zdálo,“ pomyslel si, ale tichý ruch, který zatím nastal v táboře, byl důkazem, že Batusiové slyšeli onen zvuk také. Zřejmě je rozčilil, jak bylo patrné podle jejich podrážděných posunků proti hvězdnatému nebi, na němž však nebylo nic vidět. Trvalo hezkou chvíli, než se utišili a než Vašek zase usnul. Přece jen to nemohlo být letadlo, přesvědčoval sám sebe, vždyť pan Burton jednou řekl, že se letci vyhýbají ruwenzorským horám i ve dne, kvůli jejich velké výšce i proto, že se tu často vyskytují prudké větrné nárazy, které nejsou letům příznivé.

Konečně usnul, ale za nějakou dobu se opět probudil, tentokrát však zimou. Někdo ležel těsně vedle něho a držel ho za ruku! V prvním okamžiku byl tak překvapený, že stěží potlačil výkřik, ale ovládl se a pohnul jen hlavou, aby se podíval, kdo to je. Dinži! Toho by se byl nenadal. Trpaslík se vesele šklebil a horlivě rukou naznačoval plíživý pohyb. Hoch pochopil, že ho vybízí, aby se plížil za ním.

Tak Dinži ho přece jen nezradil, když ho teď přichází vysvobodit! Velmi ho potěšil a ani na okamžik mu nepřišlo na mysl, že trpas-

lík třeba chystá léčku. Neslyšně pozvedl hlavu, a aniž sebou pohnul, rozhlédl se opatrně na všechny strany. Stráže už nechodily, stály a opíraly se ospale o kopí. Táboru za svými zády nevěnovaly žádnou pozornost, a i kdyby se tam podívaly, nemohly spatřit v nezřetelném svitu hvězd dvě těla, plazící se vysokou trávou tak pomalu a nehlučně, že se její stébla sotva zachvěla.

Dinži lezl napřed, Vašek za ním, občas se dotýkal jeho nohy, aby ho neztratil. Spící bojovníci byli nejnebezpečnější překážkou, ale Dinži si zřejmě přesně pamatoval, kde který z nich leží. Spali ostatně tvrdě, dokonce i ti, jimž bylo svěřeno, aby Vaška hlídali. Když lezli kolem jednoho ze strážců, chrápajícího ze všech sil, Dinži na chvilku ustal v pohybu a Vašek se už polekal, že se Batusi probudil. Ale trpaslík se hned zase plížil dál a muž se ani nepohnul. Nyní už měli tábor za sebou a Vašek se odvážil pozvednout trochu hlavu nad travu. Kus vlevo stála hlídka, ale obracela k nim záda. Napravo byla stráž tak daleko, že ji ani neviděl. Před nimi se tměl prales. Hoch se zarazil — Dinži chce uniknout do pralesa, teď, v noci! Trpaslík si všiml, že už ho nemá za sebou a vrátil se k němu. Něco mu důrazně šeptal do ucha, ale hoch rozuměl jen slovu *temu*.

„To se ví, že půjdu s tebou, co jiného mi zbývá, mezi ty zloděje se přece nevrátím, ale moc se mi do toho lesa nechce,“ šeptal rozmrzele. Ucítil, že mu Dinži strká něco do ruky, a jak potmě předmět ohmatával, poznal, že je to pouzdro s Joeových nožem. To ho naplnilo velkou radostí. Pochopil, proč se trpaslík cestou zastavil u spícího bojovníka, vzpomněl si na jeho levhartí opasek. Nemohl mu projevit svou vděčnost jinak, než potleskáním na nahé rameno, a ihned to udělal. Měl dojem, že i v té tmě vidí Dinžeho šťastný úsměv.

Teď už byl tábor tak daleko a les tak blízko, že mohli jít vzpřímeně. Dinžimu i potom byla stěží vidět nad vysokou trávou hlava a Vašek musel dávat pozor, aby ho cestou neztratil. Opět se po něm ohlédl, a polekaně se zastavil, nikde ho neviděl! Náhle se přímo proti němu vztyčil temný stín a poděsil ho svou výškou. To přece není Dinži! Úzký srpek měsíce se v tu chvíli vyhoupl nad stromy a ozářil posměškem staženou tvář muže, který ho udeřil. Dlouhé ostří oštěpu se studeně zalesklo v měsíční záři a jeho hrot utkvěl těsně na hochových prsou.

Jásavý bojovníkův výkřik prorazil nočním tichem, ale sotva se ozval, již zase zanikl v temném chroptění, jak muž klesal do trávy, pouštěje z rukou kopí. Dinžihova hlava se vynořila bezprostředně před Vaškem a za ní ruka, svírající nůž zbrocený krví. Hoch přivřel polekaně oči při pohledu na krev, ale Dinži už ho držel za ruku a táhl ho rychle za sebou k nedalekým stromům. Zatímco se tábor za jejich zády probouzel a hlučel četnými hlasy, šplhali na strom. Trpaslík s opičí hbitostí, Vašek těžkopádně, stěží nalézaje cestu v nepatrné záři měsíčního srpku. Dinži mu pomáhal, vytáhl ho za sebou, ale sotva zdolali jednu větev, pobízel ho na další. Lezl napřed, rychle jako veverka, a hned se zase skokem vracel, aby ukázal cestu, až se Vaškovi tajil dech.

Rozběhl se lehce a neslyšně po dlouhé větvi, která se ztrácela v síti lián, a Vašek lezl pomalu za ním. Pochopil, že se musejí dostat co nejrychleji dál od kraje lesa, kde stromy rostly ještě řídce, takže bylo vidět do jejich korun, a beze stop, aby je Batusiové nemohli pronásledovat, ale šlo mu to tak těžko a bál se, že každou chvíli spadne z té velké výšky a potluče se nebo si poláme údy. Nepovolil však a se zaťatými zuby lezl za trpaslíkem, který se procházel po větvi jako po louce, jistě, lehce a bezpečně, a každou chvíli se k němu vracel a povzbuzoval ho tichými výkřiky.

Zastavil se a těžce si vydechl, už nemohl dál. Chyběl mu vzduch, srdce se mu divoce rozbušilo, musel si trochu odpočinout. Dinži čekal trpělivě vedle něho, a zatímco seděli vysoko ve větvi ve spleti lián, poslouchali každý zvuk a pátrali po Batusiech. Jejich hlasy zněly teď od okraje pralesa, z místa, kde klesl jejich bojovník, ale k Vaškovu údivu nespatriili jediné světlo, a pokud je Batusiové pronásledovali, pak potmě.

„Teď už to zase půjde,“ řekl Vašek po chvíli, když si oddechl, ale moc to nešlo, protože tma houstla úměrně s tím, jak se vzdalovali od kraje lesa, kam ještě pronikalo aspoň trochu světla přibývajícího měsíce. Brzy už vůbec neviděl větev, na kterou měl přeskočit, zatímco Dinži, jak se zdálo, měl oči kočičí a nic si ze tmy nedělal.

„Dál nemůžu, zůstanu tady, jdi si sám, jestli chceš!“ řekl po chvíli, když se tma kolem nich stala naprosto neproniknutelnou. Usedl rozkročmo na větev, opřel se zády o kmen stromu a ve vteřině

usnul, aniž se staral o trpaslíka. Když se celý prokřehlý probudil křikem opic a papoušků, zjistil, že Dinži zmizel, ale že ho před odchodem přivázal liánou, kterou mu několikrát ovinul kolem pasu a ke kmenu, o nějž se opíral.

„Dobrák Dinži, a já jsem ho tak ošklivě podezíral!“ řekl si dojatě, když přerézával liánu, jejíž pomoc už nepotřeboval. Sotva skončil, vynořil se ze zeleně trpaslík a vesele se šklebil. Jednu ruku položil na ústa, na znamení, aby bílý bvana mlčel, zatímco druhou tahal ze své malé brašny nějaké černé kořínky. Nevypadaly vábně, ale Vašek měl takový hlad, že se do nich bez okolků pustil, jen mu je trpaslík podal. Chutnaly jako vodnice a byly trochu nahořklé, ale přesto litoval, že jich není víc.

Někde pod nimi se ozvaly lidské hlasy a Vašek si jako Dinži lehl na silnou větev bokem, aby nebyl zezdola vidět ani kousek těla. Batusiové, kteří je hledali, prošli kousek od nich, ale ne pod jejich stromem, kde byl porost velmi hustý a těžko proniknutelný. Když jejich hlasy ztichly, dal trpaslík znamení, že by měli jít po větvích dál. Vašek, osvěžený spánkem, poslechl a začali putovat nad zemí. Splétali si mosty z lián tam, kde jim větve neposkytly vhodnou cestu. Vašek měl dojem, že se Dinži přes různé okliky drží určitého směru, a skutečně se nemýlil. Když dost dlouho po poledni jejich pouť skončila u skalní stěny, ve které zel nepravidelný otvor ve výši větve, po níž právě přišli, zatvářil se trpaslík velmi radostně.

Stál na větvi, vesele šveholil, živě rozkládal rukama a ukazoval do temného otvoru. Větev nesahala až ke skále, museli skokem překlenout vzdálenost několika stop, ale trpaslík skákal jako opice a Vašek měl zase dlouhé nohy, které ho bezpečně přenesly přes propast. Otvor ve skále tvořil nepravidelnou jeskyni, tak nízkou, že Vašek jen na jednom místě mohl stát vzpřímeně. Bylo v ní plno starého ptačího trusu a opuštěných hnízd. Čistotný hoch začal okamžitě uklízet, ale Dinži polekaně vykřikl a chytil ho za ruku.

„Co zase máš?“ bránil se Vašek, ale ihned pochopil. „Aha, ven to házet nesmím, Batusiové by se náramně divili, kdyby našli na zemi ptačí trus a žádná hnízda. Dobrá, smetu to někam do kouta!“ Přeskočil zpátky na větev, odřezal mladé haluze na místě, kde to ze země nikdo nemohl objevit, a utáhl je liánami. Vyrobil si z nich malé

koště. Když byl s čistěním hotov, začal nosit dovnitř větve a liány na lůžko a Dinži mu pomáhal tak horlivě, že se brzy ve své jeskyni zařídili tak pohodlně, jak to jen šlo.

„Máme znamenitý skalní hrad!“ liboval si Vašek rozjařeně, když byli se vším hotovi a pohodlně se natáhli na měkkém lůžku. Skutečně, skryš byla výborná. Otvor ve skále mohl spatřit jen ten, kdo vylezl na protilehlou větev, ze země nebyla vůbec vidět. Měla jedinou nevýhodu, nemohli v ní rozdělat oheň, protože kouř by je prozradil. Museli se spokojit studenou stravou, což Dinžimu tak mnoho nevadilo, jedl rád slimáky, brouky a okřídlené mravence syrové, ale Vašek si toto jídlo ošklivil a byl živ jen z kořínků, které trpaslík vždy nějakým záhadným způsobem objevil a přinesl.

Byla to bídná a nechutná strava, ale druhý den jejich pobytu ve skalním hradě Dinži Vaška odškodnil velkými plástvemi medu lesních včel.

„To je něco!“ pochvaloval si Vašek a žvýkal plnými ústy. Dinži seděl proti němu a polykal s chutí své syrové slimáky. Zářil radostí, že je jeho bílý bvaná spokojený. To už si začínali trochu rozumět. Dinži se naučil několika anglickým slovům, která pronášel s hrozným hrdelním přízvukem, a Vašek zase pochytil od něho malou zásobu domorodých výrazů.

„Mohli bychom už jít dál!“ navrhoval Vašek po oné medové hostině, ale Dinži kroutil energicky hlavou a tvrdil, že Batusiové se stále ještě potloukají v blízkosti jejich skryše.

„Jsi starý pohádkář,“ namítal rozmrzele Vašek, „a mně se zdá, že se ti nechce ke kouřové hoře!“ Vzpomněl si na děs, který se objevil v trpaslíkově tváři, když mu před několika dny názorně vysvětlil, že sopka je cílem jeho cesty. Už také věděl, jak jí Dinži říká, Simbigongo. To jméno znělo hezky, ale Dinži zvážněl pokaždé, když je Vašek pronesl, a začal zmateně rychle něco vykládat. Po delším úsilí hoch pochopil, že v hoře Simbigongo sídlí zlí tvorové.

„Pohádkář jsi, vždyť to říkám!“ odbýval Vašek se smíchem jeho strach. „Co by tam mohlo sídlit? Trochu ohně, a možná že jen trochu kouře!“ Čtvrtého dne se dalšího čekání nabažil. Dva dny už nezaslechli z lesa ani hlásek, kromě obvyklého hašteření opic a ptáků v

korunách stromů, které se pnuly vysoko nad jejich skryší. „Zítra vyrazíme!“ pravil rozhodně a Dinži se zarmoucenou tváří přisvědčil.

„Směr Simbigongo!“ zavelel Vašek, když se ráno spustili po liánách na zem. Trpaslík vážně přikývl. Šli pralesem, rozhlíželi se opatrně při každém kroku, aby nenarazili na pronásledovatele, a před polednem dospěli na jeho okraj. Nešíroká, křovím porostlá step je dělila od úbočí sopky, která zvedala před nimi své srázné žulové úbočí.

Simbigongo!“ řekl trpaslík a ukázal na šedočernou skálu. Vašek přikývl. Ukryt za mohutným kmenem pátral očima na horském svahu po stopách Swansonovy výpravy. Nespatřil nic, ale nezahlédl také ani jediného batusijského vojáka.

„Nevadí,“ řekl si, „obejdeme celou horu a jistě narazíme na Swansonův tábor!“ Mrzuté bylo, že stejně snadno mohli padnout do středu tlupy bojovníků z Rwandy, ale toto nebezpečí museli riskovat. Vašek pátral očima po místě, kde by byla skála schůdná, a zdálo se mu, že je nalezl.

Obědvali ještě v lese a potom se proplížili křovinatou stepí, která je dělila od sopky. Kryli se každým keříčkem, museli si počínat velmi opatrně, nevěděli, odkud je může pozorovat nepřítel. Pozdě odpoledne začali zlézat svah Simbigonga. Po hodinovém lezení, při němž se trpaslík tvářil velmi nešťastně, vystoupili k místu, kde ztuhlá žula utvořila přirozený ohromný schod, který se táhl daleko po obou stranách úbočí.

„Vida, tady máme cestu jako pro nás připravenou,“ liboval si Vašek. „Jen kdybych věděl kudy, napravo nebo nalevo?“ Po krátkém váhání si vybral směr vlevo, poněvadž se cesta zdála tímto směrem nejschůdnější. Když se setmělo, zastavili se na místě, kde výčnělky skály vytvořily malou plošinku, chráněnou téměř na všech stranách.

„A tady se vyspíme, nebude nám tu taková zima!“ rozhodl Vašek, který převzal velení od chvíle, co opustili prales. Snědli poslední zbytky medu a ulehli na holou skálu. Tiskli se k sobě, aby se zahřáli. Vašek hned usnul, ale náhle procitl a začal poslouchat. Ze skály zněly tlumené zvuky, a když zbystřil sluch, poznal, že to jsou lidské hlasy.

„Mluvící skála!“ šeptl s úžasem a napadlo ho, že je dobře, že Dinži tvrdě spí, jinak by ho asi žádnou mocí neudržel na místě. Neuvažoval, jak je možné, že hlasy pronikají kamenem až k němu, a začal zvědavě naslouchat. Zdálo se mu, že rozeznává jednotlivá slova a že ve skále někdo mluví anglicky.

„Swansonova výprava je v kouřové hoře!“ blesklo mu náhle hlavou a s chutí by si zavýskl. „Proč by tam nemohla být? Pokud je to sopka, musí být dutá a major se svou výpravou do ní jistě pronikl,“ uvažoval. Někde blízko nich je asi otvor vedoucí dovnitř.

Přiložil ucho ke skále a teď slyšel lépe. Jeden hlas se pozvedl nad ostatní a Vašek se zaradoval, když poznal podle tónu, že to mluví jeho oblíbený Dick Burton. Rozuměl každému slovu a dychtivě poslouchal, aby mu ani hláška neunikla.

„Jisté je, že nebýt toho českého kluka, nikdy jsme se do téhle kritické situace nedostali. Lituji, co mám vlasů na hlavě, že jsem mu kdy věnoval pozornost,“ mluvil hněvivě Dick Burton.

Někdo mu odpovídal, ale Vašek už neposlouchal. Obvinění, které proti němu vznesl mladý fyzik, ho tak vyvedlo z míry, že přestal poslouchat. Ležel na studené skále s tváří obrácenou k hvězdám a hořce litoval momentu, kdy se vloudil do letadla Swansonovy výpravy.

Chodící balvany

„Vlastně je nám tu lépe než v otevřeném kraji,“ pravil Burton, když vkročili pod první stromovité plavuně a kapradiny.

„Proč myslíte?“ zeptal se major, který se právě ocitl v jeho blízkosti.

„Protože ty silné kmeny nás chrání proti záření smolincového pohoří! Vyzařují sice také radioaktivní paprsky, které do sebe nasály z půdy, ale daleko slaběji,“ vysvětloval fyzik.

Major přikývl. Tvářil se starostlivě a Burton uhodl jeho nesnáze. Černoši se podešeně tlačili k bělochům, jeden překážel druhému, výprava se nemohla dostat kupředu.

„Kéž by tu byl MacKing!“ povzdechl si major. „Je nás málo, potřeboval bych ho jako sůl, nemám kým obsadit jedno křídlo. Evington a Cranston jsou jen dvě malé děti, potřebují sami hlídat, místo aby nám pomohli hlídat černochoy.“

Razili si pomalu cestu hustým podrostem nízkých kapradin a podivných rozsáhlých keřů s červenohnědými větvemi bizarně skroucenými a táhnoucími se do značné délky. Evingtonovi připomínaly barvou i délkou mořské chaluhy. Nebyly tu liány a jiné popínavé rostliny, které jsou hlavní překážkou v obyčejném rovníkovém pralese, ale zastoupily je dokonale. Ke všemu ještě i tenké větve kladly velký odpor noži a černoši museli sáhnout k sekerám, aby je zdolali.

Všechno vypadalo divně, jinak než v pralese, na jaký byli zvyklí. Hmyzu tu bylo pramálo, komáry nenašli ani na stepi, mouchy rovněž chyběly, snad záření za miliony let nadobro vyhubilo tyto drobné a pro cestovatele velmi nepříjemné zástupce živočišné říše. Z brouků spatřil dosud okouzlený biolog jen jediný druh, podobný evropskému roháči, ale značně větší, skoro pět palců dlouhý. Měl tuhé krovky, kovově zbarvené jako stěvlík, a ohromná kusadla, zaujímající téměř dvě třetiny délky celého těla. Vydatně je použil, když se ho

chtěl Evington zmocnit, a způsobil mu hlubokou a silně krvácející ránu mezi palcem a ukazovákem.

Major obvázal nešťastného biologa a důkladně mu přitom vynadal.

„Ted' není čas na studium přírody, Evingtone!“ pravil přísně, „slyšel jste, co říkal Burton o nebezpečí prodlouženého pobytu v této kotlině! Musíme se co nejrychleji spojit s MacKingovou četou a opustit kraj zamořený zářením!“

„Nač jste mě tedy brali s sebou, když mi nedovolíte dělat mou práci?“ namítl pohoršené učenec.

Major pokrčil rameny. „Nepředvídané okolnosti jsou vždy silnější než lidská vůle,“ dodal už mírněji. „Mějte rozum, Evingtone, a nezdružujte pochod!“

Evington se skutečně snažil mu vyhovět a omezil se potom jen na rychlé fotografování stromů a rostlin, vyhlížejících obzvláště zajímavě.

K příhodě s broukem došlo hned na začátku pochodu pralesem. Potom se nestalo už nic zvláštního a ještě hodnou chvíli před setměním nařídil major zastavit a utábořit se. Stromy, které rostly v tomto neobvyklém pralese dost řídkce, se ještě víc rozestupovaly kolem ohromného cykasu, stojícího na nepatrné vyvýšenině. Na ní se utábořili a major dal rozkaz k vykopání mělkého příkopu, jehož hlínu použili na zbudování nízkého ochranného valu kolem tábora.

„Tohle by nám moc nepomohlo, kdyby si tvor z včerejší noci usmyslil napadnout tábor,“ podotkl Warrington k Swansonovi. „Překročí ten třístopý val jako vy krtčí hromádku!“

„Máte pravdu,“ souhlasil major, „ale vzpomeňte si, jak za války člověk šel nechráněným terénem a najednou do něho začali nacisté pražit z kulometů. Co udělal? Lehl si na zem a polní lopatkou si nahodil před sebe hromádku“ hlíny. Byla o málo větší než ta krtčí, o které jste se zmínil, a přece jen se za ní cítil mnohem bezpečnější, než když ležel jen tak na holé zemi. Černý voják má podobnou psychologii jako bílý!“

V tom se nemýlil. Askaři se skutečně tvářili daleko spokojeněji, sotva se hliněný okruh kolem tábora uzavřel. Ráno však, po klidné noci, měl těžkou práci, než je pohnul k dalšímu pochodu. Musel pou-

žít veškeré své výmluvnosti a slíbit jim dvojnásobný žold po skončení výpravy, než vstali a odhodlali se tábor opustit.

„A to jsou vojáci vybraní z nejlepšího praporu East-Afrika Rifles³⁰!“ posteskl si major inženýrovi.

„Nedivte se, majore, podívejte se na tu mlhu! Mně samotnému se do ní nechce!“ omlouval je Warrington. Mlha, která se začala snášet o půlnoci, zhoustla k ránu tak, že nebylo vidět ani na deset kroků. Všechno kolem nich vypadalo smutně a šedivě, vzduch byl studený a syrový a vlhkost prýštila ze všeho, čeho se dotkli. Vojáci se dlouho řadili, překládali mrzutě zavazadla a stěžovali si na jejich tíhu. Konečně s nechutí vykročili za majorem. Burton zabezpečoval střed průvodu, inženýr Warrington šel na konci jako zadní hlídka. Jediným povzbuzením za tohoto smutného pochodu byl Swansonův odhad, že před polednem musejí dorazit k sopce, i když jejich pochod nebude zvlášť rychlý.

První hodina pochodu proběhla bez zvláštních příhod a v poměrně snadném terénu, kde plazivé keře rostly jen ojediněle, takže mohli postupovat rychle. Potom začala půda měknout a měnit se v bažinu, v níž si jen s potížemi hledali pevnější schůdná místa. Mlha byla stále stejně hustá jako ráno, když opouštěli tábor, a velmi jim ztěžovala hledání cesty. Sopku, cíl své pouti, vůbec neviděli a major mohl řídit směr pochodu jen podle Warringtonovy mapy a kompasu.

Krátce před desátou se ozvaly ze středu čtyři poděšené výkřiky několika askarů. Warrington se tam okamžitě vrhl, v běhu odpínal od pasu ruční granát, ale panice už nestačil zabránit. Černoši odhazovali zavazadla a rozutíkali se na všechny strany. Nízké a dlouhé tělo se převalovalo v mlze. Inženýr přelétl pohledem své okolí, a když zjistil, že je sám, vytrhl jehlu z granátu, hodil a okamžitě se vrhl tváří do bláta. Výbuch zazněl z bezprostřední blízkosti a úlomky granátu mu zasvíštěly nad hlavou.

Major Swanson přiběhl s několika askary, za ním Evington s Cranstonem a jako poslední Burton, jemuž se podařilo zastavit dva z uprchlíků. Měl dohled právě nad středem čtyř, ale k smrti vylekaní lidé jej strhli na útěk s sebou, a teprve když uběhli kus cesty, osvo-

³⁰ Vychodoafričtí střelci, doslova východoafrické pušky

bodil se z hloučku ranami pažby a přemluvil dva muže, aby se s ním vrátili.

„Co se děje, Warrington, co to bylo za výbuch? Kde jsou vaši lidé, Burtone?“ chrлил otázky udýchaný major, jenž přiběhl s puškou připravenou k výstřelu.

„Něco jsem zahlédl v mlze, co postrašilo askary, a hodil jsem po tom granátem, pane,“ hlásil inženýr. „Nevím, jestli jsem to zasáhl, půjdu se podívat.“ Evington se hnál horlivě před ním, ale major ho zadržel.

„Mne strhli ti strašpytlové na útěk, nemohu za to, majore, byli jako lavina a hnali se jako splašení. Dva se mi podařilo zastavit, Kongoniho a Ndesiho,“ omlouval se zahanbený Burton.

„Jak můžeš být takový zbabělec?“ osopil se major na Kongoniho.

„Pane, to byla ohromná tlama a v ní mnoho ostrých zubů a ta tlama se na nás otevřela a chtěla nás sežrat, proto jsme uprchli!“ bránil se uraženě askar.

Burton zatím počítal černochoy. Z třinácti jich chybělo pět. S majorovým souhlasem se je vydal hledat.

„Buďte opatrný, a kdyby se někde něco hnulo, střílejte, půjdeme vám na pomoc!“ řekl mu Swanson tiše. Dick si vyměnil svou těžkou dvojku za opakovačku a odešel. Mlha ho ihned pohltila a jen ostrý zvuk píšťalky, kterou svolával rozutíkané černochoy, bylo ještě chvíli slyšet.

Major podlehl Evingtonovu naléhání a vydal se se zbývajícími členy k místu, kde se podle Warringtonova údaje pohybovalo zvíře, po němž hodil granátem. Nebylo to daleko, sotva patnáct kroků, a ještě než k němu opatrně pronikli po nejisté půdě močálu, poznali, že inženýr trefil cíl.

„Škoda že jste ho tak zničil!“ bědoval Evington, když zastavili u těla, roztrženého doslova na dva kusy.

„Je to lepší, než aby on zničil nás,“ smál se Warrington. „Podívejte se jen na ten chrup, nedivím se, že askaři tak mazali, když si před nimi upřímně zívli!“ dodal tiše, aby ho vojáci, nesměle nahlížející přes jejich ramena, neslyšeli.

Evington horlivě fotografoval protáhlou, pět stop dlouhou hlavu zvířete, podobnou hlavě krokodýla, až na to, že měla kostnatý výrůstek mezi očima. Tlama byla pootevřená a její dlouhé, dozadu zahnuté

přední zuby vypadaly hrozivě i nyní, když tu zvíře nehybně leželo mrtvé. Ze střední části těla toho mnoho nezbyvalo, granát ji doslova roztrhal, ale podle ocasu a velmi zakrnělých končetin usoudil biolog, že se zvíře podobalo spíš plazu než ještěru a že bylo nejméně čtyřicet stop dlouhé.

„Máte pravdu,“ souhlasil inženýr, „vypadalo to, jako by se plazilo, pokud jsem mohl v mlze něco vidět.“ Evington velmi naříkal nad ničivým dílem Warringtonova granátu.

„Všechny vnitřnosti jsou pryč. Jak se dovím, jestli to byl býložravec, nebo masožravec, anebo se živil smíšenou stravou?“

„Víte co? Až se s ním podruhé setkáme, pošlu ho na vás. Pustí-li se do vás, můžete vzít na to jed, že jde o masožravce!“ škádlil ho Warrington.

Evington otvíral ústa k rozhořčené odpovědi, ale zdáli, někde za nimi, se ozvala slabá, tlumená rána, za ní po krátké přestávce druhá a potom čtyři rychle za sebou.

„To je Burton, askaři mají dvojky,“ řekl vzrušeně major. „Musím za ním!“

„Nechod'te sám, půjdu s vámi!“ ozval se Warrington. Major zaváhal. „A až se vrátíme, nenajdeme tu ani nohu,“ řekl.

„No ne, majore, co si o nás myslíte?“ ohradil se rozhořčeně profesor. „Sloužil jsem na vojnč, ještě když jste byl takhle maličký!“ ukazoval.

„A umíte házet granátem?“ tázal se pochybovačně Swanson.

„Jak by ne, jen mi tu nějaký nechte!“

„Já také!“ hlásil Evington. „Mám vojenský výcvik, a zúčastnil jsem se belgického tažení. Není mou vinou, že mě potom odkomandovali z činné služby k brain-trustu³¹!“

„Věděli, co dělají!“ bručel posměšně inženýr, ale jeho tichá poznámka zanikla v majorově hlasité řeči.

„Dobrá,“ řekl rychle major. „Zde v bedničce jsou granáty. Vezměte si jich každý pár a hod'te je po všem, co se vám nebude líbit. Jen dejte pozor, je vidět na malou vzdálenost a musíte si všichni

³¹ Brain-trust, mozkový trust, společnost učenců zřízená za války ve Velké Británii. Jejím úkolem bylo urychlené vypracování obranných a útočných prostředků. Jejími členy byli vynikající badatelé a vědci.

okamžitě lehnout, jakmile někdo z vás hodí granát, jinak dostanete jeho střepiny do těla.“ Obrátil se s přísnou tváří k malému hloučku askarů. „Poslouchejte! Kdo uteče, zajde v zubech takového zvířete,“ ukázal na mrtvého plaza, „nebo jiného. A unikne-li mu, bude zastřelen, jakmile ho dopadneme!“

Odcházel kvapně s Warringtonem směrem, odkud se ozvaly výstřely. Cesta byla špatná, bořili se hluboko do bahna a jednu chvíli uvázl Warrington tak, že mu major jen stěží pomohl k sobě na pevnější místo, ale přesto postupovali dost rychle, poněvadž všude rostla jen řídká nízká tráva s tuhými stébly, která nekladla překážky pochodu. Major se často díval na kompas, aby neztratil správný směr pro návrat, protože zbytek výpravy zmizel v mlze, sotva se od něho vzdálili dvacet kroků. Warrington dával Burtonovi pískat znamení, ale když se po každém signálu na okamžik zastavili a naslouchali, zda uslyší odpověď, ležel kraj kolem nich tichý, neozval se jediný zvuk.

Šli bažinou už půl hodiny, když se z mlhy před nimi strašidelně vynořily žluté kmeny plavuní.

„Bažina končí, jsme zase v lese, kudy teď?“ ptal se tiše Warrington. Sotva domluvil, zahučela dunivá rána přímo před nimi a něco mu probzučelo kolem ucha. Vrhł se na zem, následován majorem. „Vždyť to jsou naši askaři, blázni, stílejí v té mlze na nás!“ zlobil se a pískal ze všech sil. Odpovědělo mu Burtonovo volání, a jakmile vstali, objevila se pod prvními stromy malá skupinka askarů, v jejímž čele kráčet mladý fyzik s opakovačkou připravenou k výstřelu. Warrington na ně radostně volal, zatímco major rychle počítal vojáky. Byli všichni, ale jeden z nich ležel nehybně na nosítkách, které nesli dva muži.

„Co se stalo?“ chtěl vědět major a ukazoval na nosítka, která askaři postavili několik kroků od něho na zem, zatímco si utírali zpcená čela.

„Mrtev!“ odvětil krátce Burton. „King Kong ho přepadl, vzal ho do náruče jako malé dítě a utíkal s ním. Byl jsem u toho a stílel jsem, ačkoliv jsem neměl naději na zásah, netvor byl příliš rychlý a zmizel mi okamžitě v mlze. Šel jsem po stopách a kus dál jsem našel Ngombiho. Opice mu zlámala vaz, odhodila ho a uprchlá. Nešel jsem

už za ní, nemělo to smysl. Podařilo se mi svolat píšťalkou ostatní uprchlíky, zhotovili jsme z větví nosítka a šli jsme zpátky. Když jsme vycházeli z lesa, zahlédl Ndesi něco v mlze a vystřelil, než jsem ho mohl zadržet. Tušil jsem, že jste to vy, že nás jdete hledat.“

Major beze slova přistoupil k mrtvému muži. Ležel s hlavou nepřírozně stočenou k rameni a v jeho široce rozevřených očích se zračil děs hrůzných vteřin, které předcházely jeho smrti.

„Pojďme!“ dal rozkaz major. Ubírali se po vlastních stopách a nikdo z nich nepromluvil. Našli zbytek družiny tam, kde jej opustili, a černoši se s ustrašeným pokřikem seskupili kolem mrtvého kamaráda. Major je chvíli nechal a potom nařídil ticho.

„Vidíte,“ začal zvýšeným hlasem, „jak skončil váš druh Ngombi, když neuposlechl rozkaz a zbaběle uprchl! Vezměte si z jeho smrti poučení, že jen dohromady jsme silní a s to se ubránit a že bídne zahyne každý, kdo se odloučí od ostatních! Vykopejte kamarádovi hrob!“ Ale tento poslední rozkaz vzal zpátky, když černoši zkroušeně prosili, aby nedával Ngombiho pohřbít blízko mrtvého plaza, že by netvorův duch škodil nebožtíkovi po smrti. Dali se na pochod a až hodný kus dál, pod prvními stromy lesa, který opět vystřídal močál, askara pohřbili.

Vypálili nad jeho hrobem salvu z pušek na poslední pozdrav a pokračovali v pochodu, ačkoliv už bylo poledne. Major rozhodl, že půjdou tak dlouho, dokud nedorazí k sopce, a teprve tam že se bude obědovat. Ztratili příliš mnoho času a tento prales s jeho King Kongy a nestvůrnými plazy byl příliš nebezpečný. Čím dříve budou z něho venku, tím lépe. Na úbočí sopky budou mít přehled přes celé okolí a nějakého útoku zvířat se tam nemusejí obávat, skála je holá a zvířata se jí jistě vyhýbají, když tam není žádná potrava.

Všichni běloši projevíli s majorovým rozhodnutím naprostý souhlas a také černoši se tentokrát nevzpouzeli, když dostali rozkaz k pochodu. Ochotně se chopili zavazadel a seřadili se. Černochova paměť je sice krátká, ale ranní události zapůsobily na askary tak silně, že nejméně několik dní budou poslouchat, jak byli zvyklí, než vkročili do tohoto zakletého údolí, o tom byl Swanson přesvědčen.

Ubírali se lesem obrovských plavuní, přesliček, kapradin a cykasaů za naprostého ticha, pomalu, pátrali na všechny strany po kaž-

dém podezřelém pohybu. Mlha prořídla, ale nezmizela úplně, a slunce skrz ní vypadalo jen jako světlejší místo na bělavé obloze. Přesto se viditelnost zlepšila a major byl přesvědčený, že nenadále přepadení King Kongem, jak začali podivného obra podle Burtonova příkladu nazývat, které stálo Ngombiho život, je nyní vyloučeno. Napětí povolilo, i černoši se trochu rozveselili a začali spolu zase štěbetat.

Co je vám, Evingtone?“ dotíral Warrington na zamyšleného vědce, jenž šel vedle něho nemluvně, s nepřítomným pohledem. „Přemýšlíte, jak se s tím zachází?“ Ukázal na granáty, jimiž byl ověšen. „Víte, že jste vlastně nebezpečný člověk a že každý, kdo je rád na světě, by se měl držet od vás dál, pokud nesete tuhle výzbroj?“

Biolog neodpovídal na jeho škádlení. Pojednou se zastavil a vyrazil tak silný výkřik, že i major, kráčející v čele, se k nim obrátil.

„Kouslo vás něco?“ polekal se Warrington. Evington zavrtěl hlavou. „Ne, nic se mi nestalo.“

„K čertu, tak proč nás lekáte?“ zlobil se na oko inženýr.

Biolog ho vzal za knoflík kazajky a přinutil ho, aby se zastavil. „Přišel jsem na to, proč ty jelení zebry nebo žirafy, které jsme včera viděli utíkat kolem tábora, skočily do propasti!“ prohlásil s vítěznou tváří.

„Hrome, to je náramně důležitá věc,“ posmíval se inženýr a snažil se dostat svůj knoflík z jeho ruky. „Pojďte, nebo nám utečou a major se bude zlobit, a právem!“ Vzal ho za ruku a táhl ho za sebou.

„Byla to sebevražda!“ řekl důrazně Evington a nechal se jím vléci.

„Neříkejte! A proč, z nešťastné lásky, nebo pro peníze?“ posmíval se inženýr. Ale biolog byl vůči jeho ironii naprosto hluchý.

„Z pudu, instinktu, který jim dala příroda,“ vysvětloval. „Je to zcela jasné a přišel bych na to hned ráno, kdy jsem o tom začal přemýšlet, nebýt těch příhod, které odvrátily moji pozornost jinam.“

„Tak už to vyklopte!“ zlobil se inženýr. „Zvíře páchající sebevraždu, proboha, to jsem ještě neslyšel!“

Ale je to známá věc a stává se i jinde, i když jen ojediněle. Zde, v tomto údolí, je to samozřejmé. Uvědomte si, že z něho není východu a že zvířata, která v něm žijí, jsou odkázána jen na potravu, kterou v něm naleznou. Kdyby se bez omezení rozmnožovala, potrava jim

zkrátka nestačí. Příroda může regulovat jejich počet různými prostředky a zpravidla to dělá prostřednictvím jiných tvorů, někdy malých, jindy zase velkých, kteří jsou nepřáteli určité kategorie živočichů a tuto kategorii udržují na snesitelném počtu.“

„Dobrá, to je jasné,“ souhlasil inženýr, kterého začal Evingtonův výklad zajímat. „To ale mohla tady udělat taky a nemusela vložit ubohým zebraům do hlavy myšlenku na odpornou sebevraždu!“

„Petrně nemohla. Nezapomeňte, že je tu všechno jinak vinou toho zatraceného záření. Zdá se také, že tu žijí převážně býložravci, odkázaní navíc jen na trávu, poněvadž listy plavuní, přesliček, kapradin a cykasů, prosáklými silicemi, se asi živit nemohou.“

„Takže, když to na ně přijde, spáchají býložravci sebevraždu z obavy, aby nezahynuli hladem. Vyhnout se smrti tím, že se sám zabiju, to je prapodivné!“ kroutil hlavou inženýr.

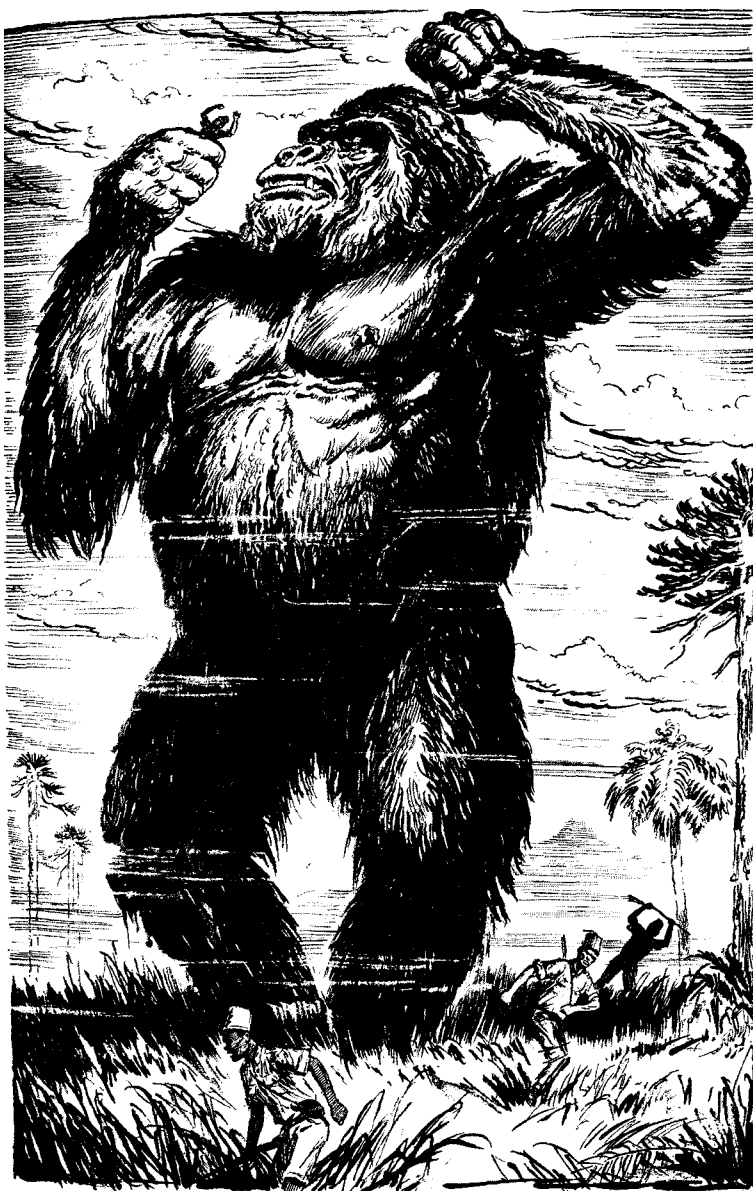
„Vzpomeňte si, že se za války vyskytlo mnoho takových případů!“ připomínal Evington.

„Ano, ale mezi lidmi!“

„Tím hůře, člověk má mít víc rozumu a rozvahy než zvíře, aspoň filozofové to od něho požadují. Ostatně děláte chybu, jako všichni laici, když zapomínáte, že každé zvíře má svůj duševní život.“

Volání z předních řad překazilo Warringtonovu odpověď. Byly to radostné výkřiky, ohlašující, že cesta je u konce. Les skončil, jako by byl vykácen sekerou nějakého obřího dřevorubce, a přecházel bezprostředně v nízkou trávu mírného svahu, který stoupal několik set metrů až k patě žulového úbočí sopky, jehož nízké, v balvany rozdrobené odnože zabíhaly dost hluboko do prémie. Mezi dvěma takovými výběžky se Swansonova výprava utábořila. Byli tu jako v skalní pevnosti, ze tří stran chráněni žulou, jejíž radioaktivitu Burton hned změřil a k velké radosti své i ostatních zjistil, že je velmi nízká, skoro normální. Výběžky skal uzavíraly jejich obzor, ale byly několik set stop od sebe, a mezi nimi se otvíral volný výhled na prérii a na lesy v pozadí. Potok bublal nedaleko a ještě pod ochranou skal, takže jim nic nechybělo.

Odpoledne už značně pokročilo a major se rozhodl, že dnes dál nepůjdou. Důkladně si odpočinou, stráví tu noc a ráno nastoupí

okružní cestu kolem sopky za MacKingem. Toto rozhodnutí bylo přijato s velkým nadšením všemi členy výpravy. Warrington a Burton se ještě vrátili s polovinou askarů do lesa pro dříví a za malou půlhodinku ho přivlékli tolik, že jim muselo vystačit až do rána.

Začali na něm připravovat dohromady oběd i večeři, které se skládaly ze zbytků včerejší majorovy kořisti a z masových konzerv, když jeden z černochů povstal od ohně a udiveně začal ukazovat do prerie. Volal něco na druhy u ohně. Ti přerušili práci a seskupili se kolem něho. Burton vstal a šel k nim. Chtěl jim domlouvat, ale když se podíval, kam ukazují, zapomněl na svou řeč.

Spatřil něco velmi podivného. Skupinu balvanů — tak mu to aspoň připadalo v mlze, která ani pozdě odpoledne nezmizela nadobro — na místě, kde předtím byla jen tráva. Mohl přísahat, že ještě před hodinou, když tudy šli do lesa pro dříví, tam balvany nestály.

„Majore, rychle, pojďte sem, je tu něco zvláštního!“ křikl přes rameno. Avšak ještě dřív, než k nim major doběhl, stalo se něco mnohem divnějšího, balvany se začaly pohybovat směrem k jejich táboru!

„Chodící balvany!“ zaslechl Burton vedle sebe majorův užaslý hlas. Swanson si vybavil, co viděl v triedru, když letěli s *Andromedou* přes smolincové hory. Balvany se zvolna blížily se zvláštním hlukem, jaký působí výbuchy pomalu pracujícího motoru. Bylo jich dvanáct a všechny byly stejné. Podobaly se velmi protáhlému vejci, asi šest stop vysokému, postavenému na špičku. Velké blýskavé oko se lesklo na kulatém vrcholku každého z nich. Byly už docela blízko a rozvinuly se do nepravidelné řady, která uzavřela vchod do tábora. Výprava je na majorův povel zahrnula střelami z opakováček, ale kulky se s hluchým třesknutím odrážely od jejich ocelově šedého povrchu.

„Granáty!“ křikl Swanson a sám hodil první. Zasáhl dobře svůj cíl, ale balvan se ani nepohnul. A potom lesklé oči zmizely a z černých otvorů vylétly malé třpytící se předměty. Ozval se hluk rozbitého skla, když se roztříštily na skále, o kterou se Swansonovi lidé opírali zády, a sladký dusivý zápach prosytil vzduch. Jeden muž po druhém pouštěl zbraň z ruky a v bezvědomí se hroutil do trávy.

Podzemní město

Major Swanson se vzbudil s prudkými bolestmi hlavy a s odporným pocitem v ústech a v jícnu. Dlouho si nemohl uvědomit, co se děje. Pryčna, kterou spatřil těsně nad svou hlavou — sám byl natažen na jiné, úzké, tvrdé a nepohodlné — mu připomněla lazaretní loď, na které odjížděl z Afriky do Anglie. Ale nebyl na nemocniční lodi. Tvrdost jeho lůžka zmírňovala jen slaměná rohož a po prostěradle nebo poduškách tu nebylo ani stopy. Ne, musí být někde jinde a podle bolení hlavy a nepříjemných pocitů nutících ke zvracení už ví, že právě procitl z narkózy a že mu před chvílí vyoperovali slepé střevo, které začalo tak prudce a tak nevhod bolet, právě když hrál se svou školní jedenáctkou kriket. Ale ani to nemohlo být pravda, vždyť je to nejméně patnáct let, co skončil školu. Narkóza! Nyní si vzpomněl, jak se zatřpytily skleněné koule, rozbily se o skálu, a jak se začal dusit odporným, nasládlým plynem, když se nadechl.

Vzpomínka na tábor pod sopkou a na „chodící balvany“ se mu rázem vybavila. Hlava ho rozbolela ještě víc, když se snažil přemýšlet, ale nedbal na to. Pomalu si v mysli řadil jednu skutečnost za druhou. Chodící balvany, to je ovšem nesmysl. Byli to lidé ukrytí v nějakých podivných schránkách nebo pancéřích, omámili jej i jeho družinu chloroformem nebo čím a teď je vězní. Ale kde jsou ostatní? Zkusil pohnout hlavou a zasténa bolestí, kterou pocítil. Viděl jen kus protilehlé stěny, zakryté slaměnou rohoží, jiný výhled ze své dřevěné kóje neměl. Opatrně se posadil, shýbl hlavu, aby nenarazil na prkený strop kóje, a spustil nohy na zem. Každý pohyb byl nesnesitelně bolestný, ale přesto se nevzdal.

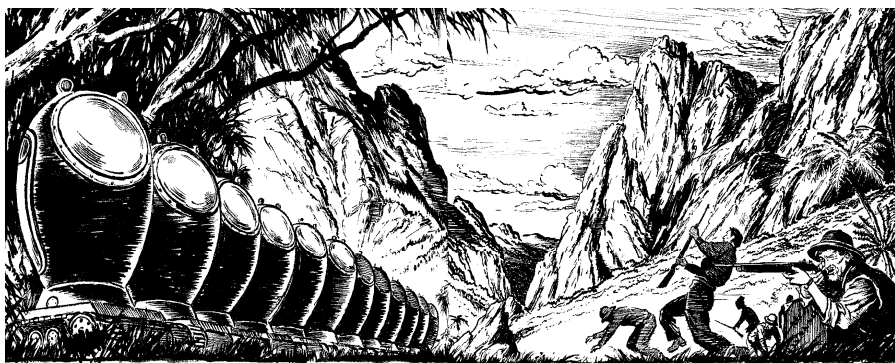
Při prvním kroku se zapotácel slabostí a zachytil se okraje horního lůžka, aby neupadl. Za chvíli se mu v hlavě trochu rozjasnilo. Teď uviděl celou místnost. Byla rozlehlá, ale nízká, a celou jednu její stěnu zaujímalý dřevěné kóje, takové, jako byla jeho vlastní. Stály ve dvou řadách nad sebou a bylo jich celkem deset. Čtyři byly obsazeny

a Swanson se velmi zaradoval, když zjistil, že nehybné postavy spáčů jsou jeho druzi, Burton, Warrington, Evington a Cranston.

Chtěl už přikročit k Burtonovi, který ležel nejbliž, a zatřást jím, ale vzpomněl si, že čím později člověk procitne z narkózy, tím je mu lépe. Nechal toho a přidržuje se okraje pryčny pomalu popošel, aby si prohlédl jejich vězení. Přímě proti kójím byly dveře, nízké a úzké, ocelové, jak poznal, když k nim potácivě došel, a samozřejmě zamčené. Podél celé levé stěny se táhla široká dřevěná lavice a před ní stál dlouhý, nízký, dřevěný stůl, připevněný k zemi, jak zjistil, když se jím snažil pohnout. V protější stěně zel temný otvor bez dveří, a když jím prošel, octl se v malé umyvárně, kterou ihned použil. Studená voda byla báječná. Napil se dosyta z plechového pohárku, který stál na umyvadle, a pouštěl si ji plným proudem na hlavu. Bolesti hodně polevily a přemýšlení už nebylo tak obtížné.

Umyvárna byla ještě nižší než hlavní místnost a i zde tvořila strop šedočerná skála, v jejímž kameni se leskly drobné šupinky slídy. Usoudil, že jejich vězení bylo vylámáno přímo do skály a že se nacházejí buď v sopce, nebo někde pod ní. Studené elektrické světlo ozařovalo dost jasně celou místnost svou podivnou modravou září, chladnou a nepříjemnou. Nebyly tu žádné otvory, jimiž by přicházelo světlo zvenčí, a jedině v umyvárně, kde panovalo pološero, protože neměla vlastní osvětlení, našel Swanson na stropě velkou, hustou, kovovou mříž. Zdálo se, že je připevněna na jakémsi podivném světlem nejším pozadí, ale když si jeho oči trochu zvykly na šero malé místnosti, poznal, že to je denní světlo padající mříží zvenčí.

Samozřejmě, napadlo ho, vždyť skalní vězení musí být nějakým způsobem větráno. Vzduch tu byl velmi dobrý, a někudy se tedy musel vyměňovat. Naslinil prst, a když ho přidržel u mříže, ucítil chlad. Vzduch proudil z velké místnosti do malé, a když si začal celou znovu prohlížet, objevil úzkou mříž táhnoucí se pod samým stropem podle celé stěny s ocelovými dveřmi. Vrátil se do umyvárny a začal mříž prohlížet důkladně. Držely ji silné šrouby, zapuštěné do kovového rámu, a nad ní byla nepochybně větrací šachta, proražená skálou svisle vzhůru. I kdyby mohli uvolnit šrouby a odstranit mříž, nebylo by jim to asi nic platné. Nepatrný svit, stěží rozeznatelný i v šeru malé místnosti, který vnikal šachtou, svědčil o její délce. Neměli

žádné prostředky k jejímu zdolání, leda by byla opatřena stupátky jako vysoké tovární komíny.

Při myšlence na útěk si začal major prohlížet kapsy. Nenalezl v nich nic, „chodící balvany“ je dokonale vyprázdnily. Pokrčil rameny, tu zaslechl sténání z vedlejší místnosti a vrátil se k svým druhům. Začali se právě probírat z omámení s pocity sice slabšími, než měl sám, ale přece jen hodně nepříjemnými. Poradil jim, aby se šli osvěžit do umyvárny, a když to zvládli, zahájil krátkou poradou. Vedli ji tiše. Nevěděli, zda je někdo neposlouchá, a byli rychle hotovi.

Přepadení, jehož obětí se stali, i tato místnost s jejím elektrickým osvětlením, větracím zařízením a umyvárnou nasvědčovaly tomu, že nitro sopky je obydleno a že mají proti sobě početného a dobře vyzbrojeného nepřítele. Kdo jím je, nad tím si nelámali hlavu, která je zatím bolela při každé myšlence.

„Však se dočkáme!“ pravil mrzutě Dick Burton. „Na špatné zprávy je vždycky dost času. Jen kdyby nám dali něco jíst, mám hrozný hlad od chvíle, co bolesti hlavy trochu povolily!“ Sotva domluvil, ozvalo se od dveří tiché klepnutí. Rychle se obrátili a spatřili malý, temný otvor, v němž se leskly dvě oči. Trvalo to jen okamžik, potom se ocelová okenice s třesknutím zase uzavřela.

„Dostaneme návštěvu!“ řekl lakonicky major. Mlčeli a napjatě čekali, kdo přijde, ale trvalo ještě hodnou dobu, než se ozval rachot odsunovaných závor. Dveře se hlučně otevřely a při pohledu na postavu, která jimi prošla, si začal Dick Burton nedůvěřivě protírat oči. Domníval se, že ještě spí a že vysoký muž v černém stejnokroji s hákovým křížem na rukávě je ošklivou součástí jeho snu. Vešel se

samopalem připraveným k výstřelu a za ním ještě tři jiní, stejně oblečení a vyzbrojeni. Průvod uzavíral mladý štíhlý muž s důstojnickými odznaky. Nedržel v ruce zbraň, jeho velký revolver visel klidně v pouzdru u pasu.

Přelétl je chladným neosobním pohledem a otevřel ústa jen k stručnému povelu, aby šli s ním. Uposlechli bez odpovědi a Dick, kráčející poslední, měl nepříjemný pocit, že stráž opírá samopal přímo o jeho záda. Prošli krátkou úzkou chodbou, vylámanou do skály a osvětlenou jedinou stropní lampou, a vstoupili do značně širší chodby, rovné a velmi dlouhé, dobře osvětlené, s řadou lesklých kolejnic. Ještě když ji přecházeli, ozvalo se výstražné pískání a stráž je vybídly, aby ustoupili na úzký chodníček, táhnoucí se po obou stranách chodby. Dlouhý nízký vozík, obsazený několika muži, se mihl vedle nich a zmizel za ohybem chodby.

„Jsme v nějakých dolech,“ šeptl Evington majorovi, který kráčet před ním.

„Spíš v podzemním městě,“ namítl major. Pronesl svou odpověď hlasitěji a byl důstojníkem okřiknut, aby nemluvil. Pokrčil rameny nad nesmyslným rozkazem a zmlkl. Napjatě očekával, co se bude dít dál. Němci v ruwenzorských horách! To znělo jako kapitola napínavého románu, ale byla to bohužel skutečnost, až příliš hmatatelná.

Jen několik minut šli chodbou s kolejemi, potom zahnuli do vedlejší chodby. Major si všiml, že na rohu jsou světelné značky, písmena NG a číslice 34. Po krátké chůzi se zastavili před širokými zamřížovanými dveřmi. Stál u nich na stráží voják a při důstojníkově příchodu se postavil do pozoru a zvědavě si prohlížel zajatce. Důstojník stiskl knoflík ve stěně, a když se za mříží rozsvítilo světlo, odsunula ji stráž stranou. Elektrická zdviž, řekl si major, jsou zařízení pohodlně, Frickové. Jeli vzhůru dost rychle, a přesto napočítal třicet vteřin, než se zdviž zastavila. Chvíli ještě putovali dalšími chodbami, než se zastavili před nízkými úzkými dveřmi, označenými číslem 67.

„Počkejte zde!“ zavelel stroze důstojník a sám vešel dovnitř. Při delším čekání na chodbě, kde byly dveře do několika jiných místností, často navštěvovaných muži v uniformách a v pracovních šatech, přemítal Swanson o záhadě, kde se vzali Němci v ruwenzorských

horách. Kdysi jim patřila dnešní britská Tanganika a nacisté ji označovali na svých mapách jako „Německou východní Afriku“, i když se rozhodnutím vítězů první světové války pravoplatně stala korunní britskou kolonií. Ale toto bývalé německé území sahalo jen kousek nad jezero Kiwu a jeho severní hranice ležela pod rovníkem, sto mil na jih od Ruwenzori. Jak se sem Němci dostali? V Tanganice sice zbyly ještě němečtí kolonisté, ale bylo jich málo a britské úřady o nich věděly — nebo se tak aspoň domnívaly. Ti zaručeně nemohli vybudovat celé podzemní město, opatřené nejrůznějšími prostředky moderní techniky.

Musela to být práce trvající léta,“ souhlasil inženýr Warrington, když major tiše prozradil své myšlenky. Vojáci stáli lhostejně opodál a nebránili jim v rozmluvě vedené šepem.

„Přišli sem za uranem,“ pravil Dick, když se k nim připojil.

„Jděte! Myslíte, že jsou tak daleko s výzkumem atomové energie jako Američané?“ nedůvěřoval inženýr. Swanson se při fyzikově poznámce zatvářil starostlivě. Biolog a geolog se rozmluvy nezúčastnili. Oba byli stále ještě hodně pod vlivem omamného prostředku, kterým je Němci včera uspali, a cítili se velmi špatně. Sedli si na zem a opřeli se zády o skalní stěnu chodby. Jen s nechutí vstali, pobízení pažbami samopalů, když se důstojník vrátil s rozkazem, aby vstoupili.

První místnost, do které vešli, byla prostě zařízena dvěma kancelářskými stoly, u nichž psali při umělém světle dva muži v uniformách. Zvedli zvědavě hlavu, když zajatci vstoupili, ale neměli dlouho příležitost na ně zevlovat. Důstojník zhurta pobízel Swansona a jeho druhy, aby pokračovali. V poměru k první místnosti vypadala druhá, kam vešli Swansonovci sami, bez ozbrojeného doprovodu, nádherně. Vedly do ní vysoké široké dveře z temně červeného dřeva a její stěny byly obloženy policemi s knihami až ke stropu. Na zemi ležel vysoký měkký koberec a značnou část místnosti zaujímal ohromný mahagonový stůl, za nímž seděli tři muži.

Muž, sedící uprostřed, byl zřejmě nejvýznamnější z těch tří. Svědčila o tom nejen jeho polní uniforma generála SS, ale i úcta, s jakou se k němu oba druzí, mladý, velmi světlavý důstojník s odznaky hejtmana a šedivý mužík s kozí brádkou, chovali. Swanson si

ho zvědavě prohlížel, ale nepoznal v něm žádnou známou nacistickou osobnost. Jak by také mohl, myslil si, když předáci třetí říše jsou buď mrtvi, anebo sedí v norimberském vězení a čekají na soud Spojenců. Z hranaté generálovy tváře a z jeho očí, skrytých za skly brýlí, nevyčetl nic. Obrátil pohled na jeho společníky. Důstojník byl běžný typ nafoukaného muže, pyšného na uniformu s hákovým křížem. Měl pravidelný obličej, ale kolem jeho úst se rýsovala vráska, která mu dodávala výraz zvláštní krutosti. Mužík v civilních šatech zajímal Swansona nejméně, zato Dick se na něj později při výslechu udiveně zahleděl, když generál náhodou vyřkl jeho jméno. Steinfeld, to byl přece jeden z nejvýznamnějších německých fyziků, jehož náhlé zmišení v roce 1939 vzbudilo pozornost ve vědeckých kruzích a bylo přičítáno nacistické mstě.

„Proč jste nás omámili, uvěznili a o všechno obrali? Kde jsou naši černí vojáci?“ obrátil se Swanson na generála s energickým dotazem, sotvaže se za nimi zavřely dveře. Generál neodpověděl a důstojník — jeho pobočník, jak se ukázalo — ho nadutě vyzval, aby mlčel a odpovídal jen na otázky.

„Jakým právem si dovoluujete takto s námi zacházet? Nevíte, že jste na území, které patří britské říši?“ ohradil se vzápětí major.

Generál se slabě usmál. „Právem silnějšího a to je to nejlepší právo na světě,“ odvětil zpupně pobočník.

„Podle nacistické morálky, ne však podle zákonů civilizovaných lidí!“ řekl pevně major. Ťal do živého, jak bylo vidět z reakce na generálově a pobočnickově obličej. Generálovi naběhla rudá žíla na čele a pobočník vylétl ze židle s tváří zkroucenou hněvem. Vychrlil ze sebe spoustu nadávek, do nichž zahrnul nejen Swansona s jeho družinou, ale i Spojence a všechny národy světa, které se po jejich boku zúčastnily boje proti Ose. Generál ho rázně umlčel.

„Toto zde je půda patřící *třetí říši*, majore Swansone, a na ní musíte respektovat její zákony a pravidla,“ řekl hlasem, který nebyl tak docela klidný, jak se o to snažil. „Máme prostředky, abychom vás k tomu přinutili!“ dodal výhrůžně.

„O tom nepochybuji, generále,“ uklonil se Swanson s úsměvem. „Měl jsem příležitost trochu ty prostředky poznat při prohlídce koncentračních táborů.“

Pobočník vztekle zasyčel, ale generál jen mávl rukou. „Nemám čas bavit se s vámi o výmyslech spojenecké propagandy,“ řekl pohrdavě a vyzval pobočníka, aby zahájil výslech zajatců. Důstojník začal vyšetřovat osobní data podle dokladů, které Swansonovcům sebrali. Byla to nudná a zbytečná záležitost, vedená s obvyklým německým smyslem pro důkladnost i v bezvýznamných věcech. Dick si pohrdavě pomyslí, že v tom, jako v mnoha jiných případech, je vidět německou tupohlavost. Stačilo přece porovnat fotografie dokumentů s jednotlivými osobami a jejich ztotožnění bylo ihned řádně provedeno, mnohem lépe, než tímto způsobem, který předpokládal, že zajatci budou odpovídat podle pravdy. Jeho pozornost upoutal veliký globus, stojící na jednom konci stolu. Povšiml si, že na straně obrácené k nim, kde byla právě Afrika a Evropa, jsou namalovány červené kroužky. Jeden z nich zcela jistě obepínal ruwenzorské hory, zatímco jiný byl zakreslen na Atlantiku, dost blízko Francie, někde na západ od Brestu. Zvědavě pokročil, aby se lépe podíval, ale pobočník na něj zařval, aby se vrátil na své místo a nehnul se, dokud mu to nebude dovoleno.

„Nebo vás postavím obličejem ke zdi!“ vyhrožoval.

„To by bylo jen příjemné, mohl bych si číst názvy knih na hřbetech!“ odsekl směle Dick. Důstojník vstal s tváří zrudlou vztekem a Dickovi by se asi špatně vedlo, nebýt generálova zákroku. „Sedněte si, Willy, nemáme mnoho času!“ velel přísně. Pobočník uposlechl, ale obdařil Dicka pohledem, který by méně bojácným člověkem otřásl. Dick se ušklíbl a odvrátil pozornost k starému civilistovi. Udivil ho svým naprostým nezájmem o výslech a přímo nábožnou pozorností, s jakou četl z velkého sešitu. Nyní sešit zavřel a Dick poznal charakteristické zelené desky *Physical Review*, nejlepšího amerického odborného časopisu věnovaného fyzice. Zvědavě natáhl krk a podařilo se mu přečíst *September 1*. To bylo úžasné, září ještě neskončilo, a tento nepatrný mužík má zde, v srdci Afriky a někde pod zemí, v rukou číslo časopisu, které vyšlo na druhém břehu Atlantiku prvního září! Když se potom dověděl, že má před sebou profesora Steinfelda, přestal se divit mužíkovu zájmu o vědecký časopis a také záhada jeho rychlého obstarání se objasnila.

„Vaše výprava do ruwenzorských hor je úplná tak, jak jsme ji našli?“ převzal generál výslech.

„Ano,“ odvětil bez váhání Swanson.

„Kdy jste se mínili vrátit?“

„Ode dneška nejpozději za čtrnáct dní. Naše úřady se zajisté velmi podiví, až se ve stanovenou dobu neobjevíme. Jaké následky to bude mít pro vás, si zajisté dovedete představit, generále!“

„Nemějte o nás starost, dovedeme se bránit!“ řekl generál posměšně. „Přejete si položit zajatcům nějakou otázku, profesore Steinfeldel?“ obrátil se na šedivého mužíka. Profesor přejel malou skupinu nepříjemným pohledem. „Kdo z vás je Richard Burton?“ zeptal se roztřeseným stařeckým hlasem.

Udivený Dick pokročil. „Já!“

„Vy? Vydal jste před válkou práci o polarizaci vln délky několika centimetrů?“

Dick přisvědčil. Cítil se dokonce trochu polichocen, že tento významný vědec ví o práci tak mladého fyzika, jakým tehdy byl.

„Nebyla špatná,“ poznamenal povýšeně profesor. „Ale na jednom místě jste se dopustil hrubé chyby v tenzorovém počtu!“ dodal přísně. Dick úžasem pootevřel ústa a major Swanson se musel přemáhat, aby se nedal do smíchu. Tato zábava opravdu nebyla na místě a generál to sám uznal.

„To si snad budete moci vysvětlit jindy, profesore Steinfeldel,“ přerušil podivný výslech. „Řekl jste, majore, že jste přišli prozkoumat kraj po zeměpisné stránce. Proč tedy máte s sebou fyzika se všemi možnými přístroji na měření radioaktivního záření?“

„Chtěli jsme studovat kosmické záření na rovníku a v horách,“ odvětil bez váhání major. „To se měří stejnými přístroji, jak je vám snad známo.“

„Je mi známo, ale nevěřím vám. Přišli jste prostudovat uranové hory v Ruwenzori. Ale přišli jste pozdě, hory mají už jiného majitele.“

„Vás?“ řekl ironicky major.

„Nás, správně řečeno *třetí říši* Adolfa Hitlera!“

„Který spáchal raději sebevraždu, místo aby padl jako voják v čele ostatních!“ vybuchl Dick Burton. Major očekával surovou ode-

zvu, ale k jeho velkému údivu se generál i jeho pobočník jen usmáli. Přesto se snažil odvrátit pozornost od Dickova výroku novým důrazným protestem proti jejich zajetí.

„Válka skončila, prohráli jste ji. Nač spoléháte? Myslíte, že zde můžete vzdorovat celému světu? Zahubíte-li nás, jiní přijdou za námi a musíte podlehnout. Je to jen otázka času a ten čas nebude dlouhý!“ dodal vážně.

Na generálově tváři zahrál podivný úsměv. „Kolik času nám dáváte?“ zeptal se.

Major pokrčil rameny. „Jak to mám vědět? Přijde nová výprava, která nás bude hledat a bude mít snad víc štěstí. Podá zprávu a po ní přijde jiná výprava, která dobude vaše skalní město. Zbývá vám několik měsíců, sotva víc.“

Generál se ironicky uklonil. „Děkuji vám za tu lhůtu. Jsme skromní, stačí nám mnohem méně. Několik týdnů, víc nepotřebujeme. Potom zahájíme druhé období války, které skončí naprostým vítězstvím *třetí říše*. Bude to světové vítězství, neomezí se jen na Evropu, jak jsme chtěli zpočátku. Přesvědčíte se o tom, ukážeme vám všechny své přípravy do poslední podrobnosti. Dáte mi za pravdu, že není jiné možnosti a že vítězství bude patřit nám. Ale i kdybychom neměli tuto jistotu, nemuseli bychom si z vaší trestné výpravy nic dělat. Viděli jste sami, jak obtížný je přístup do uranového údolí. Střežíme jej dobře, o vás jsme věděli okamžitě, jakmile jste vstoupili na smolincové pohoří. Z této hory jsme vybudovali skalní pevnost, která je naprosto nezranitelná a nedobytná. Můžeme se smát vašim desetitunovým leteckým pumám, které jste shazovali na Německo. Můžeme se tu bránit neomezeně dlouho a zbraněmi, o nichž teprve začínají mít Američané nejasné představy. Poznáte to sám.“

Odmlčel se a začal listovat v hromadě papírů, která ležela na stole před ním. Swanson mlčel také. Co měl odpovědět dlouhé řeči, ve které přes všechnu její zpupnou nabubřelost a chvástavost vytušil hodně pravdy? Vrcholila v hrozbě celému světu a major plně cítil zoufalství své bezmocnosti. Nemohl světu, který si sotva vydechl po letech krvavého zápasu, dát nejmenší výstrahu. Mohl jen doufat, že všechno nebude takové, jak to tento nadutý nacista líčí. Co všechno sliboval svým soukmenovcům Hitler, a jak skončil?

„Nemáme zájem o životy vaší družiny, a jsme dokonce ochotni za určitých podmínek vás všechny propustit na svobodu,“ ozval se generál.

Major zvedl překvapeně hlavu. „A ty podmínky zní?“ otázal se s napětím.

„Takzvaní Spojenci se nestydatě odvažují podniknout něco, co nemá v historii obdoby,“ začal generál a hlas se mu chvěl hněvem. „V starém městě německých císařů, ve městě führerově, v Norimberku, se sešla smečka lidí, která si říká mezinárodní soud, a troufá si zasednout k soudu nad velkými muži německého národa, nad generály Keitelem a Jodlem, nad velkoadmirály Dönitzem a Raederem, nad führerovým osobním přítelem Hessem a dalšími. Jistě o tom víte?“

„Zajisté. Je to soud nad muži, kteří zavinili válku a vedli ji neslýchané krutým způsobem proti vojákům i civilistům. Zasluhují spravedlivý trest,“ odpověděl pevně major Swanson. Pobočník pobouřeně vyskočil, ale generál ho velitelským posuňkem umlčel.

„Nechte si své poznámky, nezajímají mě!“ hrubě okřikl Swansona. „Poslouchejte, co vám povím. Jsme ochotni vyměnit vás za ony muže. Ještě dnes pošleme rádiem zprávu do Norimberku.“

Major překvapením zatajil dech. Myslí to generál vážně? Je možné, aby ho pokládal za tak důvěřivého? Je přesvědčený, že mu nalítne? Pohrdavě se usmál.

„Zní to velmi slibně, generále, ale má to háček. Za prvé nejsme dost významní, aby za nás Spojenci dali nacistické veličiny souzené v Norimberku. I kdybychom ale byli vynikajícími lidmi, pochybuji silně, že by kvůli nám Spojenci ustoupili od zásad mezinárodní spravedlnosti. Provedení výměny samotné mi připadá technicky velmi obtížné, i kdyby se nakonec, ačkoliv to považuji za vyloučené, Spojenci k takové podivné výměně odhodlali. A ještě jednu slabinu má váš návrh. Jste si jistě vědom, že tím vlastně svět upozorníte na to, že se v ruwenzorských horách děje něco podivného, když tam Swansona výprava mohla padnout do zajetí lidí, kteří mají zájem na životech předních nacistů?“

„A to je právě důkaz, jak málo se bojíme vaší trestné výpravy a jak málo by taková výprava mohla něco změnit na našem díle,“ odpověděl povýšeně generál.

„Protestuji, aby naším jménem byl Spojencům předložen takový nedůstojný návrh!“ pravil major statečně a jeho druhové dali živě najevo svůj souhlas.

„Nebude to vaším jménem, majore,“ usmál se zpupně generál SS, „bude to jménem naším, jménem *Vítězné standarty!*“ Stiskl tlačítko zvonku, umístěné na stole. Dveře předního pokoje se otevřely a důstojník, který přivedl Swansona a jeho druhy, v nich stanul s nacistickým pozdravem.

„Nadporučíku Wolfe, odved'te zajatce, do jejich cely!“ nařizoval generál.

„Promiňte, generále,“ ozval se ironicky major, „nevím, jak živíte válečné zajatce a považujete-li nás vůbec za ně. Ale stará vězeňská tradice zní, že vězeň má nárok aspoň na chléb a džbán vody. Nejedli jsme čtyřiaadvacet hodin. Myslím, že je to čtyřiaadvacet hodin, určité to nevím, protože jste nám vzali všechny věci, takže nemám hodinky.“

Generálův pobočník a mladý nadporučík Wolf dali příliš nepokrytě najevo svůj hněv i touhu zajatce za jejich drzost potrestat, ale generál odbyl Swansonův výpad povzneseným úsměvem.

Nebude vám nic chybět, pánové! Postarejte se o ně, Wolfe, jako by byli našimi milými hosty! Na shledanou!“

Nadporučík se vztekle hryzl do rtu, ale neodvážil se odmítnout. Zvedl ruku k pozdravu a zdvořile otevřel před majorem dveře.

Zpáteční cesta do vězení proběhla za mlčení všech, zajatců i jejich strážů. V hlavní chodbě došlo k podivnému výjevu. Vozík, obsazený čtyřmi muži, projel kolem čety ne příliš rychle, takže měli čas osoby ve vozíku si pořádně prohlédnout. Na zadním konci vozu stáli nehybně dva důstojníci SS. Mezi nimi a řidičem seděl muž, který na okamžik obrátil tvář k Swansonově družině a jejímu doprovodu. Major zatajil údivem dech. Ten šedý ztrhaný obličej s malým knírkem znal až příliš dobře ze stovek obrazů. Obrátil se k ostatním. Z Burtonovy a Warringtonovy tváře vyčetl stejné poznání. Nadporučík Wolf a jeho čtyři vojáci stáli uctivě v strnulém postoji soch.

Vynález zkázy

„Viděli jste to?“ zvolal major, sotva se za nimi zavřely těžké dveře skalní cely.

„Chcete říct, viděli jste ho, majore?“ odpověděl s úsměvem Dick Burton. „Málem bych tomu uvěřil, kdybych neměl naprostou důvěru v přesnost zpráv naší zpravodajské služby. A ta prokázala, že takzvaný vůdce spáchal sebevraždu v podzemním krytu říšského kancléřství v noci na 30. duben.“

„Stejně je to velmi zdařilá napodobenina Hitlera a tito lidé víc ani nepotřebují, stačí jim symbol, jemůž jsou ochotni uvěřit,“ pravil inženýr Warrington. Evington s Cranstonem se ještě docela nevzpamatovali ze svého omámení. Nevšimli si muže s knírkem, který kolem nich projel. Major poslouchal zamyšleně názory svých přátel. Nebyl si tak docela jistý, že mají pravdu, ale pro tu chvíli nemělo smysl o tom diskutovat. Dveře cely se hlučně otevřely a za vojákem, ozbrojeným samopalem, vtlačil muž v plátěných bílých šatech dovnitř vozík, plný pokrmů, nápojů a příborů. Zatímco beze slova stavěl misky a talíře na stůl, všiml si Burton jeho temně snědé pleti, která se lišila od barvy kůže vojáků. Usoudil, že jde o míšence konajícího služby, které „příslušníci čisté rasy“ pokládali pro sebe za nevhodné.

„Hostí nás velkolepě na své poměry!“ prohlásil Dick, když se voják i sluha vzdálili. „Polévka, maso s rýží, kukuřičný koláč, ovocná šťáva a studená voda! Kdo si může přát víc? Nesedneme si k tomu, majore? Mám hlad, že bych hřebíky polykal!“ Nebyl hladový sám, major a inženýr se pustili do jídla stejně horlivě, jen oba badatelé se po několika soustech vzdali a šli si lehnout.

„Všechno z umělé hmoty, podívejte se, majore!“ upozorňoval Dick plnými ústy. „Talíře i vidličky a nože. S tím bychom jim opravdu neublížili. Zkusil jsem napíchnout suchar a vidlička se ohnula jako gumová. Ještě že se zase narovнала, přičetli by nám k tíží, že jsme jim zničili nádobí!“ Byl viditelně v dobré náladě, do

které ho přivedl naplněný žaludek. Major se usmál, ale jeho veselí nesdílel.

Dick pohlédl na jeho zamyšlený obličej. „Máte starosti, majore? Nevěřte jim, jsou to staří pohádkáři! Vzpomeňte si, co jen všechno nažvanil do mikrofону ten jejich takzvaný vůdce! Devadesát procent toho, co nám generál SS před chvílí sliboval, je zaručeně čistý blaf!“

„Kéž byste měl pravdu!“ povzdechl Swanson. Hluk závor obrátil jejich pozornost ke dveřím. Tentokrát vešel mladý muž v hnědé uniformě SA. Ačkoliv se choval zdvořile a přívětivě, jako by neměl před sebou zajatce, výraz jeho obličeje byl neosobní až odpudivý a z očí čísel chlad. Představil se jako doktor Kurt Haentsch, druhý asistent profesora Steinfelda.

„Dostal jsem rozkaz všechno vám ukázat a seznámit vás do všech podrobností s našimi plány, pánové,“ pravil zdvořile, když major řekl své jméno a představil také své druhy. „Jste už po jídle? Můžete jít se mnou?“ Major přisvědčil, požádal však, aby Evington a profesor směli zůstat na lůžku, že jsou ještě příliš slabí.

„Prosím!“ přisvědčil ochotně Němec. „Prohlídka sice není únavná, ale není nutné, abyste se jí zúčastnili všichni. Promiňte, že jdu napřed, dělám to jen proto, abych vám ukázal cestu.“

„To už řekl před ním kardinál Richelieu králi Ludvíku XIII.,“ šeptl Dick Warringtonovi do ucha. „Čekám, kdy se pan doktor rozplyne samou zdvořilostí jako cukr v čaji. Všiml sis, že s námi mluví dokonce anglicky?“

Inženýr neměl čas odpovědět, došli zatím do široké chodby — povšiml si, že u vchodu do krátké chodbičky, vedoucí jen k jejich cele, stojí stráž se samopalem — a Haentsch je pobízeli, aby nastoupili do vozu stojícího na kolejích a obsazeného již dvěma ozbrojenými vojáky.

„Nejdříve pojedeme do našich uranových dolů,“ prohlásil, když usedl k řídícím pákám. Vůz ujížděl po kolejích rychle a nehučně, minul trojí křižovátku a dvakrát zahrnul v pravém úhlu a podruhé v úhlu asi třiceti stupňů, jak si major velmi pozorně všiml, a vjel po několika minutách do těžkých, neobyčejně silných kovových dveří, které se před ním samočinně a se značnou rychlostí otevřely a hned zase zavřely, když jimi projeli.

„Je dovoleno klást otázky?“ informoval se major za jízdy.

„Tolik, kolik je vám libo, majore Swansone,“ odvětil nacista zdvořile.

„Ten vůz je hnán elektřinou?“ pospíšil si Dick, aby využil jeho ochoty.

„Ne, atomovou energií. Podařilo se nám objevit způsob, jak přímo využít zpětného odrazu atomu, z něhož vyletěl hmotný paprsek. Jde o reakční princip, jako kdyby se u děla využilo zpětného pohybu hlavně po vypálení granátu. Jeden z nejkrásnějších objevů německé vědy!“ dodal z bezmeznou domýšlivostí.

Na Dickově tváři zahrál nedůvěřivý úsměv, ale Němec, zaujatý řízením, si ho nevšiml. „Nahradili jsme uhlí i naftu atomovou energií,“ pokračoval. „Pohání všechny naše stroje a požene také naše střely. Brzy se přesvědčíte.“

Samočinně se otvírající a zavírající dveře nebyly pro Dicka žádnou záhadou. Neviditelné paprsky, zřejmě radioaktivní, vyslané z vozu v určité vzdálenosti, dopadly na světelný článek, skrytý ve dveřích, a vzbudily v něm elektrický proud, který byl potom dál zesílen do té míry, že uvedl do chodu mechanické zařízení na otvírání dveří. To mohlo být poháněno čímkoliv, parou, elektřinou, nebo i atomovou energií, ačkoliv o tom měl Dick své pochybnosti.

Vůz zastavil v rozlehlé místnosti, kde stála celá řada „chodících balvanů“, kovových vozidel vejčitého tvaru, pohybujících se na housenkových pásech. Jejich velikost svědčila o tom, že jsou určeny pro jediného muže, a Dick byl zvědavý, zda jim asistent dovolí do nich vsednout, ale Haentsch je po sestoupení z vozu vyzval, aby šli za ním, a zavedl je širokými, otevřenými dveřmi do postranní místnosti. Tady stálo několik velkých vozů, velmi podobných tankům, až na to, že z nich nečnělo žádné dělo, jen několik krátkých trubic malého průměru. Vůz měl housenkový pohon a jeho mocné stěny, Dick odhadoval jejich sílu na sedm až osm palců, byly opatřeny dlouhými úzkými okny. Když vsedli i s oběma vojáky dovnitř, povšiml si Dick, že je tu obyčejný volant a že na panelu před řidičem je celá sada rukojetí a číselníků.

„Také atomová energie?“ ozval se ironicky, když se vůz dal do pohybu a nejdříve projel novými, ještě silnějšími vraty, než byla

všechna dosavadní, a potom začal šplhat do příkrého svahu po hladké široké cestě, vylámané ve skále.

Jeho posměch tentokrát nacistovi neušel, ale vzbudil u něho jen samolibý úsměv. „Také, doktore Burtone,“ přisvědčil vážně. „Vidím, že mi nevěříte, ale nesmíte zapomenout, že jsme měli náskok proti ostatnímu světu. Štěpení atomových jader uranu neutrony a uvolnění jejich energie je německý vynález, jak víte.³² Ale nevíte už, že když byl Hahnem a Strassmannem oznámen světu, někdy počátkem roku 1939, měli jsme už za sebou řadu dalších prací, které jsme neuveřejnili.“

„Pracovali jste už tehdy zde?“ tázal se rychle major.

„To jsme teprve začínali,“ odpověděl bez rozmyšlení Haentsch. „Tyto báječné smolincové hory objevil koncem první světové války jeden z našich kolonistů od jezera Kiwu, vášnivý horolezec. Přinesl s sebou ukázky smolince, ale teprve po Hahnově a Strassmannově objevu jsme se sem vydali. Zřídili jsme si základny v portugalské Angole a odtamtud se sem dopravovalo všechno tajně v noci letadly, většinou helikoptéry. Dalo to hodně práce, ale zvládli jsme ji za několik měsíců a začala pro nám nová etapa, vybudování skalního města, ubytovacích místností, laboratoří, dílen a tak dále. Nouze o dělníky nás brzdila, byly práce, které jsme nechtěli svěřovat soukmenovcům, poněvadž jsou velmi nebezpečné. Ale našli jsme lidi, kteří je vykonávají,“ dodal s krutým úsměvem.

„A to zařizovací údobí trvalo?“ nadhodil inženýr.

„Plný rok, takže teprve v létě 1940 jsme začali pracovat na atomové energii. Šlo to potom rychle, vždyť dokonalá surovina, čistý smolinec, je přímo na místě.“

„Ty silné stěny našeho vozu jsou na ochranu proti záření smolincových hor?“ přerušil jej Dick.

„Ano. Stejně je tomu i u vejčitých vozů pro jediného muže. Jsou z oceli patnáct centimetrů silné a chrání naprosto dokonale i proti nejtvrdším paprskům gama.“ Nyní major pochopil, proč jejich ruční granáty nemohly „chodícím balvanům“ ublížit. Patnáct centimetrů

³² Němečtí badatelé Hahn a Strassmann objevili sice štěpení jader uranových atomů a uvolňování atomové energie, ale využili jen prací jiných učenců.

oceli, to byl pancéř bitevní lodi, proti němuž je i granát z lodního děla bezmocný.

„Okénka jsou z těžkého olovnatého skla a vyrovnají se svým ochranným účinkem oceli. V malých i velkých vozech je postaráno také o samostatné zásobování vzduchem, který je naprosto čistý a neobsahuje ani stopu po radioaktivních plynech. Dodávají nám jej tamty válce,“ ukázal do rohu vozu na šedý, nízký, ale široký válec, „v nich je stlačen na padesát atmosfér.“

„Takže tu dýcháme jako v ponorce,“ podotkl Dick, už se přestal usmívat.

„Přirovnání je správné,“ souhlasil Němec. „Také skalní město je zásobováno dokonale čistým vzduchem. Ohromné větrníky jej vhánějí z odlehlého údolí větracími šachtami dovnitř a celá soustava menších šachtic jej zase odvádí ven. Skalní město je vlastně uvnitř sopky, jak asi víte, ale její přirozený komín používáme jen k odvádění dýmu a par z dílen a laboratoří.“

Major a jeho přátelé se rozpomněli na řídký kouř, vystupující v přestávkách nad hora.

„Mysleli jste, že je sopka v činnosti?“ uhodl Haentsch. „Je už dávno vyhaslá a skvěle se nám hodila k vybudování skalní pevnosti. Jsme na místě, pánové, ale vystupovat samozřejmě nebudeme, pojedeme jen pomalu, abyste si všechno mohli důkladně prohlédnout.“

Dick si všiml, že v poslední chvíli se dosud šedočerná barva silnice změnila v temně černou, a vytušil, že vjeli na smolincové pohorí. Nyní se octli přímo ve smolincových dolech, správněji lomech, neboť lidé tu lámali smolinec venku, pod širým nebem, jako by šlo o opuku nebo jiný obyčejný kámen. Swanson a jeho oba společníci si mlčky a s úžasem prohlíželi podivné divadlo, které se objevilo před okny vozu.

Smolincová skála byla hladce a čistě odtesána lidskou rukou, takže tvořila ohromný schod, nejméně pět stop dlouhý a sto stop vysoký, na jehož plošinu vedlo několik příkrých cest, ponechaných v rudě. Nahoře se lopotilo několik set polonahých mužů tmavé pleti. Lámali tvrdou skálu špičáky a vrtali do ní pneumatickými kladivy, poháněnými stlačeným vzduchem, otvory pro střelné nálože. Mezi nimi stály v určitých vzdálenostech vejčité vozy s dozorci. Když Ha-

entsch pomalu vyjel po příkré cestě nahoru, povšiml si Dick, že vždy určitý počet pracovníků je přikován tenkým dlouhým řetězem k dozorčímu vozu. Násilím potlačil své vzrušení nad takovým barbarstvím, ale když popojeli blíž a on uviděl zbědované a vyhublé obličej ubohých robotů, jejichž kůže měla zvláštní šedočervenou barvu, nedokázal se už ovládnout.

„Zacházíte s těmi chudáky nelidsky, doktore Haentschi!“ vybuchl. „Vždyť nejsou ničím chráněni proti záření! Jak dlouho mohou takhle pracovat?“

„Nelidsky?“ opakoval nacista. „To jsou přece tvorové tak nízké rasy, že jejich životy nemají žádnou cenu! Máte ale pravdu, umírají nám moc rychle a musíme pokaždé letět k jejich kmeni nakrást si nové. Jsou to Batusiové z Rwandy, vzdálené odtud přes sto mil. Podivný národ rudé pleti, snad nějací potomci římských kolonistů. Silní, obratní a hodně divocí.“

Majorovi nebylo jasné, jak je mohou dozorcí uzavření v ochranných krytech ovládat, ale ještě než vyslovil dotaz, dostalo se mu náporné ukázky. Jeden ubožák, unavený prací, s tělem lesklým od řinoucím se potu, se opřel o svůj špičák a odpočíval. Lesklé oko dozorčího vozu se k němu natočilo a po malé chvíli vyrazil z vozu jemný, takřka neviditelný paprsek. Uhodil černocho do nahých zad a muž poskočil s bolestným výkřikem, jak bylo patrné z jeho zkriveného obličej, protože zvuk v dokonale utěsněném voze neslyšeli. Snažil se uhnout trestajícímu paprsku, ale ten ho pronásledoval s obdivuhodnou přesností, ačkoliv dozorčí vůz byl vzdálený nejméně padesát stop. Chvíli se ubohý Batusi svíjel na skále bolesti, ale potom vyskočil, chopil se špičáku a zaryl jej znovu do nepoddajného kamene.

Jediný způsob, jak je naučit poslušnosti,“ pronesl spokojeně Haentsch, který sledoval s úsměvem trest odpočívajícího lamače. Podrážděný Dick chtěl opět vybuchnout, ale major mu varovně stiskl ruku.

„To je velmi zajímavé,“ řekl sám a nutil se ke klidu. „Ale povězte mi, čím dozorce toho chudáka zkontroloval?“

Haentsch se samolibě rozesmál. „Velmi jednoduchý prostředek, majore Swansone! Jemný písek, hnaný pod tlakem. Nevěřil byste,

jak to bolí, když jej dostanete na kůži! Hotové peklo!“ Rozesmál se naplno s krutou rozkoší. Dick zatnul zuby a raději se zadíval oknem vzhůru k nebi. Nespátlil je, a musel trochu opravit svůj původní názor, že černoši pracují venku na vzduchu. Ve skutečnosti se nad nimi prostírala černá střecha, napnutá na vysokých pylonech. Kamufláž, uhodl Dick, aby nebylo vidět lomy při náhodném přeletu letadla. Možná že přistání *Andromedy* před pěti lety Němce varovalo. Spatřil také vysoké stožáry s velkými elektrickými reflektory a vzpomněl si na bílou záři, kterou spatřil, tenkrát v noci na hlídce, strávené v uranové kotlině. Pracují dnem i nocí, opravdu spěchají, řekl si.

„Myslím, že bychom mohli pokračovat v prohlídce,“ navrhl major. Měl už dost nelidského divadla, stejně jako jeho přátelé.

„Můžeme,“ souhlasil nacista. „Zatím tu nic zajímavého neuvidíte. Chystáme se sice odstřelit celý schod najednou a bude to velkolepá podívaná, ale k tomu dojde asi až zítra v noci.“

Vrátili se do skalního města, opustili pancéřový vůz a vsedli do vozu pohybujícího se po kolejích. Haentsch odbočil na jedné křižovatce, jel ještě několik set kroků, načež je vyzval, aby vystoupili. Provázeni ozbrojenou stráží, zahrnuli po několika krocích do jiné chodby, jejíž jedna stěna byla v pravidelných vzdálenostech proražena okny, kolem nichž bylo připevněno ke skále plno měřících přístrojů. Před každým oknem stál Němec v laboratorním plášti a sledoval přístroje.

„Do továrny na výrobu čistého uranu vás nevezmu, tam byste spatřili jen známé věci,“ omlouval se Haentsch. „Nyní vám ukazuji to nejzajímavější. Čištění uranových krychlí, jak přicházejí z atomových strojů, od radioaktivních prvků, které se v nich štěpením atomových jader uranu nahromadily a které by škodily práci atomového stroje. Vyzařují velmi silné a nebezpečné paprsky, a proto je všechna chemická práce s nimi vykonávána samočinně a pod krytem, lidé dohlížejí jen na přístroje. Podívejte se!“

Vedl je k jednomu okénku, jímž spatřili velké kamenné koryto, plné šedočerné tekutiny, ve které se zvolna pohybovala obrovská samočinná míchadla.

„Zde se kovové uranové krychle rozpouštějí,“ vysvětloval Haentsch. „Tento přístroj,“ ukázal na kovový buben s číselníkem a ru-

čičkou, „nám přesně ohlásí, kdy je rozpouštění skončeno. Na to se samočinně roztok přečerpá do vedlejší komory, kde se do něho zase samočinně naleje patřičné množství určité chemikálie, která z něho srazí část radioaktivních prvků. Roztok potom projde průlinčitou stěnou do třetí komory, zatímco sraženina zůstane v druhé komoře a je vypuštěna jejím dnem. V třetí komoře se srážejí další radioaktivní prvky a tak to pokračuje až do desáté komory, kam už přijde čistý roztok kovového uranu, rozpuštěného v kyselině. Ten je zbaven naprosto všeho nebezpečného záření, takže se mu člověk může už bez obav přiblížit.“

Haentsch to všechno vykládal s takovým výrazem pýchy nad dokonalostí „německé“ vědy, že vydráždil Burtona k jizlivé poznámce, že stejná zařízení mají Američané také a pro jejich podobu s hlubokými údolími, která si voda vyhloubila v poddajném kameni, jim říkají „kaňony“. Nacista se necítil nijak dotčen. Přikývl s opovržlivým úsměvem a řekl, že i Američané dovedou tu a tam na něco přijít. Zavedl je potom do místnosti, kde bděli dva muži nad nízkými širokými nádobami, naplněnými tekutinou až po okraj, do nichž byl zaveden silnými kabely elektrický proud.

„Zde se vylučuje čistý kovový uran na platinových elektrodách,“ vysvětlil. „Odtud přichází ještě do další úpravný a nakonec do tavírny, a tady jej máte zase připravený k novému použití v atomovém stroji!“ Pokročil k dlouhému stolu, který se táhl podle celé jedné stěny velké laboratoře, natáhl si gumové chirurgické rukavice a pozvedl oběma rukama malou krychli, která se leskla jako stříbro.

„Nevěřili byste, jak je těžký!“ obrátil se k pozorným posluchačům. „Tahle kostka má hranu jen deset centimetrů dlouhou, a přesto váží skoro devatenáct kilogramů!“ Inženýr natáhl obě ruce, aby uranovou krychli potěžkal, ale asistent odmítavě zavrtěl hlavou. „Není dobře brát ji holou rukou,“ řekl. „Vyzařuje sice už jen paprsky alfa, které pohltí vrstva vzduchu necelé tři centimetry silná, anebo tenká gumová rukavice, ale i takovému nevinnému záření je lépe se vyhnout.“

Swanson stěží potlačil ironický úsměv nad dojemnou péčí o zdraví zajatců, kteří snad už zítra budou postaveni před hlavně pušek.

Haentsch dal krychli na místo, stáhl rukavice a vyvedl je z laboratoře.

Nyní uvidíte naše atomové stroje,“ mluvil cestou. „Budou zajímat zejména pana doktora Burtona.“ Pokud Dick očekával, že spatří mohutné stavby z tuhy a uranu, obklopené betonovými valy, jaké zřídili Američané na výrobu atomové výbušniny, byl zklamán. Nedokázal nedat najevo údiv, když je Haentsch zavedl do rozlehlé, ale nepřiliš vysoké místnosti, ve které stálo šest velkých betonových krychlí.

Namísto ohromných milířů, tyčících se do výše třípatrových domů, které postavili Američané v „atomovém městě“, vybudovaném uprostřed opuštěných hanfordských vřesovisek, viděl jen krychle, jejichž hrana stěží přesahovala tři metry. Jako by vyčetl jeho myšlenky, obrátil se k němu Němec se samolibým úsměvem. „Malé jsou naše atomové stroje, že ano? A to ještě hodně připadá na ochranný betonový plášť, pohlcující nebezpečné záření, které ze stroje vychází. Obklopuje poboční stěny vnitřní nádrže, směrem vzhůru a dolů jej nepotřebujeme, tam chrání bohatě skála.

„Ale jak je možné, že vám stroj pracuje při tak malých rozměrech?“ nechápal Dick.

„Poněvadž používáme k zpomalení neutronů, které jak víte, je zásadní podmínkou práce atomového stroje, těžkou vodu, a ne tuhu jako Američané!“ řekl vítězně asistent.

„A tu si také vyrábíte?“ ptal se užaslý Dick.

„Ne, tu jen čistíme. Nebudete tomu věřit, ale je to čirá pravda, když jsme prozkoumávali sopku, našli jsme v ní učiněný zázrak přírody, pramen těžké vody. Vidím, že mi nevěříte, ale zbude-li čas, zavedu vás k pramenu a provedeme spolu na vzorku, který sám vezmete, spektrální analýzu.“

„Je to takový neuvěřitelný zázrak, pramen těžké vody?“ vmísil se do rozmluvy inženýr.

„Ovšem že je,“ ujal se Haentsch ihned slova. „V obyčejné vodě připadá asi na 5000 litrů jeden litr takzvané těžké vody, tedy vody, jejíž vodík váží dvakrát tolik než vodík obyčejný. Vyžaduje to značnou práci a stojí to mnoho elektrického proudu, chcete-li těžkou vodu z obyčejné oddělit. Před válkou se to provádělo na jediném místě

zeměkoule, v norském městě Rjukanu, kde je využitý ohromný vodopád k výrobě velmi levného elektrického proudu.“

„To jsou podniky Norsk Hydro,“ ozval se major. „Spojenci je rozbili velkým náletem ve čtvrtém roce války.“

Haentsch po něm blýskl nenávisným pohledem. „Nepotřebovali jsme těžkou vodu z Norsk Hydro, kde jí ostatně ani při největším pracovním výkonu nedokázali vyrobit víc, než dvě stě litrů za měsíc.“

V hlubinách vyhaslé sopky jsme sice našli jen nepatrný pramének těžké vody, tekoucí jen po kapkách, ale ani jej nespotřebujeme. Dává litr vody za minutu, spočtete si, kolik je to za měsíc a kolik do roka!

V atomových strojích se těžká voda spotřebuje jen velmi nepatrně, poněvadž její páry zase srážíme a nenecháme je unikat. Vidíte tu všude potrubí, přivádějící chladící vodu!“ Ukázal na široké roury, pronikající stěnami krychle a běžící všude po stropě a po stěnách místnosti.

Warrington počítal rychle v hlavě a řekl si, že příroda tu skutečně slepě plýtvá svým pokladem pro dílo zkázy. Pramen dával Němcům denně téměř patnáct hektolitřů těžké vody, dvěstěkrát víc, než norská továrna v Rjukanu!“

„A je vaše těžká voda docela čistá?“ tázal se s nedůvěrou.

„Samozřejmě není, obsahuje asi třetinu těžké vody a dvě třetiny vody obyčejné. Ale i to je pro naše potřeby víc než dostatečné a dělení těžké vody od lehké je za těchto okolností snadné, jak by vám potvrdil doktor Burton.“

Dick při vyslovení svého jména sebou trhl a probral se z podivných myšlenek. Rozmluvu nesledoval, zaujalo ho něco jiného. Pověsil si, že v celé velké místnosti je jen jediný muž, což ho neudivilo. Věděl, že atomové stroje pracují samočinně. Na přední stěně každé krychle byla řada měřících přístrojů, které dobře znal. Kontrolovaly množství paprsků gama a neutrony vznikající ustavičně uvnitř stroje a pečovaly o to, aby se drželo stále na stejné výši. Jakmile počet volných neutronů jen trochu vzrostl, zapnul měřící přístroj samočinně relé, které uvedlo do pohybu jednu nebo více silných tyčí, čnějících ze stěny krychle. Burton věděl, že tyče jsou obaleny kadmiiem, dychtivě pohlcujícím přebytečné neutrony. Když se tyč vsunula do

krychle víc, vnesla do stroje víc kadmia, a to se okamžitě zmocnilo přebytečných neutronů. Na to měřič neutronů ihned vypnul relé elektrického proudu, pohánějícího tyč a ta se vysunula ze stěny krychle zase ven.

Burton zíral jako očarován na jednu z tyčí, ustavičně se pohybující sem a tam, dovnitř krychle a hned zase z ní ven, jak kolísal neustále proud neutronů, vyrážejících z roztržštěných jader uranových atomů. Věděl že by stačilo vysunout tyč trvale ven, třeba jen jedinou, a že za určitou dobu, snad minutu, možná i víc — to nedokázal přesně říct, protože neznal podrobností o výkonu atomového stroje, — by se celá tato velká betonová krychle rozletěla jako ohromná atomová puma.

Nebylo by k tomu zapotřebí mnoho, stačil by docela nepatrný zásah do mřížkového napětí některé elektronky pohánějící počítač neutronů. Hybné ústrojí počítačů je v těch skříňkách zavěšených pod nimi. Zdá se, že nejsou zamčeny. Kdyby měl jen chvíli volnou a kdyby se ostatní dívali někam jinam...

„Řekl jste?“ obrátil se na Haentsche, když vyslovil jeho jméno.

„Že dělení těžké vody od lehké není za těchto okolností žádným problémem,“ opakoval asistent a změřil si ho udiveným pohledem.

„Samozřejmě že není,“ souhlasil Dick, ačkoliv vůbec nevěděl, oč jde.

„A zde vyrábíte atomovou výbušninu?“ vpadl do rozmluvy inženýr a ukázal na betonovou krychli.

Nacista se usmál. „Zde vyrábíme prvek, který Američané nazvali plutonium, podle Plutona, poslední planety naší sluneční soustavy. My jsme jej pojmenovali podle našeho vůdce, a zatímco Američané ho používají k dílu zkázy, protože z něho vyrábějí atomovou výbušninu pro pumy, kterými už zničili japonská města Hirošimu a Nagasaki, my užíváme *hitleria* k účelům výhradně mírovým, jako zdroje pohybové a elektrické energie.“

„A jak tedy chcete ovládnout svět?“ namítl Swanson s nedůvěřivým úsměvem.

„Dozvíte se to zítra a sám uvidíte první ukázkou,“ odpověděl sebevědomě Haentsch. „Dnes už čas pokročil, skončíme prohlídkou

této haly.“ Vysvětlil jim ještě, jak pracují uranové stroje, a potom je se strážemi doprovodil do jejich cely.

Raketa S1

Sotva snědli zajatci podzemního města svoji snídani, kterou přivezl opět na vozíčku míšenec v doprovodu stráže ozbrojené až po zuby, dostavil se doktor Haentsch.

„Jsem pánům k službám,“ pravil po zdvořilém pozdravu. „Dnes nás snad doprovodí i oba dva zbývající džentlmeni, kteří se včera necítili dobře.“

„Zajisté,“ odpověděl Swanson za Evingtona a Cranstona. „Pánové se už dokonale zotavili díky vašemu vzornému pohostinství.“ Asistent přehlédl ironii, skrytou v posledních slovech, a vyzval je, aby ho následovali. Šli pěšky, provázeni strážemi, do zdviže, kterou jeli už včera k výslechu u generála, ale tentokrát vystoupili mnohem výše. Když ji opustili, vstoupili do krátké chodby, kde byly na každé straně jen jedny dveře a na konci schodiště vedoucí vzhůru.

„Tudy, prosím!“ vyzval je Haentsch a otevřel jedny dveře. Vešli do místnosti osvětlené jako všechny prostory tohoto podzemního města studeným elektrickým světlem a velmi prostě zařízené. Stál tu velký dlouhý stůl, pokrytý knihami a stohy papírů, dva menší stolky s psacím a počítačím strojem a několik židlí. Podél dvou stěn se táhly police s knihami, sahajícími až ke stropu, na třetí visela ohromná mapa světa v Mercatorově projekci, která okamžitě zaujala Dickovu pozornost, protože na ní byly namalovány stejné rudé kruhy, jaké spatřil včera na glóbu v generálově pokoji.

Asistent jim nabídl židle a posadil se také, zatímco mlčenlivé stráže zaujaly nehybný postoj u dveří.

„Ptal jste se mě včera, majore Swansone, jak chceme ovládnout svět, když k tomu nemíníme použít atomové výbušniny,“ zahájil asistent Haentsch svůj výklad. „Musím především zdůraznit, že my, Němci, jsme nejhumánnější lidé na světě, přes všechno, co o nás tvrdí lživá spojenecká propaganda.“

Major nezvládl potlačit nesouhlas a rozhořčení, ale Haentsch pokračoval a tvářil se, jako by nic neviděl. „Jestliže jsme se po těž-

kém rozhodování odhodlali vyhubit část lidstva, pak jenom v zájmu zbývajících obyvatel zeměkoule, dokonalejších a schopnějších splnit poslání lidstva.“

„Tito zbývajcí obyvatelé jsou samozřejmě Němci?“ ozval se ironicky Warrington. Asistent se chladně uklonil.

„Ano, pane, ale prosím abyste mě zbytečně nerušili ve výkladu.“ Podíval se na náramkové hodinky. „Přesně za půl hodiny provedeme první pokus, jehož se zúčastníte, a nemám tedy mnoho času. Pokračuji. Jestliže jsme nuceni část lidstva vyhubit, podařilo se nám zato vyhnout se jakékoliv zkáze. Naše rakety neponesou výbušniny! Budou v nich umělé radioaktivní plyny, vyrobené v atomovém stroji a zhuštěné pod ohromným tlakem. Při výbuchu rakety se rozptýlí okamžitě do obrovského prostoru a každý, kdo je vdechne, podlehne zářivé smrti.“

„To je příšerné,“ zahučel geolog.

„Jako obyvatelé Hirošimy a Nagasaki, pane,“ obrátil se k němu Haentsch jizlivě. „Američané nám dali návod. Nebude to tak příšerné, jak si myslíte. Příznaky budou stejné jako při zhoubné chudokrevnosti: malátnost, slabost, ospalost, pražádné bolesti. Jenže to bude probíhat mnohem rychleji. Smrt za několik dní, bez obrany a bez pomoci.“

„Proti každé zbrani se najde obrana,“ přerušil ho Swanson. „I plyny lze zachytit, chemicky vázat...“

„Ne však tyto, a doktor Burton vám to potvrdí!“ vpadl mu do řeči Haentsch. „Budou to vzácné plyny krypton a xenon, plyny netečné, které se neslučují s žádnou látkou. Vznikají samovolně při štěpení uranových atomů v atomovém stroji. Stačí je oddělit a zhustit.“

Swanson se podíval tázavě na Dicku, jenž se zachmuřenou tváří přikývl. „Ano, je to tak. Chemicky se tyto plyny skutečně vázat nedají. Mohou se jen pohltit jemným práškovým koksovým uhlím, ale běžná maska na to nestačí a potom — jak vyrobit zavčas dostatečné množství tohoto uhlí pro tisíce lidí?“

„Řekněte pro miliony, musíme pracovat v milionovém měřítku,“ pravil cynicky Haentsch.

„Nevěřím, že by se to povedlo,“ ozval se major chraptivým hlasem. Bylo to tak neuvěřitelně hrůzné, co chladnokrevně vykládal ten

mladý vyvrhel lidstva, že se bránil všemi silami, aby uvěřil zdaru jeho plánů. „Vždyť záření si nevybírá, ty plyny se dostanou i do Německa a vyhubí vaše vlastní soukmenovce!“

Asistent povstal a vyzval je, aby přistoupili k mapě. „Hned vám dokážu, že se mýlíte, majore Swansone. Především radioaktivita kryptonu a xenonu je pomíjející, vyprchá za několik hodin, nebo za několik dní, podle toho, který druh obou plynů si vybereme. Potom se z nich stanou nezářící a naprosto neškodné plyny. Podívejte se!“ Ukázal na jednu řadu červených kruhů, která se táhla svatojiřským průlivem, dělícím Irsko od Anglie, přesně severojižním směrem, míjela mys sv. Matěje, nejzápadnější výběžek Francie ve vzdálenosti necelých sto mil a stáčela se obloukem do Biskajského zálivu, kde končila.

„Raketa se roztrhne někde zde, západně od Brestu. Vaše vlastní meteorologické stanice nám dají přesné zprávy, jaké my bychom si nyní nemohli dobře a zavčas opatřit. Řeknou nám směr a sílu větru. Víte, že západní větry všeobecně převládají v Evropě i v Americe. Počkáme, až nám britské a francouzské meteorologické stanice ohlásí čistě západní vítr o průměrné rychlosti 30 kilometrů za hodinu. Potom vypálíme rakety na tuto cílovou čáru. Průměrná šířka Francie je osm set kilometrů, což znamená, že asi za den nebo za trochu delší čas dospěje radioaktivní xenon a krypton z rakety, která se roztrhla západně od svatomatějského mysu, až na hranice francouzsko-německé. Za tu dobu už poklesne radioaktivita plynů, které jsou značně těžší než vzduch, a budou se proto hezky držet při zemi, bez rozptylování do vysoké atmosféry, na pětinu původní hodnoty a stane se prakticky neškodnou.

Lidé budou nejrychleji umírat v západní Francii, méně rychle ve střední, nejpomaleji ve východní. Tam dokonce zbude hodně obyvatelstva, ale to nebude na závalu, protože tam nejsou velká města. Jak vidíte, na hranici našich soukmenovců se smrt zastaví. Kdyby první pokus neproběhl tak, jak si přejeme, můžeme položit středem Francie pomocnou cílovou čáru a vypalovat na ni rakety s plyny, jejichž záření rychleji odumírá. To není žádný problém. Vyhubení obyvatelstva hlavního britského ostrova je ještě mnohem snazší, poněvadž na

východ od něho leží moře, kde nemusíme brát na nic ohled. Je to naprosto jednoduché a jasné!“

Dick Burton ho poslouchal s hrůzou v duši. Věřil mu na slovo. Všechno, co Haentsch říkal, bylo vědecky přesné a správné. Takové radioaktivní plyny, xenon a krypton, s pomíjející zářivostí věda znala. Zanesou smrt tam, kam je vítr dopraví, a postižení sami ukážou smrti cestu hlášením svých povětrnostních stanic. Jen nacisté, tito poslanci pekla, jsou s to bezohledně uskutečnit plán důstojný satana. Zatěkal očima po mapě. Další čára rudých kruhů začínala v Baltském moři, táhla se podle Odry, přes Karlovy Vary a Plzeň, mezi Mnichovem a Vídní a končila v Adriatickém moři, jižně od Istrijského poloostrova. Byla zřejmě určena proti Polsku a střední Evropě a postihne i Rakousko. Upozornil na to Haentsche.

„Ano, Rakušany to postihne také, ale mezi nimi je málo správných nacistů,“ vyjádřil se asistent a zapomněl, že jejich führer sám byl Rakušan. „Pokud jde o Slezsko a kraje východně od Odry, odamtud se soukmenovci v milionech vystěhovali.“

Dick odstoupil od mapy a zůstal stát stranou od ostatních. Těkal kolem sebe nepřítomným pohledem. Nechtěl už mapu vidět, pochopil celý ďábelský plán *Vítězné standarty* a nepřál si slyšet další podrobnosti. Přelétl pohledem stůl s nakupenými knihami a listinami a utkvěl na nevelkém kusu modrého papíru s nějakou kresbou. Byla to obvyklá kopie plánu, pořízená světlotiskem, a když se na ni pozorněji zadíval, zdála se mu kresba povědomá. Nenápadně se ohlédl po místnosti. Stráže byly odvráceny k mapě a sledovaly zvědavě asistentův výklad. Dva rychlé pohyby a složený list papíru zmizel v Dickově kapse.

„Tato cílová čára je namířena proti Rusku, to je zřejmé,“ slyšel majora, a když se ohlédl, viděl, jak Swanson ukazuje na řadu červených kruhů, začínající těsně na západ od Leningradu a táhnoucí se přesně jižním směrem přes Minsk, Žitomír a Bukurešť až do Egejského moře. „Ale k čemu jsou tyto cíle, právě uprostřed Atlantiku?“ Čára sledovala těsně třicátý západní poledník a nikde se neblížila k pevnině.

„To je naše jediná cílová čára určená pro východní vítr,“ odpovídal s úsměvem Haentsch. „Naše rakety budou mít sice dolet asi

osm tisíc mil, ale kdybychom chtěli použít západního větru jako jin-
de, pak by to na Spojené státy přece jen nestačilo. Takhle počkáme
na vhodný východní vítr, který je sice méně častý než západní, ale
není vzácný, a zamoříme Atlantik podle třicátého poledníku velmi
silnou radioaktivitou. Bohatě vystačí na východní polovinu Spojen-
ých států. Ostatně nejlidnatější americká města leží na východním
pobřeží, a použijeme déle zářících plynů, takže zaručeně zasáhneme
vše, co je na východ od stého západního poledníku.“

„Není možné,“ bránil se tvrdošíjně major, „rakety s doletem osm
tisíc mil³³ neexistují!“

„Už brzy se přesvědčíte, právě nastává čas,“ odvětil suše asis-
tent. Pokročil k telefonu zavěšenému na stěně, ale na cestě se ještě
zastavil a přes rameno řekl k majorovi: „Cožpak nevíte, že jsme v
raketách daleko předstihli Spojence? A že Američané odlákali řadu
našich odborníků, bídných zrádců, do svých služeb? Neviděli jste, co
dokázaly létající pumy V-1 a V-2?“

„Ale ty měly nepatrný dolet, dvě stě nebo tři sta mil!“ odporoval
major.

Haentsch jen pokrčil rameny a začal vytáčet číslo. „Haló, poru-
čík Doniger? Zde Haentsch. Připravte palebnou číslo 6. Zkušební ra-
ketu S 1, bez plynové náplně. Zavěsit na jeřáb a počkat na nás. Heil
Hitler!“

Zavěsil sluchátko a zřejmě ve výborné náladě vytáhl pouzdro s
cigaretami a nabízel kolem sebe. Všichni odmítli.

„Co znamená to S?“ tázal se inženýr.

„Sieg, vítězství,“ odpověděl Haentsch a zapálil si cigaretu. „Dří-
ve jsme měli V, Vergeltung, odplata, teď už jen S, vítězství. Raketa,
kterou nyní odpálíme, je ovšem nevinná. Chceme vám jen ukázat, jak
dovedeme přesně střílet. Pojd'te, pánové, je čas!“

³³ Ve zprávě letecké komise pro prezidenta USA H. Trumana, uveřejněné 13.
ledna 1947, se mluví o raketách s doletem 5000 mil, tj. 8000 km. Američané velmi
zdokonalili německou raketu V-2 a nazvali tento zdokonalený typ WAC Corporal.
Ve vědeckých zprávách z konce roku 1947 se mluví o nové pohonné směsi pro
rakety, která má umožnit v nejbližší době let první rakety bez posádky, vybavené
radarem a jinými vědeckými přístroji, na Měsíc.

Vystoupili po schodech, jimiž chodba končila, a když Haentsch otevřel nízké úzké dveře — nezamčené, jak si Dick povšiml —, zavánul jim do tváře čerstvý vzduch.

„Můžete dýchat bez obav,“ upozorňoval asistent, „jsme patnáct set metrů nad uranovou kotlinou a radiová emanace je těžký plyn držící se u země. Zde je ovzduší zaručeně čisté!“ Major a jeho druhové se zvědavě rozhlíželi kolem sebe. Stáli na velké betonové plošině, zbudované na skalním vrcholku a obklopené nepravidelnými a různě vysokými výběžky žulové hory. Plošina tvořila pravidelný čtverec, jehož hrana měřila nejméně sto kroků a kryla ji šedočerná střecha, kterou nesly vysoké štíhlé pylony.

Dokonalé maskování,“ vychloubal se Haentsch, když si povšiml jejich pohledů vzhůru. „I kdyby se letec otíral o střechu podvozkiem, nerozezná ji od povrchu skály. Ani ve snu ho nenapadne, že jsou pod ní zařízení na odpalování raket!“

Ukázal rukou na tři betonové základny, podobající se klínům, položeným pobočnou stěnou na zem. Každý z nich nesl dlouhou válcovou hlavěň, jejíž ústí přesahovalo asi o metr zvýšený konec klínu. Na přesahujícím konci byly stěny hlavně ubrány do poloviny, takže se podobaly žlabu. Vedle každé základny stál vysoký jeřáb na otáčivé plošině, na kladení raket do hlavní. U střední základny, označené velikou číslicí 6, se pohybovalo několik mužů v uniformách a na dlouhém rameni jeřábu visela za hrot štíhlá doutníková raketa, jejíž délku odhadl Dick na čtyřicet až padesát stop.

„Máme celkem 24 takových paleben, pro každý cílový kruh jednu,“ vykládal Haentsch. „Jsou samozřejmě pevné a jejich správné postavení vyžadovalo velmi přesné výpočty. Na nic jsme nesměli zapomenout, ani na to, že střílíme téměř z rovniku a že tedy všeobecně budou mít naše rakety větší otáčivou rychlost kolem zemské osy než místa, kam dopadnou, takže se při letu k cíli budou stáčet na východ. Všechno připraveno, poručíku?“ obrátil se k důstojníkovi, který zatím opustil palebnu a přistoupil k nim.

„Všechno, doktore, můžeme odpálit, kdy vám bude libo!“

„Dobrá, nechte položit raketu do hlavní!“

Poručík se vrátil k hlavní a dal uvést jeřáb do pohybu. Dlouhé rameno, nesoucí raketu, se dalo zvolna do pohybu. Otáčelo se

neslyšně a tak pomalu, že štíhlá střela visící na jeho konci se ani nepohnula. Přesně nad žlabovým zakončením hlavně se zastavilo a potom se začalo sklánět, kousíček po kousíčku, až se spodek rakety dotkl s nepatrným klepnutím dna žlabu. Rameno jeřábu se sklánělo dál a pohybovalo se současně směrem k druhému konci hlavně, až raketa vklouzla úplně do svého lůžka. Další mírný sklon jeřábu uvolnil závěs rakety a rameno se rychle vrátilo do své původní vztyčené polohy.

Haentsch se podíval na hodinky. „Bude právě čas, pánové, za tři minuty deset podle Greenwiche. Pojd'te se mnou!“

Dick si povšiml, že vojáci i s poručíkem zmizeli jako v propadlišti, a usoudil, že odešli šachtou na dopravu raket. Následoval ostatní do nízkého betonového a všestranně uzavřeného krytu, opírajícího se zadní stěnou o skálu, které se svou barvou tak podobal, že si ho při letmé prohlídce plošiny ani nevšiml.

„Nemůžete zůstat venku,“ omlouval se zdvořile Haentsch, „i když odpalujeme rakety na volném vzduchu, je tlak spalovaných plynů, které se při tom vyvinou, tak obrovský, že mu bez krytu nelze čelit.“

„Cožpak neženete rakety atomovou energií?“ vyzvídal Dick.

„Ne hned na počátku, až po prvních minutách letu. Odpálení se děje pohonnou lihokyslíkovou směsí.“

Za řeči vstoupili do betonového krytu a Haentsch pečlivě uzavřel jeho obojí těžké dveře. Na jedné nízké stěně krytu, který byl zčásti zapuštěn do země, visela rozvodná deska s vypínači a měřicími přístroji a v úzké stěně, obrácené proti palebnám, byla dvě malá kulatá okénka, zpevněná kovovou mříží.

„Dívejte se, prosím!“ vyzval Haentsch Swansonovu družinu. Sám přistoupil k rozvodné desce a s pohledem upřeným na vteřinovou ručičku velkých hodin, které vytáhl z kapsy, se chopil trojitě rukojeti vypínače.

„Ted'!“ zvolal a spojil elektrický proud.

Swanson a jeho druhové, tlačící se zvědavě u obou vyhlídek, spatřili jen mohutný žlutý plamen, který vyrazil od spodního konce hlavně k zemi, raketu vůbec nezahledli, tak rychle opustila své lůžko. Silná vzdušná vlna otřásla i mocnými stěnami krytu a rozkmitala na

okamžik štíhlé dlouhé rameno jeřábu. Ale to všechno přešlo velmi rychle, a než se Swanson a jeho přátelé vzpamatovali, panoval zase na skalní plošině úplný klid.

„Můžeme jít, pánové, tím jsme prozatím skončili,“ ozval se Haentsch. „Je přesně deset, či vlastně bylo, když jsem odpálil, podle výpočtů by měla být raketa asi za 47 minut u cíle.“

„Kde?“ tázal se s napětím Dick.

„Padesát nebo sto mil západně od Brestu. Uznáte, že při vzdálenosti čtyř tisíc pěti set mil, na kterou střílíme, nemůžeme za nějakou tu míli ručit,“ řekl s úsměvem Haentsch. Doprovodil je jen ke zdviži, kde se s nimi rozloučil. Oba vojáci je odvedli do jejich cely.

Hunové s moderními prostředky,“ vybuchl profesor Cranston, když za nimi zapadly závory vězení. „Atilovi stačil meč a oheň, protože tehdy měla celá Evropa snad jen dva miliony obyvatel a kdoví jestli. Dnes jich má několik set milionů, a proto je větší potřeba přiměřených prostředků zkázy. Raket poháněných atomovou energií a nesoucích zářivou smrt.“

Major neodpověděl, chodil dlouhými kroky po cele, ruce v kapsách. Marně týral mozek přemýšlením, jak dát světu výstrahu před zhoubou, která mnohonásobně převyší všechny ztráty pěti let války.

„I tak zbude na světě ještě většina lidí, profesore,“ ozval se inženýr Warrington. „Samá nižší rasa, jak říkají ušlechtilí nacisté, černoši, Indové a Číňané, nepřeborná zásoba otroků. Proto nacisté nezníčí nikde ani nejmenší domek. Obsadí vyliďněné země barevnými otroky, kteří se nebudou bouřit.“

„Kdoví!“ hlesl Evington, jenž dosud seděl beze slova, s hlavou pohříženou do dlaní. „Jsou to také lidé a mají svou duši!“

Inženýr se k němu otočil a chtěl odpovědět, když si vtom všiml Dicka, jak horlivě studuje kus modrého papíru.

„Co to máš, Burtone, zvláštní vydání novin?“ nutil se do žertu.

Dick k němu zamyšleně vzhlédl. „Přesný plán podzemního města, sebral jsem ho v nestřeženém okamžiku v pokoji toho nadutého chlapa v uniformě SA. Podívejte se!“

Inženýr se zvědavě chopil plánu a začal jej důkladně studovat.

„Je to jen krtčí doupě, samá chodba a větrací štol a či šachta. Pa-desát a jedna cesta k úniku, ale my nemáme naději ani na jedinou!“ Nahrnuli se kolem něho a prohlíželi plánek. Usoudili nakonec, že je málo platný, nemohou-li se ani dostat z cely na chodbu.

„Není k ničemu,“ rozhodl Swanson a podal papír Dickovi.

„Já se nevzdávám!“ řekl Dick s úsměvem a pečlivě plán scho-val.

„Pak jste nenapravitelný optimista,“ zahučel mrzutě profesor.

Jejich rozhovor přerušil oběd a potom se čas zoufale vlekl. Ne-měli hodinky a nevěděli, jak rychle čas plyne. Jedině šerosvit dopa-dající větracím otvorem do umyvárny byl jakýmsi ukazatelem. Sněd-li tentokrát s nechutí i večeři a domnívali se, že ten den už se nikdo neukáže, když se otevřely dveře a vstoupil se spokojeným úsměvem Haentsch.

„Máme už předběžné zprávy o dopadu rakety, ale ty hlavní při-jdou teprve teď, v nočním hlášení,“ řekl po zdvořilém pozdravu. „Generál Hallwich vás zve, abyste si je poslechli s ním!“ Swanson usoudil, že Hallwich je asi jméno muže, který je včera vyslýchal. Nic mu neříkalo a také jeho druhům nebylo známo. Ve svém předpokla-du se nemýlil, Haentsch je vedl, s oběma nerozlučnými ozbrojenci v patách, do pokoje, který už znali.

Generál tu seděl jen ve společnosti profesora Steinfelda. Starý učenec je pozdravil nepatrným pokývnutím, byl zase zabrán do četby vědeckého časopisu. Zato generál se rozplýval zdvořilostí. Nabídl jim whisky se sodou a cigarety a zatvářil se opravdu překvapeně, když byl odmítnut. Upjatěji už je vyzval, aby se posadili, a začal sám otáčet knoflíkem velkého rozhlasového přijímače, který stál na stole na místě, kde byl včera glóbus.

„Poslechněte si BBC,³⁴ bude mít nejpodrobnější zprávy!“ řekl suše. Zachytil ještě konec hudby, melodický valčík, který Dicka po-divně dojal, a potom se ozval hlasatel. Následovala řada zpráv z ob-sazených území, které poslouchal generál s ironickým úsměvem a asistent Haentsch s hněvivě staženým čelem, zatímco profesor Stein-

³⁴ Zkratka *British Broad Casting*, tj. *britský rozhlas*

feld se ani na okamžik nedal vyrušit ze své četby. Potom se ozvalo hlášení, které zaujalo i podivínského vědce.

„Jak jsme stručně oznámili již v poledne, byl spatřen západně od mysu svatého Matěje dnes kolem jedenácté hodiny mohutný meteor. Roztrhl se s oslnivým, na dvacet mil daleko viditelným plamenem a zmizel v moři. Hvězdárna v Meudonu zatím už dostala četná hlášení, pocházející zejména od rybářů lovících v okolí Lorientského poloostrova. Vyplývá z nich, že dráha meteoru měla ve své konečné fázi směr severoseverozápadní a že se posel z vesmíru roztrhl ve výšce asi tisíc stop nad mořskou hladinou, přibližně sto padesát mil západně od Brestu. Podle celkem shodných údajů došlo k tomu dvanáct minut před jedenáctou hodinou. Odborníky udivuje neobyčejně nízká výška, ve které se poprvé záře objevila, a nesmírná intenzita záře, viditelné tak daleko za bílého dne.“

Bouřlivé „Sieg heil! Sieg heil!“, které vyrazili všichni tři Němci, přehlušilo hlášení z rádia. Dick hleděl s úžasem a s odporem na starého učence, jenž s hlučným jásotem poskakoval kolem stolu v jakémsi podivném tanci.

„Ta přesnost, generále, slyšel jste to?“ zastavil se rozjařený starík před Hallwichem. Generál zvedl místo odpovědi výstražně ruku.

„Psst, ticho, poslouvejte!“

„Zpráva z hlavního stanu britské okupační armády. Spojenecký soud, zasedající v Norimberku, dostal včera v poledne rádiovou depeši, opakovanou týž den večer, po jejímž původu se dosud marně pátrá. Ve zprávě se nabízela Spojencům výměna nacistických zločinců za několik britských příslušníků, kteří jsou touto dobou s určitým posláním v Africe. Spojenci samozřejmě odmítají každou takovou výzvu, i kdyby byla podložena skutečnostmi. My pak jsme přesvědčeni, že žádný britský příslušník by se nesnížil k podobnému nečestnému vykoupení vlastního života.“

Od prvních slov hlasatelovy zprávy se oči Angličanů upřely na generála. Naslouchal s kamennou tvář, a když zpráva skončila, sám vypnul rádio.

„Nuže, pánové!“ obrátil se k zajatcům. „Slyšeli jste sami. Vaši vlastní krajané podepsali váš ortel smrti. Časně zrána budete zastřeleni!“

Poslední noc

Zajatci usedli ve své cele mlčky ke stolu. Stály na něm ještě zbytky večeře a Dick si při pohledu na ně uvědomil, že nikdo z nich netušil, že to bude jejich poslední večeře, když k ní sedali. Podíval se kolem stolu, na své kamarády. Cranston, jehož žádost o bibli byla Němci odmítnuta s posměškem, že knihovna skalního města obsahuje jen potřebné knihy, měl tvář jasnou a klidnou. Dick by přísahal, že se v duchu modlí. Swanson upíral zrak do kouta cely a z vrásek na jeho čele vytušil, nač myslí. Majora ničil nezdar jeho výpravy stejně jako osud lidstva, kterému nemohli žádným způsobem zabránit. Evington seděl s hlavou opřenou o dlaně. Dick si vzpomněl, že je ženatý a má tři děti. Žádal nacisty, aby mu dovolili napsat dopis rodině, ale byl odmítnut. Nebyla to rozumná žádost a Evington to uznal sám cestou do cely. Nač psát a působit žal lidem, kteří za týden snad už nebudou naživu?

Inženýr Warrington se ozval právě v okamžiku, kdy se na něj Dick zahleděl. „BBC vysílala tu zprávu v deset podle Greenwiche,“ začal pomalu mluvit.

„Záleží na tom?“ odsekl Dick podrážděně.

„Do jisté míry. Mě to aspoň zajímá,“ pokračoval klidně inženýr. „Od té doby uplynulo asi půl hodiny. Ale my už máme víc hodin než v Londýně, protože jsme skoro přesně na třicátém východním poledníku. Podle místního času je půl jedné. Ten nacistický hrdlořez řekl, že budeme popraveni časně zrána. Jestli tím myslel východ slunce, pak nám zbývá ještě asi šest hodin života.“

„Proboha přestaň, Warringtone!“ vybuchl divoce Dick. „Nač nám to vypočítáváš? Cožpak to nevíme všichni?“

Vyskočil od stolu a začal se procházet dlouhými kroky po cele. Jeho pracně nabitý klid po Warringtonově poznámce zmizel.

„Lituji, Burtone, nechtěl jsem tě pohněvat!“ omlouval se inženýr.

„Já také lituji,“ řekl hořce Dick a zastavil se. „Jisté je, že nebýt toho českého kluka, nikdy jsme se do téhle kritické situace nedostali. Lituji, co mám vlasů na hlavě, že jsem mu kdy věnoval pozornost!“

„A neděláte dobře, Dicku!“ vytrhl se major ze svých myšlenek. „Nebýt toho českého hochy, nikdy jsme se nedověděli, jaké nebezpečí hrozí celému světu. Když jste zjistil, že pobyt v uranové kotlině je svrchovaně nebezpečný, dali bychom se na zpáteční cestu, jakmile by Warrington zakreslil mapu. Jen okolnost, že MacKing a jeho lidé nebyli s námi, byla příčinou, že jsme se vydali k sopce, dohodnutému místu schůzky.“

„A je nám to něco platné, že jsme Němce objevili?“ odvětil trpce Dick. „Cožpak máme možnost lidstvo varovat?“

„Dum spiro, spero³⁵!“ citoval Warrington latinské přísloví. „Já se nevzdávám. Ještě žijeme a budeme žít několik set minut, pokud dodrží nacisté aspoň jednou slovo.“

„Jsi nenapravitelný optimista,“ zahučel Dick. Sedl si k ostatním a v cele zavládlo ticho. Čas míjel, tentokrát až příliš rychle, jak si Dick řekl. Cranston první přerušil ticho. Povstal a prohlásil klidně, že si ještě zdřímne. Pokročil k svému lůžku, ale náhle se zastavil a napjatě poslouchal.

„Slyšíte to?“ sykl přes rameno. Zaslechli také něco, podivný šramot, jehož původ nemohli určit. Dick chtěl vstát, ale major ho zadržel. „Počkejte!“ šeptl. Napínali sluch, ale kolem nich vládlo už zase dokonalé ticho.

„Nic to nebylo,“ prohlásil zklamaně Dick, ale sotva domluvil, ozvala se temná rána, kterou slyšeli všichni velmi zřetelně.

„Je to v umyvárně!“ zvolal Dick, ale byl hned majorem okřiknut, aby mluvil tiše.

„Postavte se před dveře, Warrington, tak abyste zakryl zády místo, kde je okenice,“ velel major. „Kdyby ji někdo otvíral, nebo kdybyste slyšel odsunování závoru, zakašlejte!“

„Dobrá. Je to sice nudná stráž, ale budu ji konat svědomitě, majore,“ usmál se inženýr a šel zaujmout vykázané místo.

³⁵ *Dokud dýchám, doufám.*

„Sed'te klidně dále u stolu, nebo si lehněte, jak je vám libo,“ nařizoval Swanson ostatním. Sám vstal a tiše kráčel do umyvárny, odkud se ozývalo nyní nepravidelné a dost hlasité ťukání. Znělo od mříží, jak tušil, a major vystoupil na špičky, aby se k ní dostal co nejbliže.

„Kdo je tam?“ tázal se tlumeným hlasem. Klepání rázem ustalo. Opakoval svou otázku, tentokrát hlasitěji.

„To jsem já, Václav Bartoš,“ ozval se rozpačitý tichý hlas a major přestal překvapením na moment dýchat. Snažil se potlačit pocit šílené radosti, který se ho zmocnil.

„MacKing je s tebou?“ chtěl vědět.

„Ne, jen trpaslík Dinži. Je nahoře u provazu z lián, po kterých jsem se spustil,“ oznamoval hoch. Major zklamaně vydechl.

„Sem se nedostaneš, je tu mříž. Jdi raději honem pryč, ať na tebe Němci nepřijdou, zabili by tě, jako nás všechny!“

Slyšel ustrašený hochův výkřik a napadlo ho, že snad by po Vaškovi mohl poslat výstrahu lidstvu, ale ihned od toho nápadu upustil. Je to docela zbytečné, usoudil. I ten hoch zahyne, bohužel. Možná uteče Němcům, ale neunikne africké divočině, nemá zbraň a nezná řeč domorodců.

„Pane majore!“ ozval se tiše Vašek.

„Jdi, nezdržuj se!“ vybízel ho Swanson.

„Já mám nůž, prostrčím vám ho skrz mříže. Snad s ním uvolníte mříž z druhé strany, já jsem tady nenašel žádné šrouby.“

Naděje v majorově srdci znovu ožila. „Ukaž, dej to sem a čekej!“ Vzal nůž a vyšel s ním do cely na světlo. Všichni kromě Warringtona se nahrnuli kolem něho. Několika slovy jim vysvětlil, oč jde. „Není čas na řeči, nevím nic víc,“ odbyl dotazy, jimiž ho zahrnuli. „Nůž je dobrý, šroubovák se zdá dost silný. Snad to s ním půjde. Musíte mi někdo pomoci.“ Hlásili se všichni, ale přijal zatím jen Dickovu nabídku. Dick ho následoval s podivnými pocity. Před chvílí ještě vzpomínal s trpkostí na Vaška a nyní snad ten neposlušný hoch přinese spásu celému světu. Ne, tak daleko ještě nejsme, kdoví dostaneme-li se odtud, krotil naději, která se ho zmocnila proti jeho vůli.

Šroubů bylo mnoho, po šesti na delších stranách mříže a po třech na kratších. Některé daly hodně práce, jiné šly lépe. Zajatci se střídali v práci a v duchu se modlili, aby šroubovák Vaškova skautského nože vydržel. Byl malý, často vyjel ze žlábků šroubu, ale výtečná ocel z Birminghamu snesla všechnu námahu. Poslední šroub opustil své místo a Warrington — u dveří stál teď na stráž — profesor Cranston — mocným trhnutím vyrval mříž.

„Kolik je hodin?“ ptal se dychtivě Vaška, který stál rozkročmo nad otvorem.

„Nevím, pane Warrington, Batusiové mi ukradli hodinky,“ odpověděl hoch s lítostí.

„Dobrá, nezáleží na tom,“ zakročil netrpělivě major. „Unesou nás ty tvé liány?“

„Unesou, Dinži upletl velmi pevný provaz!“ ujišťoval Vašek.

„Tak vylez rychle nahoru, půjdeme za tebou!“ nařizoval major. „Profesore, jste první. Umíte šplhat po provaze?“ ptal se, když přebíral geologovo místo u dveří. Cranston s úsměvem přikývl. „Počkejte!“ zadržel ho ještě major. „Řekněte Evingtonovi, že je druhý, po něm Warrington, potom Burton. Jděte!“

Za chvíli se ozvalo z umyvární tiché Dickovo volání, že odchází. Major čekal několik minut, neklidný, neboť v posledním okamžiku se mohlo všechno zhatit, kdyby stráž nahlédla dovnitř, a potom tiše proběhl celu a vstoupil do umyvární. Důkladný, zauzlený provaz sahal až na zem. Major na okamžik zaváhal při myšlence, jak zastrčit cestu, kterou utíkali, ale to se nedalo nijak provést. Chopil se provazu z lián a rychle po něm vyšplhal. Odhadoval cestou délku šachty, která byla tak úzká, že při pohybu provazu stále narážel rameny na skálu. Třicet stop, možná čtyřicet. V krátké chvíli stál na skalní plošině vedle ostatních a rychle svinoval liánové lano.

„To je Dinži,“ ozval se nesměle Vašek. Za ruku přitáhl malou postavu, která se očividně zdráhala.

„Dobrá, prohlédnu si ho ráno,“ řekl roztržitě major. „Odvaž lano!“ žádal trpaslíka v jeho řeči. Dinži mu porozuměl a hbitě poskočil. Major se rozhlédl a spatřil stříšku větrací šachty, která ležela na skále vedle otvoru. „Měl jsi s tím hodně práce?“ otázal se zběžně hoch.

„Hodně, ale Dinži mi moc pomohl, je náramně silný,“ řekl Vašek, celý šťastný, že se mu podařilo osvobodit Swansonovu družinu. „Kde je Selim?“ Tázal se nesměle. Burton chtěl odpovědět, ale major ho umlčel posuňkem.

„Dovíš se všechno zítra, teď není na řeči čas,“ řekl.

„Pravda,“ souhlasil inženýr. „Navrhuji cestu, kterou sem přišel Vašek s trpaslíkem. Tak se dostaneme nejrychleji od nacistů pryč!“

Major okamžik mlčel. „Souhlasím,“ řekl potom, „ale já s vámi nepůjdu. Musím se podívat, co je s askary, kteří mi byli svěřeni. Jsem velitelem výpravy a nemohu je opustit!“ Naléhali na něho, ale nedal se přemluvit. „O povinnostech se nediskutuje. Jděte, pánové!“

„Nepůjdeme,“ ozval se profesor. „Jednou jsme výpravu rozdělili a vidíte, co z toho vzešlo. Půjdeme všichni s vámi.“

„Aspoň ten hoch s trpaslíkem by měli odejít,“ vzdal se major po krátké úvaze. Ale Vašek tolik naléhal, aby je vzali s sebou, a času měli tak zoufale málo, že i to nakonec povolil.

Burton zatím prostudoval při občasném svitu měsíce svůj plán a radil, aby pokračovali po skalní terase, kterou sem přišli Vašek a Dinži. „Myslím, že jsem určil správně polohu naší cely,“ řekl. „Potom bychom měli k smolincovému lomu asi půl míle, nebo trochu více. Všechno záleží na tom, je-li skála schůdná tak daleko.“

Major souhlasil, a tak se vydali na cestu s Burtonem v čele. Noc byla zamračená a temná, ale chvílemi se mraky roztrhly a propustily měsíční světlo. Dick se za chvíli vzdal vedení a pustil napřed trpaslíka, který měl znamenitý orientační smysl a pohyboval se v noci stejně jistě jako ve dne. Po čtvrt hodině chůze, místy velmi nesnadné, začalo před nimi svítat. Byla to záře elektrických lamp, osvětlujících lom, odražená vysoko střechem zpět do údolí.

„Nevíte ani, najdete-li své askary v lomu. Třeba nejsou v noční směně,“ poznamenal cestou inženýr k Swansonovi.

„Když nebudou v lomu, půjdu je hledat do sopky,“ odvětil umíněně major a Warrington se vzdal dalších námitek. V duchu si říkal, že je to šílenství, vracet se tam, odkud takovým zázrakem unikli, ale věděl, že je zbytečné majora přemlouvat. Stejně dobře věděl, že všichni půjdou s majorem, i kdyby je sebevíce vyzýval, aby se zachránili bez něho.

Hluk práce k nim zněl už zcela zřetelně. Nyní museli postupovat opatrně, bylo stále jasněji a také měsíc se ukazoval čím dál víc. Major zaujal místo v čele výpravy. Pokud byl Burtonův odhad správný, musí je stezka na úbočí skály přivést přímo nad lom. Skalní výběžek nebezpečně zúžil cestu, a když za něj s potížemi zahnuli, šlehlo proti nim silné světlo. Major tiše přikázal, aby se zastavili, a sám přitisknutý ke skále se opatrně rozhlédl. V jasném, světlém klínu spatřil hluboko pod sebou kus lomu s úzkokolejnou dráhou. Právě projížděl vozík plný rudy a major sebou radostně trhl při pohledu na muže, jenž ho strkal. Měl mnohem temnější pleť než Batusiové, které včera spatřil. Major nepochyboval ani okamžik, že je to jeden z jeho vojáků.

Oznámil to tiše dozadu a vyzval ostatní, aby k němu opatrně přešli.

„Jsou to naši lidé, tamhle vidím druhého,“ poznamenal Burton. „Jen, jak se k nim dostat a jak je osvobodit?“

„Střecha končí někde blízko u skalní stezky, zastírá nám pohled na větší část lomu. Pojd'me ještě kousek dosavadním směrem!“ radil Warrington. Poslechli ho a po několika krocích vstoupili na širokou skalní plošinu. Měsíc se v tu chvíli vyhoupl z mraků a zalil ji jasným světlem. Nebylo pochyby, že plošina je dílem lidských rukou, a když došli k jejímu okraji, zjistili, že ji Němci zřídili k zachycení jednoho rohu ohromné střechy, kryjící celý lom. Střecha byla připevněna ke skále mohutnými svorníky a major se na ni položil a opatrně vysunul hlavu přes její okraj.

Dick stál nedaleko a v záři měsíce studoval plán skalního města. Před malou chvílí, když měsíc vyšel z mraků, zahlédl něco, co ho velmi zaujalo, a snažil se nyní přesně určit, kde jsou. Podivný hluk a třesk ran, následujících rychle po sobě, který se ozval pod nimi, ho nemohl vyrušit z jeho úvah. Zapůsobil však neobyčejně na majora, který viděl, co se dole děje. Vyskočil a rychle přistoupil k své družině. „Dole se objevili ozbrojení černoši a útočí. Jsou to asi Batusiové, kteří zajali Vaška s Dinžim. Nemají sice naději na úspěch, ale zmatek chvíli potrvá a pomoc z hory nemůže přijít okamžitě, včera nám to trvalo chvíli, než jsme dojeli do lomu. Spustím se dolů a osvobodím naše lidi!“

Všichni, až na Dicka stále zahloubaného do plánu, chtěli jít s ním, ale major přijal jediné Warringtonovu nabídku.

„Ostatní počkají na nás zde,“ nařizoval, zatímco inženýr s Dinžiho pomocí uvazoval lano z lián k svorníkům. „Počítejte vteřiny do deseti minut. Když se do té doby nikdo z nás neobjeví, dejte se bez dalšího prodlení na zpáteční cestu, a rychle!“ Nečekal na další poznámky a první se přehoupl přes okraj střechy, svíraje lano nohama. Warrington chvilku vyčkal a potom ho následoval. Cranston začal hlasitě odpočítávat vteřiny a Vašek se chystal, že se položí na střechu a podívá se, co se děje dole, odkud stále ještě zněly výstřely, nyní dokonce pravidelně a ve velmi rychlém sledu.

„Počkej, to není místo pro tebe!“ zadržoval ho Evington. „Neslyšíš tu střelbu? To jsou kulomety a ty Batusiové zaručeně nemají. Pusť mě, podívám se!“

Vašek zklamaně odstoupil a rozhlédl se kolem sebe. Profesor stál u okraje plošiny a vážně odpočítával vteřiny. Dinži seděl na zemi, zřejmě vystrašený a jistě by už utekl, nebýt jeho bílého bvany. Dick zastrčil právě plán do kapsy a namáhal se vystoupit nad skalní plošinu. Vašek zvědavě pohlédl vzhůru a v záři měsíce spatřil malý temný otvor, zejíící ve skále asi dvacet stop nad plošinou. Skála pod ním byla strmá, ale Vašek byl přesvědčený, že by se k otvoru dostal, kdyby se zachytil skalních výběžků, které bylo v měsíčním světle dobře vidět.

Chystal se následovat pana Burtona, ale mladý fyzik se právě v té chvíli ohlédl a v zárodku překazil jeho úmysl.

„Zůstaň zde!“ nařizoval přísně tlumeným hlasem. „Budu hned zpátky!“ Druhá příležitost k nějaké činnosti byla ztracena a hoch s těžkým srdcem sledoval Burtonovu cestu. Když Burton zmizel v otvoru, vrátil se zklamaně ke Cranstonovi, právě byl se svým počítáním u sto dvaceti. Geolog na něho vrhl rychlý pohled a potom sáhl do kapsy a vytáhl velký kus pečeného masa. Vzal je ze zbytků jejich večere a při pohledu na unavený a vyhublý hochův obličej ho napadlo, že Vašek má hlad. Nepřestával počítat a podal mu maso, které hoch vděčně přijal. Chtěl se do něho zakousnout, když si vzpomněl na Dinžiho. Vytáhl nůž a rozdělil se spravedlivě s trpaslíkem. Zhltl maso do posledního kousku, než Cranston došel ke sto padesáti.

Cítil, že ho jídlo neobyčejně posílilo, a jeho touha po nějaké akci okamžitě vzrostla. Chvilku se ještě rozmýšlel, ale potom vrhl rychlý pohled kolem sebe, a když viděl, že Evington je plně zaměstnán pozorováním boje, který stále ještě zuřil dole pod střechou, a Cranston svým počítáním vteřin, nerozmýšlel se už a tiše se pustil na skálu.

K otvoru se dostal velmi rychle, ale taktak do něho vstrčil hlavu. Byl tak úzký, že jím mohl prolézt jen po břiše, a divil se, že se to Burtonovi podařilo. Strnul úlekem, když ucítil dotek na noze.

„Bvana, mimi eku — pane, to jsem já,“ šeptal za ním hlasitě Dinži a Vašek si hlučně oddechl. „Měl jsi to říct, že lezeš za mnou, vylekáš takhle člověka k smrti!“ huboval tiše trpaslíka, ale ten mu stejně nerozuměl, a začal se soukat úzkou chodbou. Nebyla docela tmavá, jak očekával. Lezl proti světlému pravidelnému čtverci, stále jasnějšímu, jak cesta pokračovala, a studený proud vzduchu mu vanul do tváře. Chodba klesala hodně příkře a dalo mu práci, aby na hladké skále nesklouzl a nesletěl po hlavě dolů. Brzdil rameny, jimiž se dotýkal skály, a za malou chvíli ho jasné světlo varovalo, že chodba končí.

Vystrčil pomalu hlavu a spatřil pod sebou velmi rozlehlou, nevysokou místnost, přeplněnou potrubím, které se táhlo od stěn a stropu k podivným, velkým šedým skříním. Napočítal jich šest a u jedné z nich ležela nehybná postava s hlavou ovinutou černou látkou. Hledal Burtona a spatřil ho u prostřední skříně, jak něco kutí pod číselníkem zavěšeným na skříní. Při pohledu na něj si vzpomněl, že mu přísně zakázal, aby šel za ním, a opožděný pocit obavy z jeho hněvu ho přiměl, aby se zase co nejrychleji dostat odtud.

Nebylo to snadné, chodba byla tak úzká, že se v ní nemohl otočit. Musel lézt pozpátku s hlavou dolů, seskočit a potom vylézt zpět. Všechno muselo jít velmi tiše, aby ho Burton neslyšel! I ten skok dolů by špatně dopadl bez pomoci silného potrubí, které se táhlo v malé vzdálenosti od otvoru, takže se ho mohl uchopit rukama. Tiše seskočil a hned nato ho Dinži s opičí mrštností napodobil. Vašek opatrně vyhlédl — potrubí zde tvořilo mohutné koleno procházející podlahou a poskytovalo jim vítanou ochranu — a spokojeně zjistil, že pan Burton nemá ani potuchy, že porušil jeho zákaz. Už se chystal

vylézt zpátky, když pohyb tiše otvíraných dveří upoutal jeho pozornost. Byly v protější stěně a Dick, stojící za krychlíš atomovým strojem, nemohl vidět muže v černém laboratorním plášti, který neslyšně vstoupil, byl k němu obrácený zády. Muž se překvapeně zastavil, ale potom rychle sáhl do zadní kapsy kalhot a namířil hlaveň pistole na nic netušícího Brita.

Vašek chtěl vykřiknout, ale leknutím se mu sevřelo hrdlo, že nevydal ani hlásku. Krátký oštěp hvízdal vzduchem a zaryl se do Němcova hrdla. Třesnutí pistole o kamennou podlahu vyrušilo Dicka z práce. Rychle se otočil a překvapeně se zahleděl na kroutící se postavu, z jejíhož hrdla trčel oštěp, který se slábnoucí ruka umírajícího muže marně snažila vytrhnout z rány. Jeho pohled zalétl stranou přes nehybnou postavu strážce, kterého se mu podařilo přepadnout a umlčet dřív, než stačil vyhlásit poplach, k potrubí, za nímž vykukovali Dinži s Vaškem.

Zamračil se, ale jeho tvář se brzy uvolnila úsměvem. „Zdá se, že jsi nenapravitelně neposlušný,“ řekl tiše Vaškovi a přikročil k němu. „Ale tentokrát se nemůžu zlobit, protože bych bez tvého Dinžihho k tomu už ani neměl příležitost. Jak jsem mohl zapomenout na dveře?“ Rychle zastrčil těžkými závorami dveře, jimiž vstoupila obsluha strojů, a stejně to provedl i s dveřmi, které vedly do vedlejší místnosti. Jiné východy tu nebyly. Dveře byly z těžké oceli, proto bude trvat Němcům nějakou chvíli, než je vypáčí. Ale Dick byl přesvědčený, že Němci se nebudou starat o atomovou strojírnou tak dlouho, dokud nepřijde další služba vystřídat muže usmrčeného Dinžim, což se stane jistě až za několik hodin. A to už bude pozdě, podaří-li se jeho zásah do atomového stroje.

Rychle přistoupil znovu ke krychli, u které pracoval, a podíval se na měřiče neutronů. Ručičky jejich číselníků pomalu stoupaly nad červenou značku. Nemohl říct přesně, kdy nastane rozhodný okamžik, a mohl jen doufat, že už budou všichni daleko odtud. Kolik je vlastně hodin? Měl hodinky, které vzal i s pistolí prvnímu dozorci, když ho po rozhořčeném krátkém zápase přemohl. Bylo půl čtvrté, ale kolik ze Swansonových deseti minut už uběhlo, nevěděl.

„Rychle, pryč odtud!“ sykl na Vaška. „Ty napřed, potom Dinži, polezu poslední. Počkej ještě okamžik!“ Sehnul se a zvedl pistoli,

kteřá vypadla dozorci z ruky, když ho zasáhl trpaslíkův oštěp. Zachytil Vaškův toužebný pohled, ale vstrčil pistoli do kapsy, ačkoliv měl už zbraň druhého Němce. „Ne, to není pro tvou horkou krev, mohl bys ještě něco provést. Dostaneš hodinky!“ Stáhl dozorci z ruky náramkové hodinky a Vašek si je štítivě připnul; byly ještě teplé od Němcovy ruky. Dick rychle prohlédl kapsy mrtvého muže a zaradoval se, když našel plný zásobník.

„Tak a teď je nejvyšší čas!“ řekl a pomohl Vaškovi do šachty. Dinži se s opičí hbitostí vysoukal za Vaškem a Dick uzavřel průvod. Lezli, jak nejrychleji mohli, ale přesto už našli skalní plošinu prázdnou. Dick vrhl pohled přes střechu do lomu. Spatřil několik mrtvých černochoů, převržené důlní vozíky a hromadu ohromných černých balvanů, pokud však mohl dohlédnout, neviděl ani jednoho Němce v jeho pancéřovém krytu. Zachmuřeně povstal a okamžik přemýšlel.

„Musíme zpátky, a hodně rychle,“ řekl. „Tu máš, dám ti ji přece,“ podal Vaškovi pistoli. „Víš, jak se odjišťuje?“ Hoch blaženě přikývl. „Tak dej dobrý pozor, ať se ti závěrka neposune, pistole je ostře nabita! A nestřílej, dokud ti neřeknu!“ Vyzazili po známé cestě a Dinži s oštěpem v ruce kráčel v čele.

Lano z lián právě stačilo, aby se Swanson s Warringtonem dostali na skalní výstupek čnějící vysoko nad lomem. Měli odtud dobrý přehled po celém smolincovém lomu a na okamžik se zastavili, aby se rozhlédli a poradili, co dál. Pod nimi zuřil boj a z dozorčích ocelových krytů rachotila palba kulometů, smetající celé řady bojovných Batusiů. Němci se stáhli do jediné obranné čáry a kryli si záda svislou smolincovou stěnou. Vlekli černochoy ukované ke krytům za sebou a Batusiové na ně marně stříleli, kulky se neškodně odrážely od silných ocelových pancéřů.

Přestože je kulomety kosily po tuctech, snažili se Sabiniovi bojovníci osvobodit své krajany, ale jen ojediněle se jim podařilo přetnout ocelový řetěz a uniknout s osvobozeným otrokem.

„Podívejte se tamhle!“ zvolal Swanson a ukazoval ke kolejím dráhy, které probíhaly nedaleko jejich stanoviště. „Naši askaři, a co udělali!“ byl nadšený, ale Warrington vrhl jen zběžný pohled na místo, které mu ukazoval, ačkoliv stálo za podívanou. Všech dvanáct

Swansonových askarů pracovalo pohromadě, připoutání k jedinému dozorcí. Museli nakládat rudu do důlních vozíků, dopravovaných volným dozorcem do sopky. Když nastal nečekaný útok, pokusili se lopatami přerazit své řetězy. Čtyři padli, zastřeleni dozorcí, ale ostatním se to podařilo, ačkoliv někteří z nich byli dost těžce zraněni.

Na povel Kongoniho se kryli ocelovými vozíky a chytrého černocho napadlo, aby použil tohoto krytu i jiným způsobem. Dozorce, který měl na starost dopravu rudy do skály, se rozjel z místa boje pryč, zřejmě s úmyslem přivolat pomoc. Zbyl jen dozorce, z jehož pout se vyprostili, a ten se nevzdal úmyslu je pobít. Rozjel se pomalu širokým obloukem, ale v okamžiku, kdy se k nim přiblížil, černoši na tichý Kongoniho povel vyskočili, chopili se těžkého vozíku za kola i okraje stěn, nadzvedli jej až nad hlavu a potom jej jediným obrátným pohybem překloupili přes vrchol vejčitého pancéřového vozu. Vozík byl hluboký a nejen znemožnil nacistovi výhled z jeho krytu, ale současně jej i odzbrojil. Přesunul se přes ústí kulometu a jeho ocelová stěna byla tak silná, že ji střela nedokázala prorazit.

Právě v okamžiku, kdy se objevili major s inženýrem. „Hurá, bojovníci Kikujů, výborně!“ volal nadšeně major a hnál se ze skály dolů mezi černochoy, kteří ho s jásotem obklopili. „Na zem a tam na tu skálu!“ vydal major rozkaz ihned, jakmile první střely od smolincové stěny dopadly do jejich hloučku. Uposlechli všichni, ale dva askarové se přece jen zdrželi, nemohli odolat pokušení zmocnit se zbraní mrtvých Batusiů. Jednomu se to podařilo, druhý zaplatil svůj pokus životem. S ostatními dorazil major bez pohromy k místu, kde visel liánový provaz, a zde si teprve povšiml, že Warrington s ním není. Nařídil askarům, aby lezli rychle nahoru, a chtěl jít s Kongonim zpátky hledat inženýra, když ho spatřil, jak přibíhá a nedbá na střely, které dopadaly jako krupobití kolem něho.

„Kde jste byl? Co vás to napadlo odejít a jednat na vlastní pěst?“ osopil se na něj, když udýchaný inženýr zastavil vedle něho. „A dáte se takhle vidět, prozrazujete, že jsme na svobodě!“

„To už vědí od chvíle, kdy jste skočil mezi askary,“ odsekl trochu popuzeně inženýr. „Ostatně nebudou mít asi příležitost to někomu povídat.“

„Nahoru!“ zavelel stroze major a Warrington začal šplhat po laně. Nahoře našli všech sedm askarů s Evingtonem a Cranstonem. „Už jsme chtěli odejít, když se ukázala černá hlava a poznal jsem jednoho z našich vojáků,“ hlásil Evington.

„Půjdeme!“ řekl krátce major.

„Na okamžik, pane, nebude to dlouho trvat!“ žádal naléhavě Warrington. A když se k němu major udiveně obrátil, vzal ho za ruku a vedl ho na střechu, kde ho požádal, aby si lehl a díval se dolů. Major poslechl, ale nebyl nadšen tím, co viděl. Řada obrněných vozů s dozorci stála nehybně a opírala se o smolincovou stěnu. Před ní leželi na zemi ubožáci, přikutí k vozům. Mnozí z nich krváceli a všichni se snažili natáhnout prokletý řetěz tak, aby se dostali co nejdále od otrokářů a co nejbližší k svým osvoboditelům. Bojovníci Batusiů, jejichž řady už velmi prořídly, leželi na zemi a kryli se jak se dalo proti palbě pancéřových vozů.

„Proč nepopojedou a prostě je nerozmačkají?“ divil se major.

„Chtějí je dostat živé, jako náhradu za padlé otroky, a čekají, až přijde posila z města,“ vysvětloval inženýr.

„Na takové divadlo nejsem zvědavý a času máme pramálo!“ zlobil se Swanson. „Těm chudákům pomoci nemůžeme, zbytečně riskujeme vlastní životy. Pojd'te!“

Chystal se povstat, ale inženýr ho chytil za ruku s prosbou, aby počkal ještě malý okamžik. Sotva pronesl svou žádost, ozvala se pod nimi hromová rána, která otřásla i jejich střechou, a užaslý major spatřil, jak se černá stěna za obrněnými vozy pohnula, jako by ji nějaký obr nadzvedl ohromnou pákou, a potom se zhroutila, pohřbívající pod sebou obrněné vozy od prvního do posledního.

„Jako když se vody Rudého moře převalily přes faraónovy vozy,“ pravil spokojeně inženýr a vstal. „Ted' můžeme jít, majore!“

Ale Swanson neodpovídal, jako strnulý se díval dolů, nebyl schopen se tak rychle vzpamatovat ze svého úžasu. Batusiové byli pohotovější. S radostným řevem vyskočili uvolnit své krajany, z nichž jen málokterý byl zasažen oddrobenými těžkými kusy rudy. Byli rychle hotovi a potom už neztráceli čas, vzali je do svého středu a dali se na ústup hlubokou sráznou roklí, kterou přišli. Byl nejvyšší

čas. Sotva zmizel majorovi poslední bojovník z očí, vjel první velký pancéřový vůz na místo boje.

Swanson nařídil pochod za naprostého ticha. Sám šel vzadu s inženýrem a nedovedl si odepřít otázku.

„Jak to, že jste věděl, že dojde k zřícení rudné skály?“

„Sám jsem to připravil,“ zněla spokojená odpověď. „Vzpomněl jsem si, jak Haentsch včera vykládal, že dnes v noci chtějí odstřelit celý ten ohromný schod. Když jsem viděl, že schod ještě stojí a že se o něj nacisté bezstarostně opírají, řekl jsem si, že by stálo za to se podívat, jsou-li výbušniny už položeny. Ještě že užívají normálních trhavých látek a ne atomovou energii, s tou bych si asi nevěděl rady. Takhle jsem našel známé nálože hezky připravené i s doutnáky, propojenými do dvou řad. Trochu jsem je zkrátil a to ostatní už bylo jednoduché, všechno potřebné bylo na místě. Báł jsem se, že to budou mít zařízené na elektrické odpálení na dálku. To by byla práce s hledáním kabelů a těžko bych mohl něco zařídit. Ale zdá se, že pospíchají, a proto dávají přednost jednoduchým a starým osvědčeným cestám.“

„Báječné!“ chválil ho major. „Je mi líto, že jsem byl tam dole na vás trochu hrubý,“ omlouval se a podával Warringtonovi ruku.

„Byl jste v plném právu velitele, kázeň musí být, jinak by se vám všechno rozutíkalo,“ řekl potěšený Warrington a pevně podávalou ruku stiskl. „Tak mě napadá, že jsem neviděl ani Dicka, ani toho chlapce s jeho trpaslíkem. Jsou snad napřed? Major pohlédl zneklidněn kupředu, ale askaři, roztažení do pochodové čáry, mu zastírali výhled. Vyrazil tichý hrdelní křik, známý všem černochům kmene Kikuju, kteří se jím varují na honu nebo před nepřítelem. Askaři se zastavili a obraceli se dozadu. Major prošel kolem nich do čela, kde našel Kongoniho s Evingtonem a Cranstonem.

„Kde je Dick, Vašek a trpaslík?“ tázal se neklidně geologa.

„Jak, ti?“ rozpomínal se rozpačitě profesor. „Myslíl jsem, že jsou vzadu s vámi!“

„Nejsou. Museli odejít ze stanoviště před naším návratem. Jak to, že jste si toho nevšiml ani vy, ani Evington?“ zlobil se major.

„Byl jsem dokonale zaměstnán počítáním vteřin,“ omlouval se zkroušeně geolog.

„A já jsem se zase díval za vámi,“ přiznával biolog. „Věděl jsem, že Burton je s těmi malými lidmi a že na ně dohlédne.“

„Potřeboval by nepochybně dohlédnout sám na sebe,“ hněval se major. „Co teď?“

„Třeba šel napřed, aniž jsme si všimli. Vždyť jsme na vás čekali déle než stanovených deset minut,“ pravil Cranston.

Major zavrtěl rozhodně hlavou. „Ne, to by Burton neudělal, neodešel by bez nás. Ale nám teď nic jiného nezbude, zanedlouho nastane jítro a Němci si jistě vzpomenou na svůj rozsudek i přes všechny noční události, jsou v takových věcech velmi svědomití. Musíme se dostat aspoň za východ z našeho vězení.“

Ve stíněné náladě se dali znovu na pochod. Minuli ústí šachty, kudy jim pomohl Vašek na svobodu, a majorovi se při vzpomínce na čiperného hochu sevřelo srdce. Nemohl nic podniknout, měli jedinou pušku, kterou askar sebral mrtvému batusijskému bojovníkovi, a Němců sídlilo ve skalním městě několik set. Pokračovali ještě kus po úbočí skály, po přirozeném schodu, který zavedl Vaška s Dinžim k jejich cele, a potom se zastavili. Čekali jen několik minut, když se na východě objevil úzký šedý pruh svítání.

„Je nejvyšší čas opustit horu a dostat se aspoň do lesa!“ ukazoval major na temnou čáru stromů, vrhajících v záři měsíce dlouhý stín na džungli, která je dělila od skály. Warrington beze slova přikývl. S těžkým srdcem dal major povel k sestupu ze skály.

Kráčeli rychle po stepi zalité měsíčním světlem, když se za nimi ozvaly hlasy. Radostně se obrátili a pohlédli vzhůru k místu, které právě opustili, ale pohled, jenž se jim naskytl, přiměl majora k povelu okamžitě zalehnout. Četa Němců, stojících nad nimi, vystřelila první salvu, právě když se vrhli tváří do trávy. Askar s puškou opětovně palbu, ale obě jeho rány v nejistém měsíčním světle minuly cíl.

„Lezte pomalu do stínu lesa, potom vstaňte a utíkejte rychle za stromy, tam počkejte!“ velel major. Byl nucen rozkaz černochům zavolat hlasitěji, protože byli rozptýleni, a na skále stáli zřejmě lidé, kteří rozuměli řeči kingvana. Němci spustili palbu na čáru, kde končila plocha stepi ozářená měsícem. Major tiše zaklel. Zvedl trochu hlavu a riskoval pohled zpátky. Viděl, jak část Němců zůstala na skále. Zасыpávali místo, které museli přeběhnout, deštěm kulek ze

samopalů, zatímco druhá polovina jejich čtyry se snažila sestoupit do stepi. Zánik jeho výpravy byl blízký a neodvratný, měli jen jednu pušku a žádné střelivo.

Ještě se díval ke skále, když náhle jeden voják upustil samopal, rozhodil rukama a řítil se po příkré stěně dolů, za ním druhý a třetí. Slunce se v tom okamžiku vyhouplo nad hory a zalilo celý svah sopky jasnou září. Major zahlédl obláček modrého dýmu, vznášející se nad výčnělkem skály nedaleko od místa, kde stáli Němci. Střelcův kryt ležel na skalní stezce, kterou přišli, ale ten, kdo odtamtud střílel na nacisty, byl tak dobře skryt, že ho major neviděl.

Zřejmě ho neviděli ani Němci, poněvadž se vůbec nesnažili palbu opětovat. Hledali úkryt proti výstřelům, které opět zarachotily, ale skála jim jej nemohla poskytnout, a proto se rozhodli, že sestoupí dolů, k druhé části čtyry. Bylo jich šest, když začali slézat do stepi, ale cestou ještě jeden z nich ubyl. Zbývajících pět se připojilo k deseti mužům, kteří zatím dosáhli úpatí žulové hory, ale nepochybně na rozkaz, který k nim křikl někdo shora, se zastavili a čekali.

Nyní byli Němci v bezpečí proti palbě neviditelného střelce a po krátké poradě začali na důstojníkův povel postupovat k místu, kde leželi ukryti Swanson a jeho lidé. Věděli patrně, že mají proti sobě muže beze zbraně, poněvadž se proti lesu vůbec nekryli, dávali jen pozor, aby nepřišli do čáry střelce schovaného na skále. Situace pro Swansonovu výpravu byla znovu zoufalá. Ochranný stín, vrhaný měsícem, zmizel a step byla až k lesu jasně ozářená sluncem. Na opatrné plížení nebyl čas a pohyb trávy je musí prozradit, pokusí-li se dolézt až k lesu. Přesto to byl jediný možný způsob záchrany a major se již chystal dát příslušný rozkaz, když proti nim, z lesa, zarachotila rychlá palba opakovaček, která v malém zlomku minuty rozprášila celou německou četou. Víc než polovina nacistů padla, nebo byla těžce zraněna, a několik zbývajících mužů odhodilo zbraně a rozprchlo se do stepi. Ale neunikli střelcům z lesa a poslední z nich se zhroutil už v malé vzdálenosti od skalního výběžku, za nímž se chtěl ukrýt.

Ze tří stran zněly radostné výkřiky. Křičeli Swansonovi askarové, přestože major nařizoval klid, ze skály jim odpovídal výskáním Dinži a Vašek, který zuřivě mával vystřílenou pistolí, a od lesa hulá-

kal Selim a oba MacKingovi askarové. Poručík pochopil majorovy posušky a s velkým úsilím je zadržel, aby neběželi svým druhům naproti. Couvl s nimi zpátky do lesa a za několik minut k nim dorazil Swanson se svými sedmi askary, s bělochy a Dinžim.

„Rychle pryč a co nejdál!“ volal Dick. „Na vysvětlování je dost času později!“

„To je rozumná řeč!“ chválil major a nařídil rychlý pochod po cestě, kterou přišel MacKing se svými lidmi. Němci jistě střelbu zaslechli, a když se jejich četa nevrátí, půjdou se podívat, co se děje. K Swansonovu údivu zavrtěl Dick s úsměvem hlavou, když projevil svůj názor nahlas. Mladý fyzik ho však uvedl v naprostý úžas svou otázkou, pamatuje-li si, do jaké vzdálenosti působila puma v Hirošimě.

„Asi jedné míle, možná že trochu méně,“ odvětil. „Ale co tím u všech čertů míníte?“

„Míli už máme jistě za sebou, ale raději půjdeme ještě dál. Ne-nařídil byste rychlejší pochod? Les je řídký a MacKing nám vyšlapal cestu.“

Udivený major poslechl a skupina přidala do kroku. Major se vrátil k Dickovi, který šel poslední a každou chvilku se ohlížel přes rameno.

„Tak mi konečně povězte...,“ začal, ale Dick ho chytil za ruku a ukázal jen k rozeklanému vrcholu sopky, který se právě objevil, jak vyšli na světlinu. Klesl už hodně nad lesy, a jak se k němu major zahleděl, měl dojem, že se náhle pohnul a zakolísal.

„Okamžitě k zemi!“ vykřikl Dick a strhl majora za sebou. Ale zdálo se, že země pokročila proti nim a že se začala zmítat, aby je ze sebe setřásla. Temně duněla, a když se zoufale snažili se jí zachytit křečovitě sevřenými prsty, rozvlnila se jako rozbouřené moře. Poděšený řev askarů zanikl v hromovém rachotu, do něhož zněly temné údery ohromných stromů, vyvrácených i s kořeny.

Vašek ležel s hlavou zarytou do trávy a chvěl se hrůzou, kterou zemětřesení vzbudí i v nejstatečnějším člověku. Zdálo se mu, že se země, pohybující se pod ním, v příští vteřině už rozestoupí a pohltí ho. Ani si ve svém zděšení neuvědomil, že rachot dozněl a že stromy

přestaly padat. Země se uklidnila. Teprve geologova poznámka, pronesená klidným hlasem, mu vrátila zase trochu rozvahy.

„Vida, zemětřesení!“ řekl spokojeně geolog. „Poslední jsem zažil v Andách před deseti lety, ale to jsem byl trochu dál od epicentra³⁶.“

Vašek zvedl hlavu, a když viděl, že askarové a běloši už zase vstávají, následoval jejich příkladu.

„To nebylo zemětřesení,“ řekl s úsměvem Dick.

„Tak, a co to tedy bylo?“ tázal se trochu popuzeně profesor.

„Výbuch atomového stroje a možná, že všech strojů. Myslím, že vybuchly ze sympatie k tomu, u kterého jsem to zařídil. Obyčejné výbušniny to tak někdy dělají a atomové se asi řídí stejným pravidlem. Nedovedu si jinak vysvětlit tak silný účinek. Podívejte se, kde je kouřová hora!“ Sledovali směr jeho ruky a vykřikli úžasem: po vyhaslé sopce nebylo ani stopy, jen mohutný oblak hustého dýmu, připomínající tvarem ohromný hřib, se vznášel nad místem, kde se před několika minutami ještě vypínala.

„Bojím se, že z uranové kotliny toho mnoho nezbylo a že vzácné smolincové hory zmizely tam, odkud přišly, v útrobách země,“ dodal Dick.

„To by byla nenahraditelná škoda pro vědu i lidstvo,“ řekl prudce geolog. Major mu položil konejšivě ruku na rameno. „Lepší, než aby poskytly materiál na nové vraždění lidstva, milý profesore! Vzal čert atomovou energii, tolik set let jsme žili bez ní a bylo nám lépe!“

Geolog chtěl něco namítnout, ale inženýr ho předešel poznámkou, že bylo jejich štěstí, že se nacházeli na světlině právě v okamžiku výbuchu, jinak je mohly snadno zasáhnout padající stromy. „Podívejte se, zvěř ještě prchá!“ ukázal na stádo antilop, které vběhlo na mýtinu. Pohotový Selim a MacKing vystřelili několikrát po sobě a tři zvířata klesla k zemi.

„Výborně,“ pochvaloval si major. „Je čas, abychom se trochu zotavili, a k tomu potřebujeme v první řadě jídlo. Zůstaneme zde, voda tu jistě také někde bude. Jděte ji hledat a seberte dříví na oheň, hoši!“ obrátil se k askarům. Černoši se rychle rozběhli po světlině,

³⁶ Ohnisko zemětřesení, místo ležící pod povrchem zemským, kde jsou otřesy půdy nejsilnější

kteřá nebyla sice široká, zato značně dlouhá, a za chvíli už praskal vesele táborák, na němž se pekla šťavnatá zvěřina.

Když zasedli k obědu, vyzval major Dicka, aby jim pověděl, jak dokázal přivést atomový stroj k výbuchu.

„To nebylo nic těžkého,“ pravil Dick a obíral přitom pilně lopatku z antilopy. „Potíž byla, zařídít to tak, aby výbuch nastal co nejpozději.“ Pověděl jim, jak se dostal do atomové strojovny a jak potom změnil mřížkové napětí na počítačích neutronů u jednoho stroje tak, aby ručička měřiče stoupala pomaleji, než má při správném chodu přístroje. Následek byl, že se ve stroji hromadily neutrony a že štěpily daleko více atomových jader uranu, než bylo stroji zdrávo, poněvadž měřič neutronů už nepečoval o brždění činnosti stroje zasunováním tyče s kadmíem.

„Konečně už bylo neutronů tolik a stroj tak přetížen atomovou energií, že to nesnesl a vybuchl, jako atomová puma. Působením na dálku došlo asi i k výbuchu ostatních strojů a sopka zmizela s celou *Vítěznou standartou*,“ skončil.

„A s führerem nebo jeho dvojníkem,“ dodal zamyšleně major. „Řekl jste, že bez příchodu Bartoše a jeho trpasličího kamaráda by vás dozorce zastřelil?“

„Určitě. Stál jsem k němu zády a byl jsem tak zabrán do práce, že jsem si vůbec nevšiml, že někdo vešel do místnosti.“

„Pak tedy je načase, abychom zapomněli na Bartošův nepěkný kousek a vzpomínali jen na to, co vykonal nejen pro nás, ale i pro miliony jiných lidí,“ pravil vážně major. Povstal a podával Vaškovi, jenž zůstal údivem sedět a teprve v poslední chvíli se vymrštil, ruku. Dick i ostatní vstali, aby ho následovali, ale major je posuňkem zadržel. Odepjal ze své kazajky zašpiněnou řádovou stužku a pootočen k Dickovi řekl: „Zasloužíte si ji také, Dicku, ale mám jen jednu a myslím, že mi dáte za pravdu!“ S těmi slovy ji připjal Vaškovi na jeho rozedraný kabátek. Hoch zbledl pohnutím, neschopen říci slovo, zatímco kolem něho zněly souhlasné výkřiky bělochů i černochů.

„Ty jsi hrdina, Vaši, a Selim má z tebe radost,“ řekl skromně Arab, když se protlačil kruhem černých bojovníků k svému příteli. Vašek ho poslouchal, ale nechápal, co říká. Jaký hrdina? Že pomohl Swansonovi a ostatním ven za skalního vězení? To bylo přece samo-

zřejmé. A u atomového stroje se vlastně vyznamenal Dinží, ten zachránil Dickovi život. On sám střílel pak na skále na Němce a dva snad trefil, ale to bylo normální, nemohl přece přihlížet, jak zabíjejí jeho bezbranné přátele. Major pochopil jeho údiv a klepl mu s úsměvem na rameno.

„Vím, na co myslíš, ale můžeš rád nosit bez obav, že by sis jej nezasloužil. Brzy se dovíš, zač ti jej vlastně dávám!“

Dick Burton sevřel jeho ruku a bouřlivě jí potřásl. „Jsi správný kluk i přes to, jak jsi nás rozzlobil, a mě v první řadě. Hrome, Viktoriin kříž v tvém věku! Jsi jediný kluk na světě, který ho dostal, a já ti nezávidím, tím spíš, že ho snad doma dostanu také, když to major říká. Jsem pyšný, že mezi mými předky jsou tvoji krajané, protože vy Češi jste statečný národ!“ Plácl hocha vesele po zádech, až se prohnul. Omámený Vašek se posadil a poslouchal majorovo vyprávění, určené jemu a MacKingovi, co Němci zamýšleli proti Evropě a Americe. Třásl se hrůzou, když si představil, že by maminka a Jitka umřeli po vdechnutí radioaktivních plynů, kterými Němci chtěli zamořit polovinu světa.

Major ještě nebyl s vyprávěním u konce, když se ozvalo vzdálené vrčení leteckých motorů, které ustavičně sílilo.

„Letadla!“ vykřikl Warrington a vyskočil. Všichni ho následovali. Rozhlíželi se po obloze a brzy spatřili dvě temné tečky, které kvapem rostly.

„Rychle, askarové, přihod'te na oheň a hod'te do něho kůže z antilop!“ přikazoval major. Ohavný zápach pálicích se chlupů zahnal lidi od ohně, z něhož začal stoupat hustý bílý dým k obloze.

„Mohou přistát?“ zapochyboval Dick.

„Proč ne?“ odvětil major a sledoval pozorně letadla, kroužící nad nimi. „Světlina je dost dlouhá a vývraty leží jen na kraji. Rychle, vytrhejte travu uprostřed, aby letci věděli, kde se mají snést!“ Všichni se dali horlivě do práce, povzbuzováni rachotem motorů, které zněly nyní přímo nad jejich hlavou. Letci spatřili kouřové znamení a snesli se docela nízko nad světlinou, připraveni přistát. Netrvalo dlouho a tráva byla vytrhána v podobě dlouhé šipky, probíhající středem světliny.

„Dinži, kde jsi?“ zvolal úzkostlivě Vašek. Teprve teď si všiml, že jeho malý přítel s nimi není. Rozhlížel se kolem sebe a spatřil vyděšený trpaslíkův obličej, vykukující za stromem, kam Dinži, polekaný příletem „kovových ptáků“, utekl. „Pojď sem, poletíš s námi, major to jistě dovolí,“ volal Vašek a otáčel se na Swansona. Major ho pozoroval se soucitným úsměvem. „Jistě, ale on s námi nepůjde. Je to plachý obyvatel pralesů, v jejich přítomí je mu nejlépe.“

Zatímco burácení motorů prvního stroje ztichlo, jak pilot vypnul motor a snášel se na mýtinu, rozběhl se Vašek k Dinžimu. Ale marně trpaslíka přemlouval. Malý mužík vrtěl jen hlavou a v jeho tmavých očích se leskly slzy.

„Nastupovat, Bartoši, je čas!“ volal hlasitě inženýr Warrington. Hoch se ohlédl přes rameno a v jeho zamžených očích splynul obraz dvou velkých letounů a skupiny lidí, stojících kolem nich, v jedinou, velkou nezřetelnou skvrnu. Ruka se mu třásla, když sahal do kapsy pro Joeův dárek, který Dinži tolikrát u něho obdivoval.

„Tu máš, nech si ho na památku a vzpomínej na mě, jako já budu na tebe,“ řekl a zajíkl se. Vstrčil nůž Dinžimu do ruky. Na trpaslíkově tváři zahrál šťastný úsměv. Zašvitořil něco, ale Vašek ho už

neslyšel. Selim ho vzal za ruku a odváděl ho k letadlu. Hoch byl rád, že se může o něho opřít, tak špatně pojednou viděl na cestu.

Neznámá knížka známého autora

(Ediční poznámka)

František Běhounek (1898-1973) — mezinárodně uznávaný vědec, žák a spolupracovník M. Curie-Sklodowské, člen Nobilovy výpravy do Arktidy, vysokoškolský profesor radioaktivity a atmosférické elektřiny na Přírodovědecké fakultě UK, akademik ČSAV; v šedesátých letech 20. století působil jako expert v UNESCO a ve vědecké komisi OSN pro výzkum atomového záření — žije dnes v povědomí čtenářů asi především jako spisovatel pro mládež. K nejznámějším jeho knížkám patří *Trosečníci polárního moře*, kde jako přímý účastník poutavě líčí autentické zážitky ze ztroskotání vzducholodi Umberta Nobila v roce 1928. Kniha byla přeložena do mnoha jazyků a v Albatrosu vyšla šestkrát, naposled v roce 1989.

Také ve vědeckém světě jistě není jeho jméno zapomenuto. Publikoval původní i přeloženou odbornou literaturu, spolupracoval s řadou vědeckých a odborných časopisů domácích i zahraničních.

Vedle vědy se ale od konce dvacátých let intenzivně věnoval beletrii. Jeho tvorba je vždy poznamenána jak autorovou zálibou v dobrodružství, tak Běhounkovými vědeckými znalostmi. Patřil k největším popularizátorům vědy v literatuře a dnes vlastně podobného současného autora nemáme.

V Albatrosu vyšlo v letech 1967-78 v souborném vydání 13 svazků v řadě *Knihy F. B. pro mládež*. Mezi třemi desítkami knih, které psal až do konce svého života, byla i **Swansonova výprava**. Nenajdeme ji však v autorově bibliografickém soupisu. V naší knížce z roku 2001 je uvedeno 1. vydání, ale nejde o nalezený rukopis osmadvacet let po autorově smrti. Příběh už byl vytištěn a měl v tiráži „Vydal nakladatel Alois Hynek, 1949, 1. vydání, 5500 výtisků“, avšak jako řadu dalších knih stihl i tuto osud doby: v rámci znárodnění soukromých podniků bylo zlikvidováno nejen Hynkovo nakla-

datelství, ale i knížky připravené už k prodeji byly všechny skartovány...

Pár výtisků se zachránilo, a protože František Běhounek patřil ke kmenovým autorům našeho nakladatelství a jeho knížky u nás pravidelně vycházely, rozhodli jsme se, že doplníme mezeru v souborném vydání i v bibliografii a Swansonovu výpravu s padesátiletým zpožděním nabídneme našim čtenářům dřívějším i současným.

Od počátku našeho rozhodnutí knížku vydat jsme si byli vědomi některých problémů, na něž chceme upozornit.

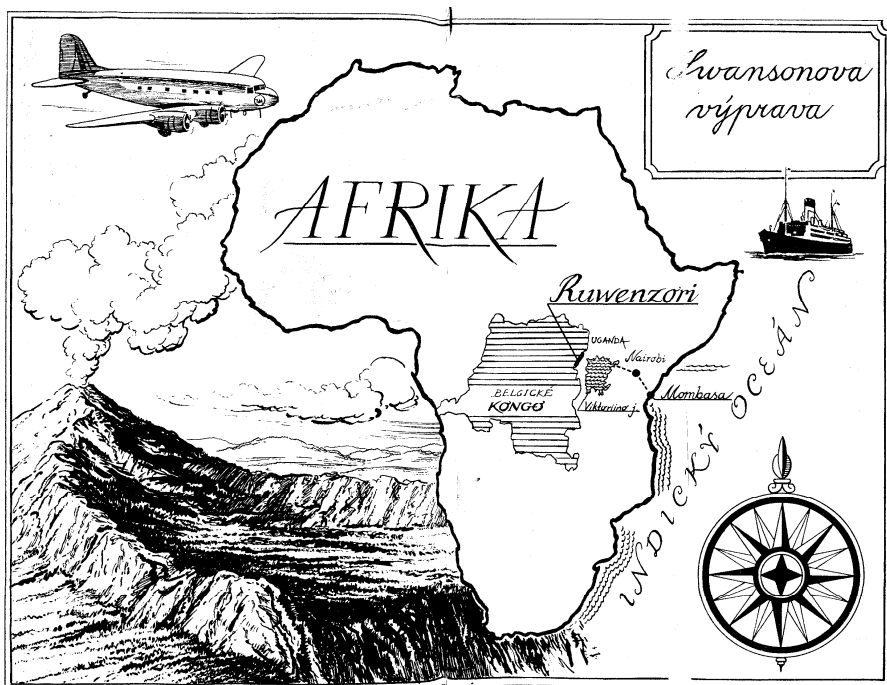
Věda a technický vývoj doznaly za uplynulé století tak obrovského pokroku a takových výsledků, že závěry a futuristické předpovědi akademika Běhouneka v jeho knížkách (např. přistání člověka na Měsíci, atomové elektrárny) už jsou uskutečněny, nebo i mnohonásobně překonány. Musíme si tedy uvědomit, že sice vydáváme poprvé na prahu třetího tisíciletí knížku plnou dějinných a technických údajů a dat, ale román zachycuje politické, společenské a zeměpisné uspořádání světa 2. poloviny čtyřicátých let 20. století (např. zmínky o anglických a francouzských koloniích a državách) a téhož období se týkají také všechny zmiňované technické a vědecké vědomosti a vymoženosti. F. Běhounek, sám vášnivý čtenář vernovek a milovník dobrodružné četby, nám ve svém napínavém příběhu často připomíná právě Julese Věrna.

Za padesát let se vyvíjel a také změnil jazyk. V Běhounekově textu, vydávaném poprvé, jsme to pocítili především v lexikální, ale i stylistické rovině, někde došlo také k sémantickému posunu slov.

Kdybychom zachovali autorův původní rukopis, jistě by to bylo na úkor čtivosti a někdy i srozumitelnosti příběhu. Rozhodli jsme se proto pro úpravy, které nenarušují autorův sloh, nicméně odstranili jsme všechny archaismy a výrazy i vazby působící dnes už knižně a těžkopádně (např. velmi časté *praviti*, *činiti*, *poveleti* jsme nahradili běžným říct, udělat, přikázat a dalšími synonymy těchto slov; zrušili jsme infinitiv na *-ti* i genitiv záporový atd.) Další úprava se týká zeměpisných názvů: u známějších užíváme transkripci podle Slovníku spisovné češtiny, u dalších se řídíme zeměpisným atlasem, jen u méně známých místních jmen, které jsme nenašli ani v zeměpisném atlase, zachováváme původní znění autorovo.

V záplavě akčních příběhů a thrillerů přicházíme s dobrodružstvím, které už možná trochu zavál čas, ale jsme přesvědčeni, že zvířavý a zvědavý český kluk milující dobrodružství, jenž nás provede cestou plnou napětí od Íránu s jeho muslimským světem přes moře plné nástrah až do pralesa v rovníkové Africe, ani dnes nemůže být úplně všední a nezajímavý. Navíc spisovatel, vědec a především člověk František Běhounek spojil i zde dobrodružství a zábavu s kultem rozumu a etickými principy a ideami humanismu, což jsou hodnoty nadčasové.

ŠK

Obsah

PROLOG

Nouzové přistání

I. ČÁST

RUWENZORI

1. Vašek jede do Teheránu
2. Loučení s Íránem
3. Na palubě *Castle of Tyne*
4. Vrak
5. Křižník *Dido*
6. Cesta do Mombasy
7. Neviditelné střely
8. Neptunův křest
9. V ruwenzorských horách
10. V zeleném údolí
11. Noc v pralese
12. Dinži
13. Kouřová hora

II. ČÁST

HROZBA SVĚTU

14. Ztracená stopa
15. KingKong
16. Neviditelná smrt
17. Bojovníci z Rwandy
18. Chodící balvany
19. Podzemní město
20. Vynález zkázy
21. Raketa S1
22. Poslední noc

Ediční poznámka

František Běhounek SWANSONOVA VÝPRAVA

**KNIHY ODVAHY A DOBRODRUŽSTVÍ
Svazek 199**

Ilustroval Milan Fibiger

Grafická úprava obálky a vstupních stran Zbyněk Hraba
V Klubu mladých čtenářů vydal jako svou 8991. publikaci

Albatros nakladatelství, a. s., Praha, 2001

Odpovědná redaktorka Šárka Krejčová

Výtvarný redaktor Petr Urban

Technická redaktorka Arnoštka Svobodová

Vytiskla Centa, spol s r. o., Vídeňská 113, Brno

1. vydání v Albatrosu

13-217-KMČ-001 14/54

Doporučená cena 159 Kč

Cena pro členy KMČ 135 Kč

Pro čtenáře od 10 let